

Udskriftsdato: 3. januar 2026

VEJ nr 9946 af 24/11/2014 (Gældende)

Vejledning om erstatning for tab af erhvervsevne

Ministerium: Beskæftigelsesministeriet

Journalnummer:
Beskæftigelsesmin.,\Arbejdsskadestyrelsen, j.nr. 2014-
0000285

Vejledning om erstatning for tab af erhvervsevne

Kapitel 1. Indledning

Denne vejledning er skrevet af Arbejdsskadestyrelsen og er en beskrivelse af, hvordan erhvervsevnetabet fastsættes. Den vil beskrive vores praksis, illustreret gennem en række eksempler.

Vejledningen henvender sig først og fremmest til vores medarbejdere. Den skal give et fagligt grundlag, så medarbejderne kan træffe afgørelser om tab af erhvervsevne. Vejledningen er opbygget på en sådan måde, at den understøtter det daglige arbejde med at fastsætte erstatning for tab af erhvervsevne.

Vejledningen er bygget op med et indledende kapitel, der beskriver den generelle del af området. De efterfølgende kapitler er specialiserede, hvor udgangspunktet er tilskadekomnes aktuelle erhvervsmæssige status efter skaden.

Vejledningen skal bruges som et opslagsværk. Det er hensigten, at sagsbehandleren skal kunne læse det enkelte kapitel isoleret og i relation til den konkrete problemstilling, som sagsbehandleren sidder med. Det betyder, at der vil være en række gentagelser, især hvis vejledningen læses i ét stræk.

Vejledningen er søgt udformet, så fagforeninger, advokater, forsikringsselskaber og andre også kan anvende den.

Vejledningen er en revision af 'Vejledning om erstatning for tab af erhvervsevne' af 10. maj 2005. Ankestyrelsens principafgørelser og domstolspraksis er søgt indskrevet. Eksemplerne illustrerer gældende praksis.

Afgørelse om tab af erhvervsevne vil altid være en konkret vurdering i den enkelte sag. Vejledningens eksempler er retningsgivende og kan ikke tages til indtægt for, at sager med personer i samme type erhverv og med eksempelvis samme méngrad, falder tilsvarende ud. Afgørelse om erhvervsevnetab træffes altid efter en konkret vurdering på baggrund af de samlede fakta i sagen.

Om der er tale om en ulykke eller erhvervssygdom, har ikke betydning for erstatningsudmålingen. Det afgørende er, at skaden er anerkendt som omfattet af arbejdsskadelovgivningen.

Den 1. januar 2004 trådte nuværende arbejdsskadesikringslov i kraft (fremover betegnet loven). I vejledningen beskrives som udgangspunkt reglerne efter 2003-loven. Når der i vejledningen er henvisninger til bestemmelser i andre love, refereres lovens titel. Tidligere lov fremhæves alene i særlige tilfælde.

Reglerne for fastsættelse af erhvervsevnetab er stort set uændrede med et par væsentlige undtagelser. Af-løsningsbeløbet, når man fylder 65/67 år, er blevet afskaffet. Tidligere lov § 31, stykke 4 om midlertidige afgørelse har fået en ændret ordlyd i § 17, stykke 3. Se nærmere om dette i kapitel 4. Der er indsat en ny bestemmelse, hvis tilskadekomne overgår til fleksjob eller ledighedsydelse, § 17a. Se nærmere kapitel 8. Hvis skaden er sket efter 1. juli 2007, skal der fastsættes et tilkendelsestidspunkt i alle afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne, § 17, stykke 8.

1.2. Sådan læser du vejledningen

Som noget nyt vil de fleste kapitler i vejledningen blive indledt med en boks, der hurtigt skal give læseren et overblik over de vigtigste problemstillinger i kapitlet. De mest relevante love vil være gengivet. Der vil ligeledes være en indholdsfortegnelse i de enkelte kapitler.

I kapitel 2 introducerer vi erhvervsevnetabet generelt. Kapitlet skal give en grundlæggende viden om fastsættelse af erstatning for tab af erhvervsevne. Den grundlæggende viden vil være en forudsætning for

at kunne træffe afgørelse om tab af erhvervsevne, men vil i sig selv ikke være tilstrækkelig til at træffe afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne.

I kapitel 3 – 10 beskriver vi den konkrete praksis med udgangspunkt i tilskadekomnes aktuelle sociale situation på det tidspunkt, hvor spørgsmålet om erstatning for tab af erhvervsevne skal afgøres. Den aktuelle erhvervsmæssige situation er dog ikke sig selv bestemmende for afgørelsen om tab af erhvervsevne. Kapitel 3 – 10 er opbygget med samme struktur og vores sagsbehandlere kan derfor læse enkelte kapitler uafhængigt af de øvrige.

I kapitel 11 – 18 beskriver vi en række mere specielle situationer, hvor tilskadekomne på tidspunktet for skaden, har været underlagt særlige ansættelsesforhold, eksempelvis som studerende eller sæsonarbejder.

I kapitel 19 introducerer vi den beskæftigelsesrettede indsats i kommunerne, og de forsørgelsesmæssige muligheder, som en tilskadekomnen kan have ret til.

Kapitel 19 er ikke egentlig vejledning, men skal give vores sagsbehandlere en baggrundsviden og en forståelse for de beskæftigelsesrettede tiltag, som tilskadekomne kan blive mødt med, hvis vedkommende ikke kan vende tilbage til arbejdspladsen helt eller delvist på grund af skaden. Dette kapitel er nyt i forhold til forrige vejledning.

Vi anvender to typer af eksempler i vores vejledning:

- 1) Korte eksempler, der indledes med en bullet. Disse eksempler bruger vi til at illustrere en pointe i den teori, som vi netop har beskrevet.
- 2) Større eksempler, som er indrammet i en kasse med en lille overskrift. Disse eksempler er en nærmere beskrivelse af praksis, hvor udgangspunktet er en række konkrete forhold. Eksemplerne beskriver hvordan vi på baggrund af disse forhold fastsætter erstatningen. Eksemplerne er hentet fra både domstolspraksis, Ankestyrelsens principafgørelser og vores egen behandling af disse sager.

Domme, der har været trykt i ugeskrift for retsvæsen, vil blive refereret under henvisning til dette nummer. Øvrige domme refereres til den ret, som har truffet afgørelse med dato for dommen.

Principafgørelser fra Ankestyrelsen forkortes PA efterfulgt af nummer og år. Principafgørelser fra før 2009 har desuden et U før nummer og år.

Kapitel 2. Generelt om erhvervsevnetab

Dette kapitel beskriver de generelle regler om erstatning for tab af erhvervsevne. De generelle regler vil blive uddybet i det følgende kapitel.

Gældende lov 1. juli 2010:

Bekendtgørelse af lov om arbejdsskadesikring, nummer 848 af 7/9 2009.

Lov nummer 563 af 09/06/2006 – sygedagpengeloven.

Bekendtgørelse af lov om aktiv beskæftigelsesindsats, nummer 1428 af 14/12/2009.

Bekendtgørelse af lov om social pension, nummer 982 af 02/10/2009.

Bekendtgørelse af lov om erstatningsansvar, nummer 885 af 20/09/2005.

Bekendtgørelse af lov om arbejdsløshedsforsikring, nummer 574 af 27/5 2010.

Indholdsfortegnelse for kapitel 2: Generelt om erhvervsevnetab

- 2.1. Generelt om erstatning for tab af erhvervsevne
 - 2.1.1. Helbredsmæssige funktionsbegrænsninger
 - 2.1.2. Begrebet ”tab af erhvervsevne”
 - 2.1.3. Begreberne ”fuld erhvervsevne” og ”forringet erhvervsevne”.
 - 2.1.4. Deltidsansættelse
 - 2.1.5. Vurderingen af tabet
 - 2.1.6. Endelige og midlertidige afgørelser
 - 2.1.7. Afgørelsen
 - 2.1.8. Ydelserne
 - 2.1.9. Forholdet til erstatningsansvarsloven
- 2.2. Afgørelseskriterier
 - 2.2.1. Skadens art og omfang – funktionsbegrænsninger
 - 2.2.2. Indtjeningsevnen
 - 2.2.3. Konjunkturer og regionale forskelle
 - 2.2.4. Alder
 - 2.2.5. Uddannelse
 - 2.2.6. Ressourcer
- 2.3. Oplysningsgrundlag
- 2.4. Pligt til at begrænse sit tab (tabsbegrænsningspligt)
- 2.5. Årsagssammenhæng og fradrag i erstatningen
 - 2.5.1. Fradrag i erstatningen ved tilskadekomnes medvirken til skadens indtræden
- 2.6. Tilkendelsestidspunkt
 - 2.6.1. Ved erhvervssygdomme
 - 2.6.2. Ved tilskadekomstpension
 - 2.6.3. Ved genoptagelse
- 2.7. Hvornår kan der træffes en afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne
 - 2.7.1. Midlertidig afgørelse om erstatning
 - 2.7.2. Endelig afgørelse om erstatning
- 2.8. Hvornår udbetales erstatningen løbende – hvornår kapitaliseres
- 2.9. Kapitalisering, når der udbetales erstatning i mere end en sag
- 2.10. Fordeling af erstatning for tab af erhvervsevne ved flere skader
 - 2.10.1. Alle skader giver i sig selv ret til erstatning
 - 2.10.2. De enkelte skader berettiger ikke hver især til erstatning
- 2.11. Ophør af løbende ydelse på grund af alder
- 2.12. Revision
- 2.13. Underretningspligt
- 2.14. Forskud
- 2.15. Fastsættelse af årslønningen (beregningsgrundlaget)
- 2.16. Erstatning og dødsfald
- 2.17. Genoptagelse og forældelse

2.1. Generelt om erstatning for tab af erhvervsevne

Erstatning for tab af erhvervsevne er en kompensation for den nedsættelse i evnen til at skaffe sig indtægt ved arbejde, som arbejdsskaden har medført (§ 17, stykke 1). Tilskadekomne skal have lidt et tab på mindst 15 procent. Hvis tabet af erhvervsevne er mindre end 15 procent, ydes der ikke erstatning (§ 17, stykke 1, 2. led). Grænsen er indført for at sikre administrationens adgang til at afvise dyberegående behandling af udokumenterbare bagatelkrav.

2.1.1. Helbredsmæssige funktionsbegrænsninger

Den helbredsmæssige tilstand har alene betydning i det omfang, hvor følgen påvirker erhvervsevnen. Helbredstilstanden har således ikke en selvstændig betydning i forhold til fastsættelse af erhvervsevnetabet. Hvis tilskadekomne problemfrit kan genoptage sit sædvanlige arbejde eller andet arbejde til samme løn, får pågældende ikke erstatning for tab af erhvervsevne, uanset at vedkommende har store og helbredsmæssige varige følger af arbejdsskaden. I andre tilfælde kan relativ beskedne følger have en stor betydning for tilskadekomnes muligheder for at tjene penge.

2.1.2. Begrebet ”tab af erhvervsevne”

For at få tilkendt erstatning for tab af erhvervsevne skal tilskadekomne have tabt evne til at tjene penge og tabet skal være forårsaget af arbejdsskaden.

2.1.3. Begreberne ”fuld erhvervsevne” og ”forringet erhvervsevne”

Tilskadekomnes erhvervsevne er fuld ud intakt, hvis tilskadekomne på tidspunktet for arbejdsskaden har kunnet arbejde på fuld tid og i øvrigt i fuld udstrækningen.

Hvis tilskadekomne på skadestidspunktet var sund og rask, er det problemfrit at vurdere, om tilskadekomne har haft en fuld erhvervsevne.

Problemet kan opstå, hvis tilskadekomne har haft forudbestående eller konkurrerende sygdommen. I de situationer skal vi ind og vurdere, om de forudbestående og konkurrerende sygdommen har påvirket tilskadekomnes evne til at tjene penge på tidspunktet for arbejdsskaden.

Vurderingen af, om tilskadekomnes forudbestående og konkurrerende sygdommen har haft betydning for erhvervsevne, får især betydning i de sager, hvor tilskadekomne har arbejdet på deltid, se afsnit 2.1.4. Samt de sager, hvor vi i erstatningsfastsættelse trækker fra i erstatningen efter formodningsreglen i § 12, se afsnit 2.5).

2.1.4. Deltidsansættelse

Hvis tilskadekomne forud for arbejdsskaden arbejdede på deltid, skal vi tage udgangspunktet i, at tilskadekomne havde en fuld erhvervsevne og kunne arbejde på fuld tid. Det er i de situationer uden betydning, hvorfor tilskadekomne arbejdede på deltid.

Definition af deltid: Tilskadekomne er deltidsansat, hvis tilskadekomne er ansat til at udføre et arbejde i et antal timer, der er mindre end det timetal, som erhvervet/branchen betragter som fuld tid.

Det er arbejdsmarkedets parter, som aftaler arbejdstid og –vilkår. Det er i relation til disse aftaler, at vi skal vurdere, om tilskadekomne er fuldtids- eller deltidsansat.

Eksempel 2.1. Deltid, fuld erhvervsevne.

Højesteret afsagde den 16. august 2010 afgørelse om erhvervsevnetab i en sag, hvor tilskadekomne på tidspunktet for skaden var ansat på deltid. Tilskadekomne havde tidligere være ansat på fuld tid, men valgte at gå ned i tid af private grunde.

Højesteret udtalte ”Ved fastsættelse af en erhvervsevnetabsprocent efter den dagældende arbejdsskadesikringslovs § 32, stykke 1 og 2 (den gældende lovs § 17, stykke 1 og 2) skal der foretages en bedømmelse af skadelidtes erhvervsmæssige muligheder uden og med skaden.

På skadestidspunktet ... arbejdede tilskadekomne som pædagog på deltid (30 timer om ugen). Hendes evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde var imidlertid ikke forringet forud for skaden, og der skal derfor ved fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocenten tages udgangspunkt i, at hun kunne arbejde på fuld tid. At hun på skadestidspunktet ikke udnyttede sin arbejdssevne til udearbejde på fuld tid, er således uden betydning for fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocenten”.

Højesteret fandt, at det var ubestridt, at tilskadekomne nu kun kunne arbejde 21,5 timer om ugen. Ved fastsættelse af erhvervsevnetabet skulle de 21,5 timer sættes i forhold til en fuld arbejdstid på 37 timer og Højesteret fastsatte herefter erhvervsevnetabsprocenten til 40 procent.

Højesteret fandt at årslønnen skulle fastsættes skønsmæssigt med udgangspunkt i lønnen i en fuldtidsstilling, da hendes deltidsansættelse var af midlertidig karakter. (Højesterets dom af 16. august 2010). Se også PA 190-10.

Har tilskadekomne været ansat på deltid, kræver vi ikke, at der er et aktuelt tab. Vi erstatter tabet af evnen til at tjene penge, også selvom evnen ikke aktuelt er udnyttet.

Det er alene hvis der er oplysninger om, at erhvervsevnen har været forringet forud for arbejdsskaden, at vurderingen af erhvervsevnen og dermed tabet bliver et andet.

Hvis tilskadekomne på tidspunktet for skaden var ansat på deltid for at pleje egne interesser, men i øvrigt ville kunne indtræde som fuldtidsansat på arbejdsmarkedet når som helst, vil vi anlægge den vurdering, at tilskadekomne har en fuld erhvervsevne.

- For eksempel en kvinde, som har valgt at arbejde som skolelærer på deltid for at have bedre tid til at dyrke sine private interesser. For fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocenten er det uden betydning, at hun har valgt at arbejde på deltid. Det er den eventuelle mulighed for at tjene penge ved en fuld udnyttelse af hendes erhvervsevne, som vi erstatter. Tilskadekomnes årsløn, som er beregningsgrundlaget for erstatningens størrelse, bliver fastsat ud fra den faktiske indtjening. Hvis tilskadekomnes ansættelse på deltid havde været af midlertidig karakter, fastsættes årslønnen skønsmæssigt med udgangspunkt i lønnen i en fuldtidsstilling.

Hvis tilskadekomne på tidspunktet for skaden var ansat på deltid på grund af en forudbestående eller konkurrerende sygdom, så har erhvervsevnen været forringet forud for arbejdsskaden og vi skal konkret vurdere erhvervsevnenes størrelse på tidspunktet for skaden, og herefter vurdere tabet.

- For eksempel en mand som på grund af en forudbestående rygsygdom, kun kan arbejde 25 timer som chauffør. Ved fastsættelse af erhvervsevnetabet vil vi tage udgangspunkt i, at hans erhvervsevne er forringet før skaden og vil i den konkrete sag formentlig vurdere, at et tab skal sættes i forhold til, at han før skaden kunne arbejde 25 timer på deltid. Årslønnen vil blive fastsat skønsmæssigt efter principperne i U-03-07, formentlig med udgangspunkt i den faktiske indtjening.

Der kan også være en variant, hvor tilskadekomne har arbejdet på deltid, men hvor nedsættelsen kun delvis skyldes en forudbestående eller konkurrerende sygdom. I de sager må vi skønsmæssigt vurdere, hvad tilskadekomnes reelle erhvervsevne er og fastsættes tabet ud fra denne vurdering.

2.1.5. Vurderingen af tabet

Når vi træffer en afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne, skal vi vurdere, hvad tilskadekomne ville have tjent, hvis skaden ikke var sket og sammenholde dette med en vurdering af indtjenings- og erhvervsmulighederne, efter skadens indtræden. Det vil indebære et skøn over tilskadekomnes fremtidige erhvervs- og indtægtsmuligheder, hvis skaden ikke var sket.

Vurderingen tager altså ikke alene udgangspunkt i det aktuelle og umiddelbare indtægtstab, som arbejds-skaden har forvoldt. I erstatningsudmålingen skal der tages hensyn til mulighederne for på længere sigt at skaffe sig erhvervsarbejde. Først når tilskadekomne eventuelt igennem en længere periode har forsøgt at tilpasse sig de begrænsninger, som skaden har medført, kan vi foretage en endelig vurdering af erhvervsevnetabet.

2.1.6. Endelige og midlertidige afgørelser

Ofte vil tilskadekomnes erhvervsmæssige situation vil ofte først være endelig afklaret efter flere år. Loven har åbnet mulighed for, at tilskadekomne kan tilkendes en erstatning, før den endelige afklaring foreligger.

Vi kan træffe afgørelse om en midlertidig løbende ydelse, hvis vi vurderer, at tilskadekomne aktuelt har dokumenteret et tab. Vi vurderer med andre ord, hvad tilskadekomne aktuelt vil, eller bør kunne tjene med skaden og sammenholder denne vurdering med, hvad tilskadekomne ville have tjent, hvis skaden ikke var sket.

Det er et krav, at det er dokumenteret, at tilskadekomne har et aktuelt tab. Hvis tilskadekomne endnu er uafklaret og kommunen ikke har iværksat en afklaring, kan der alligevel godt være grundlag for at fastsætte en midlertidig erstatning, hvis for eksempel skaden utvivlsomt har påvirket tilskadekomnes evne til at tjene penge. Også en meget høj indtjening før skaden kan tale for et midlertidigt tab. Se kapitel 4.

I de mere sjældne situationer kan der både træffes en midlertidig og endelig afgørelse. Tilskadekomne kan eksempelvis være helbredsmæssig og/eller erhvervsmæssigt uafklaret, men hvor der ikke er nogen tvivl om, at tilskadekomne under alle omstændigheder varigt har mistet evnen til at tjene penge i et vist omfang.

2.1.7. Afgørelsen

Når der træffes afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne, skal der:

- 1) fastsættes en procent for erhvervsevnetabet (§ 17, stykke 1, 2 og 3),
- 2) fastsættes en årsløn (§ 24), hvis der er et tab af erhvervsevne på 15 procent eller derover,
- 3) tages stilling til eventuelle forudbestående og konkurrerende forhold og sygdommes betydning for erstatningen og sygdommene skal vægtes indbyrdes (§ 12, stykke 1 og 2), se kapitel 2.5.
- 4) tages stilling til, om erstatningen skal udbetales som en løbende ydelse (eventuelt som en midlertidig afgørelse efter § 17, stykke 3) eller som et kapitalbeløb (§ 27). Hvis erstatningen er løbende, skal der fastsættes et tidspunkt for ydelsens start - et tilkendelsestidspunkt. (§ 17, stykke 7), se kapitel 2.7.
- 5) Er skaden sket efter 1. juli 2007, skal der fastsættes et tilkendelsestidspunkt i alle afgørelser om erstatning for tab af erhvervsevne, også i de sager, hvor der tilkendes et kapitalbeløb (ny § 17, stykke 8).

Afgørelsen og tab af erhvervsevne er næsten altid en skønsmæssig afgørelse, hvor vi på baggrund af sagens oplysninger vurderer, om tilskadekomne har sandsynliggjort et tab, der skal erstattes. Det er som udgangspunkt alene afgørelser truffet efter § 17a (lønnedgang, hvor tilskadekomne er i fleksjob eller på ledighedsydelse på grund af arbejdsskaden), som er undtaget fra dette skøn, se kapitel 9.

Lovens § 17, stykke 2 indeholder en række kriterier som alder, evne, uddannelse med videre. Det er de kriterier, der danner grundlag for det skøn, vi skal udøve. Det er vigtigt at fremhæve, at selvom to sager ligner hinanden, vil de altid være forskellige, da det er de konkrete forhold, der er afgørende for det skøn, vi skal udøve, når vi træffer vores afgørelse.

Når vi som myndighed skal fastlægge vores praksis, vil vi forsøge at skabe en rød tråd mellem de kriterier, som er anført i loven og den vægtning, disse kriterier tillægges ud fra sagens konkrete omstændigheder.

Eksempelvis kan et kriterium som alder have en forskellig vægt. Ved et langt liv på arbejdsmarkedet med hårdt fysisk arbejde, kan alder således vægte tungere, end hvis tilskadekomne ikke kan antages at være fysisk nedslidt, selv i en høj alder i forhold til arbejdsmarkedet. Det afhænger naturligvis af skadens art og omfang, for en alvorlig ryg- eller hovedskade vil formentlig påvirke begge typer erhverv lige meget. I de enkelte kapitler vil kriteriernes betydning og vægtning blive beskrevet.

Vi tager udgangspunkt i de økonomiske og erhvervsmæssige forhold og fastsætter normalt med procenterne 15, 20, 25, 30, 35, 40, 45, 50 og så videre.

Er tilskadekomne omfattet af lovens § 17a, har kriterierne dog ingen betydning, da tab af erhvervsevne fastsættes ud fra en beregning af den indkomstnedgang, som tilskadekomne måtte have, efter at vedkommende er kommet i fleksjob eller på ledighedsydelse.

En eventuel lønnedgang efter § 17a, afrundes også til procenterne 15, 20, 25, 30, 35 og så videre.

2.1.8. Ydelserne

Det fremgår af loven, at ydelserne efter loven er

- 1) betaling af udgifter til sygebehandling, optræning og hjælpemidler med mere
- 2) erstatning for tab af erhvervsevne
- 3) godtgørelse for varigt mén
- 4) overgangsbetrag ved dødsfald
- 5) erstatning for tab af forsørger
- 6) godtgørelse til efterladte

Tabt arbejdsfortjeneste: Der er ikke mulighed for at få dækket erstatning for tabt arbejdsfortjeneste efter arbejdsskadesikringsloven. Tabt arbejdsfortjeneste er en ydelse, som der for eksempel er mulighed for at få dækket efter erstatningsansvarsloven, hvis der er en ansvarlig skadevolder.

2.1.9. Forholdet til erstatningsansvarsloven

Som det fremgår oven for, kan vi ikke tilkende erstatning for tabt arbejdsfortjeneste efter arbejdsskadesikringsloven. Vi tilkender alene erstatning for tab af erhvervsevne. Efter erstatningsansvarsloven (EAL) er der derimod mulighed for at få erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, hvis skaden også er omfattet af denne lov.

I dette tilfælde har tilskadekomne mulighed for at få dækket tabt arbejdsfortjeneste efter EAL, indtil vi har truffet afgørelse om erhvervsevnetab. Det har ingen betydning, om afgørelsen om erhvervsevnetab er midlertidig eller endelig. Afgørende er, om vi har truffet en afgørelse om tab af erhvervsevne på mindst

15 procent. Træffer vi en midlertidig afgørelse på mindre end 15 procent med den begrundelse, at sagen endnu er for uafklaret, vil tabt arbejdsfortjeneste efter EAL, efter det oplyste dog ofte fortsætte.

Højesteret har udtalt sig om denne problemstilling i henholdsvis U1999. 138H om endelige afgørelse og U2010. 436H og U2010. 451H om midlertidige afgørelser.

Vi henviser i øvrigt til erstatningsansvarsloven.

2.2. Afgørelseskriterier

Kriterierne for fastsættelse af erstatning for tab af erhvervsevne fremgår af lovens § 17, stykke 2.

Efter lovens § 17 stykke 2 skal der ved bedømmelsen af tabet af erhvervsevne, tages hensyn til tilskadekomnes mulighed for at skaffe sig indtægt ved sådant arbejde, som med rimelighed kan forlanges af den pågældende efter dennes evner, uddannelse, alder og mulighed for erhvervsmæssig omskoling og optræning.

Tilskadekomne skal bedømmes ud fra pågældendes muligheder og ikke alene ud fra hans begrænsninger.

Der er dog en undtagelse til dette: For de tilskadekomne, der er visiteret til fleksjob og aktuelt modtager ledighedsydelse, og for de tilskadekomne, der er beskæftiget i fleksjob, gælder der særlige regler, hvis skaden er sket, eller erhvervssygdommen er anmeldt den 1. januar 2006 eller senere. For den persongruppe finder § 17a anvendelse og ikke § 17, stykke 2, se kapitel 9.

2.2.1. Skadens art og omfang – funktionsbegrænsninger

Den helbredsmæssige tilstand har alene betydning i det omfang, hvor skaden påvirker erhvervsevnen. Helbredstilstanden har således ikke en selvstændig betydning i forhold til fastsættelse af erhvervsevnetabet, som den har ved fastsættelse af godtgørelse for varigt mén. Den helbredsmæssige tilstand kan dog påvirke den erhvervsmæssige situation ved at nedsætte tilskadekomnes muligheder for at skaffe sig indtægt ved arbejde.

Det er ikke udelukket, at der fastsættes en relativt høj erstatning for tab af erhvervsevne, selvom godtgørelsen for varigt mén er beskeden. Et stort mén medfører på samme måde heller ikke, at erstatning for tab af erhvervsevnen er stort. Afgørende er, om evnen til at tjene penge er nedsat på grund af skaden.

Skaden skal have ramt en væsentlig funktion i forhold til tilskadekomnes nuværende erhverv, der medfører, at tilskadekomne ikke længere kan arbejde i samme omfang, som før skadens indtræden.

Eksempelvis:

- En knæskade kan have en større betydning erhvervsmæssigt for en tømrer end for en kontomedarbejder.
- En fingerskade hos en professionel pianist har en større erhvervsmæssig betydning end hos en skolelærer.

Funktionsbegrænsningen er, eller forventes, at være varig.

Eksempelvis:

- En håndværker, der brækker en arm og skal have den i gips, men efterfølgende sandsynligvis kan genoptage sit arbejde. Funktionsbegrænsningen er ikke varig og der vil formentlig ikke være et erhvervsevnetab.
- En bankassistent, der efter et overfald, har behov for krisepsykolog, men efterfølgende sandsynligvis kan genoptage sit arbejde.

- En stilladsarbejder falder ned fra stilladset og rammer en murebalje. Han får et alvorligt brud i skulderen. Funktionsbegrænsningen forventes her at være varig.
- En slagteriarbejder der får en mindre albueskade, som forhindrer ham i at arbejde med albuebelastende slagteriopgaver og som forhindrer ham i at arbejde på akkord. Skaden er begrænset, men varig.
- En skolelærer der får en skulderskade. Tilskadekomne har en varig funktionsnedsættelse, men vil kunne påtage sig undervisningsopgaver, hvor der kan tages hensyn til tilskadekomnes skånebehov.
- Vi skal vurdere, hvordan skaden påvirker tilskadekomnes indtjeningsevne i relation til erhverv, som vedkommende umiddelbart vil kunne overgå til og som man med rimelighed kan forlange af personen, herunder om personen har en uddannelse at falde tilbage på. Det afgørende er, om indtjeningen i det nye arbejde er lavere end indtjeningen i det oprindelige erhverv.

Eksempel 2.2: Flyttemand, skånebehov inden for rygbelastende erhverv, førtidspension, 65 procent i erhvervsevnetab.

En 53-årig flyttemand havde daglige svære rygsmerter med udstråling til benet samt bevægeindskrænkning i ryggen. Det var ikke muligt at revalidere flyttemanden til andet arbejde blandt andet på grund af pågældendes alder og beskedne skolekundskaber. Det var heller ikke muligt at få etableret et fleksjob på grund af de store skånebehov inden for alle erhverv, men især inden for rygbelastende erhverv, som tilskadekomne havde arbejdet med. Kommunen tilkendte førtidspension. Der var ikke andre helbredsmæssige årsager til pensionen end arbejdsskaden. Vi tilkendte skønsmæssigt en erstatning på 65 procent for tab af erhvervsevne. Der blev taget hensyn til tilskadekomnes alder og de betydelige skånebehov i forhold til rygbelastende arbejde.

Eksempel 2.3: Ung alder, lav indtjening, specifikt og begrænset skånebehov, erhvervsevnetab på mindre end 15 procent.

En 21-årig ufaglært bagerekspedient fik allergi over for mel, der viste sig som håndeksem. Som ufaglært bagerekspedient havde han tjent 185.000 kroner inklusiv pension. Han ophørte med at arbejde og modtog arbejdsløshedsdagpenge. Der tilkendes godtgørelse for varigt mén, da ekspedienten havde jævnlige udbrud af eksem og moderate kroniske forandringer. Der blev givet afslag på erstatning for tab af erhvervsevne. Der blev taget hensyn til ekspedientens unge alder og til, at skånebehovet alene opstod i forbindelse med arbejde med mel. Arbejdsskadens følger forhindrede ikke ekspedienten i at varetage andre jobs som ekspedient, hvor pågældende ikke kom i berøring med mel og hvor han vil kunne tjene det samme, som før sygdommen debuterede.

Den helbredsmæssige tilstand behøver ikke at være endeligt afklaret, før vi kan tilkende erstatning for tab af erhvervsevne. Kan tilskadekomne dokumentere, at skaden har påvirket funktionsevne og dermed hans evne til at tjene penge, kan vi træffe en afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne.

Selv om der kan forventes bedring i tilstanden, kan vi i visse sager træffe en afgørelse om et sikkert mindste mén. I andre sager er den helbredsmæssige tilstand for uafklaret til, at vi kan træffe en afgørelse om varigt mén. Dette skyldes, at der fortsat er en forventning om en så betydelig bedring, at det ikke er sikkert, at der er et varigt mén på mindst 5 procent. Det vil dermed også være usikkert, om skaden påvirker erhvervsevnen.

2.2.2. Indtjeningsevnen

For at kunne dokumentere et tab af erhvervsevne skal tilskadekomne have en dokumenteret indtjeningssevne, som vedkommende ikke længere kan oppebære efter skaden.

Når vi skal fastsætte erhvervsevnetabet, tager vi udgangspunkt i en vurdering af, hvad tilskadekomne ville have tjent på afgørelsestidspunktet, hvis skaden ikke var hændt, se ovenfor om deltid. Denne vurdering skal sammenholdes med en vurdering af, hvad tilskadekomne på afgørelsestidspunktet er i stand til at tjene med skaden. Er vi usikre i vores vurdering, vil vi senere af egen drift tage sagen op til revision.

Eksempel 2.4: Tømrer, indtjeningsevne før og efter skaden, 50 procent i erhvervsevnetab.

En 43-årig tømrer var udsat for et ulykkestilfælde i 2007. Han tjente året forud for skaden 350.000 kroner, hvilket fastsattes som hans årsløn. Vi skulle træffe en afgørelse om erhvervsevnetab i 2010. Vi fik oplyst, at han kunne have tjent 400.000 kroner i 2010-niveau, hvis skaden ikke var sket. På grund af skaden havde han været nødsaget til at gå ned i arbejdstid og løn og tjente nu 200.000 kroner. Vi fastsatte hans tab af erhvervsevne til 50 procent, da vi vurderede, at hans tab var $400.000 - 200.000 = 200.000$ kroner, med en årsløn på 350.000 kroner. Vi vurderede samtidig, at indtægtsnedgangen var på grund af skaden.

Det er alene arbejdsindtægter, som indgår i vurderingen af indtjeningsevne. Arbejdsindtægter er løn, pensionsindbetalinger samt andre former for værdier - for eksempel værdien af fri bil, fri telefon, kost og logi med videre.

Indtægter som sociale ydelser, pensioner, herunder eventuel tjenestemandspension, som tilskadekomne får udbetalt, som en løbende ydelse, er arbejdsfri indkomster. Disse indgår ikke i vurderingen af indtjeningsevnen.

– Særligt for erhvervssygdomme

For tilskadekomne, der har fået en erhvervssygdom, har lønnen ofte været påvirket forud for anmeldelsen. Modsat ulykker kommer erhvervssygdomme over tid og kan have påvirket indtjeningsevne i længere tid forud for anmeldelsen. Det mest retvisende billede af indtjeningsevnen vil ofte være indkomsten umiddelbart forud for sygdommens debut, naturligvis afhængigt af skadens art og omfang, tilskadekomnes ansættelsesforhold og lignende.

Er skaden påvirket forud for anmeldelsen, kan det være nødvendigt at opregulere indtjeningen, umiddelbart forud for sygdomsdebut, til året forud for anmeldelsen, netop for at give det mest retvisende billede af indtjeningsevnen på anmeldetidspunktet.

2.2.2.1. Indtjeningsevnen hvis skaden ikke var sket

Hvis skaden ikke var sket, ville tilskadekomne fortsat have tjent sin løn med eventuelle lønstigninger, indbetalinger af arbejdsmarkedspensioner fra arbejdsgiver, ATP og måske andre former for arbejdsfortjenester, eksempelvis kost og logi.

Kan tilskadekomne på grund af skaden ikke længere tjene denne indkomst, er der dokumenteret et tab. Tabet skal være mindst 15 procent.

Vi foretager denne vurdering på afgørelsestidspunktet. Tabet kan dog godt være påvist forud for afgørelsen og en eventuel erstatning vil som udgangspunkt, løbe fra det tidspunkt, hvor tabet blev påvist.

Havde tilskadekomne en høj indtægt på skadetidspunktet, kan der være stor risiko for et indtægtstab.

– Det kan eksempelvis være en slagteriarbejder, der på skadetidspunktet arbejdede på akkord med udbeningsarbejde.

Havde tilskadekomne en højere indtægt, fordi han tillige havde særlige kompetencer, kan der være en større risiko for et indtægtstab, da det kan være svært at finde et arbejde, hvor de særlige kompetencer kan anvendes.

- Det kunne eksempelvis være en hjertekirurg, der havde en særlig kompetence inden for hjertekirurgi.

Havde tilskadekomne en lav indtægt på skadetidspunktet, er risikoen for et indtægtstab mindre.

- Det kunne eksempelvis være en bagerekspedient, der har arbejdet på fuld tid på et område, hvor lønnen traditionelt er meget lav.

Det vil oftest være muligt at få et retvisende billede af tilskadekomnes evne til at tjene penge ved at lægge tilskadekomnes erhvervsmæssige tilknytning og den faktiske indtjening på ulykkestidspunktet til grund for vores vurdering. Det vil være naturligt at bede arbejdsgiveren på skadetidspunktet om disse oplysninger.

Vurderingen kan undtagelsesvis være en anden, hvis særlige ansættelsesforhold kan have gjort sig gældende. Indtjeningen på skadetidspunktet har måske ikke været retvisende, da en høj/lav indtjening kun har været midlertidig, tilskadekomne har måske haft perioder med sygdom eller orlov. Der skal i disse situationer foretages en skønsmæssig vurdering, for at finde frem til det mest retvisende billede af tilskadekomnes indtjeningsevne.

Der er normalt ikke mulighed for at fastsætte en højere erstatning for tab af erhvervsevne på grundlag af mistede fremtidige muligheder for advancement eller andre hypotetiske fremtidige erhvervsmuligheder, som tilskadekomne måtte miste som følge af arbejdsskaden. Disse fremtidige muligheder er så usikre, at der ikke er sandsynliggjort et yderligere tab.

Eksempel 2.5: Læge, ikke dokumentation for en højere indtægt, PA U-10-88.

For eksempel fik en 37-årig læge eksem og måtte opgive at uddanne sig til speciallæge i kirurgi. Der blev givet afslag på erstatning for tab af erhvervsevne. Han havde endnu ikke opnået den obligatoriske kirurgiske slutstilling for speciallæger og pågældende manglede 52 måneders ansættelse på forskellige kirurgiske afdelinger for at opnå anerkendelse som speciallæge. Da yngre læger i alle specialer fik samme løn, kunne indtjeningsevnen ikke anses for påvirket, se PA U-10-88.

Hvis der imidlertid er en klar dokumentation for, at tilskadekomne snarligt, det vil sige inden for få måneder, ville få en højere løn på grund af uddannelse eller forfremmelse, men forhindres i dette på grund af arbejdsskaden, vil vi tage udgangspunkt i denne højere årsindtægt, som udtryk for, hvad tilskadekomne ville kunne tjene, hvis arbejdsskaden ikke var indtruffet.

Har tilskadekomne modtaget sociale ydelser før skaden, indgår disse som udgangspunkt ikke i vurderingen af indtjeningsevnen, da sociale ydelser ikke er udtryk for en reel evne til at tjene penge. Omvendt kan sociale ydelser give et billede af tilskadekomnes tilknytning til arbejdsmarkedet og dermed tilskadekomnes reelle erhvervsevne.

Er personen kommet til skade i et fleksjob og fortsætter tilskadekomne i fleksjob eller får ledighedsydelse, vil de sociale ydelser i et vist omfang indgå ved vurdering af erhvervsevnetab efter § 17a.

2.2.2.2. Indtjeningsevnen efter skaden er sket

Tilskadekomne har ret til erstatning, hvis det kan dokumenteres, at evnen til at tjene penge er nedsat på grund af arbejdsskaden. I den forbindelse skal det vurderes, hvad tilskadekomne med rimelighed vil kunne tjene med de skånebehov, som arbejdsskaden har medført. Vurderingen skal foretages i forhold til det ordinære arbejdsmarked og som udgangspunkt være rettet mod ethvert erhverv.

Vi tager udgangspunkt i tilskadekomnes aktuelle situation. Det kan være vanskeligt at vurdere, hvad tilskadekomne ville eller burde kunne tjene med skaden, hvis der ikke aktuelt er et jobtilbud eller hvis tilskadekomne i øvrigt er uafklaret.

På baggrund af skadens art og omfang og § 17, stykke 2's øvrige kriterier, skal vi vurdere, hvad tilskadekomne med rimelighed bør kunne påtage sig af arbejde. Er tilskadekomne ikke arbejdsprøvet, eller kun arbejdsprøvet i mindre omfang, må der anlægges en forsigtig vurdering. Foreligger der en god og bred arbejdsprøvning, vil tilskadekomne ofte være bedre afklaret og grundlaget for vurderingen vil være bedre.

I 2010-niveau er indtægtsniveauet for en ufaglært efter overenskomst normalt mellem 200.000 og 270.000, inklusiv atp afhængig af køn, alder, anciennitet, pensionsforhold og hvor i landet tilskadekomne arbejder. Lønnen kan dog være lavere ved arbejde, som eksempelvis ikke er omfattet af overenskomst.

Hvis tilskadekomne modtager sociale ydelser efter skaden, vil disse som udgangspunkt ikke indgå. De sociale ydelser vil sjældent give et retvisende billede af tilskadekomnes indtjeningsevne. Vi skal i stedet for lave en skønsmæssig vurdering af tilskadekomnes indtjeningsevne, som tager udgangspunkt i, hvad tilskadekomne ville eller burde kunne tjene på afgørelsestidspunktet.

Hvis vi træffer en afgørelse efter § 17a, vil ledighedsydelsen dog indgå ved fastsættelsen af erhvervsevnetabet.

2.2.3. Konjunkturer og regionale forskelle

Ved vurderingen af tabet tager vi udgangspunkt i, hvad vi med rimelighed kan forlange af tilskadekomne. Vi foretager denne vurdering på et objektivt grundlag, uden at tage hensyn til eventuel høj eller lav konjunktur. Det gælder også, hvis tilskadekomne var selvstændig.

Ved vurderingen tager vi som udgangspunkt ikke hensyn til, hvor tilskadekomne er bosat. Regionale forskelle med hensyn til udbud af arbejde er som udgangspunkt heller ikke et element i vores vurdering af muligheden for at skaffe sig indtægt ved arbejde, men lønniveauet i de forskellige regioner kan godt indgå i vores vurdering.

Vi tager udgangspunkt i den indtjening tilskadekomne havde, da skaden skete, selvom arbejdspladsen er gået konkurs under en efterfølgende sygemelding og jobbet dermed er forsvundet. Hvis tilskadekomne for eksempel har kunnet arbejde som slagter til en løn på omkring 400.000 kroner årligt, vil det være udgangspunktet i vores vurdering. Det gælder også selv om slagterierne i området omkring ham er lukket og mulighederne for arbejde til en tilsvarende løn i området er begrænsede.

Er der dokumenteret særlige vilkår og lønforskelle, som har betydning for vores afgørelse, kan de indgå i vores vurdering.

2.2.4. Alder

Tilskadekomnes alder er direkte anført i loven som et moment, der indgår i vurderingen af, hvad der med rimelighed kan forlanges af tilskadekomne. Som de øvrige kriterier kan alderskriteriet ikke stå alene og vil indgå med forskellig vægt, afhængig af den konkrete sag.

Er tilskadekomne ung, kan der stilles større krav til omskoling – og dermed til selvforsørgelse – end der kan stilles til en ældre person, hvor den tilbageværende erhvervsmæssige periode er kortere og vedkommende eventuelt er på vej til efterløn eller pension.

Alderen skal ses i sammenhæng med tilskadekomnes evner, uddannelse og kompetencer i øvrigt. Har tilskadekomne gode evner og/eller en uddannelse at gøre brug af, er det næsten uden betydning, om tilskadekomne er relativ ung eller gammel i forhold til arbejdsmarkedet. Afgørende er, hvad vi med rimelighed kan forlange af tilskadekomne.

Er tilskadekomne ufaglært, men i øvrigt i besiddelse af gode erhvervsmæssige kompetencer, som tilskadekomne med rimelighed kan udnytte, vil alderskriteriet heller ikke vægte højt.

Hvis tilskadekomne derimod fremstår med begrænsede ressourcer på grund af et langt og hårdt arbejdsliv, forudbestående eller konkurrerende sygdom, som også påvirker arbejdsevnen, vil alderen få en mere afgørende betydning i vores vurdering af, hvad tilskadekomne med rimelighed burde kunne påtage sig af arbejde.

Eksempel 2.6: Alder, tabsbegrænsningspligt, PA U-133-09.

Ankestyrelsen fandt, at der ved vurderingen af pligten til at begrænse tab efter en arbejdsskade skulle lægges vægt på sikredes alder, uddannelsesniveau samt hidtidige erhverv. Tilskadekomne havde allerede begrænsede muligheder før skaden. Ankestyrelsen fandt ved den lejlighed, at kravene til tabsbegrænsningspligt i den konkrete sag var yderst beskedne, når sikrede havde nået efterlønsalderen.

2.2.5. Uddannelse

I de tilfælde, hvor tilskadekomne ikke kan vende tilbage til sit tidligere arbejde, har den uddannelsesmæssige baggrund betydning for, hvilke muligheder tilskadekomne har for at få anden beskæftigelse.

Udgangspunktet for vurdering af tabet, hvor tilskadekomne har måttet opgive sin tidligere beskæftigelse, skal ikke altid være indtjeningen som ufaglært. Der skal altid foretages en konkret vurdering, hvor der eventuelt kan henvises til en mere vellønnet beskæftigelse på baggrund af tilskadekomnes uddannelse.

- En faglært håndværker, der vil kunne varetage et arbejde som ”konsulent” i et byggemarked.
- En kok, der har udviklet fødevareallergi, men har en uddannelse om tømrer at falde tilbage på.

Den uddannelsesmæssige baggrund har også betydning for, hvad man med rimelighed kan forlange af tilskadekomne i relation til eventuel omskoling/revalidering.

- En uddannet lærer, som får en psykisk skade og ikke kan fortsætte som lærer. Han har gode faglige kompetencer via sin uddannelse og han har derfor gode muligheder for omskoling inden for andre områder.
- En rengøringsassistent, som er kommet til Danmark og har ringe skolekundskaber. Tilskadekomne har ikke gode faglige kompetencer og kravene til omskoling må derfor nedsættes, da hun vil have svært ved at gennemføre en egentlig uddannelse.

2.2.6. Ressourcer

Tilskadekomnes mulighed for omskoling og optræning afhænger af mange forhold. Er der tale om en person med gode evner og ressourcer og en stabil tilknytning til arbejdsmarkedet, er der større muligheder for omskoling og optræning, end for en person med begrænsede evner og ressourcer og ringe tilknytning til arbejdsmarkedet.

Har tilskadekomne arbejdet inden for samme fag igennem mange år med begrænsede funktioner, kan han have vanskeligere ved at omstille sig til andet arbejde. Det skal ses i forhold til en person, der har arbejdet inden for forskellige områder og dermed har fået flere kompetencer.

Kommunen skal udarbejde en ressourceprofil, før en borger kan tilkendes førtidspension. Denne sagsbehandlingsmetode anvendes også i kommunens beskæftigelsesafsnit til brug for kommunens vurdering af, hvilke indsatser kommunen skal benytte, for at få tilskadekomne tilbage på arbejdsmarkedet. Som navnet antyder, beskrives tilskadekomnes samlede ressourcer, herunder helbredet, erhvervsmæssig uddannelse og kompetencer, sociale kompetencer, familie og netværk med videre. Ressourceprofilen er et godt redskab til at få overblik over tilskadekomnes ressourcer i vurdering af, hvad vi med rimelighed kan forlange af tilskadekomne.

2.3. Oplysningsgrundlag

Vi er omfattet af officialmaksimen. Det betyder, at det er vores pligt og ansvar at indhente alle relevante oplysninger til brug for sagsbehandlingen, før vi træffer afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne. Af hensyn til sagsbehandlingstiden vil oplysningerne blive indhentet så tidligt i sagsbehandlingen som muligt og sagen skal oplyses tilstrækkelig, uanset om der tilkendes erstatning eller ej.

- **De lægelige oplysninger:** Allerede i den tidlige sagsbehandling får vi i de lægelige erklæringer adgang til oplysninger, som beskriver, hvordan skaden har/eller forventes at ville påvirke erhvervsevnen. Den videre sagsbehandling vil derfor ofte tage afsæt i disse oplysninger. Vi skal bruge de lægelige oplysninger til at få belyst hvilke funktionsbegrænsninger, skaden har medført og dermed hvilke skånehensyn der skal tages. De lægelige oplysninger skal også belyse den helbredsmæssige status, herunder om andre helbredsmæssige forhold hindrer tilskadekomne i at arbejde.
- **Tilskadekomne:** Vi indhenter oplysninger fra tilskadekomne om de erhvervsmæssige forhold både før og efter skaden. Tilskadekomne bliver spurgt om arten af arbejdet og lønforhold og personens egen vurdering af de fremtidige muligheder. Oplysningerne er afgørende for den videre sagsbehandling. Vi vil typisk også indhente lønsedler fra tilskadekomne. Har tilskadekomne fået nyt arbejde efter skaden kan det også være nødvendigt at indhente de seneste lønsedler.
- **SKAT:** Styrelsen indhenter oplysninger fra SKAT. Det gælder især skatteblanketten R75, som blandt andet indeholder oplysninger om ansættelser, løn, ATP og pension. Blanketten R75 kan kun indhentes 3-5 år bagud i tid. Hvis vi er nødt til at indhente oplysninger fra tidligere år, vil vi indhente skatteblanketten S61, som er lig med årsopgørelsen.
- **E-indkomstregisteret:** Alle arbejdsgivere er forpligtet til at indtaste lønforhold til E-indkomstregisteret. Dette register er nyt og vi har endnu ikke mulighed for at anvende registeret, men lige så snart dette er muligt, vil brugen af E-indkomstregisteret i en vis udstrækning erstatte oplysningerne, som vi ellers trækker fra SKAT og oplysninger fra arbejdsgiveren. Vi vil især få glæde af E-indkomstregisteret, når vi skal undersøge tilskadekomnes aktuelle erhvervsmæssige status.
- **Arbejdsgiveren:** I det omfang det er nødvendigt, vil vi indhente oplysninger om arbejdsforhold og løn fra arbejdsgiveren. Arbejdsgiveren har ofte mulighed for at oplyse om varigheden af ansættelsen. Pensioner med særlige ansættelsesvilkår (eksempelvis om tilskadekomne var ansat som tjenestemand) kan være relevante at indhente hos arbejdsgiveren.
- **Kommunen:** Hvis det ikke er muligt for tilskadekomne at vende tilbage til arbejdet, vil kommunen blive inddraget. Kommunen har pligt til at afholde sygedagpenge-samtaler med tilskadekomne. Skal der iværksættes jobmæssige tiltag, vil kommunen begynde at udarbejde en ressourceprofil. Kan vi se, at tilskadekomne har kontakt med kommunen, vil vi indhente de oplysninger i relation til sygedagpenge, revalidering, fleksjob og førtidspension.
- **Andre:** Ovenstående oplysninger vil ofte være tilstrækkelige til, at vi kan træffe en afgørelse. Det kan dog være nødvendigt at indhente yderligere oplysninger fra eksempelvis fagforening, vidner og lignende.

2.4. Pligt til at begrænse sit tab (tabsbegrænsningspligt)

Det er et almindeligt erstatningsretligt princip, at den tilskadekomne skal forsøge at begrænse sit tab mest muligt.

Pligten til at begrænse sit tab er ikke alene rettet mod det erhverv, som tilskadekomne har på tidspunktet for skaden. Tilskadekomne skal forsøge at begrænse sit tab inden for ethvert erhverv og påtage sig et arbejde, som man med rimelighed kan forlange af den pågældende.

Denne tabsbegrænsningspligt er altid konkret og afhængig af blandt andet tilskadekomnes alder, evner, uddannelse og hans muligheder for at vende tilbage til arbejdsmarkedet helt eller delvist.

Hvis tilskadekomne ikke ønsker at medvirke til at begrænse sit tab, kan det få betydning ved fastsættelsen af erstatningen for tab af erhvervsevne.

Det er os, der skal dokumentere, at den tilskadekomne ikke har forsøgt at begrænse sit tab.

Eksempel 2.7: Tabsbegrænsningspligt, manglende motivation, skøn, 35 procent tab af erhvervsevne.

En 46-årig mand var faldet 4-5 meter ned ved et brobyggeri. Han havde fået indstillet sin arbejdsprøvning på grund af manglende motivation sammen med helbredsmæssige forhold og havde fået tilkendt mellemste førtidspension, svarende til en nedsættelse af erhvervsevnen med omkring 2/3. Østre Landsret fandt ikke grundlag for at tilsidesætte vores skøn efter erstatningsansvarsloven, hvorefter erstatningen for tab af erhvervsevne skønsmæssigt blev fastsat til 35 procent (Forsikrings- og Erstatningsretlig domssamling 1998, side 836).

Eksempel 2.8: Tabsbegrænsningspligt, manglende motivation.

I PA U-15-5, sag 1 udtalte Ankestyrelsen, at en tilskadekomnen ikke havde opfyldt sin tabsbegrænsningspligt på baggrund af oplysninger i ressourceprofilen og en vurdering af tilskadekomnes skånebehov. Ankestyrelsen lagde vægt på, at tilskadekomne arbejdede 16 timer i sit fleksjob, hvilket ikke var i overensstemmelse med tilskadekomnes skånebehov efter skaden. Det fremgik af tilskadekomnes ressourceprofil, at det var meget vigtigt, at tilskadekomne var motiveret for de tiltag, der blev sat i gang, da motivationen havde vist sig afgørende for de resultater, som blev opnået.

Eksempel 2.9: Tabsbegrænsningspligt, alder.

I PA 133-09 fandt Ankestyrelsen, at der, ved vurderingen af pligten til at begrænse tab efter en arbejdsskade, skulle lægges vægt på sikredes alder, uddannelsesniveau samt hidtidige erhverv. Ankestyrelsen fandt ved den lejlighed, at kravene til tabsbegrænsningspligt i den konkrete sag var yderst beskedne, når sikrede havde nået efterlønsalderen. Se oven for under kapitel 2.2.4.

2.5. Årsagssammenhæng og fradrag i erstatningen

I en del tilfælde er tilskadekomnes erhvervsmæssige situation betinget af både arbejdsskadens følger og andre forhold på det tidspunkt, hvor erhvervsevnetabet skal vurderes. Loven er indrettet på den måde, at der kun kan ydes erstatning for følgerne af en arbejdsskade. Erstatning kan således ikke ydes for forringelse af erhvervsevnen, der har andre grunde. (§ 12, stykke 1)

På den anden side indeholder loven en formodningsregel, hvorefter hele forringelsen af erhvervsevnen skyldes arbejdsskaden, medmindre overvejende sandsynlighed taler imod (§ 12, stykke 2). Denne formo-

dningsregel får især betydning i de situationer, hvor det er tvivlsomt, om arbejdsskaden er den eneste årsag til et påvist tab af erhvervsevne.

Domstolene har i en række retssager tillagt denne formodningsregel afgørende betydning, ved at stille store krav til dokumentationen for, at der er andre årsager end arbejdsskaden til et påvist tab af erhvervsevnen. Domstolenes fortolkning af formodningsreglen nærmer sig de principper, der gælder inden for erstatningsretten. Domstolene lader risikoen, for manglende dokumentation for andre årsager til erhvervsevnetabet (bevisbyrden), hvile på os.

Fradrag i erstatningen kan derfor kun ske, hvis den forudbestående eller konkurrerende skade eller sygdom allerede har medført en begrænsning i indtjeningsevnen, eller under alle omstændigheder ville medføre en begrænsning af indtjeningsevnen i fremtiden.

I PA U-2-99 og i PA U-3-99 har Ankestyrelsen taget udgangspunkt i:

- 1) om der var dokumentation for nedsat erhvervsevne forud for arbejdsskaden og
- 2) om der ud fra en lægesagkyndig bedømmelse forelå nærliggende risiko for, at den forudbestående sygdom, uafhængigt af arbejdsskaden, ville nedsætte erhvervsevnen væsentligt, eller for at der uafhængigt af arbejdsskaden ville være opstået en væsentlig helbredsforringelse, som ville medføre et tab af erhvervsevne (prognosesynspunkt).

Når vi overvejer fratræk efter § 12, stykke 2, sonderer vi således mellem:

- Forudbestående sygdomme som vedrører den legemsdel, som er beskadiget ved arbejdsskaden. En form for forudbestående sygdom er dispositioner for sygdomme i den legemsdel, som er ramt af arbejdsskaden og som udløses ved arbejdsskaden, eksempelvis hvirvelskred i ryggen.
- Konkurrerende sygdomme som er andre sygdomme, der ikke kun vedrører den arbejdsskadede legemsdel. Som eksempler kan nævnes følger efter børnelammelse, sklerose og epilepsi.
- Prognosesynspunktet hvor erhvervsevnen ikke har været påvirket af en forudbestående eller konkurrerende sygdom, men hvor sygdommen utvivlsomt inden for en kortere tidshorisont, uanset arbejdsskaden, ville have påvirket evnen til at tjene penge.

Der er ikke den store forskel på forudbestående og konkurrerende sygdomme set i forhold til vurderingen af erhvervsevnetab.

Bevisbyrden ved prognosesynspunktet er meget tung at løfte. Helbredsmæssigt må der ikke være tvivl om, at sygdommen er så alvorlig, at sygdommen indenfor kortere tid, uanset arbejdsskaden, ville have påvirket indtjeningsevnen.

I selve afgørelsen vil vi normalt først vurdere det samlede tab af erhvervsevne. Derefter vurderer vi, om der er andre årsager til erhvervsevnetabet (§ 12, stykke 1 og 2), hvorefter der fastsættes en brøk, der angiver, hvilken del af det samlede erhvervsevnetab, der skyldes arbejdsskaden. Det samlede erhvervsevnetab fratrukket den brøkdelt, der ikke skyldes arbejdsskaden, giver herefter den erstatning for tab af erhvervsevne, der skyldes arbejdsskaden.

Eksempel 2.10: Fradrag, 80 procent samlet, forudbestående udgjorde 40 procent = 40 procent i tab af erhvervsevne.

En 47-årig tilskadekommet havde fået tilkendt førtidspension. Vi vurderede skønsmæssigt det samlede tab af erhvervsevne til 80 procent. Vi vurderede, at halvdelen af det samlede erhvervsevnetab med overvejende sandsynlighed skyldtes andre forhold end arbejdsskaden (§ 12, stykke 2). Erhvervsevnetabet blev fastsat til 40 procent.

Eksempel 2.11: Fradrag, prognosesynspunktet, 65 procent samlet, forudbestående udgjorde $\frac{1}{4}$ af det samlede = 50 procent i tab af erhvervsevne.

En 55-årig tilskadekomne fik efter en rygskade tilkendt førtidspension, svarende til, at erhvervsevnen er nedsat med omkring $\frac{2}{3}$. Det samlede tab af erhvervsevne blev vurderet til 65 procent. Vi vurderede, at $\frac{1}{4}$ skyldtes andre forhold end arbejdsskaden. Der blev således trukket 15 procent fra, da overvejende sandsynlighed (§ 12. stykke 2) talte for, at svær slidgigt i hoften, der ikke var en følge af arbejdsskaden, ville have medført en operation med indsættelse af en ny kunstig hofte - uanset arbejdsskadens indtræden (prognosesynspunktet). Følgerne af denne operation var medvirkende årsag til overgangen til pension. Der blev tilkendt 50 procent i erstatning for tab af erhvervsevne.

Som anført ovenfor tillægges formodningsreglen stor betydning. Ved vurdering af erstatning for tab af erhvervsevne lægger vi os ofte op ad den vurdering, som kommunen har foretaget. Det er kommunen, der har kontakten til tilskadekomne og som har pligt til at afklare tilskadekomnes muligheder for at vende tilbage til arbejdsmarkedet efter en arbejdsskade.

Vi er dog ikke bundet af kommunes arbejdsevnevurdering. Kommunens akter vil indgå i vurderingen af erhvervsevnetabet i lighed med sagens øvrige akter. Selv om en kommune har vurderet, at en tilskadekomne skal tilkendes for eksempel førtidspension, vil vi foretage en selvstændig vurdering, der kan ligge lavere. Der er i de situationer ikke tale om et fratræk i erstatningen efter § 12, da tabet ikke er sandsynliggjort.

Eksempel 2.12: Beskedne følger, fradrag, selvstændig vurdering

Tilskadekomne på 43 år fik anerkendt en tennisalbuie som en arbejdsskade. Skaden vurderedes til 5 procent varigt mén. Tilskadekomne blev tilkendt førtidspension. Af kommunes akter syntes tennisalbuinen at være den eneste grund til tilkendelsen af førtidspension. Erstatning for tab af erhvervsevne vurderes ud fra, hvad man med rimelighed kan forlange. Vi vurderede, at tilskadekomne godt kunne finde et arbejde med passende skånebehov og tjene penge. Erstatningen blev fastsat svarende hertil.

2.5.1. Fradrag i erstatning ved tilskadekomnes medvirken til skadens indtræden

Hvis tilskadekomne forsætligt eller ved retsstridig handling eller undladelse har fremkaldt eller væsentligt bidraget til arbejdsskadens indtræden, kan erstatning for tab af erhvervsevne nedsættes eller helt bortfalde. Vi skal i givet fald udtrykkeligt gøre tilskadekomne opmærksom herpå. (§ 14)

Det er yderst sjældent, at vi trækker fra i erstatningen på grund af tilskadekomnes medvirken til skadens opståen. Skader, der sker ved, at tilskadekomne ikke har overholdt sikkerhedshensyn eller er beruset, vil kun i grovere tilfælde medføre nedsættelse.

2.6. Tilkendelsestidspunkt

Når vi har fastsat en erstatning for tab af erhvervsevne på mindst 15 procent, skal vi træffe afgørelse om, hvilket tidspunkt ydelsen skal løbe fra, se nedenfor. Dette gælder både midlertidige og endelige afgørelser, uanset procentens størrelse.

Den løbende erstatning tilkendes fra det tidspunkt, hvor der er påvist et tab af erhvervsevne, dog ikke fra et tidspunkt, der ligger før arbejdsskaden er anmeldt. (§ 17, stykke 7, 2. led). Bestemmelsen har ændret ordlyd i forhold til 1992-loven, men ændringen er en kodificering af praksis.

Eksempel 2.13: Tilkendelsestidspunkt, nedsat løn.

En kvinde havde i august 1998 fået en arbejdsskade og havde derefter fra 1. juni 1999 til marts 2000 været ansat i hjemmeplejen i et vikariat. Hun blev herefter fastansat i stillingen. Erhvervsevnetabet på 20 procent blev tilkendt fra den 1. juni 1999, hvor pågældende var kommet i arbejde til en lavere løn end den hidtidige løn. Erstatningen skulle tilkendes fra et tidspunkt før vores afgørelse den 25. maj 2000 (PA U-30-01- sag 1).

Tidligere fastsatte vi alene et tilkendelsestidspunkt, hvis vi havde truffet en endelig afgørelse på 50 procent eller mere, eller hvis vi traf en midlertidig afgørelse efter § 17, stykke 3 (1992-lovens § 31, stykke 4).

For ulykker indtruffet eller erhvervssygdomme anmeldt den 1. juli 2007 eller senere, gælder § 17, stykke 8. Efter denne bestemmelse har tilskadekomne også ret til en løbende ydelse i de sager, hvor vi tilkender en erstatning som et engangsbeløb, det vil sige endelige afgørelser på mellem 15 og 45 procent. Se også PA nummer 155-10.

Det er på afgørelsestidspunktet at vi skal vurdere, hvornår tabet er påvist.

Har vi truffet en afgørelse med udgangspunkt i, at tilskadekomne er uafklaret og på sygedagpenge, vil tabet oftest være sandsynliggjort på afgørelsestidspunktet. Vurderingen af tabet af erhvervsevnen kan være vanskelig, da tilskadekomne netop er uafklaret og måske endnu ikke arbejdsprøvet. Dokumentation for tabet ligger i skadens art og omfang, samt den konkrete vurdering af, hvordan skaden aktuelt og fremadrettet vil påvirke arbejdssevnen, hvis ikke tilskadekomne bliver revalideret eller lignende.

Ved lønnedgang vil tabet være påvist den dag, hvor den tilskadekomne overgår fra fuld løn til den nye og nedsatte løn på grund af skaden.

Hvis tilskadekomne er påbegyndt en kompetencegivende revalideringsplan, hvor planen indeholder både forrevalidering og revalidering, vil ydelsen skulle løbe fra det tidspunkt, hvor han påbegynder revalideringsplanen.

Eksempel 2.14: Afsluttet periode, uafklaret, aktuelt tab ikke dokumenteret.

Ankestyrelsen vurderede, at en arbejdsprøvning eller jobtræning, der ligger forud for revalideringsplanen, ikke berettiger til en løbende erstatning, da tilskadekomne i den periode var uafklaret. Perioden forud for revalideringen var således afsluttet og et aktuelt tab var ikke dokumenteret. Der var således ikke grundlag for at tilkende en midlertidig erstatning. (PA U-07-04).

Omvendt forholder det sig i de sager, hvor vi har mulighed for at vurdere, om der er et aktuelt erhvervsevnetab under en arbejdsprøvning eller jobtræning. Afgørelsestidspunktet vil ofte ligge forud for eller under arbejdsprøvningen eller jobtræningen. Det er i de sager muligt at give en midlertidig erstatning, hvis der er dokumenteret et aktuelt tab. Dokumentation foreligger oftest på afgørelsestidspunktet, men der kan være forhold, der gør det muligt at fravige dette udgangspunkt.

Vi kan også være ude for sager, hvor erhvervsevnetabet først er påvist på et senere tidspunkt, da der er erhvervsmæssige oplysninger i sagen, der fører til et andet resultat.

Eksempel 2.15: Frisørelev, først erhvervsevnetab fra det tidspunkt hendes oprindelige uddannelse ville være afsluttet.

I PA U-25-02 har Ankestyrelsen vurderet, at tabet var påvist fra den dag, hvor tilskadekomne ville have været færdiguddært som frisør. Tilskadekomne var ansat som frisørelev, men måtte opgive sin uddannelse på grund af arbejdsskaden. Tilskadekomne påbegyndte en anden uddannelse, som ville være afsluttet på et senere tidspunkt end hendes frisøruddannelse. Tilskadekomne havde først et dokumenteret tab fra det tidspunkt, hvor hun efter planen, ville have afsluttet sin frisøruddannelse.

Efter § 17a skal vi udregne en lønning, hvis tilskadekomne overgår til ledighedsydelse eller bliver tilkendt et fleksjob på grund af arbejdsskaden. I begge situationer er tabet påvist fra den dag, hvor tilskadekomne modtager henholdsvis ledighedsydelse eller løn i fleksjobbet.

Tilkendes tilskadekomne førtidspension, vil tabet være påvist den dag, hvor kommunen træffer beslutning om, at tilskadekomne ikke længere kan blive helt eller delvist selvforsørgende. Se PA U-04-03.

Der kan tidligst udbetales erstatning fra modtagelsesdatoen af anmeldelsen hos enten forsikringsselskabet eller os.

Eksempel 2.16: Tilkendelsestidspunkt, anmeldedato.

En tømrer fik i oktober 1993 en arbejdsskade. Sagen blev anmeldt den 18. december 1996 efter udløbet af anmeldelsesfristen på et år. Tømreren blev 1. august 1995 optaget på uddannelsen som byggetekniker. Den løbende erstatning for tab af erhvervsevne blev tilkendt med virkning fra tidspunktet for modtagelsen af anmeldelsen den 18. december 1996. Der kunne ikke tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne, før sagen blev anmeldt (PA U-30-01- sag 2).

2.6.1. Ved erhvervssygdomme

Det sker at erhvervssygdomssager først bliver anerkendt mange år efter anmeldelsen, efter at der er påvist et erhvervsevnetab og efter at sagen har været afvist flere gange. Det kan skyldes, at sygdommen senere kommer på fortegnelsen over erhvervssygdomme, hvorfor der kommer et nyt grundlag for at anerkende sygdommen. I disse tilfælde vil vi normalt tilkende en eventuel løbende erstatning fra det tidspunkt, hvor der er påvist et erhvervsevnetab og ikke, som normalt, fra en anmodning om genoptagelse. Vi kan dog ikke gå længere tilbage end anmeldetidspunktet.

Eksempel 2.17: Erhvervssygdom, tidligere afvist – så anerkendt, tilkendelsestidspunkt tilbage til anmeldetidspunktet, da erhvervsevnetabet var påvist allerede før anmeldelsen.

En 55-årig specialarbejder havde den 8. december 1995 anmeldt en rygsygdom. Han havde fået tilkendt førtidspension med virkning fra 1. april 1995. Den 10. maj 1996 afviste vi at anerkende rygsygdommen, hvilket Ankestyrelsen tiltrådte. På dette tidspunkt var rygsygdomme ikke optaget på fortegnelsen over erhvervssygdomme. Den 1. oktober 1999 bliver der anmodet om genoptagelse, hvilket bliver afvist den 10. december 1999. Ankestyrelsen hjemviste til ny afgørelse. Efter at vi havde indhentet flere oplysninger og sendt en rejseinspektør ud for at undersøge sagen, anerkendte vi sagen den 29. november 2001 efter fortegnelsens gruppe E, punkt 11. Erstatningen for tab af erhvervsevne blev fastsat til 65 procent og tilkendelsestidspunktet blev fastsat til anmeldelsesdagen, da der allerede før anmeldelsen var dokumenteret et erhvervsevnetab i forbindelse med, at pågældende havde fået tilkendt førtidspension.

2.6.2. Ved tilskadekomstpension

Hvis tilskadekomne er tjenestemand, kan der være et særligt spørgsmål om tilkendelsestidspunkt for en løbende ydelse, da tilskadekomne kan få både førtidspension og tilskadekomstpension med virkning fra

forskellige tidspunkter. Vi vil tilkende ydelsen fra det tidspunkt, hvor tilskadekomnes erhvervsevnetab er dokumenteret, hvilket normalt vil sige fra tilkendelsen af tilskadekomstpensionen. Tilskadekomne modtager fuld løn frem til dette tidspunkt og har normalt ikke noget økonomisk tab inden for dette tidspunkt.

Eksempel 2.18: Tilkendelsestidspunkt fra overgang til tjenestemandspension, selvom førtidspension først blev tilkendt senere.

Ankestyrelsen tilkendte erstatning for tab af erhvervsevne på 65 procent med udbetaling som løbende ydelse fra tidspunktet for tilskadekomnes arbejdsophør og overgang til tjenestemandspension den 1. marts 2001. Ankestyrelsen lagde vægt på, at der, fra tidspunktet for overgang til tjenestemandspension, var dokumentation for et erhvervsevnetab som følge af arbejdsskaden. Ankestyrelsen vurderede, at sikredes helbreds- og erhvervsmæssige forhold var afklaret allerede på det tidspunkt, hvor pågældende blev afskediget og overgik til tjenestemandspension. Det havde ikke betydning for tilkendelsestidspunktet, at der efter lov om social pension var tilkendt mellemste førtidspension med virkning fra den 1. maj 2001. (PA U-10-03)

2.6.3. Ved revision og genoptagelse

Genoptager vi spørgsmålet om erstatningen for tab af erhvervsevne, skal vi tage stilling til, hvornår en eventuel erstatning skal løbe fra. Vi sonder mellem genoptagelse efter § 42, forvaltningsretlig genoptagelse og revision (genoptagelse af egen drift).

Revision

Vi kan have besluttet, at en afgørelse skal revideres på et nærmere angivet tidspunkt. Ved denne genoptagelse kan der udbetales erstatning fra det tidspunkt, hvor ændringer i indtægten begrunder ændringer i erstatningen for tab af erhvervsevne. Det gælder også, når det tidspunkt ligger forud for revisionsdatoen. Årsagen er, at vi har fastsat revisionsdatoen skønsmæssigt. Revisionsdatoen bør derfor ikke i sig selv udelukke, at erstatning kan gives fra et tidligere tidspunkt.

Hvis revisionen eller genoptagelsen munder ud i en nedsættelse af erstatningen for tab af erhvervsevne, sker ændringen fra den førstkommande måned efter vores nye afgørelse.

Genoptagelse efter § 42

Hvis sagen genoptages, kan erstatningen som udgangspunkt tidligst udbetales eller forhøjes fra anmodningen om genoptagelse.

Forvaltningsretlig genoptagelse

Ved genoptagelse efter forvaltningsretlige principper, vil der ud fra et genoprettelsessynspunkt normalt blive tilkendt erstatning fra et tidligere tidspunkt end afgørelsen og før tidspunktet for anmodningen om genoptagelse, hvis der har været væsentlige mangler ved sagsbehandlingen.

2.7. Hvornår kan der træffes en afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne

Vi træffer afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne, når der efter sygebehandling, optræning eller revalidering er grundlag for at skønne over tilskadekomnes fremtidige helbredstilstand og erhvervsmuligheder.

Samtidig skal afgørelsen træffes inden 1 år efter arbejdsskadens anmeldelse. For erhvervssygdomme omfattet af lovens § 7, stykke 1, nummer 2 og stykke 2, der skal forelægges Erhvervssygdomsudvalget, er fristen 2 år (§ 16).

Der kan i princippet ikke træffes afgørelse, før tilskadekomne så vidt muligt har forsøgt at begrænse sit tab af erhvervsevne gennem behandling af arbejdsskaden og gennem revalidering, omskoling eller lignende. Når den erhvervsmæssige situation er endelig afklaret, kan der træffes en endelig afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne.

Vi har dog mulighed for at træffe midlertidig afgørelse, da en endelig afklaring efter en arbejdsskade kan tage lang tid.

Vi træffer to former for afgørelser:

- Endelige afgørelser
- Midlertidige afgørelser med revision

2.7.1. Midlertidig afgørelse

Vi kan træffe en midlertidig løbende ydelse, når et aktuelt tab er dokumenteret.

Der foreligger et aktuelt tab, når det er dokumenteret, at arbejdsskaden har medført en varig funktionsbegrænsning, der sandsynliggør, at tilskadekomne ikke længere vil kunne oppebære den samme indtjening ved arbejde.

Tabet er aktuelt – og midlertidig – hvis der er en chance for, at tilskadekomne, med de rette indsatser, atter vil kunne blive helt eller delvis selvforsørgende med en indtægt, som før skaden.

Hvis tilskadekomne på grund af skaden ikke længere kan fortsætte med at arbejde, har de kommunale jobcentre pligt til at hjælpe tilskadekomne. Det er netop i de situationer, hvor der er en risiko for, at tilskadekomne er ved at miste tilknytningen til arbejdsmarkedet, at det kan være relevant at træffe en midlertidig afgørelse, der kan understøtte de indsatser, som kommunen og tilskadekomne planlægger sammen. Med disse initiativer kan tabet begrænses.

Da særligt revalidering kan tage nogle år, har loven givet mulighed for at træffe midlertidige afgørelser, selvom den erhvervsmæssige situation ikke er afklaret (§ 17, stykke 3). Efter reformen i 2003 er der desuden åbnet mulighed for, at der træffes flere midlertidige afgørelser, da bestemmelsen har ændret ordlyd.

Efter reformen i 2003 har bestemmelsen om afgørelse om midlertidig erstatning for tab af erhvervsevne, § 17, stykke 3, følgende ordlyd:

Hvis den erhvervsmæssige situation ikke er afklaret, kan vi træffe en midlertidig afgørelse om erstatning for erhvervsevnetab.

Ordlyden i 1992-lovens § 31, stykke 4 var: ”Hvis den erhvervsmæssige situation ikke er afklaret, kan vi, når der foreligger særlige omstændigheder, træffe en midlertidig afgørelse om erstatning for erhvervsevnetab”.

Det er altså ikke længere en betingelse, at der skal foreligge særlige omstændigheder. Ændringen er, ifølge forarbejderne, alene tænkt som en kodificering af gældende praksis. Det vil sige, at den praksis som myndighederne har ført, bliver ophøjet til egentlig lov. Forud for lovændringen var praksis, at der ikke skulle foreligge ”særlige omstændigheder” i indskrænkende forstand.

I forarbejderne til 2003-loven er der med hensyn til § 17, stykke 3 henvist til Højesterets domme af 10. januar 2002, 9. oktober 2002 og 11. marts 2003 (også kaldet reva-dommene). Her afgjorde Højesteret, at tabet af erhvervsevne ved en midlertidig afgørelse skal fastsættes ud fra et skøn på afgørelsestidspunktet over, hvad det aktuelle tab af erhvervsevne er. Det vil sige uden hensyntagen til den tilskadekomnes forventede erhvervsevne efter endt omskoling.

Af forarbejderne fremgår det videre, at der også kan tilkendes en midlertidig afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne, når tilskadekomne modtager sygedagpenge og i andre situationer, hvor den erhvervsmæssige situation er uafklaret.

Forarbejderne overfører dermed principperne i dommene på revalideringsområdet til de situationer, hvor tilskadekomne modtager sygedagpenge, arbejdsløshedsdagpenge eller kontanthjælp. § 17, stykke 3. gælder derfor i alle disse situationer.

I 2003-lovens § 16, stykke 1 stilles en betingelse om, at der skal træffes afgørelse i en arbejdsskadesag inden 1 år efter anmeldelsen, hvor fristen tidligere var 2 år. Kravet om at nedsætte sagsbehandlingstiden medfører, at der skal tages stilling til erhvervsevnetabet på et tidligere tidspunkt og dermed vil der skulle træffes flere midlertidige afgørelser.

Hvis tilskadekomne er helt uafklaret og det ikke er muligt at lave en vurdering af pågældendes indtjeningsevne, kan vi fastsætte erhvervsevnetabet til mindre end 15 procent som en midlertidig afgørelse med revision i de situationer, hvor vi vurderer, at tilskadekomne på sigt vil have et tab af erhvervsevne.

Hvis tilskadekomne er startet på en omskoling, vil afgørelsen altid være midlertidig.

Træffer vi midlertidig afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne, tager vi selv spørgsmålet om erstatningen op til fornyet vurdering (revision).

Får tilskadekomne ledighedsydelse, vil en afgørelse altid være midlertidig, jævnfør § 17a.

2.7.2. Endelig afgørelse om erstatning

Når den erhvervsmæssige situation er afklaret, kan vi træffe endelig afgørelse om erstatningens størrelse. Tilskadekomnes erhvervsmæssige situation er eksempelvis afklaret efter en veloverstået revalidering eller overgået til førtidspension.

Hvis der tidligere er truffet en midlertidig afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne § 17, stykke 3, skal der træffes en endelig afgørelse om tab af erhvervsevne, når den erhvervsmæssige situation er endelig afklaret. Det kan eksempelvis være, når revalideringen er gennemført.

2.7.3. Kombineret midlertidig og endelig afgørelse om erstatning

I ganske særlige sager kan der være både grundlag for og god mening i, at træffe en afgørelse, som både er midlertidig og endelig. Der er for eksempel de sager, hvor tilskadekomne har haft en meget høj indtjening før skaden og/eller på grund af arbejdsskaden har pådraget sig et varigt mén, der utvivlsomt varigt vil påvirke tilskadekomne evne til at tjene penge efter skaden.

- Det kan for eksempel være piloten, der på grund af en skade ikke længere kan flyve og dermed oppebære en indkomst, som lå omkring til 750.000 kroner og som efter en eventuel revalidering maksimal vil kunne tjene omkring 500.000 kroner.

2.8. Hvornår udbetales erstatningen løbende - hvornår kapitaliseret?

Ved en endelig afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne på mindre end 50 procent bliver den løbende ydelse omsat til et kapitalbeløb på afgørelsestidspunktet, jævnfør § 27, stykke 1, 1. pkt. Dertil kommer en løbende ydelse fra det tidspunkt, tabet blev påvist ind til virkningen af kapitalbeløbet. Dette gælder for ulykker eller erhvervssygdomme, der er anmeldt den 1. juli 2007 eller senere.

Hvis der er tilkendt en erstatning på 50 procent eller mere, bliver erstatningen udbetalt som en løbende månedlig ydelse. Dette gælder, uanset om der er tale om en endelig eller midlertidig afgørelse.

Tilskadekomne kan bede om kapitalisering af en løbende ydelse. Dette giver ret til at få de 50 procent af erstatningen udbetalt som et engangsbeløb, mens resten vil blive udbetalt som en løbende månedlig ydelse § 27, stykke 1, 2. pkt. Det er kun tilskadekomne eller dennes repræsentant, der kan anmode om at få den løbende ydelse kapitaliseret.

Hvis der eksempelvis tilkendes 65 procent i erhvervsevnetab som en løbende ydelse, vil erstatningen svarende til 50 procent tab af erhvervsevne, efter tilskadekomnes anmodning, kunne kapitaliseres, mens de resterende 15 procent fortsat vil blive udbetalt som en løbende ydelse.

Hvis der er truffet en midlertidig afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne efter § 17, stykke 3, kan en tilkendt løbende erstatning ikke kapitaliseres. Erstatningen er tilkendt på et tidspunkt, hvor tilskadekomnes erhvervsmæssige situation ikke er afklaret (§ 27, stykke 1, 3. pkt.) og vi fastsætter en revision med henblik på endelig fastsættelse af erhvervsevnetabet.

Ændret pensionsalder

Ved lov nummer 496 af 6. juni 2007 ændredes alderen fra ”63 år” til ”pensionsalderen”. Dette skyldes, at pensionsalderen ikke længere vil være 65 år. Det er hensigten med bestemmelsen, at den skal rumme den til enhver tid gældende pensionsalder.

Lovændringen har virkning for ulykker sket 1. juli 2007 eller senere og erhvervssygdomme anmeldt 1. juli 2007 eller senere.

Hvis tilskadekomne på skadestidspunktet er 63 år eller derover, kan der kun tilkendes en engangserstatning, der svarer til to gange en årlig løbende erstatning. (§ 17, stykke 7, 2. pkt.)

Det gælder også, selvom erstatningen alene er midlertidig. Det er ikke særligt ofte, at der træffes midlertidig afgørelser til personer, der er mindre end to år fra pensionsalderen. Det kan dog forekomme, at der mangler en erhvervsmæssig afklaring og der er også de situationer, hvor tilskadekomne modtager ledighedsydelse, som efter § 17a altid skal være midlertidig. Selvom afgørelsen er midlertidig, så udbetales erstatningen som en engangserstatning. Der er dog revision i sagen.

Hvis tilskadekomne har fået tilkendt en erstatning for tab af erhvervsevne som en løbende ydelse og fylder 63 år, kan pågældende ikke længere anmode om at få den løbende erstatning omsat til et engangsbeløb ved en kapitalisering. (§ 27, stykke 2, 2. pkt.).

2.9. Kapitalisering, når der udbetales erstatning i mere end en sag

Når tilskadekomne får tilkendt erstatning for tab af erhvervsevne i mere end en sag, eksempelvis fordi pågældende har været ude for to ulykkestilfælde med flere års mellemrum, fastsætter vi normalt omfanget af erhvervsevnetabet i hver sag med hver sin årsløn. Det indebærer, at reglen om maksimal kapitalisering på 50 procent gælder i hver sag, hvor tilskadekomne har fået tilkendt erhvervsevnetabserstatning.

Eksempel 2.19: To skader, to kapitaliseringer.

En 45-årig lærer fik udbetalt en erstatning på 25 procent for en anerkendt arbejdsskade i 2002 (skade 1), da tilskadekomne var nødt til at gå ned i løn på grund af skaden. Tilskadekomne er atter udsat for et ulykkestilfælde i 2008 (skade 2) og tilskadekomne må nu gå yderligere ned i tid. På tidspunktet for skade 2 tjente tilskadekomne 300.000 kroner og kan nu kun tjene 200.000 kroner. Vi fastsætter erstatningen til 35 procent. Begge erstatninger udbetales som kapitalerstatning.

Kun i særlige tilfælde kan det være hensigtsmæssigt at lægge procenterne for tab af erhvervsevne sammen og derved anvende grænsen på de 50 procent. Det kan eksempelvis være tilfælde, hvor der er ens årsløn, samme arbejdsgiver, samme skadedato eller i øvrigt tæt sammenknyttede skader. I de fleste situationer vil vi kunne træffe en fællesafgørelse. Det sker oftest i erhvervssygdomssager, hvor sagerne udspringer af de samme påvirkninger.

Eksempel 2.20: To skader, én kapitalisering.

En 45-årig pædagog var udsat for en arbejdsulykke den 1. februar 2009, hvor han slog sin ryg. Efter en kort sygemelding genoptog tilskadekomne atter arbejdet, dog med en del smerter. Den 9. maj 2009 var tilskadekomne atter udsat for en ulykke, hvor han fik en nakkeforvridning. Da disse to sager tidsmæssigt lå meget tæt på hinanden og dermed vanskelige at skille ad, blev de behandlet samlet og der blev truffet en fælles afgørelse.

Det forudsætter dog, at tilskadekomnes arbejdsgiver og forsikringsselskab er det samme.

På samme måde skal der, når tilskadekomne anmoder om kapitalisering (§ 43, stykke 1), foretages en vurdering af, om arbejdsskaderne ligger med flere års mellemrum og forskellig årsløn og derfor bør vurderes hver for sig, eller om der er en sådan sammenhæng, at anmodningen kun bør imødekommes i en af sagerne, således at tilskadekomne kun får kapitaliseret 50 procent af det samlede erhvervsevnetab.

2.10. Fordeling af erstatningen for tab af erhvervsevne ved flere skader

2.10.1. Alle skader giver i sig selv ret til erstatning

Hvis tilskadekomne har været udsat for flere arbejdsskader, der hver for sig berettiger til erstatning, skal tab af erhvervsevne hver gang vurderes med udgangspunkt i, hvordan tilskadekomnes situation er efter den seneste skade.

Eksempel 2.21: To skader, fordeling, erhvervsevnetabets størrelse i sag 2 ikke påvirket af erstatningen, som tilskadekomne havde fået efter sag 1.

En 51-årig tømrer havde på grund af en arbejdsskade skiftet job. Han gik omkring 15 procent ned i løn og fik erstatning for tab af erhvervsevne på 15 procent. I sit nye job kom pågældende ud for en alvorlig ulykke. Arbejdsskade nummer 2 medførte, at pågældende fremover kun kunne arbejde på halv tid og til den halve løn. Vi fastsatte erstatningen for tab af erhvervsevne til 50 procent. Der skulle ikke ved udmålingen af erhvervsevnetabsprocenten ved anden skade tages hensyn til, at pågældende havde fået erstatning for tab af erhvervsevne for første skade. Men erstatningens størrelse udmåltes på grundlag af en lavere årsløn end ved den første skade.

Erstatningen for tab af erhvervsevne skal udbetales af det forsikringsselskab, hvor tilskadekomnes arbejdsgiver har tegnet forsikring på skadestidspunktet. Det kan derfor være forskellige forsikringsselskaber, herunder Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring (AES), der skal udbetale den fastsatte erstatning for tab af erhvervsevne, når der er to eller flere arbejdsskader.

2.10.2. De enkelte skader berettiger ikke hver især til erstatning

Tilskadekomne kan have flere arbejdsskader, hvor de enkelte skader hver især ikke giver ret til erstatning for tab af erhvervsevne, fordi de ikke i sig selv har påvirket erhvervsevnen. Der er altså tale om små skader. De mange små skader kan tilsammen medføre, at tilskadekomne ophører med at arbejde og måske tilkendes førtidspension på grund af arbejdsskaderne og eventuelt andre forhold.

Da den pågældende må ophøre med at arbejde på grund af arbejdsskaderne, er der ikke tvivl om, at pågældende skal have erstatning for tab af erhvervsevne på mindst 15 procent.

Hvis der er flere arbejdsgivere inde i billedet og dermed måske flere forsikringsselskaber, som kan komme til at betale erstatningen, tager vi stilling til, om erstatningen skal fordeles på et eller flere forsikringsselskaber.

2.10.2.1. Vægtning

Hvis flere selskaber skal udbetale erstatning, vurderer vi, hvilken af flere arbejdsskader der rent faktisk påvirker erhvervsevnen. Ved hver enkelt arbejdsskade skal arten og omfanget af erhvervsevnetabet vurderes.

Det kan føre til, at et enkelt selskab muligvis tillægges den største, eventuelt den fulde, pligt til at udbetale den fastsatte erstatning, selvom arten og omfanget af erhvervsevnetabet efter den arbejdsskade, der kan henføres til dette selskab, isoleret set kun berettiger til en mindre erstatning.

2.10.2.2. Hvilket forsikringsselskab

Udgangspunktet er, at det forsikringsselskab, der har pligten til at udbetale erstatning for den sidste skade, skal udbetale den fastsatte erstatning for tab af erhvervsevne, hvis

- 1) tilskadekomnes indtægtsniveau ikke blev påvirket af tidligere skader og
- 2) tidligere skader ikke førte til langvarige sygeperioder

Erstatning for tab af erhvervsevne må betales af flere forsikringsselskaber, hvis flere af skaderne i sig selv har påvirket erhvervsevnen.

Eksempel 2.22: 4 skader, vægtning.

En 57-årig specialarbejder har følgende anerkendte arbejdsskader, der er pådraget hos 4 forskellige arbejdsgivere:

Knæsygdom: Varigt mén er fastsat til 12 procent. Tilskadekomne skifter arbejde og går 10 procent ned i løn. Der ydes ikke erstatning for tab af erhvervsevne, da tabet er mindre end 15 procent.

Hudsygdom: Varigt mén er fastsat til 5 procent. Der sker ingen erhvervsmæssige ændringer og der ydes ikke erstatning for tab af erhvervsevne, da tabet er mindre end 15 procent.

Tab af lillefinger: Varigt mén er fastsat til 8 procent. Der sker ingen erhvervsmæssige ændringer og der ydes ikke erstatning for tab af erhvervsevne, da tabet er mindre end 15 procent.

Kronisk bronkitis: Varigt mén er fastsat til 10 procent. Tilskadekomne ophører med at arbejde.

Vi fastsætter erstatningen for tab af erhvervsevne til 50 procent. Det er alene første skade (knæsygdommen) og fjerde skade (kronisk bronkitis), der i væsentlig grad har påvirket tilskadekomnes erhvervsevne. Det betyder, at erstatningen for tab af erhvervsevne skal fordeles mellem de 2 forsikringsselskaber, hvor tilskadekomnes arbejdsgivere havde tegnet arbejdsskadeforsikring på skadestidspunkterne. Knæsygdommen og bronkitis er konkret vurderet som ligeværdige årsager til tilkendelsen af førtidspension og erstatningen for tab af erhvervsevne fordeles derfor ligeligt mellem selskaberne med halvdelen til hver.

2.11. Ophør af løbende udbetaling på grund af alder

Den 1. juli 1999 blev lov om social pension ændret, således at folkepensionsalderen blev nedsat fra 67 til 65 år (§ 12 i lov om social pension). Ved lov nummer 1586 af 20. december 2006 vil pensionsalderen gradvis blive sat op til 67 år igen.

Efter lov nummer 496 af 6. juni 2007 § 17, stykke 7 ophører en løbende erstatning med udgangen af den måned, hvor tilskadekomne når folkepensionsalderen efter lov om social pension.

Lovændringen har virkning for ulykker sket 1. juli 2007 eller senere og erhvervssygdomme anmeldt 1. juli 2007 eller senere.

For ulykker sket i perioden 1. januar 2004 til 30. juni 2007 og erhvervssygdomme anmeldt i samme periode gælder, at hvis tilskadekomne er født den 1. juli 1939 eller senere, ophører den løbende erstatning med udgangen af den måned, hvor modtageren fylder 65 år. Det følger af lovens § 17, stykke 8, som var gældende for perioden.

Ved arbejdsskadereformen blev det såkaldte afløsningsbeløb således afskaffet.

For 1992-loven gælder følgende fortsat:

I forhold til arbejdsskadesikringsloven sondres der i forhold til, om tilskadekomne er fyldt 60 år den 1. juli 1999 eller om tilskadekomne er fyldt 60 år efter den 1. juli 1999.

- Hvis tilskadekomne er fyldt 60 år senest den 1. juli 1999, ophører en løbende erstatning med udgangen af den måned, hvor tilskadekomne fylder 67 år. Den løbende erstatning afløses på dette tidspunkt af et engangsbeløb på to gange den årlige erstatning (1992-lovens § 32, stykke 7). Er tilskadekomne på tidspunktet for afgørelsen fyldt 67 år, udbetales erstatningen som to gange den årlige erstatning.
- Hvis tilskadekomne først fylder 60 år efter den 1. juli 1999, ophører den løbende erstatning med udgangen af den måned, hvor tilskadekomne fylder 65 år. Den løbende erstatning afløses på dette tidspunkt af et engangsbeløb på 4 gange den årlige erstatning (1992-lovens § 32, stykke 8). Er tilskadekomne på tidspunktet for afgørelsen fyldt 65 år, udbetales erstatningen som 4 gange den årlige erstatning.

Hvis der er truffet afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne inden 1. juli 1999, har tilskadekomne ret til to gange ydelsen fra 67 år efter de oprindelige regler, som beskrevet under pkt. 1. Dette gælder uanset, at tilskadekomne overgår til folkepension som 65-årig. Den løbende erstatning for arbejdsskaden fortsætter, til pågældende bliver 67 år og afløses så med et afløsningsbeløb svarende til to gange den årlige ydelse. Ændringer af loven gælder således først fra denne dato. (§ 15 og § 17 i ændringslov nummer 288 af 12. maj 1999)

2.12. Revision

Revision betyder, at sagen skal tages op til en fornyet vurdering. Vi kan med andre ord ikke træffe en endelig afgørelse på nuværende tidspunkt.

Vi sætter altid en revisionsdato, hvis vi har truffet en afgørelse om midlertidig erstatning. Vi fastsætter datoen ud fra en vurdering af, hvornår der vil foreligge nye oplysninger i sagen, der kan begrunde en fornyet afgørelse.

Hvis vi har truffet en midlertidig afgørelse, fordi tilskadekomne har været sygemeldt, vil vi oftest sætte en revisionsdato relativt kort tid efter at vi har truffet den midlertidige afgørelse. Dette skyldes, at der formentlig hurtigt vil ske ændringer af tilskadekomnes erhvervsmæssige forhold.

Har vi truffet en midlertidig afgørelse, fordi tilskadekomne er gået i gang med en længerevarende revalideringsplan, vil vi sætte en dato for revisionen, der ligger længere ud i tid, formentlig omkring et år senere, for at følge revalideringsplanen.

Det er ikke altid muligt at træffe en positiv afgørelse om erhvervsevnetab. Tilskadekomne kan være så uafklaret både helbredsmæssigt og erhvervsmæssigt, at det ikke er muligt at dokumentere et aktuelt tab. På trods af dette kan vi godt have en fornemmelse af, at der på sigt, med overvejende sandsynlighed, vil være et tab. Vi vil også i de sager sætte en revisionsdato for at følge udviklingen.

Hvis der ikke er sat revision i sagen, har tilskadekomne mulighed for at bede om genoptagelse efter de gældende regler.

2.13. Underretningspligt

Tilskadekomne har pligt til at underrette forsikringsselskabet, Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring eller os om enhver forandring i sine forhold, som må formodes at medføre en nedsættelse eller bortfald af ydelsen, § 42, stykke 2, 1. led.

Forsikringsselskabet, Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring eller vi skal på den anden side være opmærksomme på, om der indtræder sådanne forandringer i tilskadekomnes forhold, § 42, stykke 2, 1. led.

Hvis tilskadekomne undlader at underrette om forandringer i sine forhold, kan vi træffe afgørelse om tilbagebetaling, § 40a.

2.14. Forskud

Vi kan træffe afgørelse om, at der skal udbetales forskud på erstatning for tab af erhvervsevne, på ethvert tidspunkt i sagsbehandlingen, indtil der er truffet endelig afgørelse i sagen. (§ 16, stykke 3)

Et forskud på erstatning for tab af erhvervsevne forudsætter, at der er dokumenteret et tab af erhvervsevne. Foreligger denne dokumentation, vil vi dog oftest træffe en afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne og ikke en forskudsafgørelse, eventuelt i form af en midlertidig afgørelse efter § 17, stykke 3.

2.15. Fastsættelse af årslønnen (beregningsgrundlaget)

Når vi tilkender en erstatning for tab af erhvervsevne på 15 procent eller derover, skal vi også fastsætte en årsløn. Det er på grundlag af årslønnen, at erstatningens størrelse i kroner bliver beregnet.

Vi fastsætter ikke en årsløn, hvis erstatningen er mindre end 15 procent.

Hvordan årslønnen beregnes, beskrives nærmere i vores:

Vejledning om fastsættelse af årsløn

Vejledning om fastsættelse af årsløn for selvstændige erhvervsdrivende og medarbejdende ægtefæller sikret efter § 2, stykke 3

Vi henviser endvidere til vores bekendtgørelse om Regulering af satser (jævnfør § 25, stykke 1, 2 og 3). En række satser, der har betydning for årslønnen, reguleres årligt i januar måned i en bekendtgørelse. Det drejer sig blandt andet om den maksimale årsløn.

– Satser pr. 1. januar 2010.

Dette materiale findes på vores hjemmeside: www.ask.dk, under udgivelser.

2.16. Erstatning og dødsfald

Erstatning for tab af erhvervsevne er en personlig erstatning. Retten til erstatning bortfalder derfor, når modtageren dør, inden der træffes afgørelse om tab af erhvervsevne (PA U-16-88).

De efterladte kan eventuelt få erstatning efter lovens regler om erstatning for tab af forsørger. Der henvises til vores vejledning om Erstatning ved dødsfald.

Er der tilkendt en løbende erstatning for tab af erhvervsevne og har tilskadekomne bedt om kapitalisering af erstatningen, inden han afdør ved døden, udbetales erstatningen til boet, hvis tilskadekomne dør, inden pågældende har fået erstatningen udbetalt. Hvis tilskadekomne ikke inden dødsfaldet har bedt om kapitalisering af erstatningen, kan det kapitaliserede beløb ikke udbetales til boet.

2.17. Genoptagelse og forældelse.

Vi henviser til vores vejledning om Genvurdering, genoptagelse og forældelse af arbejdsskadesager.

2.18. Fradrag, når tilskadekomne modtager tjenestemandspension

Erstatning for tab af erhvervsevne for en tilskadekomne, der er ansat som tjenestemand, fastsættes ud fra samme kriterier som øvrige tilskadekomne. Det samme gælder fastsættelse af årslønnen.

Tjenestemænd indbetaler normalt ikke bidrag til en pensionsordning. Tjenestemænd optjener pension og har ret til fuld pension efter 33 års ansættelse.

Kommer en tjenestemand til skade under sin ansættelse, kan den tilskadekomne have ret til pension efter lov om tjenestemandspension (tilskadekomstpension). Tilkendes tilskadekomne tilskadekomstpension, forhøjes tilskadekomnes ordinære pensionsniveau til et niveau, der svarer til fuld optjent pension.

Hvis tilskadekomne tilkendes tilskadekomstpension og samtidig også har ret til erstatning for tab af erhvervsevne efter arbejdsskadesikringsloven, kan den tilskadekomne i visse situationer have en større indkomst efter skaden.

Efter § 28 nedsættes værdien af erstatningen for tab af erhvervsevne, hvis tilskadekomne har ret til pension efter lov om tjenestemandspension. Nedsættelsen udgør 2/3 af værdien af det beløb, som tjenestemandspensionen er blevet forhøjet.

Hvis vi tilkender en tjenestemand erstatning for tab af erhvervsevne, træffer vi afgørelsen af to omgange:

- 1) Den første afgørelse indeholder oplysninger om tabets størrelse i procent og fastsættelse af årsløn samt begrundelser for vurderingerne. Afgørelsen indeholder ikke oplysninger om erstatningens størrelse i kroner, da vi som udgangspunkt ikke er bekendt med, om tilskadekomne er tilkendt tilskadekomstpension og der heller ikke kan regnes et eventuelt fradrag ud. Vi orienterer samtidig

med afgørelsen pensionsmyndigheden om vores vurdering og beder dem om at oplyse os, om tilskadekomne er blevet tilkendt tilskadekomstpension på grund af skaden. Har pensionsmyndigheden ikke taget stilling spørgsmålet, beder vi dem om at rejse en sag om tilskadekomstpension.

- 2) Den anden afgørelse indeholder oplysninger om erstatningens beregning, som vi beregner på baggrund af den fastsatte procent og årsløn samt pensionsmyndighederne eventuelle tilkendelse af tilskadekomstpension.

For at der kan ske fradrag efter § 28, skal tilskadekomne være kommet til skade i tjeneste og være tilkendt tilskadekomstpension. Selvom man har skiftet arbejde før arbejdsskaden, skal der fortsat ske fradrag, hvis retten til tjenestemandspension bliver videreført i det nye arbejde.

Eksempel 2.23: Tilskadekomstpension, flere ansættelser

I principafgørelse nummer 147-10 fandt Ankestyrelsen, at der skulle ske fradrag i erstatningen for tab af erhvervsevnen, da tilskadekomne var tilkendt tilskadekomst på grund af arbejdsskaden. Det var uden betydning, at tilskadekomne havde skiftet arbejde før arbejdsskaden, når retten til tjenestemandspension blev videreført i den nye ansættelse.

Svagelighedspension:

En tjenestemand kan blive pensioneret før tid og opnå pension, hvis pågældende er helbredsbetaget utjenstdygtig.

Der er to former for svagelighedspension:

- 1) Almindelig svagelighed.
- 2) Kvalificeret svagelighed.

Der er forskel på, hvad den utjenstdygtige får udbetalt. Det afhænger af svaglighedsgraden.

Er tilskadekomne uarbejdsdygtig på grund af en arbejdsskade, har denne ret til tilskadekomstpension og pensionsmyndigheden skal rejse sag om tilskadekomstpension.

Vi henviser i øvrigt til vores

vejledning om Fradrag i erstatning for tab af erhvervsevne, når skadelidte er tjenestemand eller lignende.

Vi henviser desuden til Personalestyrelsens hjemmeside, hvor tjenestemandspensionsloven er beskrevet. www.perst.dk.

2.19. Hvilke indtægter og ydelser indgår i vurderingen af arbejdsevnen

Vi skal vurdere tilskadekomnes evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde. I vurderingen af indtjeningssevnen, indgår de arbejdsindtægter, som tilskadekomne har tjent. Det er som udgangspunkt løn, arbejdsmarkedspensioner, ATP, men også arbejdsindkomster som fri bil, fri telefon, naturalydelser indgår i vurderingen af, hvad tilskadekomne ville have tjent på afgørelsestidspunktet, hvis skaden ikke var sket. Det er også de arbejdsindtægter, der indgår, når vi skal vurdere tilskadekomnes aktuelle indtjeningssevne efter skaden.

Arbejdsfri indtægter indgår ikke i vurderingen af indtjeningssevne. Arbejdsfri indtægter er eksempelvis pensioner, herunder tjenestemandspension og tilskadekomstpension, sociale ydelser, formueforøgelse.

§ 17a indeholder dog en undtagelse, da kommunens tilskud ved fleksjob skal medtages, når vi skal beregne lønnedgangen. Det samme gælder, hvis tilskadekomne er overgået til ledighedsydelse.

Kapitel 3. Tilbage i ordinær beskæftigelse

I dette kapitel behandles tilfælde, hvor tilskadekomne er i arbejde helt eller delvist efter en arbejds-skade.

Tilskadekomne modtager ikke sygedagpenge, arbejdsløshedsdagpenge, er ikke under omskoling eller revalidering og heller ikke i fleksjob.

Der kan tilkendes erstatning, hvis der er en lønnedgang på mindst 15 procent på grund af arbejdsska-den.

Erstatningen tager udgangspunkt i det økonomiske tab og fastsættes skønsmæssigt efter en vurdering af, hvad tilskadekomne med rimelighed burde kunne tjene med skaden, sammenlignet med hvad han kunne tjene uden skaden. Erstatningen efter loven kan være mindre end tilskadekomnes konkrete lønnedgang.

Tilskadekomne har en pligt til at begrænse sit tab. Det skal eksempelvis vurderes om tilskadekomne, henset til ressourcer, erfaring, alder, skaden med videre, kan tjene mere i andet job, eller arbejde flere timer, hvis vedkommende er gået ned i tid. En kendt og sikker fremtidig lønstigning i det nye job kan være et moment i den skønsmæssige vurdering.

Hvis der ikke er foretaget arbejdsprøvning med videre via kommunen, kræver det en individuel og grundig sagsoplysning, før der kan træffes afgørelse.

Hvis tilskadekomne på skadestidspunktet arbejdede på deltid, eller arbejdede mere end fuld tid, hav-de sæsonarbejde eller arbejdede i udlandet før eller efter skaden, skal man være særlig opmærksom ved vurderingen af sagen.

Se særligt kapitel 11 om tidsbegrænset beskæftigelse og sportsfolk, kapitel 12 om bibeskæftigelse, kapitel 14 om studerende/under uddannelse og kapitel 15 om søfolk og udenlands arbejdskraft

Indholdsfortegnelse til kapitel 3: Tilbage i ordinær beskæftigelse

- 3.1. Indledning
- 3.2. Hovedregel: lønnedgangen er under 15 procent, ingen erstatning
- 3.3. Lønnedgangen er mindst 15 procent
 - 3.3.1. Tabsbegrænsningspligt, lønnedgangen skal skyldes arbejdsskaden
 - 3.3.2. Afgørelseskriterier
 - 3.3.2.1. Funktionsbegrænsninger
 - 3.3.2.2. Alder
 - 3.3.2.3. Mulighed for omskoling
 - 3.3.2.4. Tidligere erfaring og uddannelse
 - 3.3.2.5. Transporttid
 - 3.3.2.6. Konjunkturer
 - 3.3.2.7. Faglært/ufaglært inden skaden
- 3.4. Undtagelse: erstatning, når tabet er under 15 procent
- 3.5. Nedsættelse af erstatningen - § 12
- 3.6. Fastsættelse af indtægt, hvis skaden ikke var sket
- 3.7. Mulig og kendt lønudvikling i nyt job med skaden

- 3.8. Midlertidig eller endelig afgørelse
- 3.9. Tilkendelsestidspunktet
- 3.10. Revision
- 3.11. Underretningspligt
- 3.12. Oplysningsgrundlag
- 3.13. Særlige tilfælde
 - 3.13.1. Fra mere end fuldtid til fuldtid, kontraktansættelse før skade
 - 3.13.2. § 56-aftale
 - 3.13.3. Personlig assistance
 - 3.13.4. Flytter til udlandet efter skaden
 - 3.13.5. I arbejde efter endt omskoling, revalidering med videre

3.1. Indledning

En arbejdsskade kan være hel eller delvis årsag til, at tilskadekomne går ned i tid, skifter arbejdsopgaver eller er nødsaget til at skifte arbejde.

Kapitlet omhandler som udgangspunkt ikke tilfælde, hvor tilskadekomne er delvist sygemeldt, under omskoling, revalidering eller lignende. Hvis tilskadekomne arbejder i fleksjob, skal sagen afgøres efter retningslinjer i kapitel 8.

Der kan kun tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne, hvis der er et løntab på mindst 15 procent.

Der er en formodning om, at de erhvervsmæssige ændringer er en følge af arbejdsskaden (§ 12).

Selv om tilskadekomne efter arbejdsskaden tjener mindre og der er en lønnedgang på 15 procent, behøver vedkommende ikke have krav på erstatning efter loven. I nogle tilfælde vil lønnedgangen have andre årsager end arbejdsskaden. Det kan være frivilligt jobskifte, tilskadekomne kan være fyret som følge af konjunkturerne på arbejdsmarkedet eller gået ned i tid på grund af familiemæssige forhold. Tilskadekomne har også en pligt til at begrænse tabet ved at udnytte sine ressourcer, erfaringer og mulighed for omskoling og omstilling. Se nærmere nedenfor under 3.3.1 og 3.3.2.

Vurderingstema i disse sager er derfor, om:

- lønnedgangen skyldes arbejdsskaden eller andre forhold
- tilskadekomne har opfyldt sin pligt til at begrænse tabet

3.2 Hovedregel: lønnedgangen er under 15 procent, ingen erstatning

Hvis tilskadekomne efter arbejdsskaden tjener det samme eller mere end før arbejdsskaden, ydes der ikke erstatning. Det gælder, selvom pågældendes advancementsmuligheder er forringet eller pågældende er overgået fra faglært til ufaglært arbejde.

Hvis indtægten på afgørelsestidspunktet er mindre, er der en formodning for, at lønnedgangen skyldes arbejdsskaden, med mindre andre forhold taler imod.

Når lønnedgangen ikke er 15 procent eller derover, vil der normalt blive givet afslag på erstatning for tab af erhvervsevne (§ 17, stykke 1).

Eksempel 3.1: Ufaglært lagermedarbejder, lønnedgang 13,5 procent, gode omskolingsmuligheder, tab fastsat til mindre end 15 procent

En 25-årig ufaglært mand pådrog sig en fingerskade. Han arbejdede som ufaglært lagermedarbejder i flere år. Efter skaden fandt han arbejde som pædagogmedhjælper i en SFO. Lønnedgangen var 13,5 procent. På grund af den unge alder og få funktionsbegrænsninger efter arbejdsskaden, havde tilskadekomne gode muligheder for at omstille sig eller at blive omskolet. Det aktuelle tab var derfor ikke udtryk for et sikkert og varigt tab. Tabet blev vurderet til under 15 procent.

3.3 Lønnedgangen er mindst 15 procent

Hvis der er en lønnedgang på mindst 15 procent, kan der tilkendes erstatning, hvis denne skyldes arbejdsskaden. Vurderingen indeholder således et økonomisk moment, som skal være opfyldt. Der skal dog foretages en skønsmæssig vurdering og den faktiske lønnedgang behøver ikke modsvare tab af erhvervsevne efter loven.

Som beskrevet oven for er der en formodning for, at lønnedgangen skyldes arbejdsskaden, men der skal foretages en konkret vurdering af, om lønnedgangen skyldes konjunkturer, andre helbredsmæssige forhold og om tilskadekomne står til rådighed for arbejde til en højere løn.

Sammenligningsgrundlaget er den løn, tilskadekomne kunne have haft uden skaden med den løn, han burde kunne opnå med skaden.

Vurderingen indeholder altid de tre trin neden for:

- vurdering af, om der er en faktisk lønnedgang
- vurdering af, om tilskadekomne opfylder sin pligt til at begrænse tabet (se kapitel 3.3.1. nedenfor om tabsbegrænsningspligt og de skønsmæssige momenter/kriterier i 3.3.2.)
- vurdering af, om der skal ske reduktion af erstatningen efter § 12 (se kapitel 3.5)

3.3.1. Tabsbegrænsningspligt, lønnedgangen skal skyldes arbejdsskaden

Tilskadekomne har en pligt til at udnytte uddannelse, erhvervserfaring med videre, således at tabet bliver mindst muligt. Hvis tilskadekomne ikke udnytter sine muligheder fuldt ud, kan den faktiske indtægtsnedgang ikke erstattes, men alene det tab, han ville have haft, hvis han havde udnyttet alle muligheder i det omfang, det med rimelighed kan kræves af ham.

Tabsbegrænsningspligt er ikke det samme som fradrag i erstatningen. Tabsbegrænsningspligten medfører, at erstatningen efter loven ikke er større end tabet ville have været, hvis vedkommende havde udnyttet sine muligheder fuldt ud.

- En tilskadekommen arbejder på deltid efter skaden i andet erhverv og personen havde derfor en lønnedgang på 35 procent. Tilskadekomne burde med arbejdsskadens følger, kunne arbejde på fuld tid i det nye job og da kun med en lønnedgang på 15 procent. Det samlede tab er derfor 15 procent.

Fradrag i erstatningen (efter § 12) betyder, at erstatningen nedsættes, fordi arbejdsskaden ikke er den eneste årsag til tabet. Dette omtales nedenfor i pkt. 3.5.

- En person kommer på førtidspension på grund af arbejdsbetinget eksem og en rygskaade, pådraget ved trafikulykke i fritiden. Det samlede tab er 70 procent. Vi vægter fritidsskaden til at udgøre halvdelen af tabet. Tabet på grund af arbejdsskaden er dermed 35 procent.

Pligten til at begrænse sit tab betyder, at tilskadekomne har en pligt til at begrænse tabet ved for eksempel at tage et andet job, lade sig omskole, søge arbejde længere hjemmefra eller udnytte og opdatere tidligere erhvervede uddannelser. Se nærmere oven for under afgørelseskriterier (3.3.2).

3.3.2. Afgørelseskriterier

Når tilskadekomne er vendt tilbage til arbejdsmarkedet, kan vi ofte bruge oplysningerne om den aktuelle indtægt til at vurdere erhvervsevnetabet. Det gælder både når tilskadekomne har genoptaget sit tidligere arbejde og når pågældende har fået nyt arbejde og det gælder uanset om pågældende arbejder som lønmodtager eller som selvstændig.

Tilskadekomnes alder, uddannelse, ressourcer og funktionsbegrænsninger på grund af skaden er afgørende momenter i vurderingen.

3.3.2.1. Funktionsbegrænsninger

Skaden skal have ramt en væsentlig funktion i forhold til tilskadekomnes tidligere erhverv og funktionsbegrænsningen må ikke umiddelbart kunne helbredes. Det vigtige er at vurdere, hvordan lige netop den skade, som tilskadekomne har fået, påvirker indtjeningsevnen i forhold til tidligere erhverv. Vi skal samtidig vurdere, hvordan skaden påvirker tilskadekomnes indtjeningsevne i relation til erhverv, som personen umiddelbart vil kunne overgå til - og som man med rimelighed kan forlange af tilskadekomne.

Hvis arbejdsskadens følger for eksempel er beskedne og ikke vil hindre tilskadekomne i at varetage et arbejde med tilsvarende løn, bliver der ikke tale om erstatning for tab af erhvervsevne.

En kvinde arbejder på fabrik, hvor hun får nedsat hørelse. Skaden medfører sociale begrænsninger, men meget sjældent væsentlige funktionsbegrænsninger på arbejdet ej heller lønnedgang på grund af dette.

En mand, som inden arbejdsskaden arbejdede på skiftehold, besluttede efter arbejdsskaden, uafhængigt af arbejdsskadens følger, at han ville arbejde på daghold. Årsagen til lønnedgangen var primært, at pågældende ikke længere fik skifteholdstillæg. Der blev derfor ikke ydet erstatning for tab af erhvervsevne.

Eksempel 3.2: Slagter, fingerskade, køkkenmedhjælp på deltid efter skaden, burde kunne arbejde fuldtid

En 28-årig slagter fik amputeret fire fingre på venstre hånd. Han kunne ikke længere arbejde som slagter på fuld tid på grund af funktionsbegrænsningerne og fik i stedet arbejde som køkkenmedhjælp i en restauration med en ugentlig arbejdstid på 15 timer. Han fik supplerende dagpenge for de resterende 22 timer. Vi vurderede, at pågældende var i stand til at arbejde i 37 timer som køkkenmedhjælp. Erstatningen blev derfor fastsat til forskellen mellem pågældendes tidligere indtægt som slagter og den indtægt han ville kunne få, hvis pågældende arbejdede som køkkenmedhjælp i restaurationen i 37 timer om ugen.

3.3.2.2. Alder

Tilskadekomnes alder er direkte anført i loven som et moment, der indgår i vurderingen af hvad der med rimelighed kan forlanges af tilskadekomne. Er tilskadekomne ung, kan der stilles større krav til at flytte sig til andet erhverv eller omskoling – og dermed til selvforsørgelse -, end der kan stilles til en ældre person. Hvis personen er tæt på eller har nået efterlønsalderen, kan momenterne i kapitel 9 om efterløn indgå i vurderingen.

Kravene til omstilling og omskoling vil være større, hvis tilskadekomne er yngre sammenlignet med tilskadekomne, som er tæt på efterlønsalderen.

Omvendt kan den ældre person have større erfaring og uddannelse og derfor stå til rådighed for arbejde indenfor flere områder.

3.3.2.3. Mulighed for omskoling

Tilskadekomne har også en pligt til at lade sig omskole. Det skal dog vurderes, om dette er muligt henset skadens følger og tilskadekomnes evner. Tilskadekomnes sociale og øvrige helbredsmæssige forhold skal også indgå i vurderingen af, hvad der er rimeligt at kræve af tilskadekomne. Generelt kan vi ikke kræve, at tilskadekomne påbegynder længere uddannelse til for eksempel pædagog, frisør eller revisor, men vi kan kræve, at tilskadekomne tager kortere kurser eller andet, som løfter kompetenceniveauet og deltager i de kurser med videre, som kommunen tilbyder.

- En lagermedarbejder der dagligt har tungt løftearbejde. Efter skaden kan han ikke udføre det belastende arbejde. Han kan tage førerkort til truck, for at undgå det belastende arbejde og derved opnå kompetencer, der sætter ham i stand til at vende tilbage til arbejdsmarkedet.

Eksempel 3.3: Revisor, hovedskade, stort løntab, ikke omskolingspligt, 60 procent i erhvervsevnetab.

En 45-årig revisor faldt og slog hovedet. Han pådrog sig en hjernerystelse med daglig hovedpine, nedsat hukommelse og koncentration og betydelig træthed. Ménet blev vurderet til 15 procent. Før skaden tjente tilskadekomne 800.000 kroner årligt. Uden skaden ville tilskadekomne på afgørelsestidspunktet kunne tjene omkring 860.000 kroner årligt. Efter skaden var han sygemeldt i en længere periode. Han kunne ikke længere gennemskue komplicerede regnskaber med videre og ikke arbejde under stort pres med korte deadlines, fordi han havde behov for at kunne holde pauser og han havde hyppige sygedage. Han overgik derfor til arbejde som kommunal bogholder på fuldtid med en § 56-aftale. Han tjente 350.000 kroner i det nye job svarende til en lønnedgang på 60 procent. Der kunne ikke statueres en omskolingspligt. Erstatningen blev fastsat til 60 procent svarende til lønnedgangen, da han vurderes at udnytte sin erhvervsevne fuld ud.

3.3.2.4. Tidligere erfaring og uddannelse

Tilskadekomne har også en pligt til at bruge sin uddannelse og erfaring. Hvis tilskadekomne kan opnå en højere indtjening i andet erhverv eller stilling og herved reducere tabet, vurderes tabet ud fra den indtjening, han burde kunne opnå.

Hvis man har en videregående eller faglig uddannelse, står man normalt til rådighed for flere områder og opgaver, end hvis man er ufaglært.

- En idrætslærer kan med en fodskade undervise i andre fag, mens en ufaglært lagerarbejder med lignende skade, måske er nødt til at skifte arbejdsområde.

Eksempel 3.4: Rejsemontør, mange evner og erfaring, ikke udnyttet fuldt ved omskoling til taxachauffør, 50 procent i erhvervsevnetab.

En 43-årig rejsemontør pådrog sig en rygskade med daglige rygsmerter og let nedsat bevægelighed i ryggen (mén på 12 procent). Før skaden tjente tilskadekomne 700.000 kroner årligt. Uden skaden ville tilskadekomne på afgørelsestidspunktet kunne tjene omkring 750.000 kroner årligt. Han valgte at omskole sig til taxachauffør. Indtjening i det nye erhverv var ca. 240.000 årligt.

Vi vurderede, at tilskadekomne ikke havde opfyldt sin tabsbegrænsningspligt ved at uddanne sig til taxachauffør. Han kunne efter omstændighederne have udnyttet sine store kompetencer og erfaring til at påtage sig et ikke rygbelastende arbejde til en højere løn. Tabet af erhvervsevne blev derfor efter et skøn fastsat til 50 procent.

3.3.2.5. Transporttid

Lang transporttid til arbejde kan være et argument for, at tilskadekomne ikke søger andet arbejde. Det skal derfor vurderes, om det er rimeligt at kræve den længere transport til og fra arbejdet. Tilskadekomnes sociale og helbredsmæssige forhold skal indgå i denne vurdering.

- En tilskadekomne har fået en rygskade og får kraftige smerter i ryggen ved bilkørsel over ½ -1 time. Vi kan ikke kræve længere transporttid til/fra arbejde.
- En 24-årig, som på grund af spirituskørsel, har mistet sit kørekort. Han burde kunne tage tog 2 timer hver vej til og fra arbejde.

3.3.2.6. Konjunkturer

Hvis konjunkturerne er årsag til indtægtsnedgangen, bliver den ikke erstattet. Se kapitel 2.

3.3.2.7. Faglært/ufaglært inden skaden

Har tilskadekomne en lav indtægt på skadetidspunktet, fordi han ikke har særlige erhvervmæssige kompetencer, kan risikoen for et indtægtstab være mindre. Omvendt kan en uaglært person blive hårdt ramt, fordi han inden skaden alene stod til rådighed for uaglærte opgaver, som ofte kan være fysisk krævende i større eller mindre grad. Har tilskadekomne som uaglært varetaget helt særlige opgaver, kan arbejdsskaden ramme funktionsevnen forholdsvis hårdt, hvis evnen til at udføre denne særlige funktion bortfalder. Skadens art vil derfor være væsentlig i vurderingen af, om tabet kan henføres til skaden eller andre forhold.

En faglært person vil ofte stå til rådighed for en bredere vifte af jobs, eventuelt efter en kortere omskoling. Hvis arbejdsskaden medfører, at personen ikke kan bruge sin uddannelse, vil der normalt være et tab, som skal erstattes, med mindre der kan opstilles krav om omskoling.

- En tømrer får amputeret højre hånd og kan derfor ikke længere arbejde som tømrer.
- En lærer kan ikke længere undervise på grund af tinnitus og svær hovedpine.

En årsag til den lavere løn kan være, at tilskadekomne må opgive akkordarbejde. Tilskadekomne kan også miste løntillæg eller bonus for særlige funktioner.

I 2010-niveau er indtægtsniveauet for en uaglært, efter overenskomst, normalt mellem 200.000 og 270.000 inklusive atp, afhængigt af køn, alder, pensionsforhold, og hvor i landet tilskadekomne arbejder. Lønnen kan dog være lavere ved arbejde, som ikke er omfattet af overenskomst.

Neden for er eksempler på nogle typisk forekommende situationer:

Eksempel 3.6: Faglært til uaglært, kok bliver pædagogmedhjælper, 25 procent erhvervsevnetab.

En 45-årig kok pådrog sig svært toksisk eksem og allergi overfor fødevarer og gummi. Han arbejdede i mange år på fuld tid i samme restaurant inden skaden. Før skaden tjente tilskadekomne 300.000 kroner årligt. Uden skaden ville tilskadekomne på afgørelsestidspunktet kunne tjene omkring 320.000 kroner årligt. Han fik arbejde på fuld tid i en SFO som pædagogmedhjælper til 240.000 kroner årligt. Han stod til rådighed for uaglært arbejde hvor funktionsbegrænsningerne medførte, at han kun i meget begrænset omfang kunne udnytte tidligere uddannelse og erfaring. Tabet fastsættes til 25 procent svarende til lønnedgangen.

Eksempel 3.7: Tømrer, akkord til timelønnet, tømrer med mindre skulderskade, 25 procent erhvervsevnetab.

En 45-årig tømrer pådrog sig en skulderskade med daglige smerter og let nedsat bevægelighed i skulderen. Inden ulykken arbejdede han i mange år på akkord. Før skaden tjente tilskadekomne 400.000 kroner årligt. Uden skaden ville tilskadekomne på afgørelsestidspunktet kunne tjene omkring 430.000 kroner årligt. Han fortsatte i samme firma, men kunne ikke arbejde i samme tempo som tidligere og måtte skånes overfor tungt løftarbejde og arbejde over skulderhøjde. Han tjente 330.000 kroner i den nye funktion. Dette svarede til en lønnedgang på 23 procent. Fordi der var foretaget en rimelig omplacering, blev det vurderet, at tilskadekomne udnyttede sin erhvervsevne fuldt ud. Tabet blev fastsat til 25 procent.

Eksempel 3.8: Faglært til ufaglært, laborant med gummiallergi bliver dagplejemor, ingen erstatning, mindre end 15 procent erhvervsevnetab.

En 33-årig laborant pådrog sig arbejdsbetinget eksem. Hun fik sygdommen efter et års arbejde på et hospital, hvor hun håndterede mange blodprøver dagligt. Inden dette job arbejdede hun som underviser på laborantskolen. Dette arbejde var ikke hudbelastende. Hun valgte at sige jobbet på hospitalet op og blev dagplejemor. Hun havde selv et barn, som hun kunne passe i hjemmet sammen med de øvrige børn. Hun havde en lønnedgang på 25 procent. Vi vurderede, at hun stod til rådighed for arbejde på fuld tid som underviser. Tabet blev vurderet til mindre end 15 procent.

3.4 Undtagelse: erstatning når tabet er under 15 procent

I visse tilfælde, hvor lønnedgangen er tæt på 15 procent, tilkender vi undtagelsesvis erstatning for tab af erhvervsevne på 15 procent. Vi skal dog være sikre på, at der er tale om en varig lønnedgang, at der er sammenhæng mellem arbejdsskaden og lønnedgangen og at tabsbegrænsningspligten er udnyttet. Der er tale om en skønsmæssig vurdering af tabet af erhvervsevne, hvor indtægtsnedgangen indgår som et væsentligt hensyn i skønnet.

Det taler blandt andet imod at tilkende erstatning i disse tilfælde, hvis indtægtstabet synes at være midlertidigt, hvis der er beskedne skånebehov som følge af arbejdsskaden eller hvis skånebehovet er begrænset til få områder.

Det fremgår af lovens forarbejder fra 1978, at grænsen på 15 procent ikke var udtryk for et ønske om at udelukke i øvrigt berettigede tilskadekomne fra erstatning, men alene at sikre administrationen adgang til at afvise dyberegående behandling af udokumenterbare bagatelkrav.

Andre hensyn, der kan tale for at tilkende erstatning, vil være, at tilskadekomne helt åbenbart er overgået til lavere lønnet arbejde som følge af arbejdsskaden eller at tilskadekomne har betydelige skånebehov som følge af arbejdsskaden og derfor har mange sygedage.

Se også kapitel 2 hvis tilskadekomne arbejdede på deltid inden skaden, samt kapitel 3.7 om kendt eller ukendt lønudvikling.

Eksempel 3.9: Sygehjælper, 37 til 32 timer om ugen, 13.5 procent lønnedgang, 15 procent erhvervsevnetab.

En 52-årig sygehjælper fik et knæk i ryggen, hvorefter han udviklede belastningsrelaterede smerter og ømhed i ryggen. Det varige mén blev vurderet til 5 procent. Efter ulykkestilfældet var tilskadekomne sygemeldt i 5 måneder, hvorefter han genoptog arbejdet på fuld tid. Efter 2 måneder måtte

pågældende dog overgå til en 32 timers arbejdsuge. Som følge heraf havde han en lønnedgang på 13,5 procent.

Ankestyrelsen vurderede, at arbejdsskaden var årsag til arbejdstidsnedsættelsen. Der var tidsmæssig sammenhæng mellem skaden og arbejdstidsnedsættelsen og rygs skaden havde medført et behov for aflastning i forbindelse med løft og arbejde i foroverbøjet stilling. Tilskadekomne havde derfor en dokumenteret og blivende indtægtsnedgang, da arbejdsskaden havde medført et indtægtstab af nogen betydning. Erhvervsevnetabet blev herefter fastsat til 15 procent. (PA U-19-04, sag nummer 1)

Eksempel 3.10: Ufaglært fabriksarbejder, ned i tid, 13 procent lønnedgang, får 15 procent i erhvervsevnetab.

En 40-årig ufaglært fabriksarbejder tjente efter skaden 20.000 kroner månedligt, svarende til en årsindtægt på 240.000 kroner. Før skaden tjente tilskadekomne 275.000 kroner årligt. Uden skaden ville tilskadekomne på afgørelsestidspunktet kunne tjene omkring 287.000 kroner årligt. Lønnedgangen var 37.000 kroner, svarende til omkring 13 procent. Tilskadekomne var gået ned i tid som følge af arbejdsskaden og havde derfor en lavere løn. Der var ikke noget, der tydede på, at nedgangen i tid og løn var midlertidig. Tilskadekomne havde fået 12 procent i godtgørelse for varigt mén, som følge af middelsvære, daglige smerter med let bevægeindskrænkning i lænderyggen. Tilskadekomne havde således et betydeligt skånebehov i forhold til rygbelastende og fysisk arbejde. Det ville være vanskeligt for tilskadekomne at få andet arbejde til højere timetal eller højere løn. Erhvervsevnetabet blev herefter fastsat til 15 procent.

3.5. Nedsættelse af erstatningen - § 12

Hvis tilskadekomne efter en arbejdsskade er gået ned i tid, eller har skiftet arbejde eller fået nye opgaver, er der en formodning om, at det skyldes arbejdsskaden, medmindre andre forhold taler imod.

Hvis den erhvervsmæssige ændring ikke skyldes arbejdsskaden, er det vores opgave at løfte bevisbyrden for, at andre forhold har været afgørende for lønnedgangen. Hvis det er overvejende sandsynligt, at dele af eller hele lønnedgangen skyldes andre forhold, udgør erstatningen den del af erhvervsevnetabet, vi kan henføre til arbejdsskadens følger.

- En slagteriarbejder får en beskeden fingerskade. Han bliver opsagt, fordi slagteriet nedlægges og produktionen flyttes til Tyskland. Et eventuelt tab vil med overvejende sandsynlighed ikke kunne tilskrives arbejdsskaden.

Erstatningen kan nedsættes både på grund af forhold, som var til stede inden ulykken, eller som er tilkommet efter ulykken, men som er uden sammenhæng med ulykken.

- En person beskadiger skulderen ved arbejdsulykken. Et halvt år senere beskadiger han ryggen ved et fald i hjemmet. Erstatningen kan muligvis nedsættes på grund af rygs skaden, hvis vi kan løfte bevisbyrden for, at fritidsskaden er årsag til et dokumenteret tab.
- En person pådrager sig en arbejdsskade og går ned i løn. Lægelige undersøgelser efter skaden viser, at hans gener skyldes både arbejdsskaden og leddegigt. Leddegigten er uden sammenhæng med skaden. Leddegigten har ikke tidligere givet gener. Det er tale om en varig sygdom som vil forværres langsomt. Erstatningen kan kun nedsættes på grund af leddegigt, hvis sygdommen har påvirket indtjenings evnen før skaden eller utvivlsomt ville have påvirket indtjenings evnen inden for meget kort tid.

Eksempel 3.11: Slagter omskølet til levnedsmiddeltekniker, konjunkturer årsag til tab

En 36-årig slagter blev efter en arbejdsskade omskoleet til levnedsmiddeltekniker. På grund af forholdene på arbejdsmarkedet kunne slagteren ikke få arbejde som levnedsmiddeltekniker, men tog i stedet arbejde i produktionen i et mejeriselskab til en lavere løn, end pågældende ville have fået som levnedsmiddeltekniker. Vi fastsatte erstatningen for tab af erhvervsevne som forskellen mellem den løn pågældende ville have haft som slagter og den løn pågældende kunne have tjent som levnedsmiddeltekniker. Vi kunne ikke ved beregningen af erstatningen tage hensyn til, at det reelle indtægtstab var større, da denne forskel var konjunkturbestemt. Han stod til rådighed for arbejde som levnedsmiddeltekniker på fuld tid.

3.6. Fastsættelse af indtægt hvis skaden ikke var sket

Sammenligningsgrundlaget er den løn, tilskadekomne ville have tjent, hvis skaden ikke var sket sammenholdt med arbejdsindtægten efter skaden.

Det kan ofte være umuligt at få oplyst præcist, hvad tilskadekomne ville have tjent uden skaden. Tilskadekomnes eller arbejdsgivers oplysninger kan ikke bruges alene, men skal sammenholdes med lønudvikling generelt inden for området samt en vurdering af tilskadekomnes forhold. Tidligere kollegaers lønudvikling er som udgangspunkt ikke retvisende for tilskadekomnes mulige lønudvikling, fordi lønnen kan være udtryk for individuelle forhold og kompetencer.

Grundlaget for lønvedgangsvurderingen vil derfor være et skøn over oplysninger fra både arbejdsgiver, tilskadekomne og fagforeninger med videre. Hvis tilskadekomne var på deltid, se kapitel 2.

Hvis vi ikke kan få realistiske oplysninger om, hvad tilskadekomne ville kunne tjene på afgørelsestidspunktet, opregulerer vi den årlige arbejdsindtægt før skaden til afgørelsestidspunktet og sammenligner med den aktuelle indtægt. Indtjeningsevnen på afgørelsestidspunktet beregnes da på følgende måde:

	Lovens maksimale årsløn ved afgørelsen
Årlig arbejdsindtægt før skaden x	Lovens maksimale årsløn på skadestidspunktet

3.7. Mulig og kendt lønudvikling i nyt job med skaden

Hvis man efter en arbejdsskade er overgået til nyt job, er lønnen ofte lav det første år/de første år for derefter i en periode at stige markant mere end den almindelige lønstigning i samfundet.

Efter nogle overenskomster er man for eksempel ikke omfattet af pensionsordning før efter 2-12 måneder. Nyuddannede starter ofte på en startløn og stiger derefter hurtigt efter en fast skala de følgende år.

Oplysningerne om fremtidig løn indgår i vurderingen, fordi erstatning for tab af erhvervsevne dækker det varige fremtidige tab fra afgørelsen frem til pensionsalderen. Hvis man på afgørelsens tidspunkt ved, at tabet alene er begrænset til en kort periode, er der ikke et varigt tab, som kan erstattes. I nogle sager vil den kendte lønstigning inden for en kortere årrække – og ikke startlønnen i det nye job – kunne indgå som moment i vurderingen. Vægtningen af den kendte eller mulige lønudvikling vil være forskellig fra sag til sag. Der skal foretages en konkret vurdering, hvor man særligt tager højde for tilskadekomnes alder, uddannelsesniveau og skadens følger.

Hvis man på grund af for eksempel skadens følger eller alder ikke kan forventes at opnå slutlønnen, tager vi normalt udgangspunkt i startlønnen.

Der tilkendes ikke en midlertidig erstatning i perioden, frem til tilskadekomne ville have opnået den høje løn. I stedet indgår oplysningen om den markante, kendte fremtidige lønstigning som et moment i den endelige skønsmæssige vurdering.

– For eksempel en tilskadekomne som efter skaden fik arbejde som pædagogmedhjælper. Vedkommende var omfattet af pensionsordning efter 1 års ansættelse. Det fremtidige bidrag medtages i vurderingen af lønnedgangen.

Eksempel 3.12: Tilskadekomne revalideres, i det nye fagområde fast lønstige første 5 år, 15 procent erhvervsevnetab.

En 30-årig slagterimedarbejder blev revalideret efter en arbejdsskade. Han ville have tjent 385.000 kroner uden skaden. Efter endt revalidering fik han nyt job, hvor startlønnen var 300.000 kroner. Lønnen ville stige de første 5 år efter en bestemt skala. Første års løn var 300.000 kroner og 5 års løn var 425.000 kroner. Lønnedgangen, da han startede i det nye job, var 22 procent (forskul 385.000 kroner og 300.000 kroner). I vurdering af tab af erhvervsevne indgik den kendte lønudvikling som et moment. Der blev lagt vægt på, at tilskadekomne kunne arbejde i det nye erhverv på fuld tid i det nye erhverv uden skånehensyn. Løntabet ville derfor inden få år blive væsentligt lavere end 22 procent. I vurderingen indgik også, at tilskadekomne var ung og havde mange år tilbage på arbejdsmarkedet. Tab af erhvervsevne blev efter et skøn fastsat til 15 procent ud fra et prognosesynspunkt.

3.8. Midlertidig eller endelig afgørelse

Når tilskadekomne har genoptaget arbejdet efter en arbejdsskade vil det normal være muligt at træffe en endelig afgørelse. Den endelige afgørelse kan være med eller uden erstatning.

Hvis lønnedgangen ikke kan antages at være varig, kan vi ofte træffe vi en midlertidig afgørelse. Hvis indtægtsnedgangen kun er midlertidig, vil det normalt ikke give grundlag for erstatning. Se ovenfor under 3.6 og 3.7.

Ved jobskifte, eventuelt efter endt revalidering, vil vi lægge vægt på indkomstniveauet i det nye erhverv, hvor tilskadekomne står til rådighed.

Alder er ofte et væsentligt kriterium i denne sammenhæng. Hvis der er tale om en helt ung person, kan ydelsen blive tilkendt som en midlertidig ydelse i en periode. Omvendt vil ydelsen normalt blive tilkendt som en engangsydelse, hvis det er tale om en person tæt på efterlønssalderen.

3.9. Tilkendelsestidspunktet

Hvis tilskadekomne er gået ned i tid på grund af arbejdsskaden, vil vi tilkende en eventuel løbende ydelse fra det tidspunkt, hvor tilskadekomne er gået ned i tid.

Det samme gælder, hvis tilskadekomne har skiftet til et lavere lønnet arbejde på grund af arbejdsskaden. Erstatningen vil løbe fra det tidspunkt, hvor tilskadekomne starter i det nye arbejde.

Eksempel 3.13: Tømrer, fingerskade, sygemeldt 6 måneder, opsagt og nyt job efter 12 måneder, 25 procent erhvervsevnetab.

En 35-årig tømrer pådrog sig i 2008 en hånd- og fingerskade. Ménet blev vurderet til 15 procent. Han blev opsagt fra arbejdet efter 6 måneders sygemelding. 12 måneder efter skaden fik han job, hvor han primært skulle føre tilsyn med byggepladser og kun i meget begrænset omfang have håndbelastende

arbejde. Tabet blev vurderet til 25 procent. Erstatningen blev tilkendt som engangsbeløb og med en løbende ydelse, fra han overgik til det nye job.

Eksempel 3.14: Lærer, nakkeskade, sygemeldt 14 dage, 30 timer/uge efter 4 måneder, 15 procent erhvervsevnetab.

En 34-årig lærer faldt i oktober 2007 ned af en trappe og pådrog sig en svær hoved- og nakkeskade. Han var sygemeldt i 14 dage og genoptog derefter arbejdet 15 timer om ugen i 4 måneder. Han gik derefter op til 30 timer om ugen. Han modtog ikke sygedagpenge og kun løn svarende til 30 timer.

Han var helbredsmæssigt afklaret cirka 9 måneder efter ulykken.

Vi traf afgørelse i sagen 1 ½ år efter ulykken. Det blev vurderet, at der var et sikkert tab af erhvervsevne, fra han genoptog arbejdet efter 4 måneder. Tabet blev vurderet til 15 procent, svarende til nedgangen i timer. Erstatningen blev tilkendt som et engangsbeløb og med en løbende ydelse, fra han startede på 30 timer om ugen.

Eksempel 3.15: Social- og sundhedshjælper, rygs-kade, sygemeldt 3 måneder, trapper langsom op, efter 18 måneder på 28 timer, , 20 procent erhvervsevnetab.

En 45-årig social- og sundhedshjælper pådrog sig daglige rygsmerter med nedsat bevægelighed i ryggen efter en ulykke. Skaden blev vurderet til 10 procent i mén. Hun var sygemeldt 3 måneder efter ulykken og genoptager derefter arbejdet 10-15 timer om ugen i 6 måneder. Herefter trappede hun langsomt op, så hun 1 ½ år efter ulykken arbejdede 28 timer om ugen. Rygs-kaden var stationær cirka 9-12 måneder efter ulykken, men først 1 ½ år efter ulykken var det klart, at hun kun kunne arbejde 28 timer om ugen. Tabet blev vurderet til 20 procent. Erstatningen blev tilkendt som engangsbeløb og med en løbende ydelse, fra hun overgik til 28 timer.

Eksempel 3.16: Plejer, rygs-kade, får vikariat på deltid, 20 procent erhvervsevnetab.

Tilskadekomne pådrog sig i august 1998 under sit arbejde på plejehjem en rygs-kade. Ménet som følge af skaden var fastsat til 10 procent. Efter skaden og i perioden 1. juni 1999 til marts 2000 var tilskadekomne ansat i hjemmeplejen i et vikariat. Sikrede blev herefter fastansat i stillingen.

Tabet blev vurderet til 20 procent.

Erstatningen blev tilkendt som løbende ydelse med virkning fra 1. juni 1999.

Ankestyrelsen lagde vægt på, at sikrede den 1. juni 1999 var kommet i arbejde til en lavere løn end hendes hidtidige løn og at lønnedgangen ansås for at være en følge af arbejdsskaden. Ankestyrelsen fandt således, at der var særlige omstændigheder, der gjorde, at sikrede var berettiget til at få tilkendt en løbende ydelse med virkning fra ansættelsen i et vikariat pr. 1. juni 1999 (PA U-30-01).

Fratrædelsesgodtgørelse er ikke løn. En fratrædelsesgodtgørelse er en særlig godtgørelse, som udbetales i tilfælde af, at arbejdsgiveren opsiges en ansat efter en langvarig ansættelse (se PA U-12-02.)

Eksempel 3.17: Slagteriarbejder, erstatning selv om fratrædelsesgodtgørelse, 15 procent erhvervsevnetab.

En 46-årig slagteriarbejder pådrog sig en svær håndskade 1. februar 2009. Efter lang tids sygdom blev han opsagt til udgangen af december 2009. Han modtog fratrædelsesgodtgørelse svarende til 4 måneders indkomst. 1. januar 2010, startede han i nyt job med lønnedgang på 15 procent. Erstatningen blev tilkendt som engangsbeløb og med en løbende ydelse fra 1. januar 2010 selvom han fik fratrædelsesgodtgørelsen.

3.10. Revision

Hvis der træffes midlertidig afgørelse om tab af erhvervsevne, tager vi sagen op til revision cirka hver 6. måned. Ved særlige omstændigheder kan revisionen komme tidligere eller senere.

Hvis tilskadekomne har startet selvstændig virksomhed tages sagen normalt op til revision efter et år, når virksomhedens regnskaber foreligger.

3.11 Underretningspligt

Tilskadekomne har pligt til at underrette os, hvis hans erhvervsmæssige situation ændrer sig. Se kapitel 2.13.

3.12. Oplysningsgrundlag

I mange tilfælde har tilskadekomne ikke været i kontakt med kommunen og det vil derfor ofte være nødvendigt at finde oplysninger om tidligere beskæftigelse og uddannelse i for eksempel en eventuel speciallægeerklæring. Vi kan også spørge arbejdsgiver og tilskadekomne om de konkrete opgaver i jobbet før og efter skaden. Vi spørger også tilskadekomne om uddannelsesforhold, interesser og fritidsaktiviteter, da dette kan belyse tilskadekomnes funktionsevne og muligheder.

De helbredsmæssige forhold vil normalt fremgå af lægelige erklæringer indhentet til sagens ménvurdering eller journaler fra egen læge og sygehus. Vi vil bruge disse til at vurdere, om der er andre helbredsmæssige årsager til den erhvervsmæssige ændring.

Som udgangspunkt vil vi bede arbejdsgiveren, arbejdsgiverforeningen eller fagforeningen om at oplyse, hvad tilskadekomne ville kunne tjene ved det tidligere arbejde på afgørelsestidspunktet. Lønoplysninger kan hentes fra SKAT, tilskadekomne og arbejdsgiver.

3.13. Særlige tilfælde**3.13.1. Fra mere end fuldtid til fuldtid, kontraktansættelse før skade**

Hvis tilskadekomne før arbejdsskaden arbejdede væsentlig mere end fuld tid og efter arbejdsskaden går ned i tid til 37-40 timer, kan der være tale om tab af erhvervsevne, selv om han arbejder fuld tid. Se også kapitel 12 om tidsbegrænset ansættelse og kapitel 13 om bijob.

Normalt vil man udnytte sin erhvervsevne fuldt ud, hvis man arbejder svarende til overenskomstmæssig aftalt fuld tid. Normalt er dette 37-40 timer om ugen, men i for eksempel plejesektoren kan fuld tid være 32 timer ved natarbejde. Hvis tilskadekomnes faste arbejdstid var mere end 37-40 timer om ugen, er det den indtjening vedkommende ville have haft med det højere timetal, som skal lægges til grund ved vurderingen. Det kan være en tjener, som gennem mange år har arbejdet både ugedage og hver

tredje weekend. Det kan være en tilskadekomnen, som har arbejdet i 2-3 forskellige deltidstillinger, som samlet giver 45-50 timer om ugen.

Der skal foretages en konkret vurdering, om der blot var tale om merarbejde i en periode eller om der var tale om en varig ordning. Væsentlige momenter i denne vurdering vil være, om der er tale om midlertidig ansættelse eller varig ansættelse og hvor længe ordningen har fungeret. Tilskadekomnes alder og familieforhold er også relevante momenter.

- En ingeniør var ansat på tidsbegrænset kontrakt i to år. Lønnen var væsentlig højere end løn før kontraktansættelsen, men skyldtes lange arbejdsdage med videre. Arbejdsgiver oplyste, at kontrakten ikke ville blive forlænget. Tab af erhvervsevne blev vurderet ud fra den løn, han kunne have haft, hvis skaden ikke var sket, det vil sige ved almindelig ansættelse, ikke den løn han havde, da han kom til skade.

Eksempel 3.18: Arkitekt også medlem af kommunalbestyrelse, råd med videre. 15 procent erhvervsevnetab.

En 54-årig arkitekt kom til skade under udøvelse af borgerligt ombud som medlem af kommunalbestyrelsen. Hun pådrog sig en hjernerystelse, og ménet blev vurderet til 12 procent. Inden skaden arbejdede hun 37 timer om ugen som arkitekt og 10 timer om ugen som medlem af kommunalbestyrelsen og hverv i medfør af dette. Efter ulykken måtte hun opgive det borgerlige ombud, men hun kunne stadig arbejde 37 timer om ugen som arkitekt.

Tab af erhvervsevne blev vurderet til 15 procent.

Begrundelsen var, at offentlige hverv må anses at indebære en udnyttelse af erhvervsevnen og som arbejde i lovens forstand. Indtægterne fra disse hverv skulle derfor indgå i vurderingen af tab af erhvervsevne på samme måde som indtægterne fra andet arbejde. Det forhold, at hvervene, som udgangspunkt, er tidsbegrænsede, førte ikke til en ændret vurdering, idet erhvervsevnen ville kunne udnyttes i andet erhverv, når hvervene eventuelt ophørte.

3.13.2. § 56-aftale

En § 56-aftale er en aftale mellem arbejdsgivere og borgere med kronisk- eller langvarig sygdom, som medfører et forhøjet sygefravær eller behov for behandling og indlæggelse på hospital. Aftalen skal godkendes af kommunen og er gyldig i to år ad gangen. Det er en forudsætning, at sygdommen vil medføre mindst 10 fraværsgange om året. Arbejdsgiver får refusion fra 1. sygedag. Se kapitel 19.9.

Tilskadekomne modtager normalt overenskomstmæssig løn og derfor vil der ikke være et løntab på mindst 15 procent.

Efter nogle overenskomster vil tilskadekomne få sygedagpenge (ikke fuld løn) de dage, han er syg. I disse tilfælde vil der kun yderst sjældent være så mange sygedage, at der kan være et løntab på mindst 15 procent.

Eksempel 3.19: Fået § 56 aftale, ikke fuld løn under sygdom, 70 sygedage årligt, løntab under 15 procent.

Tilskadekomne ville have tjent 300.000 kroner uden skaden. Han har mere end en sygedag om ugen og 70 dage på et år. Timelønnen på skadetidspunktet, er 156 kroner. Sygedagpenge udgør 725 kroner

pr. dag. Tabet pr. dag er ca. 500 kroner. Dette svarer til en lønnedgang på ca. 11,5 procent. Tabet vurderes til mindre end 15 procent.

3.13.3. Personlig assistance

Kommunen har mulighed for at tilbyde en personlig assistance, hvis tilskadekomne har en varig funktionsnedsættelse. Tilskadekomne vil, som udgangspunkt, oppebære den samme løn. Det er kommunen, som aflønner den personlige assistent.

Da tilskadekomne som udgangspunkt oppebærer fuld løn, vil tilskadekomne normalt ikke have et økonomisk tab. Erstatning for tab af erhvervsevne skal dog fastsættes ud fra, hvad tilskadekomne ville kunne tjene, hvis mulighederne for personlig assistance ikke forelå. Denne praksis er fastslået ved Østre Landsrets dom af 3. oktober 2008.

Det fremgår af landsrettens begrundelse:

”Som fastslået ved Højesteretsdom af 22. december 2003, skal der ved fastsættelse af erstatning for erhvervsevnetab efter arbejdsskadesikringsloven... ikke tages hensyn til sociale ydelser, som måtte tilkomme skadelidte. Den omstændighed, at der efter de gældende regler i lov om kompensation til handicappede i erhverv med videre af det offentlige ydes tilskud til aflønning af en personlig hjælper i stedet for den skadelidte, findes at måtte ligestilles med andre sociale ydelser”.

Landsretten henviser således til Højesterets dom af 22. december 2003 om fleksjob, som er omtalt i kapitel 8.1.

Erhvervsevnetabet skal fastsættes ud fra en skønsmæssig vurdering af, hvad tilskadekomne ville eller burde kunne tjene, hvis muligheden for en personlig assistance ikke forelå.

Hvis tilskadekomne er bevilliget personlig assistance, skal erhvervsevnetabet fastsættes ud fra en skønsmæssig vurdering af, hvad tilskadekomne ville eller burde kunne tjene, hvis tilskadekomne ikke var bevilliget en personlig assistance. Tilskadekomne vil i disse situationer normalt ikke have været arbejdsprøvet gennem kommunen. Det vil således være mere begrænset, hvor dokumenteret tabet er.

Ved vurderingen af erhvervsevnetabet, er det kriterierne i § 17, stykke 2, som finder anvendelse. Sociale ydelser, som løntilskud eller en personlig assistance, vil ikke indgå i vurderingen, se PA 128-09.

Eksempel 3.20: Lærer, personlig assistent 10 timer, ingen lønnedgang, 25 procent i erhvervsevnetab.

En 37-årig lærer har på grund af en varig rygskaide fået bevilliget en personlig assistent. Læreren har ikke et økonomisk tab, da lønnen er uændret. På grund af sin rygskaide, kan tilskadekomne ikke længere arbejde med rygbelastende arbejde og har derfor fået bevilliget en personlig assistent. Ved vurderingen af erhvervsevnetab, vil vi vurdere, hvad tilskadekomne med rimelighed kan påtage sig af arbejde med skaden, ud fra blandt andet tilskadekomnes alder, uddannelse, kompetencer samt skånehensynene efter skaden. Tilskadekomnes tabsbegrænsningspligt vil også indgå i vurderingen. Tilskadekomne ville uden skaden kunne tjene 400.000 kroner. Med skaden vurderede vi, at tilskadekomne (uden personlig assistent) alene vil kunne tjene 300.000 kroner og erhvervsevnetabet blev fastsat til 25 procent.

3.13.4. Flytter til udlandet efter skaden

Hvis tilskadekomne flytter til udlandet efter skaden, kan der være et løntab på mindst 15 procent, fordi tilskadekomne arbejder i et land med lavere lønniveau. Dette tab erstattes ikke. I disse tilfælde skal man foretage en skønsmæssig vurdering, hvor man vurderer, hvad tilskadekomne ville eller burde kunne tjene, hvis han arbejdede i Danmark.

Sammenligningsgrundlaget er således den løn, tilskadekomne kunne have haft uden skaden i Danmark, med den løn han ville eller burde kunne opnå med skaden ved arbejde i Danmark.

Se også kapitel 15 om søfolk og udenlandsk arbejdskraft.

Se principafgørelse PA U-2-03.

3.13.6 I arbejde efter endt omskoling, revalidering med videre

Se kapitel 7.

Kapitel 4. Sygedagpenge

Tilskadekomne har ret til sygedagpenge, hvis han på grund af sygdom er fuldt uarbejdsdygtig. Sygedagpengene kan nedsættes, hvis tilskadekomne kun er delvis uarbejdsdygtig.

Mange overenskomster giver ret til fuld løn under sygdom. Arbejdsgiver får i disse tilfælde ret til refusion efter gældende regler.

En sygemeldt har ret til sygedagpenge i 52 uger.

Udbetalingen af sygedagpenge kan forlænges, blandt andet når det anses for nødvendigt at gennemføre virksomhedspraktik, når det anses for overvejende sandsynligt, at revalidering bliver sat i gang, eller når der er rejst sag om ret til erstatning efter Lov om arbejdsskadeforsikring og der ikke er truffet afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne.

Lov nummer 563 af 09/06/2006 – sygedagpengeloven.

Bekendtgørelse af lov om aktiv beskæftigelsesindsats, nummer 1428 af 14/12/2009.

Indholdsfortegnelse kapitel 4: Sygedagpenge.

- 4.1. Indledning
- 4.2. Afgørelseskriterier
 - 4.2.1. Skadens art og omfang
 - 4.2.2. Indtjeningsevnen
 - 4.2.3. Alder
 - 4.2.4. Uddannelse og ressourcer
- 4.3. Oplysningsgrundlag
 - 4.3.1. De helbredsmæssige forhold
 - 4.3.2. De erhvervsmæssige forhold
- 4.4. Tabsbegrænsningspligt
- 4.5. Konjunkturer
- 4.6. Afgørelsen/fastsættelse af erstatningen
 - 4.6.1. Hvis tilskadekomne modtager sygedagpenge, men endnu ikke har været i arbejdsprøvning

- 4.6.2. Hvis tilskadekomne har været længere tid på sygedagpenge og gennem en eller flere arbejdsprøvninger
- 4.6.3. Betydningen af arbejdsprøvning
- 4.7. Konkurrerende eller forudbestående forhold, § 12
- 4.8. Tilkendelsestidspunktet
- 4.10. Revision
- 4.11. Underretningspligt
- 4.12. Genoptagelse
- 4.13. Årsløn

4.1 Indledning

I forbindelse med en arbejdsskade vil tilskadekomne ofte være sygemeldt i en kortere eller længere periode. Afhængig af ansættelsesforholdet vil tilskadekomne enten modtage fuld løn (arbejdsgiver modtager delvis refusion fra kommunen) eller sygedagpenge efter de gældende takster. I de tilfælde, hvor tilskadekomne ikke får fuld løn under sygdom og ikke kan have en tilsvarende indtægt fra en anden beskæftigelse, kan tilskadekomne have et erhvervsevnetab, som i nogle tilfælde kan dækkes efter arbejdsskadesikringsloven. Vi kan træffe en midlertidig afgørelse, hvis der foreligger dokumentation for et aktuelt tab.

Vi kan træffe en midlertidig afgørelse, når der foreligger dokumentation for et aktuelt tab.

Der foreligger et aktuelt tab, når det er dokumenteret, at arbejdsskaden har medført en varig funktionsbegrænsning, der sandsynliggør, at tilskadekomne ikke længere vil kunne oppebære den samme indkomst ved arbejde.

Eksempel 4.1: Murer – ukompliceret brud på underarm, mindre end 15 procent erhvervsevnetab.

En 52-årig murer fik i forbindelse med et fald et ukompliceret brud på højre underarm, som medførte, at han i en periode gik med armen i gips. Efter en sygeperiode på 6 uger genoptog han arbejdet på fuld tid. Vi vurderede, at han ikke havde ret til erstatning for tab af erhvervsevne.

Som hovedregel kan der ikke træffes afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne, før den erhvervsmæssige situation er afklaret, eventuelt efter omskoling eller revalidering. Efter arbejdsskadesikringsloven § 17, stykke 3 er der mulighed for at træffe en midlertidig afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne i de tilfælde, hvor den erhvervsmæssige situation ikke er afklaret.

I 2003-loven § 16, stykke 1 er der krav om, at der skal træffes afgørelse i en arbejdsskadesag inden et år efter anmeldelsen. I det omfang tilskadekomne har løftet bevisbyrden for et tab af erhvervsevne som følge af arbejdsskaden, kan der tilkendes erstatning.

Kommunen forvalter loven om sygedagpenge og om tilskadekomne opfylder betingelserne for modtagelse af sygedagpenge. Kommunens vurdering indgår i vores vurderingsgrundlag, men vi tager i den enkelte sag selvstændig stilling til, i hvilket omfang arbejdsskaden har medvirket til sygemeldingen.

Eksempel 4.2: Frisør, håndeksem, graviditet, mindre end 15 procent erhvervsevnetab.

En 25-årig gravid frisør fik i forbindelse med beskæftigelse med hårfarvning en arbejdsbetinget håndeksem og måtte opgive sit arbejde. Hendes graviditet medførte samtidig store problemer og hun

blev sygemeldt. Vi vurderede, at arbejdsskaden ikke var hindrende for, at hun ville kunne påtage sig et ikke håndbelastende arbejde uden indtægtstab. Hun havde derfor ikke ret til erstatning for tab af erhvervsevne.

I foråret 2010 blev der indført en ny matchmodel, som er fælles for alle borgere, der får midlertidige forsørgelsesydelse, (arbejdsløshedsdagpenge, kontanthjælp, sygedagpenge og ledighedsydelse).

Kommunen inddeler i:

Matchgruppe 1: Jobklar. Borgere, der efter jobcentrets vurdering, er parate til at tage et ordinært arbejde, så de kan være ude af systemet inden for de næste tre måneder.

Matchgruppe 2: Indsatsklar. Borgere, der ikke er parate til at tage et ordinært arbejde, så de kan være ude af systemet inden for de næste tre måneder, men som kan deltage i en beskæftigelsesrettet indsats med aktive tilbud.

Matchgruppe 3: Midlertidigt passiv. Borgere, der har så alvorlige problemer, at de aktuelt hverken kan arbejde eller deltage i en beskæftigelsesrettet indsats med aktive tilbud.

Ved fastsættelse af erstatningen foretages et skøn over, hvad tilskadekomne ville kunne tjene efter arbejdsskaden. Dette skøn skal sættes i forhold til, hvad tilskadekomne ville eller burde kunne tjene, hvis vedkommende ikke var kommet til skade.

4.2 Afgørelseskriterier

Efter lovens § 17, stykke 2, skal der ved bedømmelsen af tabet af erhvervsevne tages hensyn til tilskadekomnes muligheder for at skaffe sig indtægt ved arbejde, som med rimelighed kan forlanges af den pågældende efter dennes evner, uddannelse, alder og muligheder for erhvervsmæssig omskoling og optræning.

Som udgangspunkt er det de samme kriterier, der anvendes i alle situationer, hvor der skal fastsættes erstatning for tab af erhvervsevne.

Når tilskadekomne modtager sygedagpenge, er der nogle forhold, som har særlig betydning for vurderingen.

4.2.1 Skadens art og omfang

Når tilskadekomne modtager sygedagpenge, er de helbredsmæssige forhold i mange tilfælde ikke endeligt afklaret. I det omfang de helbredsmæssige forhold er afklaret, kan der foretages en vurdering af følgerne for indtjeningssevnen i forhold til det aktuelle midlertidige tab.

Skaden skal have ramt en væsentlig funktion i forhold til tilskadekomnes nuværende erhverv og funktionsbegrænsningen må ikke umiddelbart kunne helbredes. Vurderingen er konkret og afhængig af, hvilke arbejdsfunktioner tilskadekomne varetog på skadetidspunktet. Vi skal samtidig vurdere, hvordan skaden påvirker tilskadekomnes indtjeningssevne i relation til erhverv, som han umiddelbart vil kunne overgå til - og som man med rimelighed kan forlange af ham.

4.2.2 Indtjeningssevne

- før skaden

For at kunne dokumentere et tab af erhvervsevne, skal tilskadekomne have en indtjeningsevne før skaden, som han ikke længere kan oppebære efter skaden. Har tilskadekomne særlige kompetencer eller færdigheder, som han ikke længere kan udnytte på grund af arbejdsskaden og har disse medført en høj indtjening, kan det ofte være vanskeligt uden omskoling eller revalidering at oppebære den samme indtjening. Der vil derfor i en periode være dokumentation for et midlertidigt tab af erhvervsevne.

- En slagteriarbejder, der pådrager sig en tennisalbue. På skadetidspunktet arbejder han på akkord med udbeningsarbejde og har en høj indtjening (410.000 kroner).
- En idrætslærer, der pådrager sig en discusprolaps. Gennem mange år har han overvejende undervist på gymnasiet i idræt og har ikke afsluttet sit andet fag (engelsk) på universitetet.

Havde tilskadekomne derimod på skadetidspunktet en lav indtægt, kan dette skyldes, at han ikke havde særlige arbejdsfunktioner eller kompetencer, som er påvirket af arbejdsskaden. Vi vurderer derfor, at han umiddelbart vil kunne oppebære en tilsvarende løn som før arbejdsskaden.

- En 33-årig ufaglært pædagogmedhjælper, der får en mindre knæskade. På skadetidspunktet har hun en indtægt på 230.000 kroner. I et ikke-knæbelastende arbejde ville hun umiddelbart kunne oppebære en tilsvarende løn eller en løn, der ikke er mindst 15 procent lavere end den løn, hun i dag kunne have tjent som pædagogmedhjælper.

Udnyttede tilskadekomne derimod sine ressourcer optimalt på skadetidspunktet, kan en lav indtjening på skadetidspunktet medføre en umiddelbar risiko for et (midlertidigt) indtægtstab, hvis tilskadekomne har et generelt skånebehov inden for ethvert erhverv.

- En rengøringsmedhjælper, som får en alvorlig rygsygdom. Tilskadekomne havde en psykisk sygdom, som blandt andet betød, at han havde angst for social kontakt. Gennem mange år havde han derfor valgt at arbejde om aftenen og natten, hvor aflønningen på grund af tillæg er højere, for at undgå kontakt med kollegaer.

Indtjeningsevne – efter skaden (hvis skaden ikke var sket)

Når arbejdsskaden er anerkendt, skal der efterfølgende tages stilling til, om arbejdsskaden har medført sådanne begrænsninger i tilskadekomnes indtjeningsevne, at der er et erhvervsevnetab på 15 procent eller derover. Sammenligningsgrundlaget vil være den hypotetiske indtægt, som skadelidte ville have haft, hvis skaden ikke var sket. Oplysninger om denne indtægt kan indhentes hos tilskadekomne, hos arbejdsgiveren, hos de faglige organisationer med videre.

Hvis det ikke er muligt at få et realistisk billede af denne indtægt, kan der foretages en opregulering af årslønnen til afgangspunktet.

4.2.3 Alder

Tilskadekomnes alder har betydning for, hvad der med rimelighed kan forlanges af tilskadekomne i forhold til omskoling og omstilling til andet erhverv. Hvis en ung person kommer til skade og overgår til sygedagpenge, kan der normalt stilles store krav til omstilling og omskoling. Er personen ældre er kravet mindre og vil i mange tilfælde medføre en erstatning for tab af erhvervsevne, selvom der foreligger en teoretisk mulighed for omskoling og dermed til selvforsørgelse.

På den anden side kan en ældre person have større erfaring og uddannelse og derfor stå til rådighed for arbejde indenfor flere områder. Kravet om omstilling må altid vurderes konkret og i forhold til lovens bestemmelse om rimelighed.

4.2.4 Uddannelse og ressourcer

Hvis arbejdsskaden har medført, at tilskadekomne ikke kan vende tilbage til sit tidligere arbejde, har den uddannelsesmæssige baggrund og personens ressourcer betydning for vurdering af, hvilke muligheder der umiddelbart og på længere sigt er for at få anden beskæftigelse.

Når tilskadekomne modtager sygedagpenge, er det afgørende at få belyst disse forhold, for at kunne vurdere et eventuelt midlertidigt erhvervsevnetab. Uddannelse har betydning for, hvilke muligheder tilskadekomne umiddelbart har for at påtage sig et andet erhverv uden omskoling, samt hvilke krav der kan stilles til tilskadekomne med hensyn til en eventuel omskoling.

Muligheden for omstilling eller omskoling afhænger også af tilskadekomnes evner, ressourcer og den tidligere tilknytning til arbejdsmarkedet. En person, der gennem sit tidligere arbejde har fået en række (uformelle) kompetencer, har normalt bedre muligheder for at omstille og omskole sig, end en person, der har begrænsede kompetencer og/eller en begrænset tilknytning til arbejdsmarkedet.

Eksempel 4.3: Skiinstruktør, knæskade, HH-uddannelse, mindre end 15 procent erhvervsevnetab.

En 22-årig skiinstruktør kom i forbindelse med undervisning til skade med sit knæ. Han måtte herefter opgive at arbejde som instruktør. Han var netop blevet ansat i firmaet og havde glædet sig til at prøve noget andet. Forud for arbejdet havde han læst HH og taget den afsluttende eksamen. Vi vurderede, at han som HH'er ville kunne oppebære den sammen indtjening og han havde derfor ikke ret til erstatning for tab af erhvervsevne.

4.3 Oplysningsgrundlag

Når tilskadekomne modtager sygedagpenge, vil der ofte være en række forhold, som ikke er endeligt afklaret. Når der træffes afgørelse i disse sager, vil det altid – som i andre sager – være på det foreliggende grundlag.

Hvis der er uklarhed med hensyn til de varige helbredsmæssige følger, er det så meget desto vigtigere, at sagen er oplyst grundigt i forhold, som: indtjening, tilknytning til arbejdsmarkedet, ressourcer og forudbestående/konkurrerende helbredsforhold med videre.

4.3.1 De helbredsmæssige forhold

Det afgørende for vurderingen af erhvervsevnetabet er i mange tilfælde ikke ménets størrelse, men de funktionsbegrænsninger, som skaden har medført. Vi vurderer funktionsbegrænsningerne både i relation til det oprindelige erhverv og i relation til ethvert erhverv.

En knæskade hos en bankassistent medfører normalt kun begrænsede skånebehov i relation til hans beskæftigelse.

En lille knæskade hos en professionel fodboldspiller kan derimod medføre betydelig funktionsbegrænsninger i relation til jobbet som fodboldspiller, men i relation til anden beskæftigelse vil skånebehovet ofte være meget begrænset.

Selv om der ikke foreligger en speciallægeerklæring og selv om skaden ikke er færdigbehandlet, vil det ofte være muligt at få et indtryk af skadefølgerne. Vi indhenter journaler fra egen læge, der også kan belyse forudbestående eller konkurrerende helbredsgener, journal fra sygehus, funktionsattest med videre.

Vi indhenter også oplysninger fra kommunen herunder oplysninger om afholdt/planlagt arbejdsprøvning eller lignende, hvor det i praksis vil blive afprøvet, hvilken betydning funktionsbegrænsningen kan have

i forhold til beskæftigelse. På denne baggrund kan der i mange tilfælde træffes en foreløbig positiv afgørelse om både mén og erstatning for tab af erhvervsevne.

Når skaden er færdigbehandlet foretages den endelige vurdering af ménet og de deraf følgende funktionsbegrænsninger.

4.3.2 De erhvervsmæssige forhold

De erhvervsmæssige forhold før skaden er afgørende for, hvilke muligheder tilskadekomne har for at vende tilbage til arbejdsmarkedet efter en arbejdsskade og de er derfor væsentlige at få belyst.

En række forhold må i den forbindelse undersøges nærmere. Den uddannelsesmæssig baggrund må naturligvis afklares, men også en afklaring af de ”uformelle kompetencer” kan være relevant. Hvilke job har tilskadekomne haft før arbejdsskaden. Hvilke funktioner varetog han?

I det omfang, hvor tilskadekomne har mulighed for at varetage et andet arbejde til en tilsvarende løn – og dette er et rimeligt krav – er der ikke dokumentation for et erhvervsevnetab. I andre tilfælde kan der være behov for et korte eller længere revalideringsforløb, der bygger på de allerede eksisterende kompetencer.

Eksempel 4.4: Kloakmester, lænderygmerter, gode kompetencer, aktuelt tab.

En 56-årig kloakmester fik i forbindelse med et løft en discusprolaps, som medførte, at han ikke kunne foretage tunge løft og føre større maskiner. Gennem mange år havde han været med til at tilrettelægge større byggerier. Efter genoptræning og smertebehandling var han indstillet på, at han i større omfang måtte arbejde med administrative opgaver herunder tilsynsopgaver. Kommunen vurderede, at der var behov for opkvalificerende kurser med videre, så han eksempelvis kunne udarbejde tilbud. Vi vurderede, at han under omskoling havde et aktuelt tab af erhvervsevne.

4.4 Tabsbegrænsningspligt

Tilskadekomne har altid pligt til at begrænse skadens omfang blandt andet ved sygebehandling.

Tilskadekomne har ligeledes en pligt til at begrænse skadens følger ved at tage et andet job, lade sig omskole eller lignende. Denne tabsbegrænsningspligt er altid konkret og afhængig af blandt andet alder og uddannelse.

Når tilskadekomne modtager sygedagpenge, skal kommunen følge op med individuelle samtaler, opfølgningsplaner, virksomhedspraktik, rundbordssamtaler med videre. Tilskadekomne har pligt til at medvirke i disse sammenhænge.

4.5 Konjunkturer

En arbejdsskade og en længere sygeperiode kan være årsag til, at tilskadekomne mister sit job. Hvis han efter sygebehandling fortsat står til rådighed indenfor det samme område til samme løn som på skadetidspunktet, vil der ikke være grundlag for at tilkende erstatning for tab af erhvervsevne, selv om vedkommende på grund af dårlige konjunkturer, kan have vanskeligt ved at vende tilbage.

Vurderer kommunen, at der er behov for opkvalificering eller lignende for at sikre tilknytningen til arbejdsmarkedet, vurderer vi, om der i denne periode kan være dokumentation for et midlertidigt tab af erhvervsevne.

4.6 Afgørelsen / fastsættelse af erstatningen

Tilskadekomne har krav på erstatning for tab af erhvervsevne, når der er dokumenteret et tab.

Tab af erhvervsevne fastsættes på baggrund af forskellen mellem to beløbsstørrelser.

Det ene beløb er det, som tilskadekomne ville kunne tjene, hvis skaden ikke var sket. Det andet beløb er det, som tilskadekomne ville eller burde kunne tjene, med skaden uden omskoling eller lignende. De sociale ydelser indgår ikke i beregningen, da disse ikke er udtryk for tilskadekomnes evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde.

Der vil i de fleste tilfælde være tale om et forsigtigt skøn på baggrund af oplysninger i sagen. Når der træffes afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne, er der mange forhold at tage hensyn til og i den konkrete sag kan disse forhold have forskellig vægt/betydning. I de tilfælde, hvor tilskadekomne modtager sygedagpenge, vil der fortsat være en række forhold, som ikke er endeligt afklaret. Kun i det omfang, hvor der på afgørelsestidspunktet er dokumenteret et indtægtstab og dette tab er en følge af arbejdsskaden, kan der tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne. I forbindelse med en eventuel revision kan disse forhold være afklaret yderligere, hvilket kan betyde, at der på revisionstidspunktet er dokumentation for et større tab.

Når en person modtager sygedagpenge, vil den erhvervsmæssige situation (med meget få undtagelser) være uafklaret og erstatningen vil derfor blive udbetalt som en midlertidig erstatning. I hvilket omfang der er dokumenteret et erhvervsevnetab, vil i mange tilfælde afhænge af den kommunale afklaring.

4.6.1 Hvis tilskadekomne modtager sygedagpenge, men endnu ikke har været i arbejdsprøvning.

Når tilskadekomne endnu ikke har været i arbejdsprøvning må funktionsbegrænsninger alene vurderes på baggrund af de lægelige oplysninger i sagen. I mange tilfælde vil behandlingen/genoptræningen ikke være afsluttet, når der første gang skal træffes afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne. Tabet skal ikke vurderes på baggrund af de umiddelbare gener, idet der skal være tale om en forventet varig funktionsbegrænsning.

Hvis de helbredsmæssige forhold er meget uafklaret kan der ikke træffes en positiv afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne. I denne situation kan vi sætte revision i sagen eller henvise til, at sagen kan genoptages, hvis skaden mod forventning medfører et varigt tab af erhvervsevne

Udgangspunktet for erstatningens størrelse, hvor der træffes en positiv afgørelse, vil ofte ligge mellem 15 – 35 procent. Erstatningens størrelse afhænger altid af oplysninger i den konkrete sag.

Hvis der ikke er dokumentation for et erhvervsevnetab på mindst 15 procent, så træffes der en afgørelse uden erstatning, normalt med revision.

Eksempel 4.5: Specialarbejder, skuldeskade, afklaring, aktuelt tab, 15 procent erhvervsevnetab, revision.

Den 12. december 2008 fik en 36-årig kvindelig specialarbejder en skulderskade. Hun arbejdede hovedsageligt med rengøringsopgaver og indsamling af store spånkasser, som dagligt skal tømmes for spåner.

Vi traf i juni 2009 afgørelse om anerkendelse, mén og tab af erhvervsevne. På afgørelsestidspunktet var hun endnu ikke endeligt afklaret hverken helbeds- eller erhvervsmæssigt, idet hun netop var blevet kikkertopereret og modtog sygedagpenge. Kommunen havde oplyst, at hun cirka 4 uger efter operationen ville tage et hygiejnebevis med henblik på, at hun skulle forsøges afklaret i en storkantine. I en storkantine arbejdede man i teams og hun ville derved kunne undgå skulderbelastende arbejde, hvis hun blev placeret i et team, der for eksempel smurte smørrebrød.

Vi vurderede, at hun havde et sikkert mindste mén på 5 procent som følge af skaden.

Tilskadekomne havde måttet opgive sit arbejde som specialarbejder med hovedvægt på rengøringsarbejde på grund af arbejdsskaden og var aktuelt sygemeldt.

Hun var motiveret for at komme i gang på arbejdsmarkedet igen, men hun havde ingen uddannelse. Hun var gået ud af 9. klasse uden afgangseksamen og havde altid arbejdet indenfor fysisk tungt arbejde. Hendes skånebehov over for skulderbelastende arbejde havde derfor stor betydning for hendes mulighed for at opretholde hendes tidligere indtægt.

I vurderingen indgik, at hun var 36 år og dermed havde gode muligheder for at omstille sig til nye arbejdsvilkår.

Hendes årsløn blev fastsat til 304.000 kroner, hvilket svarer til, at hun kunne have tjent 327.000 kroner i 2010. Hendes indtjeningssevne, før skaden, lå dermed over, hvad hun ville kunne tjene som almindelig ufaglært med den anerkendte skulderskade. Vi fastsatte på denne baggrund hendes aktuelle tab af erhvervsevne til 15 procent med revision efter 6. måneder.

4.6.2. Hvis tilskadekomne har været længere tid på sygedagpenge og gennem en eller flere arbejdsprøvninger

I forbindelse med en arbejdsprøvning vil der være mulighed for at få afklaret, hvilke reelle funktionsbegrænsninger arbejdsskaden har medført. Hvis tilskadekomne har været igennem flere arbejdsprøvninger, vil de erhvervsmæssige forhold og sandsynligvis de helbredsmæssige forhold være bedre afklaret. Afgørelsesgrundlaget er blevet mere sikkert og tilskadekomne kan, hvis arbejdsprøvningen viser det, i højere grad sandsynliggøre, at han har et tab af erhvervsevne.

Det er i forbindelse med arbejdsprøvningen afgørende, at tilskadekomne bliver afprøvet i en sammenhæng, som ikke alene bekræfter de allerede kendte funktionsbegrænsninger. Arbejdsprøvningen skal også vise, i hvilket omfang der er mulighed for ved omplacering, omskoling eller revalidering, at kompensere for de funktionsbegrænsninger, som arbejdsskaden har medført.

Eksempel 4.6: Pedel, lænderygmerter, høj indtjening, aktuelt tab, 35 procent erhvervsevnetab, revision.

Den 10. oktober 2008 fik en 52-årig ufaglært pedel en diskusprolaps i lænderyggen. Han havde tidligere i en kort årrække arbejdet som ufaglært slagteriarbejder, før han i 1978 blev pedel, hvor han selvstændigt havde varetaget tilsyn og visse administrative opgaver i et ejendomskompleks.

Vi traf i september 2009 afgørelse om anerkendelse og mén. På afgørelsestidspunktet var hans helbredsmæssige følger afklaret og vi vurderede hans varige mén som følge af arbejdsskaden til 15 procent for middelsvære daglige rygsmerter med udstråling til begge ben og middelsvært nedsat bevægelighed i lænderyggen.

Vi traf samtidig afgørelse om tab af erhvervsevne. På afgørelsestidspunktet var hans erhvervsmæssige forhold ikke endeligt afklaret, men kommunen var i gang med en afklarende arbejdsprøvning ved Reva. Den 15. juni 2009 var han påbegyndt virksomhedspraktik ved et lager, hvor han blandt andet registrerede bestillinger på computer, udførte papirarbejde ved forsendelser og telefonisk

kundebetjening. Den 15. august 2009 udarbejdede Reva en evaluering af forløbet. Af evalueringen fremgik det, at han kunne arbejde 4-5 timer om dagen.

Kommunen vurderede, at hans skånebehov medførte, at han ikke kunne fortsætte inden for de arbejdsområder, hvor han tidligere havde været beskæftiget og at virksomheds-praktikken skulle vare i yderligere 2 måneder. Jobcentret skulle derefter tage stilling til, om han var berettiget til revalidering.

Vi vurderede hans erhvervsevnetab. I vurderingen indgik, at han havde måtte opgive sit arbejde som pedel. Aktuelt var han sygemeldt og modtog sygedagpenge.

Han havde ingen formel uddannelse, men havde, via sit arbejde som pedel, fået en række kompetencer inden for det håndværksmæssige og administrative arbejde. Hans erhvervsmæssige situation var ikke afklaret, idet han fortsat var i arbejdsprøvning. Vi var enige i kommunens vurdering af, at tilskadekomne ikke kunne fortsætte som pedel. Han havde skånebehov overfor rygbelastende arbejde, herunder tunge løft og arbejde i foroverbøjet stilling. Samtidig havde han behov for at variere mellem siddende, gående og stående arbejdsstillinger.

I vurderingen indgik, at han var 50 år og dermed havde moderate muligheder for at lade sig omskole til nye arbejdsvilkår.

Hans årsløn blev fastsat til 332.000 kroner, svarende til 357.000 kroner i 2010-niveau. Han havde på skadetidspunktet en høj indtjening i forhold til, at han var ufaglært. Hans arbejdsgiver oplyste, at han ville have haft en indtjening på 360.000 kroner, hvis skaden ikke var sket. Han ville umiddelbart have svært ved at få et arbejde til samme løn, som før arbejdsskaden, som følge af hans betydelige skånebehov og alder. Samtidig vurderede vi, at han havde en række kompetencer, som han ville kunne udnytte inden for ikke-rygbelastende arbejde.

Vi fastsatte på denne baggrund hans aktuelle midlertidige tab af erhvervsevne til 35 procent. Vi satte samtidig revision i afgørelsen til marts 2010.

4.6.3. Betydningen af arbejdsprøvning

Selv om der foreligger en præcis lægelig beskrivelse af skadens følger, kan det i mange tilfælde være vanskeligt at vurdere de erhvervsmæssige følger af skaden. Dette gælder i relation til at vurdere funktionsbegrænsningerne: Kan det dårlige knæ holde til et delvist gående arbejde? Kan den skadede skulderen holde til andre arbejdsfunktioner. Hvorledes påvirker smerterne tilskadekomnes koncentrationsevne?

Det er vigtigt for vores vurdering, at en arbejdsprøvning viser, om tilskadekomne har evner til en omskoling til andet erhverv. Hvis dette ikke er sket, bliver vores vurdering sværere at foretage. Kan han sandsynliggøre, at han ikke vil kunne omskoles? Kan vi løfte bevisbyrden for, at han ville kunne omskoles til andet erhverv? Hvor arbejdsprøvningen ikke er fyldestgørende må der tages udgangspunkt i sagens øvrige oplysninger, blandt andet ressourceprofilen.

Eksempel 4.7: Tennisalbue, armbelastende arbejde, arbejdsprøvning, mindre end 15 procent erhvervsevnetab.

En 42-årig rengøringsassistent havde fået anerkendt en højresidig tennisalbue og var blevet tilkendt 5 procent i mén. I forbindelse med arbejdsprøvning i kommunen, var hun alene blevet afprøvet i

relation til armbelastende arbejde. Arbejdsprøvningen havde således ikke afklaret, i hvilket omfang tilskadekomne ville kunne klare ikke-armbelastende arbejde. Der forelå ikke oplysninger om andre helbredsmæssige gener, indlæringsvanskeligheder med videre. Hun ville i dag have tjent 220.000 kroner.

Vi vurderede, at skaden ikke forhindrede hende i at udføre arbejder, der ikke medførte belastning af hendes højre albue og fastsatte erhvervsevnetabet til under 15 procent.

Vi fastsatte ikke revision i sagen, men henviste til, at hun havde mulighed for at søge om genoptagelse, hvis hun efterfølgende kom i revalidering eller lignede.

4.7 Konkurrerende / forudbestående

I de tilfælde, hvor årsagssammenhængen ikke er entydig, er der behov for at få afklaret, om der er forudbestående/konkurrerende helbredsmæssige forhold, som kan være årsag til, at tilskadekomne ikke længere kan oppebære den samme indtægt.

Der kan dels være tale om andre helbredsmæssige forhold, men der kan også være tale om ikke helbredsmæssige forhold, som hindrer den tilskadekomne i at vende tilbage til arbejdsmarkedet - for eksempel tilskadekomnes sociale forhold. Dette gælder især i de situationer, hvor arbejdsskadens følger er begrænsede. Disse ikke-lægelige forhold kan være vanskelige at få belyst i tilstrækkeligt omfang, men i det tilfælde, hvor der er lavet en ressourceprofil, vil forholdene normalt være belyst.

Eksempel 4.8: Langturschauffør, knæskade, skilsmisse og psykiske problemer, mindre end 15 procent erhvervsevnetab.

En 42-årig langturschauffør pådrog sig i forbindelse med et fald fra ladet af lastbilen en mindre knæskade. Han blev sygemeldt og afskediget og hans advokat anførte, at han ikke kunne vende tilbage til arbejdet som chauffør. Lægekonsulenten vurderede imidlertid, at knæskaden efter relevant genoptræning alene ville medføre funktionsbegrænsninger i relation til knæliggende arbejde samt arbejde, der indebar meget gående og stående arbejde.

Ifølge ressourceprofilen var tilskadekomne netop blevet skilt og han havde i forbindelse hermed fået en depression og var påbegyndt behandling. Vi vurderede, at der på det foreliggende grundlag ikke var dokumentation for, at arbejdsskaden ville blive hindrende for, at han kunne oppebære den samme indtjening som før skaden.

4.8 Tilkendelsestidspunkt

Hvis vi vurderer, at der er dokumentation for et erhvervsevnetab på 15 procent eller derover, skal der tages stilling til tilkendelsestidspunktet, det vil sige det tidspunkt, hvor erstatningen skal løbe fra.

Når tilskadekomne modtager sygedagpenge, vil der, som beskrevet oven for, ofte være en række uafklarede forhold. I de tilfælde vil det være sjældent, at kravet om, at der skal være påvist et sikkert tab forud for afgørelsestidspunktet, kan opfyldes. Hovedreglen – at tilkendelsestidspunktet er lig med afgørelsestidspunktet - vil derfor være gældende i de allerfleste tilfælde.

Tilfældet kan imidlertid opstå i de situationer, hvor kommunen inden sygemelding har iværksat støtteforanstaltninger, for eksempel § 56 ordning og mentorordning i forsøg på at fastholde tilskadekomne på den tidligere arbejdsplads. Hvis disse foranstaltninger viser sig ikke at have haft den ønskede effekt, må det overvejes, om der allerede ved overgangen til sygedagpenge er påvist et tab af erhvervsevne.

4.9 Midlertidig eller endelig afgørelse

Efter lovens § 16, stykke 1, 2. punkt er der krav om, at der skal træffes afgørelse i en arbejdsskadesag inden et år efter anmeldelsen.

Revalidering og omskoling vil ofte tage længere tid end 1-2 år. For at tilskadekomne ikke skal vente unødigt længe på at få en erstatning og risikere at miste tilknytningen til arbejdsmarkedet, kan vi træffe en midlertidig afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne jævnfør lovens § 17, stykke 3.

I den periode, hvor tilskadekomne modtager sygedagpenge, vil der ofte være en række usikkerhedsfaktorer, som gør det vanskeligt at vurdere tabet. Hvis det er muligt at vurdere de helbredsmæssige følger af skaden og i et vist omfang de erhvervsmæssige konsekvenser af funktionsbegrænsningerne, kan der tilkendes en midlertidig erstatning for tab af erhvervsevne.

Erstatningen udbetales ved en midlertidig afgørelse, som en løbende ydelse, der ikke kan kapitaliseres, jævnfør lovens § 27, stykke 1, 3. punkt.

I mange tilfælde er følgerne af arbejdsskaden begrænsede, eller følgerne har ingen / lille indflydelse på tilskadekomnes indtjeningsevne. I de situationer er der ikke dokumentation for et erhvervsevnetab på 15 procent eller derover og der træffes en endelig afgørelse, hvor der gives afslag på erstatning for tab af erhvervsevne. Sagen kan efter anmodning genoptages efter de almindelige genoptagelsesregler.

I sjældne tilfælde kan der gives en positiv endelig erstatning for tab af erhvervsevne når tilskadekomne er på sygedagpenge. Dette kan forekomme, når de helbredsmæssige forhold er endeligt afklaret, eksempelvis at tilskadekomne har fået konstateret en uhelbredelig kræftsygdom. Det kan også forekomme, hvor arbejdsskaden har medført nogle funktionsbegrænsninger, men tilskadekomne har massive forudbestående problemer (helbreds- eller sociale forhold) og der derfor ikke er udsigt til revalidering eller lignende. Arbejdsskaden er ”dråben, som får bægeret til at flyde over”. Se kapitel 17 ”På kanten af arbejdsmarkedet – før arbejdsskaden.”

I tilfælde, hvor tilskadekomne ikke ønsker at medvirke til afklaring, men hvor arbejdsskaden har medført afgørende funktionsbegrænsninger, eller hvor der ikke er oplysninger om, at omskolingen eller revalideringen lykkedes, kan der træffes en endelig afgørelse om, at erhvervsevnen ikke er nedsat med mindst 15 procent, som følge af arbejdsskaden. I afgørelsen kan der henvises til, at tilskadekomne kan rette henvendelse til os, hvis der sker væsentlige ændringer af de erhvervsmæssige forhold.

4.10 Revision

Når der træffes en midlertidig afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne, skal der altid sættes revision i sagen. Når tilskadekomne er på sygedagpenge og den helbreds- og erhvervsmæssige situation ikke er endeligt afklaret, vil der normalt være behov for at sætte revision i sagen allerede efter 6 måneder. Revisionstidspunktet kan være afhængigt af, hvornår ansættelsesforholdet ophører, eksempelvis en planlagt operation med videre.

4.11 Underretningspligt

Hvis tilskadekomne efter vores afgørelse overgår til revalidering eller førtidspension, vil erstatningen normalt blive større, hvilket vil blive reguleret i forbindelse med revisionen. Hvis tilskadekomne bliver bevilget og ansat i et fleksjob, kan det betyde, at han ikke længere har noget tab. I den forbindelse har tilskadekomne pligt til at underrette os.

4.12 Genoptagelse

I de situationer, hvor tilskadekomne er på sygedagpenge, træffer vi en midlertidig afgørelse med revision, det vil sige, at vi af egen drift genoptager sagen. Tilskadekomne kan anmode om genoptagelse, hvis der i den mellemliggende periode sker ændringer i hans erhvervsmæssige situation.

Hvis vi har truffet en endelig afgørelse om, at der ikke er dokumentation for et erhvervsevnetab, på grund af skadens begrænsede følger, kan det efterfølgende vise sig, at skadefølgerne er langt større end antaget på afgørelsestidspunktet. I disse tilfælde vil sagen kunne genoptages, fordi der er sket en væsentlig ændring af de forhold, som vi lagde til grund for vores afgørelse.

4.13 Årsløn

Hvis tilskadekomne er sygemeldt af andre årsager og har modtaget sociale ydelser gennem en årrække, skal årslønnen fastsættes efter særlige regler. Se kapitel 17 ”På kanten af arbejdsmarkedet – efter arbejdsskaden”.

Se i øvrigt kapitel 2, kapitel 2.15.

Kapitel 5. Arbejdsløshedsdagpenge

Ret til arbejdsløshedsdagpenge kræver medlemskab af en arbejdsløshedskasse. Ordningen er frivillig og omfatter både lønmodtagere og selvstændige.

Ret til arbejdsløshedsdagpenge kræver normalt et års medlemskab af A-kassen og at beskæftigelseskravet er opfyldt.

Ret til arbejdsløshedsdagpenge kræver desuden, at tilskadekomne står til rådighed for arbejdsmarkedet og er tilmeldt jobcentret.

Arbejdsløshed kan skyldes mange forhold blandt andet konjunkturer.

Også i forbindelse med ledighed har tilskadekomne ret til vejledning og opkvalificering gennem kommunen eller A-kassen.

Fastsættelse af erstatning for tab af erhvervsevne, hvor forsørgelsesgrundlaget er arbejdsløshedsunderstøttelse, foregår efter de samme retningslinjer, som ved sygedagpenge og kontanthjælp.

Lov nummer 563 af 09/06/2006 – sygedagpengeloven.

Bekendtgørelse af lov om arbejdsløshedsforsikring 994 af 8. august 2007 med senere ændringer.

Indholdsfortegnelse kapitel 5: Arbejdsløshedsdagpenge

- 5.1. Indledning
- 5.2. Afgørelseskriterier
- 5.3. Oplysningsgrundlag
- 5.4. Tabsbegrænsningspligt
- 5.5. Konjunkturer
- 5.6. Afgørelse / fastsættelse af erstatning
- 5.7. Forudbestående / konkurrerende
- 5.8. Tilkendelsestidspunkt
- 5.9. Midlertidig eller endelig erstatning

- 5.10. Revision
- 5.11. Underretningspligt
- 5.12. Genoptagelse
- 5.13. Årsløn

5.1 Indledning

En arbejdsskade kan være årsag til, at tilskadekomne bliver afskediget. Er tilskadekomne medlem af en arbejdsløshedskasse og vurderer arbejdsløhedskassen, at han kan stå til rådighed, vil han modtage arbejdsløshedsunderstøttelse. Udgangspunktet vil herefter være, at der ikke er et erhvervsevnetab.

Oplysninger om, at tilskadekomne ikke står til rådighed, eller står begrænset til rådighed, kan derimod indikere, at det kan være arbejdsskaden, der har medført begrænsning i indtjeningsevnen. Årsagssammenhængen må derfor undersøges.

I de tilfælde, hvor tilskadekomne står fuldt til rådighed, men arbejdsskaden er af et vist omfang, må vi konkret vurdere, om arbejdsskaden har medført et tab af erhvervsevne. Dette kan blandt andet forekomme, hvis tilskadekomne efter arbejdsskaden står rådighed inden for et område med en lavere indtjening.

Hvis der er dokumentation for et erhvervsevnetab, er der mulighed for dels at træffe en midlertidig afgørelse, hvis tilskadekomne skal i omskoling, dels at træffe en endelig afgørelse, hvis der ikke er planer om eller grundlag for en omskoling.

5.2 Afgørelseskriterier

Modtager tilskadekomne arbejdsløshedsunderstøttelse, står tilskadekomne som udgangspunkt til rådighed for arbejdsmarkedet - muligvis med visse rådighedsbegrænsninger på grund af arbejdsskaden. Vurderingen af erhvervsevnetabet ligger tæt ved den vurdering, som vi foretager, når tilskadekomne modtager sygedagpenge.

I Kapitel 4 om sygedagpenge, er kriterierne beskrevet indgående.

5.3 Oplysningsgrundlag

Det kan være vanskeligt at skaffe et fyldestgørende oplysningsgrundlag, når tilskadekomne modtager arbejdsløshedsunderstøttelse. I mange tilfælde har arbejdsskaden ikke medført arbejdsprøvning eller lignende. Andre oplysninger kan derfor få afgørende betydning, blandt andet:

- lægelige oplysninger om funktionsbegrænsninger
- attest om rådighedsbegrænsning, som A-kassen udfylder
- oplysninger om tidligere arbejde og arbejdsfunktioner
- oplysninger om indtægtsforhold samt oplysninger om personlige ressourcer

Vi indhenter oplysningerne blandt andet ved udsendelse af skemaer til tilskadekomne og tidligere arbejdsgivere.

Tilskadekomne skal sandsynliggøre sit tab og har pligt til at medvirke til sagen med oplysning. Vi har samtidig pligt til at oplyse sagen.

5.4 Tabsbegrænsningspligt

Tilskadekomne har altid pligt til at begrænse skadens omfang blandt andet ved sygebehandling.

Ligeledes har tilskadekomne pligt til at begrænse skadens følger ved for eksempel at tage et andet job, lade sig omskole eller lignende. Denne tabsbegrænsningspligt er altid konkret og afhængig af blandt andet alder, ressourcer og uddannelse.

Arbejdsløshedskassen stiller krav til den arbejdsløse om at påtage sig arbejde, deltage i aktivering med videre og understøtter således arbejdsstatistiklovgivningens krav om tabsbegrænsningspligt.

Se også eksempel 5.3.

5.5 Konjunkturer

Konjunkturer kan have afgørende betydning for, om ledige kan komme i beskæftigelse. Er konjunkturerne dårlige, kan der opstå særlige problemer for tilskadekomne med at komme i beskæftigelse igen. Problemet kan skyldes, at tilskadekomne har været ude af arbejdsmarkedet i en periode, eller at vedkommende efter endt omskoling eller revalidering skal begynde inden for et nyt område.

Der er ikke hjemmel til at give erstatning for tab af erhvervsevne, hvis årsagen til ledigheden skyldes dårlige konjunkturer.

5.6 Afgørelse / fastsættelse af erstatning

Hvis tilskadekomne efter en arbejdsskade modtager arbejdsløshedsunderstøttelse og fortsat kan varetage de samme arbejdsfunktioner, er der ikke dokumentation for tab af erhvervsevne. Arbejdsløsheden og den dermed forbundne indtægtsnedgang må i denne situation tilskrives andre forhold, eksempelvis konjunkturer.

Kan tilskadekomne ikke varetage de samme arbejdsfunktioner som før skaden, vurderer vi på baggrund af sagens oplysninger, hvad tilskadekomne kunne have tjent, hvis skaden ikke var sket. Hvis tilskadekomne før arbejdsskaden har varetaget særlige arbejdsfunktioner og derved haft mulighed for at oppebære en høj indtjening, undersøger vi, i hvilket omfang funktionsnedsættelsen hindrer tilskadekomne i fortsat at varetage disse funktioner eller andre funktioner og dermed oppebære den samme indtægt.

- En stilladsarbejder, der på grund af en arbejdsskade ikke længere kan varetage tungt løftearbejde. Han vil vanskeligt kunne oppebære den samme indtjening.
- En pædagog, der har haft en specialfunktion med vanskelige børn. Efter arbejdsskaden (Posttraumatisk belastningsreaktion) kan han ikke længere varetage denne funktion. Måske kan han ikke oppebære den samme indtjening.
- En bagerekspedient, der har fået en eksemplidelse. Hun vil normalt kunne varetage andre funktioner og oppebære den samme indtjening.

Når en person modtager arbejdsløshedsdagpenge og dermed står til rådighed for arbejdsmarkedet, vil udgangspunktet være, at der ikke er et erhvervsevnetab. Vi vurderer i hvert enkelt tilfælde, om arbejdsskaden har et sådant omfang, at tilskadekomne ikke længere står til rådighed inden for et erhverv med samme indtjening.

Vi foretager altid en selvstændig vurdering og er således ikke bundet af A-kassens vurdering med hensyn til rådighed.

Erstatningens størrelse og karakter (midlertidig eller endelig) afhænger blandt andet af, om den erhvervsmæssige situation er afklaret. Se eventuelt kapitel 5.9.

Eksempel 5.1: Postomdeler, revalidering, kontorassistent, mindre end 15 procent erhvervsevnetab.

En 32-årig kvinde arbejdede på skadetidspunktet som postomdeler. Hun fik på grund af en arbejdsbetinget knæskade bevilget revalidering til kontorassistent og havde under revalidering modtaget 20 procent i midlertidig erstatning for tab af erhvervsevne.

Efter den afsluttende eksamen meldte hun sig arbejdsløs, da hun ikke kunne fortsætte i virksomheden efter uddannelsesophør. Hun modtog på afgørelsestidspunktet arbejdsløshedsunderstøttelse.

Vi vurderede, at hun efter endt revalidering stod til rådighed for et erhverv uden et indtægtstab på 15 procent eller derover og traf en endelig afgørelse.

Eksempel 5.2: Portør, afskediget, lænderyg, jobtræning, aktuelt tab, 25 procent i erhvervsevnetab, revision.

En 39-årig portør fik i forbindelse med et tungt løft et traume i lænderyggen. Han havde gennem en årrække arbejdet i ufaglærte jobs med fysisk belastende arbejde. Efter arbejdsskaden var han sygemeldt i en periode og blev i den forbindelse afskediget. Han meldte sig ledig i forbindelse med raskmeldingen. A-kassen vurderede, at han stod begrænset til rådighed i forhold til rygbelastende arbejde.

Vi vurderede det varige mén til 10 procent for lette daglige ryggener og let bevægeindskrænkning. På afgørelsestidspunktet for tab af erhvervsevne var han påbegyndt jobtræning i en institution for psykisk udviklingshæmmede med henblik på, at han muligvis ville søge optagelse på pædagogseminariet.

Han havde ingen formel uddannelse. Han havde begrænsede erhvervserfaringer og havde primært varetaget tungt fysisk arbejde. Han kunne have tjent 335.000 kroner i 2010-niveau, hvis skaden ikke var sket. Hans skånebehov over for rygbelastende arbejde og behov for varierende arbejdsstillinger, havde efter vores vurdering, afgørende betydning for hans mulighed for at opretholde sin tidligere indtægt.

I vurderingen indgik også, at han var 39 år og dermed havde gode muligheder for at omstille sig til nye arbejdsvilkår.

Vi tilkendte ham et aktuelt midlertidigt tab af erhvervsevne på 25 procent og satte revision i sagen til 6 måneder efter afgørelsen.

5.7 Forudbestående / konkurrerende

Når tilskadekomne modtager arbejdsløshedsdagpenge, er der behov for at få afklaret, i hvilket omfang en eventuel lønnedgang skyldes arbejdsskaden eller andre helbredsmæssige eller sociale forhold. Se eventuelt punkt 4.7.

5.8 Tilkendelsestidspunkt

Efter loven kan der tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne fra det tidspunkt, hvor der er påvist et tab af erhvervsevne.

Modtager tilskadekomne arbejdsløshedsunderstøttelse er udgangspunktet, at erstatningen skal tilkendes fra afgørelsestidspunktet, da afklaringen af tabet oftest er endelig afklaret og dermed påvist på dette tidspunkt.

- En arbejdsskade er den direkte årsag til, at tilskadekomne mister sit oprindelige job og må melde sig arbejdsløs. Efter skaden står personen ikke længere til rådighed for arbejde, der indeholder de samme arbejdsfunktioner som før skaden og har som følge heraf et erhvervsevnetab. Tilskadekomnes situation vil ofte være så uafklaret, at vi først på selve afgørelsestidspunktet kan konkludere, at erhvervsevnetabet er påvist.

Hvis den erhvervsmæssige situation er afklaret på et tidligere tidspunkt, kan der, hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt, tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne på et tidligere tidspunkt.

- En tilskadekomne påbegynder arbejdsprøvning eller revalidering. Her vil tilkendelsestidspunktet normalt skulle sættes til det tidspunkt, hvor tilskadekomne bliver bevilget omskolingen.

5.9 Midlertidig eller endelig erstatning

Hvis der er dokumenteret et tab af erhvervsevne, skal der tages stilling til, om der skal tilkendes en midlertidig eller en endelig erstatning. Det afgørende er, i hvilket omfang tilskadekomnes erhvervsmæssige forhold er afklaret på afgørelsestidspunktet. Vurderer vi, at tilskadekomnes erhvervsmæssige situation ikke er afklaret og at der gennem omskoling eller revalidering er mulighed for at begrænse tabet og dette er et rimeligt krav, er der alene mulighed for at træffe en midlertidig afgørelse.

Eksempel 5.3: Skovarbejder, håndledsbrud, tidligere studerende, taxachauffør, aktuelt tab, 35 procent erhvervsevnetab, revision.

En 26-årig skovarbejder kom i forbindelse med fældning af et træ til skade med sin venstre hånd. Vi vurderede det varige mén til 12 procent for følger efter håndledsbrud med svære smerter og svær bevægeindskrænkning.

Efter sygebehandlingen meldte han sig ledig. Han stod begrænset til rådighed.

Efter studentereksamen var han begyndt at læse biologi, men havde opgivet på grund af private forhold. Han havde i en periode kørt taxa, men havde de sidste 6 år arbejdet som skovarbejder på grund af de gode løn- og frie arbejdsforhold. Om efteråret havde han normalt arbejdet på akkord med julegrønt og han havde året før arbejdsskaden haft en lønindtægt svarende til 430.000 kroner

Efter arbejdsskaden opfordrede kommunen ham til at fortsætte studiet, men det havde han ikke rigtigt mod på. Han søgte igen et arbejde som taxachauffør og vurderede selv, at dette ville medføre en betydelig lønnedgang.

Vi vurderede, at arbejdsskaden var årsag til, at han måtte opgive sit arbejde som skovarbejder. Han modtog aktuelt arbejdsløshedsdagpenge, men han kunne ikke varetage håndbelastende arbejdsfunktioner. Arbejdsskaden havde medført skånebehov overfor håndbelastende arbejde. Han havde ingen videregående uddannelse og havde derfor ikke umiddelbart mulighed for at oppebære den samme indtjening som før skaden.

I forbindelse med en rundbordssamtale i kommunen, hvor vores Fastholdelsescenter deltog, blev tilskadekomne vejledt om, at han under en eventuelt revalidering ville kunne få en midlertidig erstatning for tab af erhvervsevne og at han havde pligt til at begrænse sit tab, eventuelt ved omskoling, revalidering eller lignende. Kommunen tilkendegav, at tilskadekomne var revalideringsberettiget.

Tilskadekomne erklærede på denne baggrund, at han ville genoptage studiet, fordi han nu kunne overskue sin økonomiske situation.

Vi fastsatte herefter det aktuelle midlertidige tab til 35 procent og henviste til, at han kun var 26 år og at relevant omskoling eller revalidering ville kunne begrænse arbejdsskadens følger.

Vi satte revision i afgørelsen til et år efter afgørelsen.

Er tilskadekomnes helbreds- og erhvervsmæssige forhold derimod afklaret, kan der træffes en endelig afgørelse.

5.10. Revision

Når vi træffer en midlertidig afgørelse, skal vi altid fastsætte en dato for revision. Vi indhenter i forbindelse med revisionen nye oplysninger i sagen. Sker der ændringer i tilskadekomnes erhvervsmæssige forhold, inden sagen tages op til revision, er der mulighed for at give erstatning fra dette tidspunkt.

Se eventuelt kapitel 4.10.

5.11. Underretningspligt

Den almindelige underretningspligt gælder også i denne sammenhæng. Sker der ændringer i tilskadekomnes forhold, der bevirker, at grundlaget for erstatning for tab af erhvervsevne ikke længere er til stede, skal vi underrettes.

5.12. Genoptagelse

De almindelige genoptagelsesregler gælder også i denne sammenhæng. Bliver tilskadekomne for eksempel bevilget revalidering eller bliver indstillet til fleksjob eller førtidspension, kan sagen genoptages efter anmodning fra tilskadekomne eller dennes repræsentant. En eventuel forhøjelse af erhvervsevnetabserstatningen kan tidligst ske fra tidspunktet for genoptagelsesansøgningen.

5.13. Årsløn

Hvis årsagen eller en medvirkende årsag til arbejdsløsheden skyldes en erhvervssygdom og tilskadekomne forud for anmeldelsen har haft en faldende indtægt, som kan tilskrives denne sygdom, fastsættes årslønnen skønsmæssigt, se Vejledning for fastsættelse af årsløn.

Årslønnen fastsættes ligeledes skønsmæssigt, hvis tilskadekomne gennem mange år har modtaget sociale ydelser.

Se kapitel 17: ”På kanten af arbejdsmarkedet”

Se i øvrigt kapitel 2, kapitel 2.15 om beregning af årslønnen.

Kapitel 6. Kontanthjælp

Tilskadekomne har ret til kontanthjælp, hvis betingelserne - blandt andet om rådighed og aktiv deltagelse - er opfyldt. Forudsætningen er, at tilskadekomne ikke er i stand til at skaffe sig den nødvendige forsørgelse. Ydelsen afhænger af alder, ægtefælles indtjening, formue med videre.

Der foretages ikke fradrag i hjælpen for erstatning for tab af erhvervsevne, eller for godtgørelse for varigt mén

Tilskadekomne har som kontanthjælpsmodtager ret til vejledning, aktivering og opkvalificering.

Når det er konstateret, at der er årsagssammenhæng mellem arbejdsskaden og tilskadekomnes overgang til kontanthjælp, fastsættes erhvervsevnetabet efter de samme retningslinjer som tabet, hvor tilskadekomne modtager sygedagpenge.

Bekendtgørelse af lov om aktiv beskæftigelsesindsats, nummer 1428 af 14/12/2009.

Se også kapitel 4 og kapitel 17: "På kanten af arbejdsmarkedet".

Indholdsfortegnelse kapitel 6: Kontanthjælp.

- 6.1. Indledning
- 6.2. Afgørelseskriterier
- 6.3. Oplysningsgrundlag
- 6.4. Tabsbegrænsningspligt
- 6.5. Konjunkturer
- 6.6. Afgørelse / fastsættelse af erstatning
- 6.7. Forudbestående / konkurrerende
- 6.8. Tilkendelsestidspunkt
- 6.9. Midlertidig eller endelig erstatning
- 6.10. Revision
- 6.11. Underretningspligt
- 6.12. Genoptagelse
- 6.13. Årsløn

6.1. Indledning

I nogle situationer kan det synes tilfældigt, om tilskadekomne modtager sygedagpenge, kontanthjælp eller arbejdsløshedsunderstøttelse. Hvis der ikke har været grundlag for at forlænge sygedagpengeperioden og hvis tilskadekomne ikke har andet forsørgelsesgrundlag, vil han overgå til kontanthjælp. Det samme er tilfældet, hvis tilskadekomne, på grund af manglende fremmøde, ikke længere er berettiget til sygedagpenge. I de fleste tilfælde har tilskadekomne de samme rettigheder og pligter med hensyn til rådighed og med hensyn til vejledning, aktivering og opkvalificering, som hvis forsørgelsesgrundlaget var sygedagpenge.

Årsagen til at tilskadekomne modtager kontanthjælp, kan skyldes andre forhold end arbejdsskaden, eksempelvis sociale problemer eller at tilskadekomne er arbejdsløs og ikke er medlem af en arbejdsløshedskasse.

Årsagssammenhængen er derfor central og er arbejdsskaden af et vist omfang, må det undersøges, i hvilket omfang skaden er årsag eller medvirkende årsag til, at tilskadekomne er på kontanthjælp og måske ikke oppebærer den samme indtjening, som før skaden.

Efter 1. august 2009 har kommunen fået ansvar for den samlede beskæftigelsesindsats. De har til opgave at bistå alle arbejdssøgende med at finde arbejde, uafhængig af hvilken type midlertidig forsørgelsesydelse borgeren modtager (sygedagpenge, kontanthjælp ledighedsydelse eller arbejdsløshedsunderstøttelse).

I foråret 2010 er der indført en ny matchmodel, som er fælles for alle borgere, der får midlertidige forsørgelsesydelser.

Kommunen inddeler i:

Matchgruppe 1: Jobklar. Borgere, der efter jobcentrets vurdering, er parat til at tage et ordinært arbejde, så de kan være ude af systemet, inden for de næste tre måneder.

Matchgruppe 2: Indsatsklar. Borgere, der ikke er parat til at tage et ordinært arbejde, så de kan være ude af systemet inden for de næste tre måneder, men som kan deltage i en beskæftigelsesrettet indsats med aktive tilbud.

Matchgruppe 3: Midlertidig passiv. Borgere, der har så alvorlige problemer, at de, pt., hverken kan arbejde eller deltage i en beskæftigelsesrettet indsats med aktive tilbud.

Der er således store lighedspunkter med den situation, hvor tilskadekomne modtager sygedagpenge, hvorfor der i det følgende vil være en række henvisninger til kapitel 4 om sygedagpenge.

6.2. Afgørelseskriterier

Når tilskadekomne modtager kontanthjælp, vil det ofte være afgørende at rette fokus på tilskadekomnes indtjening, hvis skaden ikke var sket.

Situationen kan groft sagt inddeles i tre grupper:

- 1) Tilskadekomne har gennem en periode været på sygedagpenge på grund af en arbejdsskade, men er nu overgået til kontanthjælp. Vi vurderer, med mindre andet er oplyst, at tilskadekomne ville have fortsat i sit tidligere arbejde og vi spørger ham selv og hans tidligere arbejdsgiver om, hvad han kunne have tjent, hvis skaden ikke var sket. Se særligt kapitel 4.6.
- 2) Tilskadekomne er blevet afskediget på grund af skaden og er nu ledig. Kommunen vurderer, at han står til rådighed for arbejdsmarkedet, men han er ikke medlem af en A-kasse og har derfor søgt om kontanthjælp. Også i denne situation vurderer vi, med mindre andet er oplyst, at tilskadekomne ville have fortsat i sit tidligere arbejde, hvis skaden ikke var sket og vi spørger ham selv og hans tidligere arbejdsgiver om, hvad han kunne have tjent, hvis skaden ikke var sket. Vurderingen er som udgangspunkt den samme som efter kapitel 5.
- 3) Tilskadekomne havde før skaden en meget løs tilknytning til arbejdsmarkedet med lange periode på kontanthjælp og på dagpenge. Hvis tilskadekomne var i fast ansættelse på skadetidspunktet, vil vi normalt tage udgangspunkt i denne ansættelse ved fastsættelse af hans fremtidige indtægt. Hvis han derimod ikke var fast ansat, fastsætter vi hans fremtidige indtægt skønsmæssigt. Se eventuelt kapitel 17, "På kanten af arbejdsmarkedet"

Se i øvrigt kapitel 5.

6.3. Oplysningsgrundlag

Kontanthjælp er en transbestemt ydelse og kommunen vil i mange tilfælde oplyse sagen på anden vis end i sygedagpengesagerne. Det kan derfor være nødvendigt i højere grad at indhente oplysninger fra tilskadekomne, fra egen læge, fra tidligere arbejdsgiver om ansættelsesforhold.

I de tilfælde, hvor tilskadekomne har været sygemeldt i en længere periode, eller hvor vedkommende har været i en beskæftigelsesrettet indsats, vil kommunens oplysninger og vurderinger naturligvis indgå i vores sagsbehandling.

6.4. Tabsbegrænsningspligt

Pligten til at begrænse tabet er relativ og i de tilfælde, hvor tilskadekomne har massive problemer, vil kravene derfor kunne nedsættes. Hvis vi vurderer, at kommunens krav er rimelige, kan vi på den anden side også stille krav om, at tilskadekomne for eksempel møder op og er aktiv.

Eksempel 6.1: Løsarbejder, knæskade, misbrugsproblemer, mislykket omskolingsforsøg, mindre end 15 procent i erhvervsevnetab, ingen revision.

En 38-årig løsarbejder kom i forbindelse med et arbejde som medhjælper ved en festival til skade med sit knæ. Vi vurderede skaden til 5 procent i varigt mén. Han havde gennem de sidste 6 år haft en gennemsnitlig lønindtægt på 45.000 kroner om året. Samtidig modtog han dagpenge eller kontanthjælp.

Tilskadekomne blev efter to måneder raskmeldt og kom på kontanthjælp. Han tilkendegav, at han gerne ville omskoles og kommunen tilbød et afklarende forløb på REVA. Hans fremmøde var imidlertid meget svingende og indsatsen beskeden. Han havde gennem mange år haft et betydeligt misbrugsproblem og kommunen tilskyndede ham til at søge hjælp, hvilke tilskadekomne ikke var interesseret i.

Vi vurderede, at arbejdsskaden ikke hindrede ham i at opretholde sin tidligere indtjening. Vi traf derfor en endelig afgørelse og fastsatte hans tab af erhvervsevne til under 15 procent.

6.5. Konjunkturer

Når en person efter en arbejdsskade bliver raskmeldt af kommunen, står vedkommende efter kommunens vurdering til rådighed for arbejdsmarkedet. Men i mange situationer har personen i mellemtiden mistet sit arbejde. Måske kan vedkommende herefter modtage dagpenge, hvis personen er medlem af en A-kasse, ellers kan vedkommende være tvunget til at søge kontanthjælp, hvis han ikke kan forsørge sig selv. En person, der har været udsat for en arbejdsskade, kan, hvis konjunkturerne er dårlige, have vanskeligt ved at komme i arbejde igen. Der er imidlertid ikke hjemmel til at kompensere for dette.

6.6. Afgørelsen / fastsættelse af erstatningen

Hvis arbejdsskaden er årsag til eller medvirkende årsag til, at tilskadekomnes forsørgelsesgrundlag er kontanthjælp, skal vi vurdere, om der er dokumentation for et erhvervsevnetab.

Tab af erhvervsevne fastsættes på baggrund af forskellen mellem to beløbsstørrelser. Det ene beløb er det, som tilskadekomne ville kunne tjene, hvis skaden ikke var sket. Det andet beløb er det, som tilskadekomne ville eller burde kunne tjene med skaden - uden omskoling eller lignende. De sociale ydelser indgår ikke i beregningen, da disse ikke er udtryk for tilskadekomnes evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde.

Vi foretager altid en selvstændig vurdering, men i det omfang vi er enige med kommunen i, at tilskadekomne er ”jobklar”, vil der sjældent være et erhvervsevnetab.

Dog kan der være tale om et erhvervsevnetab i de tilfælde, hvor tilskadekomne tidligere har haft et meget vellønnet job og nu kun står til rådighed for et job med skånehensyn.

Eksempel 6.2: Mekaniker, raskmeldt, kontanthjælp, til rådighed med skånehensyn, aktuelt tab, 25 procent i erhvervsevnetab, revision

En 53-årig mekaniker kom i forbindelse med sit arbejde til skade med sin højre skulder. Han var sygemeldt i en længere periode, men efter den sidste operation og genoptræning, blev han raskmeldt og overgik til kontanthjælp.

Han havde i en periode været i arbejdsprøvning. Arbejdsprøvningen viste, at han havde et betydeligt skånebehov over for skulderbelastende arbejde herunder løftearbejde, men med de rette arbejdsfunktioner ville han kunne arbejde 37 timer om ugen. Tilskadekomne var stærkt ordblind. Han søgte nu et job som chauffør, opsynsmand eller lignende, hvor disse skånehensyn kunne tilgodeses.

På skadetidspunktet havde han en indtægt svarende til 420.000 kroner i 2010-niveau. Arbejdsgiver havde oplyst, at han var fastansat og at lønnen fulgte den almindelige lønudvikling.

Vi vurderede, at hans aktuelle midlertidige tab af erhvervsevne var 25 procent og satte revision i sagen. I vurderingen indgik, at han havde måttet opgive sit arbejde som mekaniker og aktuelt stod til rådighed for et job med en lavere indtjening.

Har tilskadekomne derimod haft en beskeden indtjening eller en ustabil tilknytning til arbejdsmarkedet, før skaden, får arbejdsskaden sjældent nogen betydning for hans indtjeningssevne. Se kapitel 17: ”På kanten af arbejdsmarkedet”.

6.6.1. Ikke ret til kontanthjælp

Hvis der ikke længere er grundlag for at forlænge en sygedagpengeperiode og hvis tilskadekomne ikke har andet forsørgelsesgrundlag, vil han overgå til kontanthjælp. Tilskadekomne kan dog være i en sådan situation, at han ikke har ret til kontanthjælp. Det kan skyldes, at tilskadekomne er gift og at ægtefællen kan forsørge tilskadekomne eller hvis tilskadekomne har en for stor formue.

Selvom tilskadekomne ikke har ret til kontanthjælp, kan tilskadekomne godt være berettiget til erstatning for tab af erhvervsevne. Vurderingen er den samme, som hvis tilskadekomne havde ret til kontanthjælp.

6.7. Forudbestående / konkurrerende

Har tilskadekomne før skadens indtræden haft en stabil tilknytning til arbejdsmarkedet, vil det ofte være arbejdsskaden, der er årsag til, at han ikke kan vende tilbage til arbejdsmarkedet, men i stedet må overgå til kontanthjælp. Konkurrerende forhold kan også her være årsag eller medvirkende årsag til indtægtstab - for eksempel sygdom, sociale forhold, skilsmisse, dødsfald.

Har tilskadekomne derimod haft en ustabil tilknytning til arbejdsmarkedet før skaden, har arbejdsskaden måske ikke haft nogen afgørende betydning for hans overgang til kontanthjælp.

Årsagssammenhængen er afgørende og vurderingen afhænger i den enkelte sag af de konkrete oplysninger.

Eksempel 6.3: Vvs-montør, kontanthjælp, private problemer, aktuelt tab, 15 procent i erhvervsevnetab, revision.

En 33-årig vvs-montør fik i forbindelse med sit arbejde en diskusprolaps. Han var uddannet vvs-energimontør og havde arbejdet som montør gennem hele sit arbejdsliv. Han havde på skadetidspunktet en årsløn svarende til 428.000 i 2010-niveau.

Efter arbejdsskaden blev han sygemeldt og modtog i en periode sygedagpenge, men på grund af gentagne forsømmelser i forbindelse med sygedagpengeopfølgning, overgik han til kontanthjælp.

På afgørelsestidspunktet var han ikke endeligt afklaret hverken helbreds- eller erhvervsmæssigt. Vi vurderede, at han havde et sikkert mén på 8 procent. Han havde en faglært uddannelse og truckkøre-

kort. Han havde skånebehov over for tungt rygbelastende arbejde og han havde behov for hvile og varierende arbejdsstillinger. Disse skånebehov havde betydning for hans mulighed for at opretholde sin tidligere indtægt.

Udover de helbredsmæssige problemer efter arbejdsskaden havde han personlige problemer, som var hindrende for en stabil indsats for at komme tilbage på arbejdsmarkedet. Han havde haft et meget stort fravær i forbindelse med en virksomhedspraktik, som af den grund var blev afbrudt.

Vi vurderede, at hans aktuelle midlertidige tab af erhvervsevne var 15 procent og satte revision i sagen. I vurderingen indgik, at han havde måttet opgive sit arbejde som vvs-montør og aktuelt stod til rådighed for et job med en lavere indtjening. I vurderingen indgik også, at han ikke havde opfyldt sin tabsbegrænsningspligt, at han var 33 år og dermed havde gode muligheder for at omstille sig til nye arbejdsvilkår.

I forbindelse med overgang fra ét forsørgelsesgrundlag til et andet – for eksempel fra sygedagpenge til kontanthjælp - kan en planlagt beskæftigelsesindsats som oftest videreføres. Kommunens indsats for at fastholde tilskadekomne på arbejdsmarkedet kan således fortsætte. Vurderingen er uafhængig af det kommunale forsørgelsesgrundlag.

Eksempel 6.4: Handicapchauffør, skuldersmerter, ingen forlængelsesmulighed efter 52 uger, planlagt aktivering, aktuelt tab, 20 procent i erhvervsevnetab, revision.

En 48-årig handicapchauffør fik i forbindelse med en påkørsel en skulderskade. Han havde tidligere arbejdet som specialarbejder, men var for 8 år siden begyndt som chauffør. På skadetidspunktet havde han en årsløn på 285.000 kroner. Han kunne have tjent 305.000 kroner, hvis han ikke var kommet til skade.

Efter to operationer havde han fortsat mange smerter og betydelige funktionsbegrænsninger og han søgte alternativ behandling og genoptræning. Vi vurderede hans mén til 10 procent med revision efter 1 år.

Kommunen havde været tilbageholdende med hensyn til at iværksætte arbejdsprøvning og lignende, men havde på opfordring fra tilskadekomnes fagforening netop indgået aftale om et forløb på JobInfo. Kommunen vurderede, at der ikke var grundlag for forlængelse af retten til sygedagpenge og tilskadekomne overgik herefter til kontanthjælp, men fortsatte i det aftalte afklaringsforløb i JobInfo.

Vi vurderede, at hans aktuelle midlertidige tab af erhvervsevne var 20 procent og satte revision i sagen. I vurderingen indgik, at han havde måttet opgive sit arbejde som handicapchauffør og aktuelt var i et afklaringsforløb. Han havde et betydeligt skånebehov over for skulderbelastende arbejde og dette skånebehov havde betydning for hans mulighed for at opretholde sin tidligere indtægt.

6.8. Tilkendelsestidspunkt

Efter loven kan der tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne fra det tidspunkt, hvor der er påvist et tab af erhvervsevne.

Modtager tilskadekomne kontanthjælp, er udgangspunktet at erstatningen skal tilkendes fra afgørelsestidspunktet, da afklaringen af tabet oftest først er endeligt afklaret og påvist på dette tidspunkt.

Hvis den erhvervsmæssige situation er afklaret på et tidligere tidspunkt, kan der, hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt, tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne fra et tidligere tidspunkt.

Se i øvrigt kapitel 4.

6.9. Midlertidig eller endelig afgørelse

Hvis der er dokumenteret et erhvervsevnetab, er der mulighed for enten at træffe en midlertidig afgørelse, hvis tilskadekomne skal i omskoling, eller en endelig afgørelse, hvis tilskadekomnes helbreds- og erhvervsmæssige situation er afklaret og der ikke er planer om omskoling, behandling eller lignende.

I de tilfælde, hvor tilskadekomne ikke aktivt deltager i kommunens tilbud og hvor arbejdsprøvningen forløber over en meget lang periode uden resultat, eller hvor arbejdsskadens følger er beskedne i forhold til andre begrænsninger af erhvervsevnen, kan der træffes en endelig afgørelse.

Eksempel 6.5: Social- og sundhedshjælper, nakkeforvridning, langtidssygemeldt, engangserstatning.

En 47-årig social- og sundhedshjælper blev i 2001 i forbindelse med en nattevagt påkørt bagfra og pådrog sig i den forbindelse en nakkeforvridning. Tilskadekomne blev sygemeldt umiddelbart efter skaden.

Vi vurderede ménet til 10 procent for følger efter arbejdsskaden i form af middelsvære, daglige nakkesmerter, let bevægeindskrænkning og lettere kognitive ledsagesymptomer.

Tilskadekomne deltog kortvarigt i en arbejdsprøvning i 2005 og i 2008, men måtte hver gang opgive på grund af smerterne. I 2010 traf vi en endelig afgørelse.

6.10. Revision

Modtager tilskadekomne kontanthjælp, vil vi ofte træffe en midlertidig afgørelse, da vi forventer, at tilskadekomne vil kunne komme tilbage til arbejdsmarkedet - muligvis med skånebehov.

Vi træffer endelig afgørelse, hvis vi kan vurdere, at erhvervsevnetabet er endeligt og fuldt ud dokumenteret.

Når vi træffer en midlertidig afgørelse, skal vi altid fastsætte en dato for revision. Vi indhenter i forbindelse med revisionen nye oplysninger i sagen. Sker der ændringer i tilskadekomnes erhvervsmæssige forhold, inden sagen tages op til revision, er der mulighed for at give erstatning fra dette tidspunkt.

Se eventuelt kapitel 4.10.

6.11. Underretningspligt

Den almindelige underretningspligt gælder også i denne sammenhæng. Sker der ændringer i tilskadekomnes forhold, der bevirker, at grundlaget for erstatning for tab af erhvervsevne ikke længere er til stede, skal vi underrettes.

6.12. Genoptagelse

De almindelige genoptagelsesregler gælder i denne sammenhæng. Bliver tilskadekomne for eksempel bevilget revalidering, indstillet til fleksjob eller førtidspension, kan sagen genoptages efter anmodning fra tilskadekomne eller dennes repræsentant. En eventuel forhøjelse af erhvervsevnetaberstatningen kan tidligst ske fra tidspunktet for genoptagelsesanmodningen.

6.13. Årsløn

Hvis årsagen eller en medvirkende årsag til arbejdsløsheden skyldes en erhvervssygdom og tilskadekomne forud for anmeldelsen har haft en faldende indtægt, som kan tilskrives denne sygdom, fastsættes årslønnen skønsmæssigt, se Vejledning for fastsættelse af årsløn.

Årslønnen fastsættes ligeledes skønsmæssigt, hvis tilskadekomne gennem mange år har modtaget sociale ydelser.

Se kapitel 17: ”På kanten af arbejdsmarkedet”

Se i øvrigt kapitel 2, kapitel 2.15 om beregning af årslønnen.

Kapitel 7. Revalidering

Revalidering skal bidrage til, at en person med begrænsninger i arbejdsevnen fastholdes eller kommer ind på arbejdsmarkedet, således at den pågældendes mulighed for at forsørge sig selv og sin familie forbedres.

Kommunen udarbejder sammen med borgeren en revalideringsplan.

En revalidering kan have form af arbejdsprøvning, korte erhvervsmodnende eller afklarende aktiviteter, uddannelse, optræning hos private eller offentlige arbejdsgivere og hjælp til etablering af selvstændig virksomhed.

Revalideringsydelsen ophører, når planen er gennemført eller afbrydes.

Når det er konstateret, at der er årsagssammenhæng mellem arbejdsskaden og tilskadekomnes overgang til kontanthjælp, fastsættes erhvervsevnetabet efter de samme retningslinjer, der bruges, når tilskadekomne modtager sygedagpenge.

Erstatningen fastsættes efter et skøn og erstatter det aktuelle tab i revalideringsperioden.

Bekendtgørelse af lov om aktiv beskæftigelsesindsats, nummer 1428 af 14/12/2009.

Indholdsfortegnelse for kapitel 7: Revalidering

- 7.1. Indledning
- 7.2. Afgørelseskriterier
 - 7.2.1. Skadens art og omfang
 - 7.2.2. Alder
 - 7.2.3. Uddannelse og ressourcer
 - 7.2.4. Indtjeningssevne
- 7.3. Oplysningsgrundlag
- 7.4. Tabsbegrænsningspligt
- 7.5. Konjunkturer
- 7.6. Afgørelse / fastsættelse af erstatning
- 7.7. Forudbestående / konkurrerende
- 7.8. Tilkendelsestidspunkt
- 7.9. Midlertidig eller endelig erstatning
- 7.10. Revision

- 7.11. Underretningspligt
- 7.12. Genoptagelse
- 7.13. Årsløn

7.1. Indledning

Efter en arbejdsskade vil der i mange tilfælde være behov for særlige foranstaltninger af længere eller kortere varighed, for at sikre en fastholdelse på arbejdsmarkedet og dermed begrænse arbejdsskadens følger. Hvis arbejdsskaden har medført et funktionstab, kan der være behov for et revalideringsforløb for at kompensere for dette tab og dermed sikre tilskadekomnes fremtidige indtjeningsevne. Revalideringsforløbet kan således være med til at reetablere tilskadekomnes erhvervsevne.

Hvis kommunen vurderer, at der er behov for revalidering, skal vi vurdere i hvilket omfang arbejdsskaden er årsag/medvirkende årsag til denne foranstaltning. I denne sammenhæng foretager vi en selvstændig vurdering. I særlige tilfælde kan tilskadekomne vælge selv at stå for en revalidering (selvrevalidering). Hvis vi i disse tilfælde vurderer, at der er årsagssammenhæng, kan der gives erstatning for tab af erhvervsevne. Se kapitel 7.3.

Når årsagssammenhængen er fastslået, vurderer vi, om der er grundlag for at tilkende en midlertidig erstatning for tab af erhvervsevne i revalideringsperioden. Når revalideringsperioden er afsluttet, tager vi sagen op til revision og der bliver truffet en endelig afgørelse.

Revalidering er en transgbestemt ydelse, hvor revalideringen skal bidrage til at forbedre tilskadekomnes muligheder for forsørgelse. Kommunen kan således bevilge revalidering, selvom vi vurderer, at arbejdsskaden ikke har medført et tab af erhvervsevne. Ligeledes kan kommunen undlade at bevilge revalidering, selv om tilskadekomne har et (betydeligt) tab af erhvervsevne.

- PA 277-09, hvor Ankestyrelsen fandt, at borgeren ikke var omfattet af den personkreds, der havde krav på revalidering. Borgeren var frisør og kunne via sin uddannelse og erhvervsmæssige erfaringer vende tilbage på arbejdsmarkedet uden revalidering.
- PA 208-09, hvor Ankestyrelsen også anlagde en bred vurdering. Ankestyrelsen vurderede, at revalidering ikke var nødvendig, for at en borger skulle vende tilbage til arbejdsmarkedet. Borgeren kunne søge arbejde, som denne ikke var uddannet til, men som kunne varetages efter en kort oplæring. Kompetencer og ressourcer, opnået ved tidligere beskæftigelse, indgik også i vurderingen.

Efter Højesterets dom af 10. januar 2002 (reva-dommen), hvor praksis for erstatning for tab af erhvervsevne, under revalidering, blev fastlagt, fastsættes den midlertidige erstatningen ud fra det aktuelle tab. Vi foretager i disse sager et skøn ud fra, hvad tilskadekomne ville eller burde kunne tjene, hvis vedkommende ikke var kommet til skade. De sociale ydelser indgår ikke i denne beregning, da disse ikke er udtryk for tilskadekomnes evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde.

Efter 2003-loven skal der træffes afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne inden et år efter arbejdsskadens anmeldelse (ASL § 16, stykke 1, 2. punkt). Da mange revalideringsforløb tager længere tid end 1-2 år, vil der på grund af denne fristændring, blive truffet flere midlertidige afgørelser om erstatning for tab af erhvervsevne. I 2003-loven blev § 17, stykke 3 ligeledes ændret, således at det ikke længere som betingelse for tilkendelse af en midlertidig erstatning kræves, at der skal foreligge særlige omstændigheder.

7.2. Afgørelseskriterier

Efter ASL § 17, stykke 2 skal der ved bedømmelse af tab af erhvervsevne tages hensyn til tilskadekomnes muligheder for at skaffe sig indtægt ved sådant arbejde, som man med rimelighed kan forlange af

den pågældende efter dennes evner, uddannelse, alder og muligheder for erhvervsmæssig omskoling og optræning.

Som udgangspunkt er det de samme kriterier, der anvendes i alle situationer, hvor der skal fastsættes erstatning for tab af erhvervsevne. Når tilskadekomne er i revalidering, er der nogle forhold, som har særlig betydning for vurderingen.

7.2.1. Skadens art og omfang

Når tilskadekomne påbegynder en revalidering, vil de helbredsmæssige følger, efter arbejdsskaden oftest være endelig afklaret og der vil være truffet afgørelse om godtgørelse for varigt mén. Det afgørende for vurderingen vil være, hvilke konsekvenser de helbredsmæssige følger har for tilskadekomnes evne til at oppebære den samme indtjening som før skaden, det vil sige, hvilke funktionsbegrænsninger medfører netop denne skade. Denne vurdering kan kræve lægelig bistand.

Eksempel 7.1: Hørenedsættelse, ikke årsagssammenhæng, arbejdsophør.

En yngre mandlig træindustriarbejder havde fået en arbejdsbetinget hørenedsættelse og var efterfølgende blevet revalideret til informatikassistent. Han fik 18 procent i mén godtgørelse. Højesteret fandt ikke, at der var årsagssammenhæng mellem arbejdsskaden og revalideringen. Tilskadekomne fik afslag på erstatning for tab af erhvervsevne. Højesteret lagde vægt på, at manden, ifølge eget udsagn, ikke opsagde sit arbejde i træindustrivirksomheden på grund af hørenedsættelse og at pågældende kunne arbejde som ufaglært i ikke-støjende omgivelser. Ankestyrelsen var ved fastsættelsen af erhvervsevnetabet ikke bundet af, at kommunen havde bevilget bruttorevalideringsydelse til gennemførelse af uddannelsen.

(Dom af 12. november 2001 refereret i PA U-1-02)

7.2.2. Alder

Tilskadekomnes alder har betydning for, hvad der med rimelighed kan forlanges af tilskadekomne i forhold til revalidering. Revalideringstilbuddene vil også fra kommunens side være afstemt efter tilskadekomnes alder. Alderen må på den anden side ikke udelukke revalidering, eventuelt selvrevalidering, hvis denne har til formål at sikre tilskadekomnes indtjeningsevne.

7.2.3. Uddannelse og ressourcer

Revalidering har til formål at sikre, at tilskadekomne kan være selvforsørgende og bevare sin tilknytning til eller komme ind på arbejdsmarkedet. Hvis arbejdsskaden har medført et funktionstab, kan et revalideringsforløb i mange tilfælde kompensere for dette tab. Revalideringsforløbet kan på denne måde være med til at udnytte tilskadekomnes andre ressourcer og om nødvendigt give nye kompetencer og gennem virksomhedspraktik, kurser eller længerevarende uddannelse reetablere erhvervsevnen.

Hvis tilskadekomne har en solid uddannelsesmæssig baggrund, eller besidder andre ressourcer, som umiddelbart kan udnyttes i anden sammenhæng og hvis tilskadekomne derigennem kan oppebære den samme indtjening som før skaden, vil der ikke være erstatningsberettigende følger.

7.2.4. Indtjeningsevne

- før skaden

Indtjeningen før arbejdsskaden viser tilskadekomnes indtjeningsevne på skadetidspunktet, med mindre særlige forhold gør sig gældende, eksempelvis sygdom, orlov, uddannelse.

Havde tilskadekomne før skaden en lav indtjening kan det skyldes, at personen ikke har særlige kompetencer eller måske ikke har udnyttet sine evner optimalt. I de fleste tilfælde vil tilskadekomne derfor kunne oppebære en tilsvarende løn som før skaden.

- En 26-årig uddannet butiksassistent fik en knæskade. Arbejdsskaden medførte, at han, når han gik eller stod i længere tid, fik smerter og hævelse i knæet. Han havde på skadetidspunktet en indtjening svarende til 240.000 kroner i 2010 niveau.

Der kan være tilfælde, hvor den lave indtjening er udtryk for manglende kompetencer og hvor der kan være behov for et revalideringsforløb. I disse tilfælde vil et midlertidigt erhvervsevnetab kunne komme på tale.

- En 46-årig specialarbejder fik et løftetraume. Arbejdsskaden medførte, at han havde et skånebehov over for næsten alt løftearbejde. Han havde beskedne skolekundskaber på grund af sin opvækst i Tyrkiet, men hans danskundskaber var gode.

- efter skaden (hvis skaden ikke var sket)

Vi indhenter de relevante oplysninger fra tilskadekomne, tidligere arbejdsgiver og eventuelt fagforening. Hvis det ikke er muligt at få et realistisk billede af denne indtægt, kan der foretages en opregulering af årslønnen til afgørelsestidspunktet.

7.3. Oplysningsgrundlag

På det tidspunkt, hvor tilskadekomne kommer i revalidering, vil sagen oftest være belyst i mange sammenhænge. Oplysninger om tilskadekomnes helbredsforhold vil være afgørende for at få belyst eventuelle funktionsbegrænsninger, som følge af arbejdsskaden.

Forud for en revalideringsbevilling vil der normalt være foretaget én eller flere arbejdsprøvninger. Disse arbejdsprøvninger har stor betydning for vurderingen af funktionsbegrænsningerne.

Ressourceprofilen, som kommunen udarbejder i forbindelse med revalideringsplanen, beskriver en lang række forhold, som kan have betydning for vores vurdering af tilskadekomnes muligheder for at vende tilbage til arbejdsmarkedet. Ressourceprofilen udarbejdes sammen med borgeren og beskriver ud over de helbredsmæssige forhold en lang række personlige forhold blandt andet uddannelsesmæssige baggrund, personlige færdigheder, økonomi, egne forventninger og planer. Disse har betydning for vurderingen af tilskadekomnes erhvervsevne. Ressourceprofilen er derfor af væsentlig betydning.

Hvis tilskadekomne selv står for revalideringen (selvrevalidering), kan det, hvis der ikke foreligger en ressourceprofil eller lignende fra kommunen, være vanskeligt at fremskaffe det nødvendige grundlag.

Tilskadekomne skal sandsynliggøre sit tab og har pligt til at medvirke til sagen med oplysninger. Vi har samtidig pligt til at oplyse sagen og indhente de nødvendige oplysninger.

7.4. Tabsbegrænsning

Med en revalidering kan tilskadekomne helt eller delvist reetablere sin erhvervsevne. Tilskadekomne har pligt til at følge et revalideringsforløb, med mindre der er en relevant grund til, at forløbet ikke kan gennemføres, for eksempel helbredsmæssige forhold, manglende evner til at gennemføre forløbet.

Har tilskadekomne ikke ønsket at deltage i et revalideringsforløb, bliver det vanskeligere for tilskadekomne at dokumentere et tab. Denne manglende deltagelse vil indgå i vurdering af erstatning for tab af erhvervsevne.

7.5. Konjunkturer

Når kommunen sammen med borgeren udarbejder jobplan, skal der tages hensyn til borgerens ønsker, behov og individuelle forudsætninger. Samtidig er kommunen forpligtet til at tage hensyn til de fremtidige beskæftigelsesmuligheder for at undgå arbejdsløshed eller lignende efter revalidering. Kommunens vurdering af fremtidige konjunkturer vil dog ikke indgå som et element i vores vurdering. Uanset konjunkturer skal vi vurdere, hvad tilskadekomne ville eller burde kunne tjene indenfor ethvert erhverv, hvis muligheden for revalidering ikke forelå.

7.6. Afgørelsen /fastsættelse af erstatning

Tilskadekomne skal for at kunne få bevilget revalidering, kunne stå fuldt til rådighed efter en revalidering. Hvis vi er enige i kommunens vurdering vil udgangspunktet for beregning af erstatning være, at tilskadekomne i revalideringsperioden kan stå til rådighed for et fuldtidsarbejde med de nødvendige skånehensyn. Ofte vil denne indtjening være lavere.

Hvis tilskadekomne under en revalidering ville kunne oppebære den samme indtjening som før skaden, er der ikke et tab. Der kan derfor ikke tilkendes en midlertidig erstatning i en revalideringsperiode.

Hvis kommunen har bevilget revalidering på grund af arbejdsskaden og hvis tilskadekomne ikke kan oppebære den samme indtjening som før skaden, kan der tilkendes en midlertidig erstatning. Denne erstatning kan være med til at understøtte kommunens tiltag for at hjælpe tilskadekomne tilbage på arbejdsmarkedet. Vi har ved oprettelse af Fastholdelsescentret fået mulighed for at øge samarbejdet med kommunerne og ved deltagelse i rundbordssamtaler at øge denne effekt af erstatningen.

Eksempel 7.2: Social- og sundhedshjælper, lav indtjening, mindre skånebehov, revalidering, mindre end 15 procent i erstatning for tab af erhvervsevne.

En 36-årig social- og sundhedshjælper fik i 2008 anerkendt en arbejdsbetinget hudlidelse og var efterfølgende sygemeldt i kortere perioder. Vi fastsatte det varige mén til 5 procent. På skadetidspunktet havde hun en årsløn på 243.000 kroner. I 2010 kunne hun have tjent 264.000 kroner som social- og sundhedshjælper. På grund af skilsmisse havde hun i sin tid måttet opgive en uddannelse som fysioterapeut og havde været nødt til at påtage sig et arbejde i nærheden af børnenes daginstitution. I forbindelse med hendes sygemeldinger bevilgede kommunen hende revalidering. Vi vurderede, at arbejdsskaden sandsynligvis ville have begrænset hende i arbejdet som social og sundhedshjælper, men at hun i et andet arbejde kunne have oppebåret en indtjening, der lå på niveau med indtjeningen før skaden. Der var således ikke dokumentation for et erhvervsevnetab på 15 procent eller derover.

Hvis der er årsagssammenhæng mellem arbejdsskaden og den bevilgede revalidering, foretages en skønsmæssig vurdering af det midlertidige tab efter de retningslinjer, som er beskrevet ovenfor. Niveaue for erstatning vil således afhænge af en lang række faktorer.

Eksempel 7.3: Omsorgsmedarbejder, lændesmerter, revalidering til socialrådgiver, aktuelt tab, 25 procent erhvervsevnetab, revision.

En 35-årig omsorgsmedhjælper for fysisk- og psykisk handicappede kom i 2007 til skade med sin ryg i forbindelse med håndtering af en beboer. Vi tilkendte 10 procent i varigt mén for daglige lændesmerter med udstråling, ømhed af hele rygmuskulaturen og nedsat bevægelighed.

Vores lægekonsulent vurderede, at personen havde betydelige skånebehov inden for rygbelastende arbejde.

Det fremgik af oplysninger fra institutionen, at han ville have haft en årsindtægt på omkring 255.000 kroner, hvis skaden ikke var sket.

Tilskadekomne måtte på grund af skaden opgive sit arbejde som omsorgsmedhjælper og overgik til revalidering som socialrådgiver.

Vi vurderede, at tilskadekomne havde et betydeligt skånebehov inden for ethvert rygbelastende arbejde. Uden en revalidering ville han ikke være i stand til at oppebære den samme indtægt som før skaden, idet han kun i begrænset omfang ville kunne påtage sig ufaglært arbejde. Vi tilkendte på denne baggrund et aktuelt midlertidigt erhvervsevnetab på 25 procent.

Eksempel 7.4: Specialarbejder, genbrugsvirksomhed, fastklemt arm, aktuel erstatning, 50 procent i erhvervsevnetab, revision.

En 38-årig specialarbejder fik i 2008 sin højre arm i klemme i en valse på en genbrugsvirksomhed, hvor han sad fastspændt i længere tid. På trods af intensiv behandling og genoptræning havde han efter 1½ år betydelige følger efter skaden i form af refleksdystrofi med smerter, nedsat bevægelighed og muskelsvind. Ifølge speciallægeerklæringen var tilskadekomne næsten funktionel énarmet. Vi vurderede skønsmæssigt ménene til 30 procent.

Gennem mange år havde tilskadekomne arbejdet hårdt fysisk og før arbejdsskaden havde han haft meget overarbejde. Vi fastsatte hans årsløn til 404.000 kroner, svarende til 435.000 kroner i 2010.

Kommunen planlagde, i samråd med tilskadekomne, et revalideringsforløb. Vi vurderede, at arbejdsskaden var årsag til, at tilskadekomne havde opgivet sit tidligere arbejde og var overgået til revalidering. Arbejdsskaden havde medført betydelige skånebehov og begrænset hans indtjeningssevne i meget væsentligt omfang. Vi tilkendte herefter en aktuelt midlertidigt erhvervsevnetab på 50 procent i revalideringsperioden.

Se desuden eksempel 5.3.

Hvis arbejdsskaden medfører, at tilskadekomne må opgive et uddannelsesforløb, kan der, hvis der er dokumentation for et erhvervsevnetab, tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne i forlængelsesperioden.

Eksempel 7.5: Studieskift, frisør, kontorassistent, aktuelt tab, 20 procent erhvervsevnetab, revision.

Ankestyrelsen tilkendte en midlertidig erstatning for tab af erhvervsevne på 20 procent, som løbende ydelse under uddannelse til kontorassistent. På skadestidspunktet var hun under uddannelse til frisør.

Det blev lagt til grund, at erstatning for tab af erhvervsevne skulle fastsættes ud fra den aktuelle erhvervsindtægt.

Ankestyrelsen vurderede, at følgerne efter skaden havde medført et midlertidigt erhvervsevnetab på 20 procent, set i forhold til hvad sikrede kunne have tjent, hvis hun ikke var kommet til skade. Erstatningen blev tilkendt fra det tidspunkt, hvor hun ville have været færdiguddannet frisør. PA U-25-02.

7.7. Forudbestående / konkurrerende

Kun i det omfang arbejdsskaden har medført en begrænsning i indtjeningssevnen, kan der gives erstatning for tab af erhvervsevne. Når kommunen har bevilget revalidering, kan der alene tilkendes erstatning i det omfang, hvor der er dokumentation for, at det er arbejdsskaden, der har påvirket tilskadekomnes indtjeningssevne. Arbejdsskaden kan i disse tilfælde være anledningen til, at der iværksættes et revalideringsforløb.

Eksempel 7.6: Slakteriarbejder, håndskade og rygsygdom, samlet erhvervsevnetab, aktuelt tab, 15 procent i erhvervsevnetab, revision.

En 40-årig slakteriarbejder fik i 2009 beskadiget den ene hånd under udbening af skinker. Han havde gennem længere tid haft sygemeldinger på grund af en rygsygdom. Ifølge oplysninger fra arbejdsgiver og fagforbund kunne han have tjent 320.000 kroner årligt uden skaden.

Kommunen bevilgede revalidering til levnedsmiddeltekniker, dels på grund af den arbejdsbetingede håndskade, dels på grund af en rygsygdom, der ikke var arbejdsbetinget.

Vi vurderede, at håndskaden måtte antages at give tilskadekomne et moderat skånebehov. Han var ufaglært og havde ingen særlige kompetencer. Han ville derfor ikke kunne oppebære den samme indtjening som før skaden.

Vi vurderede, at han havde et samlet erhvervsevnetab på 30 procent. Halvdelen af erhvervsevnetabet måtte med overvejende sandsynlighed tilskrives andre forhold end arbejdsskaden. Vi tilkendte på denne baggrund et aktuelt midlertidigt erhvervsevnetab på 15 procent.

7.8. Tilkendelsestidspunkt

Efter loven kan der tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne fra det tidspunkt, hvor der er påvist et tab af erhvervsevne. Udgangspunktet er afgørelsestidspunktet.

For at kunne tilkende et erhvervsevnetab fra et tidligere tidspunkt, skal den erhvervsmæssige situation være afklaret og der skal være dokumentation for en indtægtsnedgang. Hvis tilskadekomne for eksempel modtager fuld løn frem til påbegyndelse af revalidering, vil tilkendelsestidspunktet være overgangen til revalidering.

Flere tidspunkter kan derfor komme på tale:

- tidspunktet hvor arbejdsprøvningen viser, at tilskadekomne ikke kan varetage sit tidligere erhverv eller et lignende uden omskoling
- tidspunktet hvor kommunen bevilger revalidering
- tidspunktet hvor tilskadekomne påbegynder revalidering

Er sagen anmeldt efter revalideringens påbegyndelse, kan tilkendelsestidspunktet tidligst sættes til anmeldelsestidspunktet. Det samme gør sig gældende med hensyn til genoptagelse, se kapitel 7.12.

7.9. Midlertidig erstatning eller endelig afgørelse

Ved Højesterets dom af 10. januar 2002 (reva-dommen) blev praksis for erstatning for tab af erhvervsevne under revalidering fastlagt. Vi træffer derfor altid en midlertidig afgørelse, når tilskadekomne er i revalidering, med henvisning til at de erhvervsmæssige forhold ikke er endeligt afklaret.

Når revalideringen er afsluttet, vil der normalt være grundlag for at træffe en endelig afgørelse. Det samme kan gøre sig gældende, hvis revalideringsforløbet afbrydes.

7.10. Revision

Revisionstidspunktet kan afhænge af både de helbredsmæssige og de erhvervsmæssige forhold. Tidspunktet kan afhænge af et forestående behandlingsforløb eller et genoptræningsforløb.

Formålet med revisionen er at følge revalideringsforløbet og eventuelt justere erstatningens størrelse. Der sættes normalt revision i sagen efter ½ - 1 år.

7.11. Underretningspligt

Revalideringsydelsen og erstatningen for tab af erhvervsevne er betinget af, at tilskadekomne deltager i revalideringen. Hvis tilskadekomne afbryder revalideringsforløbet, skal vi underrettes. Dette gælder også, selv om årsagen til afbrydelsen skyldes helbredsmæssige forhold. Vi vil herefter tage stilling til, om afbrydelsen har betydning for erstatningens størrelse.

7.12. Genoptagelse

Vi sætter altid revision i sagen, hvis vi har truffet en afgørelse om en midlertidig løbende ydelse på baggrund af, at tilskadekomne er under revalidering.

Arbejdsskadens følger kan dog ikke altid forudses og tilskadekomne har mulighed for at bede om at få sagen genoptaget, hvis han mener, at følgerne efter skaden er større. Det gælder også, hvis vi har vurderet, at tilskadekomne ikke var berettiget til erstatning på grund af en lav indtjeningssevne eller beskedne følger efter skaden.

Erstatning for tab af erhvervsevne kan tidligst tilkendes fra tidspunktet for anmodningen om genoptagelse.

7.13. Årsløn

Se kapitel 2, kapitel 2.15.

Kapitel 8. Fleksjob

Tilskadekomne kan tilbydes fleksjob, når det ikke er muligt at opnå eller fastholde beskæftigelse på ordinære vilkår.

Alle relevante muligheder for at fastholde tilskadekomne i ordinær beskæftigelse skal være udtømte.

Når tilskadekomne er visiteret til fleksjob, men ikke er i beskæftigelse, vil personen i de fleste tilfælde være berettiget til ledighedsydelse.

For arbejdsulykker, indtruffet efter den 1. januar 2006 og for erhvervssygdomme, anmeldt efter den denne dato, anvendes lovens § 17a ved fastsættelse af erstatning for tab af erhvervsevne.

Erstatningen fastsættes ikke skønsmæssigt efter § 17a.

§ 17 a anvendes kun ved fastsættelse af fleksjob og ledighedsydelse.

For arbejdsulykker indtruffet før den 1. januar 2006 og for erhvervssygdommen anmeldt før den denne dato, anvendes lovens § 17 ved fastsættelse af erstatning for tab af erhvervsevne. Erstatningen fastsættes i disse tilfælde skønsmæssigt. For en nærmere uddybning, henvises til den tidligere vejledning.

Fleksydelse svarer til efterløn for fleksjobbere. Erhvervsevnetabet fastsættes skønsmæssigt efter lovens § 17, stykke 1 og 2.

Indholdsfortegnelse for kapitel 8: Fleksjob.

- 8.1. Indledning
- 8.2. Afgørelseskriterier
 - 8.2.1. Kriterier efter lovens § 17a (efter 1. januar 2006)
 - 8.2.2. Kriterier efter lovens § 17
- 8.3. Oplysningsgrundlag
- 8.4. Tabsbegrænsningspligt
 - 8.4.1. Tabsbegrænsningspligt efter lovens § 17a
 - 8.4.2. Tabsbegrænsningspligt efter lovens § 17
- 8.5. Konjunkturer
- 8.6. Afgørelse / fastsættelse af erstatning
- 8.7. Forudbestående / konkurrerende
- 8.8. Tilkendelsestidspunkt
 - 8.8.1. Tilkendelsestidspunkt ved genoptagelse, hvor erstatningen er tilkendt efter § 17a
- 8.9. Midlertidig eller endelig erstatning
 - 8.9.1. Midlertidig /endelig erstatning efter lovens § 17a
 - 8.9.2. Midlertidig / endelig erstatning efter lovens § 17
- 8.10. Revision
- 8.11. Underretningspligt
- 8.12. Genoptagelse
 - 8.12.1. Genoptagelse efter lovens § 17a
 - 8.12.2. Genoptagelse efter lovens § 17
- 8.13. Årsløn

Kapitlets opbygning:

Kapitlet er opbygget efter samme skabelon som de foregående, dog med den forskel, at der i de enkelte underafsnit tydeligt gøres opmærksom på, hvis der er forskelle mellem lovens § 17a og lovens § 17. Hvor der intet er anført, er der ingen forskel.

Lovens § 17a gælder for alle nyere sager og er derfor beskrevet først i de enkelte underafsnit.

8.1. Indledning

Efter en arbejdsskade kan tilskadekomnes arbejdsevne være nedsat i et sådant omfang, at der er grundlag for at tilkende et fleksjob. Kommunen skal forinden have forsøgt ved aktivering, omskoling med videre at fastholde den pågældende i ordinær beskæftigelse.

Tilskadekomne har efter bevilling af fleksjob mulighed for ansættelse hos private eller offentlige arbejdsgivere. Fleksjob kan tilbydes personer under 65 år, som ikke modtager førtidspension og som ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår på arbejdsmarkedet.

Den arbejdsgiver, som tilskadekomne bliver ansat hos, betaler lønnen til den ansatte i fleksjobbet og kommunen giver arbejdsgiveren tilskud til lønnen på 1/2 eller 2/3 af lønnen - afhængig af omfanget af den nedsatte arbejdsevne.

Ved vurdering af tilskadekomnes tab af erhvervsevne i fleksjob, skal det først vurderes, om sagen skal afgøres efter lovens § 17a eller lovens § 17.

Den 1. januar 2006 trådte ændringslov nummer 1388 af 21. december 2005 i kraft. Efter lovens § 17a fastsættes nye regler for vurderingen af erhvervsevnetab, når tilskadekomne er visiteret til fleksjob for

- 1) ulykker sket fra 1. januar 2006 og
- 2) sygdomme anmeldt fra 1. januar 2006.

Erhvervsevnetabet er forskellen mellem lønnen i fleksjobbet eller ledighedsydelsen og den hypotetiske indtægt, som tilskadekomne ville have haft, hvis skaden ikke var sket.

Ankestyrelsen har i PA 174-09 vurderet, at det kræver en direkte lovhjemmel at inddrage offentlige tilskud i vurderingen af størrelsen af erhvervsevnetabet. En sådan lovhjemmel findes kun i § 17a og gælder kun for personer i fleksjob og på ledighedsydelse.

Med indførelsen af § 17a skal vi altid tage stilling til tabet af erhvervsevne, når tilskadekomne er bevilget fleksjob og vi skal foretage en beregning af lønnedgangen. Vi skal ikke forholde os til, om vi er enige i kommunens tilkendelse af fleksjob. Vi skal vurdere, om overgangen til fleksjob skyldes arbejdsskadens følger eller andre forhold, jævnfør § 12. Erstatningen kan således nedsættes efter § 12. (se kapitel 8.7)

Efter § 17 (skader før 1. januar 2006), vil vi altid indledningsvis forholde os til, om vi var enige i kommunens vurdering. Hvis tilskadekomne må antages at have en højere erhvervsevne, end kommunen har forudsat ved bevilling af fleksjob, kan dette få betydning for vores vurdering af erhvervsevnen.

8.1.1. En kort historisk oversigt – om lovens § 17

§ 17 er gældende for alle (andre) sager, hvor ulykkesdatoen ligger før den 1. januar 2006 og for erhvervssygdomme anmeldt før den 1. januar 2006.

Før Højesterets dom af 22. december 2003, vurderede vi tilskadekomnes tab af erhvervsevne ved at sammenholde den indtægt pågældende havde før arbejdsskaden, opreguleret til afgørelsestidspunktet, med den aktuelle samlede lønindtægt i fleksjobbet, inklusiv løntilskud.

Denne praksis blev ændret ved Højesterets dom af 22. december 2003. I dommen anføres, at tilskadekomnes erhvervsevnetab skal fastsættes uafhængigt af den løn, som pågældende får gennem sit fleksjob. Der skal i stedet anlægges en konkret bedømmelse af, hvad tilskadekomne ville eller burde kunne tjene, hvis muligheden for et fleksjob ikke forelå. Dommen og afgørelsen er beskrevet i PA U-1-04.

I sager, der ikke er omfattet af § 17a foretages således en skønsmæssig vurdering.

8.2. Kriterier

8.2.1. Kriterier efter lovens § 17 a (skaden er sket 1. januar 2006 eller senere)

Hvis tilfældet er omfattet af § 17a, indgår de sædvanlige kriterier, som er angivet i § 17, stykke 2, ikke i vurderingen af erhvervsevnetabet. Der er alene tale om beregning af en lønnedgang mellem lønnen i fleksjobbet eller ledighedsydelsen og den hypotetiske indtægt, som tilskadekomne ville have haft, hvis skaden ikke var sket.

§ 17 a er en lex specialis bestemmelse og omfatter kun to tilfælde:

- Tilskadekomne er i et fleksjob
- Tilskadekomne modtager ledighedsydelse.

Bestemmelsen finder således ikke anvendelse, hvis tilskadekomne har fået bevilliget personlig assistance. Heller ikke hvis man er bevilget fleksjob, men modtager sygedagpenge, kontanthjælp eller særlig ydelse.

8.2.2. Kriterier efter lovens § 17

Hvis tilfældet er omfattet af § 17, skal der foretages en skønsmæssig vurdering af erhvervsevnetabet. Det gælder også:

- når tilskadekomne er visiteret til fleksjob, men ikke har ret til ledighedsydelse og derfor får kontanthjælp
- når tilskadekomne modtager fleksydelse.

Se tillige den tidligere vejledning.

8.3. Oplysningsgrundlag

Det fremgår af de kommunale akter, hvornår tilskadekomne er visiteret til fleksjob eller ledighedsydelse.

For at vurdere arbejdsskadens følger indhenter vi helbredsmæssige oplysninger, herunder oplysninger om forudbestående/konkurrerende forhold. Det er nødvendigt efter både § 17a og § 17, idet der i begge tilfælde skal tages stilling til eventuelt fradrag efter § 12.

Indtjeningen i fleksjobbet udgør arbejdsgiverens løn, kommunens tilskud, pension, ATP med videre. Tilskadekomnes lønsedler fra fleksjobbet anvendes til beregning af lønnedgangen, da den samlede løn fremgår af lønsedlerne inklusiv det kommunale tilskud. Arbejdsgiver kan vælge at betale en højere løn end den løn, som kommunen giver tilskud til, hvorfor den kommunale fleksjobaftale ikke altid giver et korrekt billede af tilskadekomnes indtjening i fleksjobbet.

Ledighedsydelse udgør mellem 82 og 91 procent af arbejdsløshedsdagpengenes højeste beløb. Dertil kommer ATP-bidrag fra kommunen. Kommunens ydelseskonto oplyser om ledighedsydelsens og ATP-bidragets størrelse.

Sammenligningsgrundlaget er den hypotetiske indtægt, som den tilskadekomne ville have haft, hvis skaden ikke var sket. Dette beløb indhentes normalt hos tidligere arbejdsgiver og/eller tilskadekomne.

8.3.1. Tilskadekomne er tjenestemand og i fleksjob

Er tilskadekomne tjenestemand og kommet til skade i tjenesten, kan tilskadekomne have ret til tilskadekomstpension. Vi vil normalt bede tjenestemandsmyndigheden om at rejse sag om tilskadekomstpension, hvis vi vurderer tabet til mindst 15 procent. En lang række arbejdsgivere vælger dog at ansætte deres tilskadekomne medarbejdere i fleksjob i virksomheden til samme løn som før skaden. De tilkendes derfor ikke tilskadekomstpension. Hvis dette er tilfældet, er det ikke nødvendigt at indhente oplysninger fra tjenestemandsmyndigheden.

8.4. Tabsbegrænsningspligt

8.4.1. Tabsbegrænsningspligt efter lovens § 17a (skader efter 1. januar 2006)

Hvis kommunen har bevilget et fleksjob og vi efterfølgende skal vurdere tabet efter lovens § 17a, vil tilskadekomnes tab udgøre den beregnede lønnedgang, medmindre vi kan løfte bevisbyrden for, at den nedsatte arbejdssevne skyldes andre forhold, jf. § 12. Det forhold, at tilskadekomne, for eksempel ikke gennem arbejdsprøvning eller revalidering, har forsøgt at begrænse sit tab, kan ikke nedsætte erstatningen.

8.4.2. Tabsbegrænsningspligt efter lovens § 17 (skader før 1. januar 2010)

Hvis kommunen har bevilget et fleksjob og vi efterfølgende skal vurdere tabet efter lovens § 17, gælder de almindelige regler. Ved fastsættelse af erhvervsevnetabet, har vi mulighed for at nedsætte erstatningen, hvis tilskadekomne ikke, gennem aktivering eller arbejdsprøvning med videre, har forsøgt at begrænse sit tab.

8.5. Konjunkturer

Normalt har konjunktursvingninger ikke indflydelse på erstatningens størrelse, men det kan dog være tilfældet, hvis vi fastsætter erstatning for tab af erhvervsevne efter § 17a. Det gælder især ved genoptagelse af erstatningsspørgsmålet.

Hvis tilskadekomne på grund af konjunkturer mister sit fleksjob og overgår til ledighedsydelse, kan sagen genoptages, da ledighedsydelsen normalt vil være lavere end lønnen i fleksjobbet. I den periode, hvor personen modtager ledighedsydelse, kan vedkommende få en midlertidig ydelse beregnet på baggrund af forskellen mellem ledighedsydelsen og den hypotetiske indtægt, som den ville være, hvis skaden ikke var sket. Ydelsen vil dog tidligst løbe fra anmodningen om genoptagelse.

- Tilskadekomne har fået udbetalt 25 procent i fleksjob på baggrund af en lønnedgang. Han mister jobbet og overgår til ledighedsydelse. Lønnedgangen er nu 40 procent. Da han allerede har fået udbetalt 25 procent som et engangsbeløb, vil tilskadekomne være berettiget til en løbende erstatning på 15 procent ($40-25=15$).

Formålet med § 17a har været at dække tilskadekomnes reelle tab. Dette bliver ved overgang til ledighedsydelse større og derfor skal dette nye tab også dækkes.

§ 17a adskiller sig også på dette punkt markant fra § 17, hvor et tab i forbindelse med en arbejdsløshedsperiode ikke vil kunne erstattes.

8.6. Afgørelsen/fastsettelse af erstatning

Fastsættelsen af erstatning for tab af erhvervsevne er markant forskellig efter de to bestemmelser. Efter § 17 fastsættes tabet efter hvad tilskadekomne ville eller burde kunne tjene, hvis muligheden for et fleksjob ikke forelå. I den tidligere vejledning er baggrunden for denne beregningsform indgående beskrevet. Neden for er alene beregningen efter de nye regler beskrevet.

8.6.1. Beregning af erstatning for tab af erhvervsevne efter lovens 17a (skader sket efter 1. januar 2006)

Når tilskadekomne begynder i fleksjob, får han løn af sin nuværende arbejdsgiver, som om han var beskæftiget på ordinær vis. Hans lønseddel ligner en almindelig lønseddel. Kommunen giver samtidig arbejdsgiveren et tilskud, der svarer til en brøkdel af den mindste overenskomstmæssige eller sædvanlige løn på området ($1/2$ eller $2/3$ tilskud).

Er tilskadekomne begyndt i fleksjob, og kommunens bevilling af fleksjob er foreløbig, træffer vi en midlertidig afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne. Det er kun, når tilskadekomne begynder i fleksjob, og kommunens bevilling af fleksjob er permanent, at vi træffer en endelig afgørelse.

Beregningen svarer for så vidt til de situationer, hvor tilskadekomne er i ordinær beskæftigelse med et løntab.

Eksempel 8.1: Tilskadekomne i fleksjob med løntilskud, 20 procent erhvervsevnetab

En 45-årig lærer fik i fleksjobbet af arbejdsgiver en løn på 240.000 kroner årligt inklusiv kommunens tilskud.

Hvis skaden ikke var sket, kunne han have tjent 300.000 kroner årligt.

Lønnedgangen udgør:

+	300.000 kroner
-	<u>240.000 kroner</u>
=	60.000 kroner

Erhvervsevnetabet udgør i procent: $60.000 \times 100 / 300.000 = 20$ procent. Erstatningen blev udbetalt som et kapitalbeløb på baggrund af en årsløn på 278.000 kroner.

Når tilskadekomne er visiteret til fleksjob, men ikke har et fleksjob, er tilskadekomne i de fleste tilfælde berettiget til ledighedsydelse. Erhvervsevnetabet fastsættes altid til en midlertidig løbende ydelse, når tilskadekomne modtager ledighedsydelse jf. § 17a, stykke 3.

Eksempel 8.2: Opsagt i fleksjob, overgår til ledighedsydelse

En 39-årig montør blev på grund af nedskæringer opsagt i sit fleksjob og overgik til ledighedsydelse.

Kommunen oplyste, at tilskadekomne fik 171.600 kroner i ledighedsydelse. Hertil bidrager kommunen med et ATP-bidrag på 2.160 kroner årligt. Uden skaden kunne tilskadekomne have tjent 300.000 kroner årligt.

Lønnedgangen udgør:

+	300.000 kroner
-	<u>173.700 kroner</u>
=	126.240 kroner

Erhvervsevnetabet udgør i procent: $126.240 \times 100 / 300.000 = 42,08$ procent - afrundet til 40 procent. Erstatningen udbetales som en midlertidig erstatning fra tidspunktet, hvor tilskadekomne anmodede om genoptagelse.

For tab under 15 procent se kapitel 3.4.

8.6.2.1. Beregning af erstatning for tab af erhvervsevne ved tilskadekomst i fleksjob efter lovens 17a (skader sket efter 1. januar 2006)

På skadetidspunktet var tilskadekomne ansat i et fleksjob. Erhvervsevnetabet fastsættes efter § 17 a, som forskellen mellem indtjeningen i det tidligere fleksjob og indtjeningen i det nye fleksjob.

Genoptager tilskadekomne sit fleksjob, uden lønnedgang, er der ikke noget erhvervsevnetab.

Hvis tilskadekomne genoptager sit arbejde i andet job, men med lønnedgang, fastsættes erhvervsevnetabsprocenten i forhold til denne lønnedgang. Hvis tilskadekomne efter arbejdsskaden overgår til ledighedsydelse fastsættes erhvervsevnetabsprocenten i forhold til forskel mellem løn i fleksjob inden skaden og ledighedsydelsen.

Bemærk at årslønnen for tilskadekomne, der før skaden arbejdede i fleksjob, fastsættes skønsmæssigt efter Ankestyrelsens PA U-3-07 ud fra en vurdering af, hvad tilskadekomne ville kunne tjene på det ordinære arbejdsmarked på tidspunktet for tilskadekomsten (Vejledning om årsløn – 2008 udgave kapitel 3.5.5)

Det betyder, at:

- årslønnen fastsættes efter et skøn og vil være lavere end den udbetalte løn i fleksjobbet,
- lønnedgangen/procenten beregnes ud fra forskel mellem den udbetalte løn i fleksjobbet, før skaden (inklusiv kommunens tilskud) og løn/ledighedsydelse efter skaden.

Eksempel 8.3: Tilskadekomst i fleksjob. Nyt fleksjob til lavere løn. En 42-årig kontorassistent fik i sit oprindelige fleksjob en løn på 272.000 kroner årligt, inklusiv kommunens tilskud. Hvis skaden ikke var sket, kunne han have tjent 280.000 kroner.

Efter arbejdsskaden overgik han til et nye fleksjob, hvor hans løn fra 210.000 kroner årligt.

Årslønnen blev skønsmæssigt fastsat til 90.000 kroner.

Lønnedgangen udgør:

+	280.000 kroner
-	<u>210.000 kroner</u>
=	70.000 kroner

Erhvervsevnetabet udgør i procent: $70.000 \times 100 / 280.000 = 25$ procent.

Erstatningen blev udbetalt som et kapitalbeløb på baggrund af en årsløn på 90.000 kroner.

Kommer tilskadekomne på ledighedsydelse efter skaden, fastsættes et midlertidigt erhvervsevnetab efter principperne i § 17a, stykke 3, jævnfør PA 148-10.

8.6.3. Fastsættelse af erstatning for tab af erhvervsevne efter § 17 (skader sket før 1. januar 2006)

Ved Højesterets dom af 22. december 2003 blev praksis ændret. Vi skal herefter konkret vurdere, hvad tilskadekomne ville eller burde kunne tjene, hvis muligheden for et fleksjob ikke forelå.

Der træffes en endelig afgørelse om erhvervsevnetab – også når tilskadekomne modtager ledighedsydelse. Se nedenfor under afsnit 8.9.2.

Vi træffer derfor en endelig afgørelse om erhvervsevnetab ud fra samme vurdering når tilskadekomne modtager ledighedsydelse, som hvis tilskadekomne var kommet i fleksjob. Ledighedsydelsens beløbsmæssige størrelse er således ikke et kriterium, der må indgå i afgørelsen. Se tillige den tidligere vejledning.

8.6.3.1. Fastsættelse af erstatning for tab af erhvervsevne ved tilskadekomst i fleksjob efter lovens § 17.

Hvis tilskadekomne på skadetidspunktet var i fleksjob foretages en skønsmæssig vurdering af både årsløn og indtjening, hvis skaden ikke var sket og indtjeningen med skaden. Se eksempel U. 2008.1686H og PA U-03-07.

8.7. Forudbestående / konkurrerende

Når der fastsættes erstatning efter lovens § 17 og § 17a, gælder § 12 uændret. Hvis der er andre forhold end arbejdsskaden, der har ført til, at tilskadekomne er visiteret til fleksjob/ledighedsydelse, kan erstatningen nedsættes såfremt overvejende sandsynlighed taler herfor.

Når vi beregner lønnedgangen, skal vi fastsætte det samlede erhvervsevnetab. Herefter vurderer vi i hvilket omfang forudbestående eller konkurrerende forhold kan være årsag til lønnedgangen. På denne baggrund vurderer vi skønsmæssigt, hvilken del, der kan henføres til arbejdsskaden.

Eksempel 8.4: Håndledsgener, piskesmæld, konkurrerende, nedsættelse af erstatning. 30 procent, fradrag med det halve = 15 procent for arbejdsskaden

En 53-årig gartner havde været udsat for en arbejdsulykke, der havde medført et mén på 8 procent, som følge af håndledsgener. Efter ulykken var han udsat for en ulykke i sin fritid, der havde medført en piskesmælds-skade. Tilskadekomne havde været sygemeldt siden arbejdsskaden og været i virksomhedspraktik, men efter den private ulykke kom han i fleksjob.

Kommunen vurderede, at han ikke kunne arbejde på ordinære vilkår.

Uden skaderne kunne han have tjent 350.000 kroner årligt. I fleksjobbet tjente han 245.000 årligt.

Lønnedgangen udgør:

+	350.000 kroner
-	<u>245.000 kroner</u>
=	105.000 kroner

Det samlede tab af erhvervsevne udgør i procent: $105.000 \times 100/350.000 = 30$ procent.

Vi vurderede på baggrund af § 12, at erstatningen skulle nedsættes med skønsmæssigt halvdelen, da arbejdsskaden og den private skade vurderes at have medført samme nedsættelse af tilskadekomnes erhvervsevne.

Erstatningen for tabt erhvervsevne som følge af arbejdsskaden blev herefter fastsat til 15 procent.

8.8. Tilkendelsestidspunkt

Efter loven kan der tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne fra det tidspunkt, hvor der er påvist et tab af erhvervsevne.

Udgangspunktet er afgørelsestidspunktet, idet det ofte først er her, at vi kan vurdere tab af erhvervsevne, som følge af arbejdsskaden.

Den erhvervsmæssige situation er ofte afklaret på et tidligere tidspunkt, da tilskadekomne gennem kommunen har deltaget i en række afklaringsforløb. Hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt, tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne fra et tidligere tidspunkt.

8.8.1. Tilkendelsestidspunkt ved genoptagelse, hvor erstatningen er tilkendt efter lovens § 17a

I det tilfælde, hvor tilskadekomne er tilkendt erstatning efter § 17a, er der mulighed for at få sagen genoptaget, hvis han overgår fra fleksydelse til ledighedsydelse. Vi skal herefter beregne det aktuelle tab. Tilkendelsestidspunktet er, hvor tilskadekomne overgår til ledighedsydelse eller fra tidspunktet for genoptagelsesanmodningen, hvis tidspunktet ligger efter overgangen til ledighedsydelsen. Se 8.12.1.2.

8.9. Midlertidig / endelig afgørelse

8.9.1. Midlertidig / endelig afgørelse efter lovens § 17a (skader sket efter 1. januar 2006)

Er tilskadekomne begyndt i fleksjob, og kommunens bevilling af fleksjob er foreløbig, træffer vi en midlertidig afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne. Det er kun, når tilskadekomne begynder i fleksjob, og kommunens bevilling af fleksjob er permanent, at vi træffer en endelig afgørelse.

Hvis tilskadekomne modtager fleksydelse, træffer vi en endelig afgørelse.

Hvis tilskadekomne på afgørelsestidspunktet modtager ledighedsydelse, træffes der en midlertidig afgørelse. Det samme gør sig gældende, hvis tilskadekomne efterfølgende overgår fra fleksydelse til ledighedsydelse og i den forbindelse anmoder om genoptagelse.

Hvis tilskadekomne er visiteret til fleksjob, men ikke er berettiget til at modtage ledighedsydelse, men i stedet modtager anden ydelse, så foretager vi en skønsmæssig vurdering efter § 17. Årsagen til dette er, at tilskadekomne vil være omfattet af § 17a, hvis han senere overgår til fleksjob.

8.9.2. Midlertidig / endelig afgørelse efter lovens § 17:

Ankestyrelsen har i PA U-10-04 og PA U-11-04 vurderet, at den erhvervsmæssige situation anses for afklaret, når tilskadekomne er visiteret til fleksjob og modtager ledighedsydelse. Vi træffer derfor altid endelig afgørelse i denne situation.

8.10. Revision

Ved midlertidige afgørelser, det vil sige når tilskadekomne er på ledighedsydelse efter § 17a, fastsætter vi altid revision. Hvis vi positivt ved, at tilskadekomne snart vil gå fra ledighed til et fleksjob, kan datoen for revisionen fremskyndes. Ellers fastsættes revisionsdatoen normalt efter 6 måneder.

8.11. Underretningspligt

Tilskadekomne har altid pligt til at underrette os, hvis der sker ændringer, der kan have betydning for vores vurdering af erhvervsevnetabet. Dette gælder specifikt, hvor vi har fastsat erstatning for tab af erhvervsevne efter § 17a og tilskadekomne overgår fra ledighedsydelse til fleksjob.

8.12. Genoptagelse

Efter anmodning fra tilskadekomne eller dennes repræsentant genoptager vi sagen, hvis tilskadekomnes erhvervsmæssige forhold er ændret i forhold til de erhvervsmæssige forhold, som vi lagde til grund ved afgørelsen.

8.12.1. Genoptagelse efter lovens § 17a

Formålet med § 17a har været at dække tilskadekomnes reelle tab. Hvis forholdene ændrer sig, for eksempel ved overgang til ledighedsydelse eller til et andet fleksjob men en lavere løn, kan sagen genoptages.

Hvis tilskadekomne overgår fra ledighedsydelse til fleksjob, skal sagen genoptages for at undgå overkompensation.

8.12.1.1. Fleksjob

Hvis tilskadekomne skifter fleksjob og lønindtægten derved ændrer sig, vil vi efter anmodning genoptage sagen og på ny beregne tabet.

8.12.1.2. Ledighedsydelse

Hvis tilskadekomne (igen) kommer på ledighedsydelse, som følge af afskedigelse fra fleksjobbet, genoptager vi sagen, da der er sket en væsentlig ændring af de erhvervsmæssige forhold. Dette gælder også uden for 5 års fristen for genoptagelse, da en overgang til ledighedsydelse er en ganske særlig omstændighed jf. § 42.

Hvis årsagen til at tilskadekomne er overgået til ledighedsydelse skyldes konkurrerende sygdomme eller nye skader, kan der foretages et skønsmæssigt fratræk i erstatningen efter § 12.

Eksempel 8.5: Murer, afskediget i fleksjob, overgår til ledighedsydelse, genoptager, tilkendelsestidspunkt, 35 procent erhvervsevnetab, hvoraf 20 kapitaliseret tidligere, revision.

En 58-årig murer kom i 2007 til skade med sin ryg og blev efterfølgende bevilget fleksjob. Vi tilkendte et erhvervsevnetab på 25 procent på baggrund af hans indtægtsnedgang.

I december 2009 blev han afskediget på grund af dårlige konjunkturer og overgik til ledighedsydelse. I marts 2010 bad han om genoptagelse. Som følge af overgang til ledighedsydelse havde tilskadekomne en indtægtsnedgang på 35 procent.

Vi tilkendte tilskadekomne en løbende ydelse på yderligere 10 procent fra det tidspunkt, hvor tilskadekomne havde anmodet om genoptagelse.

Tilskadekomne havde allerede har fået 25 procent i erstatning for tab af erhvervsevne som kapitalerstatning.

Vi satte revision i sagen til efter 6 måneder og henviste til, at tilskadekomne havde pligt til at underrette Arbejdsskadestyrelsen, hvis der skete ændringer i hans erhvervsmæssige forhold, eksempelvis at han igen kom i beskæftigelse.

8.12.1.3. Førtidspension

Bliver tilskadekomne tilkendt førtidspension, genoptager vi også sagen. Her skal erhvervsevnetabet vurderes skønsmæssigt efter de sædvanlige kriterier i § 17, stykke 2

Eksempel 8.6: Pædagog, sygedagpenge, ledighedsydelse, fleksjob, førtidspension, tilkendelsestidspunkt, 65 procent erhvervsevnetab.

En 53-årig pædagog blev i 2007 overfaldet af en beboer og blev efterfølgende sygemeldt. I oktober 2008 blev han visiteret til fleksjob og overgik til ledighedsydelse.

Vi beregnede hans indtægtsnedgang og tilkendte en midlertidig erstatning for tab af erhvervsevne på 50 procent fra oktober 2008, hvor tilskadekomne blev visiteret til fleksjob.

Den 15. marts 2009 underrettede tilskadekomne os om, at han pr. 1. april 2009 havde fået et fleksjob som pædagog. Vi genoptog sagen og beregnede igen hans indtægtsnedgang, som nu var 25 procent. Vi tilkendte en endelig erstatning for tab af erhvervsevne på 25 procent fra 1. april 2009. Denne erstatning blev kapitaliseret.

Den 1. marts 2010 bad tilskadekomne om genoptagelse, idet han pr. 1. januar 2010 var bevilget førtidspension.

Vi genoptog sagen og vurderede, at alene arbejdsskaden var årsag til overgangen til førtidspension. Vi vurderede skønsmæssigt efter § 17, at han havde et erhvervsevnetab på 65 procent og tilkendte ham igen en endelig erstatning for tab af erhvervsevne. Ydelsen løb fra den 1. marts 2010, hvor han bad os om at genoptage sagen.

8.12.1.4. Fleksydelse

Tilskadekomne kan, hvis personen opfylder de almindelige betingelser for efterløn, overgå til fleksydelse og i den forbindelse få genoptaget sin sag. Ydelsen svarer til efterløn for personer i fleksjob. Overgang til fleksydelse kan også ske, selv om tilskadekomne modtager ledighedsydelse.

Fleksydelse er ikke omfattet af § 17a. Erstatningen fastsættes derfor efter en skønsmæssig vurdering i lighed med overgang til efterløn, se kapitel 9.

Hvis der ikke er grund til at antage, at erhvervsevnetabet er blevet større eller at tilskadekomne havde svært ved at varetage sit fleksjob, vil der normalt ikke være grundlag for at tilkende en højere erstatning, blot fordi tilskadekomne nu har nået en alder, der gør ham berettiget til at overgå til fleksydelse.

8.12.2. Genoptagelse efter lovens § 17 (skader sket før 1. januar 2006)

Hvis vi har fastsat erstatningen efter § 17, vil der normalt ikke være grundlag for genoptagelse, hvis tilskadekomne overgår til andet fleksjob, ledighedsydelse eller fleksydelse, idet fastsættelse af erstatningen er foretaget skønsmæssigt. Derimod vil der normalt være grundlag for genoptagelse, hvis tilskadekomne overgår til førtidspension, idet der er indikation for en helbredsmæssig forværring.

8.13. Årsløn

Når der er dokumentation for et erhvervsevnetab på 15 procent eller derover, skal der fastsættes en årsløn, som herefter udgør beregningsgrundlaget for erstatningen. Loven har fastsat en maksimal årsløn, der i 2010 er 434.000 kroner.

Særlige forhold omkring fastsættelse af årsløn gør sig gældende, hvor tilskadekomne kommer til skade i fleksjob. (se ovenfor kapitel 8.6.2.1)

Kapitel 9. Efterløn

Medlemmer/tilskadekomne, som har betalt til efterlønsordningen, har ret til at trække sig helt eller delvist ud af arbejdsmarkedet fra det 60. år eller når betingelserne er opfyldt.

En betingelse er, at man vil kunne opfylde betingelserne for ret til dagpenge ved ledighed, herunder at man står til rådighed for arbejdsmarkedet. Se i øvrigt nederst i boksen vedrørende ændringer i efterlønsalderen.

A-kassen udsteder et efterlønsbevis på det tidspunkt, hvor betingelserne er opfyldt, herunder rådighedskravet.

Efterlønsbeviset sikrer, at medlemmet efter det fyldte 60. år ikke mister retten til at overgå til efterløn, selvom medlemmet på overgangstidspunktet ikke står til rådighed for arbejdsmarkedet eksempelvis på grund af sygdom.

Efterlønnes størrelse er 91 procent af højeste dagpengesats. Såfremt man opfylder 2-års reglen (venter med at gå på efterløn tidligst ved det 62. år og har arbejdet i et vist omfang), udgør efterlønnen 100 procent af den højeste dagpengesats, ligesom man har mulighed for at optjene en skattefri præmie.

En efterlønsmodtager kan mod fradrag i efterlønnen have lønarbejde uden begrænsning.

Der sker ikke modregning i efterlønnen, hvis tilskadekomne samtidig efter en arbejdsskade får erstatning for tab af erhvervsevne.

Retten til efterløn ophører, når personen når folkepensionsalderen, dør eller ved ophør af medlemskab.

Efterlønsalderen er 60 år, dog er efterlønsalderen: 60 ½ år for personer født i perioden fra den 1. januar 1959 til den 30. juni 1959, 61 år for personer født i perioden fra den 1. juli 1959 til den 31. december 1959, 61 ½ år for personer født i perioden fra den 1. januar 1960 til den 30. juni 1960 og 62 år for personer født efter den 30. juni 1960. I 2015 og herefter hvert 5 år beregnes, om efterlønsalderen, for personer født efter den 31. december 1962, skal reguleres.

Fleksydelse giver mulighed for, at man kan trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet uden at stå fuldt til rådighed for arbejdsmarkedet. For at kunne overgå til fleksydelse skal man være i fleksjob, være visiteret til fleksjob eller modtage ledighedsydelse. Man skal være fyldt 60 år, ligesom en række andre betingelser skal være opfyldt. Da ordningen ligner efterlønsordningen, vil vi i vidt omfang behandle en sag på samme måde som ved efterløn.

Lovbekendtgørelse nummer 975 af 26. september 2008 om arbejdsløshedsforsikring mv. med senere ændringer.

Indholdsfortegnelse for kapitel 9: Efterløn

9.1. Indledning

Efterlønsordningen er en frivillig forsikringsordning, som nogle tilskadekomne har valgt at tilmelde sig og indbetale penge til. De kan overgå til efterløn, når de når den gældende efterlønsalder og såfremt de opfylder betingelserne herfor, herunder kravet om at stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

Da efterlønsordningen er en frivillig forsikringsordning, er der allerede ved tilmeldingen til ordningen en formodning om, at man på et tidspunkt vil overgå til efterløn.

I sager, hvor tilskadekomne i forbindelse med en arbejdsskade vælger at overgå til efterløn, skal vi vurdere, i hvilket omfang arbejdsophøret eller det delvise arbejdsophør og overgangen til efterløn skyldes arbejdsskaden.

Vi skal ved bedømmelsen af tabet af erhvervsevne ved overgang til efterløn tage hensyn til tilskadekomnes muligheder for at skaffe sig indtægt ved sådant arbejde, som med rimelighed kan forlanges af den pågældende efter dennes evner, uddannelse, alder og muligheder for erhvervsmæssig omskoling og optræning, jævnfør lovens § 17, stykke 2.

Ifølge lovens § 12 er tilskadekomnes arbejdsmæssige situation en følge af den anerkendte arbejdsskade, medmindre overvejende sandsynlighed taler imod. Der er således en formodning om, at skaden er årsag til arbejdsophøret/det delvise arbejdsophør, specielt hvis ophøret sker i relation til arbejdsskadens indtræden. Hvis arbejdsophøret derimod sker længe efter arbejdsskadens indtræden eller hvis der er konkurrerende helbredsgener, stilles der større krav til tilskadekomne til at sandsynliggøre årsagssammenhængen mellem arbejdsskadens følger og arbejdsophøret.

Det forhold, at tilskadekomne har fået udstedt efterlønsbevis før arbejdsskadens indtræden, kan ikke i sig selv tages til indtægt for, at tilskadekomne ville være gået på efterløn, hvis arbejdsskadens ikke var indtrådt. Mange medlemmer får udstedt efterlønsbevis, selvom de ikke for tiden overvejer at gå på efterløn, idet efterlønsbeviset sikrer, at medlemmet efter det fyldte 60. år, ikke mister retten til at overgå til efterløn, heller ikke selvom medlemmet på et senere tidspunkt ikke står til rådighed for arbejdsmarkedet for eksempel på grund af sygdom.

Overgang til efterløn medfører ikke nødvendigvis, at man varigt har forladt arbejdsmarkedet, idet den tilskadekomne har mulighed for at påtage sig lønarbejde mod fradrag i efterlønnen.

Man skal være opmærksom på, at rådighedsvurderingen efter A-kassereglerne og vurderingen af tab af erhvervsevne efter ASL, ikke er den samme. For at opfylde kravet om rådighed, skal man stå bredt til rådighed for et rimeligt arbejde. Det betyder, at tilskadekomne ikke kun skal stå til rådighed inden for sit fagområde, men reelt kan stå til rådighed for et mindre godt betalt job end før skaden.

Uanset om tilskadekomne har fået efterlønsbeviset inden arbejdsskaden indtræder eller ej, er vurderingen af erhvervsevnetabet den samme selvstændige vurdering. Nemlig vurderingen af hvad man med rimelighed kan forlange af den pågældende henset til skadens art og omfang, evner, uddannelse alder og mulighed for erhvervsmæssig omskoling og optræning. Der vil være forskel på vægningen af disse afgørelseskriterier afhængig af den konkrete sag, jævnfør nedenfor.

De samme afgørelseskriterier gør sig gældende i de sager, hvor tilskadekomne kommer til skade under beskæftigelse som efterlønsmodtager. (se også eksempel 9.13 og 9.14)

9.2. Afgørelseskriterier

Efter ASL § 17, stykke 2, skal der ved bedømmelsen af tabet af erhvervsevne tages hensyn til tilskadekomnes muligheder for at skaffe sig indtægt ved sådant arbejde, som med rimelighed kan forlanges af den pågældende efter dennes evner, uddannelse, alder og muligheder for erhvervsmæssig omskoling og optræning.

Vi skal ved fastsættelse af erstatning for tab af erhvervsevne til personer, der er gået på efterløn ind i en selvstændig vurdering af, hvad man med rimelighed kan forlange af tilskadekomne henset til de nævnte kriterier.

Når vi skal foretage denne vurdering, vil særligt skadens art og omfang, herunder hvilke funktionsbegrænsninger skaden har medført hos tilskadekomne, have stor betydning. Vi skal samtidig vurdere, hvordan skaden påvirker tilskadekomnes indtjeningssevne i relation til erhverv, som han umiddelbart vil kunne overgå til - og som man med rimelighed kan forlange af ham henset til tilskadekomnes evner, uddannelsesmæssige baggrund og ressourcer iøvrigt. Da der ikke i disse sager foreligger en ressourceprofil, vil vi enten skulle finde oplysninger i en eventuel speciallægeerklæring eller bede tilskadekomne om at oplyse herom. Se også kapitel 9.3 om oplysningsgrundlag.

9.2.1. Skadens art og omfang

Skaden skal have ramt en væsentlig funktion i forhold til tilskadekomnes tidligere erhverv og funktionsbegrænsningen må ikke umiddelbart kunne helbredes. Det vigtige er at vurdere, hvordan lige netop den skade, som tilskadekomne har fået, påvirker hans indtjeningssevne i forhold til hans tidligere erhverv.

Eksempel 9.1: Sygehjælper, skulderskade, varig funktionsbegrænsning, erstatning, 35 procent erhvervsevnetab.

En 60-årig sygehjælper pådrog sig en højresidig skulderskade. Vi fastsatte det varige mén til 8 procent for daglige belastningsudløste smerter og let nedsat bevægelighed. Tilskadekomne gik på efterløn kort tid efter arbejdsskaden og oplyste, at overgangen skyldtes arbejdsskadens følger. Tilskadekomne havde gennem de sidste 30 år arbejdet som sygehjælper. Uden skaden ville tilskadekomne kunne tjene cirka 280.000 kroner på afgørelsestidspunktet. Skaden havde påført tilskadekomne en varig funktionsbegrænsning og tilskadekomne kunne ikke fortsætte inden for sit fag. Vi vurderede, at tilskadekomne ville kunne klare et ufaglært ikke skulderbelastende arbejde og fastsatte ud fra et skøn erhvervsevnetabet til 35 procent.

Hvis arbejdsskadens følger er beskedne og ikke hindrer tilskadekomne i at varetage et arbejde med tilsvarende løn, bliver der ikke tale om erstatning for tab af erhvervsevne.

Eksempel 9.2: Murer, beskedent skånebehov, kunne fortsætte i arbejde, ej erstatning.

En 60-årig murer fik amputeret det yderste led på 3. finger. Vi fastsatte det varige mén til 5 procent. Tilskadekomne valgte at gå på efterløn. Arbejdsskaden havde medført et meget beskedent skånebehov, der ikke forhindrede tilskadekomne i at fortsætte sit arbejde. Vi fastsatte tabet af erhvervsevne til mindre end 15 procent.

Eksempel 9.3: Sygeplejerske, beskedent skånebehov, udnytte kompetencer, ej erstatning.

En 62-årig sygeplejerske, der gennem årene havde arbejdet med mange varierende funktioner, primært administrative funktioner og supervision, pådrog sig et arbejdsbetinget allergisk hudeksem over for gummi. Uden skaden ville tilskadekomne kunne tjene cirka 325.000 kroner på afgørelsestidspunktet. Vi fastsatte det varige mén til 5 procent. Tilskadekomne valgte at gå på efterløn. Vi fastsatte tabet af erhvervsevne til mindre end 15 procent, da arbejdsskadens følger ikke kunne begrunde overgangen til efterløn. Tilskadekomne kunne bruge sine kompetencer ved i højere grad at undervise eller udføre administrative opgaver.

9.2.2. Indtjeningssevne

- før skaden

For at kunne dokumentere et tab af erhvervsevne skal tilskadekomne have en dokumenteret indtjeningssevne før skaden, som personen ikke længere kan oppebære efter skaden.

Havde tilskadekomne en høj indtægt på skadetidspunktet, fordi personen besad særlige kompetencer, som ikke umiddelbart kan anvendes efter arbejdsskaden i andre sammenhænge, kan der være stor risiko for et indtægtstab.

- En slagteriarbejder pådrager sig en skulderskade. På skadetidspunktet arbejder pågældende på akkord med udbeningsarbejde og har en høj indtjening.

Har tilskadekomne derimod en lav indtægt på skadetidspunktet, kan det skyldes, at personen ikke har særlige arbejdsfunktioner og kompetencer, som påvirkes af arbejdsskaden, eller i øvrigt har et arbejde, der ikke er højt lønnet og derfor umiddelbart vil kunne oppebære en tilsvarende løn som før arbejdsskaden.

- En ufaglært pædagogmedhjælper, der får en mindre knæskade. På skadetidspunktet har pågældende en indtægt på 230.000 kroner.

- efter skaden (hvis skaden ikke var sket)

Når arbejdsskaden er anerkendt, skal der efterfølgende tages stilling til, om arbejdsskaden har medført sådanne begrænsninger i tilskadekomnes indtjeningssevne, at der er et erhvervsevnetab på 15 procent eller derover. Sammenligningsgrundlaget vil være den hypotetiske indtægt, som skadelidte ville have tjent, hvis skaden ikke var sket.

Tilskadekomnes eller arbejdsgivers oplysninger kan ikke altid bruges alene. De skal sammenholdes med lønudvikling generelt inden for området sammen med en vurdering af tilskadekomnes forhold. Tidligere kollegaers lønudvikling er som udgangspunkt ikke retvisende for tilskadekomnes. Grundlaget vil derfor være et skøn over oplysninger fra både arbejdsgiver, tilskadekomne og fagforeninger med videre.

Hvis det ikke er muligt at få et realistisk billede af indtægten, kan der foretages en opregulering af årslønnen til afgangstidspunktet.

Vi skal således foretage en skønsmæssig vurdering af, hvad tilskadekomne ville have tjent i dag, hvis skaden ikke var sket, sammenlignet med hvad tilskadekomne i dag med skaden med rimelighed burde kunne tjene.

9.2.3. Alder

Tilskadekomnes alder har betydning for, hvad der med rimelighed kan forlanges af ham i forhold til omskoling og omstilling til andet erhverv. Hvis en person kommer til skade og går på efterløn, stilles der væsentlig mindre krav til omstilling til andet erhverv, selvom der foreligger en teoretisk mulighed for omskoling og dermed til selvforsørgelse.

På den anden side kan en person, der går på efterløn have en stor erfaring og lang uddannelse og derfor stå til rådighed for arbejde inden for flere områder. Kravet om omstilling må altid vurderes konkret og i forhold til lovens bestemmelse om rimelighed.

I sager hvor tilskadekomne efter en arbejdsskade går på efterløn, er der tale om samme aldersniveau – nemlig efterlønsalderen. Se også PA 133-09, som beskrevet under 9.6.6.

9.2.4. Uddannelse og ressourcer

Hvis arbejdsskaden har medført, at tilskadekomne ikke kan vende tilbage til sit tidligere arbejde og derfor overgår til efterløn, har den uddannelsesmæssige baggrund og ressourcerne betydning for vurderingen af, hvilke muligheder tilskadekomne ville have for at få anden beskæftigelse.

Den uddannelsesmæssige baggrund og ressourcer har desuden betydning for, hvad man med rimelighed kan forlange af tilskadekomne i relation til eventuelt omskoling/revalidering.

Har tilskadekomne arbejdet inden for samme erhverv igennem mange år med begrænsede funktioner, kan han have vanskeligere ved at omstille sig til andet arbejde. Dette skal ses i forhold til en person, der har arbejdet inden for forskellige områder og dermed har flere (formelle såvel som uformelle) kompetencer.

Som udgangspunkt ser man på, hvilke muligheder tilskadekomne har for at vende tilbage til arbejdsmarkedet med skaden indenfor tilskadekomnes oprindelige fagområde.

- En sygeplejerske, som på grund af hudeksem ikke kan have vådt og hudbelastende arbejde, men kan bruge sine kompetencer ved at undervise og udføre administrative opgaver.

9.2.5. Rådighed

Rådighedskravet er ens for retten til at modtage efterløn og dagpenge. Det betyder, at den pågældende skal stå bredt til rådighed for et rimeligt arbejde, hvilket indebærer, at den pågældende ikke kun skal stå til rådighed inden for sit fag. Pågældende kan stå til rådighed for et job, som er mindre godt betalt end tidligere. Det kan medføre en lønnedgang og dermed erstatning for tab af erhvervsevne.

9.3 Oplysningsgrundlag

Vi vil typisk indhente oplysninger fra tilskadekomne selv og eventuelt fra den seneste arbejdsgiver med henblik på at belyse årsagerne til, at tilskadekomne er gået på efterløn og arbejdsskadens indflydelse på beslutningen. Vi vil endvidere typisk bede tilskadekomne om at indsende kopi af efterlønsbeviset.

Da tilskadekomne som regel ikke har været i kontakt med kommunen, vil det ofte være nødvendigt at finde oplysninger om tidligere beskæftigelse, uddannelse og fritidsinteresser med mere i speciallægeerklæringen, hvis en sådan foreligger.

9.4. Tabsbegrænsningspligt

Tilskadekomne har som udgangspunkt altid pligt til at begrænse skadens følger for eksempel ved at tage et andet job, lade sig omskole eller lignende. Denne tabsbegrænsningspligt er altid konkret og afhængig af blandt andet alder og uddannelse samt hidtidige erhverv. Tilskadekomne skal som udgangspunkt forsøge at begrænse sit tab inden for ethvert erhverv og påtage sig et arbejde, som man med rimelighed kan forlange af den pågældende.

Imidlertid stilles der i disse sager beskedne krav til tabsbegrænsningspligten på grund af tilskadekomnes alder på tidspunktet for vurderingen af tab af erhvervsevne, sammenholdt med tilskadekomnes uddannelsesmæssige baggrund og ressourcer i øvrigt.

Kravene til tabsbegrænsningspligten kan være yderst beskedne - især hvis skaden har betydet en funktionsbegrænsning i forhold til hidtidige erhverv og tilskadekomne i øvrigt har begrænsede ressourcer, et lavt uddannelsesniveau og er tæt på efterlønsalderen.

I PA 133-09 fandt Ankestyrelsen således, at der ved vurderingen af pligten til at begrænse tab efter en arbejdsskade skulle lægges vægt på sikredes alder, uddannelsesniveau samt hidtidige erhverv. Kravene til tabsbegrænsningspligt var i den konkrete sag yderst beskedne, når sikrede havde nået efterlønsalderen. Tilskadekomne kom til skade under beskæftigelse som efterlønsmodtager.

Se nærmere beskrivelse af PA 133-09 under punkt 9.6.6.

9.5. Konjunkturer

Hvis tilskadekomne oplyser, at han alene på grund af konjunkturer er gået på efterløn, idet tilskadekomne for eksempel har svært ved at finde et relevant arbejde, vil tilskadekomne ikke være berettiget til erhvervsevnetab. Årsagen til overgang til efterløn er da ikke arbejdsskadens følger.

9.6. Afgørelsen / fastsættelse af erstatningen

9.6.1. Efterløn som følge af arbejdsskaden

Vi vurderer i hvilket omfang arbejdsophøret/det delvise arbejdsophør og overgangen til efterløn skyldes arbejdsskaden og i hvilket omfang arbejdsskaden vedligeholder arbejdsophøret/det delvise arbejdsophør, det vil sige, om erhvervsevnen er nedsat på grund af arbejdsskaden.

Eksempel 9.4: Ufaglært fabriksarbejder, stort skånebehov, lav indtjening, 75 procent i erhvervsevnetab.

En 63-årig, ufaglært kvindelig fabriksarbejder beskadigede ryggen og venstre arm betydeligt. Det varige mén blev fastsat til 35 procent for smerter og betydelig bevægeindskrænkning. Før skaden tjente pågældende 262.000 kroner årligt. Uden skaden ville tilskadekomne kunne tjene cirka 291.000 kroner på afgørelsestidspunktet. Kort efter ulykken gik tilskadekomne på efterløn. Hun havde en forudbestående sygdom i form af astma, men den var velbehandlet og havde ikke givet sygedage tidligere. Efter vores vurdering havde tilskadekomne et betydeligt skånebehov i forhold til sit tidligere arbejde og andet fysisk belastende arbejde. Hun ville næppe kunne vende tilbage til arbejdet på normale vilkår uden store skånehensyn. Vi vurderede erhvervsevnetabet til 75 procent. Arbejdsskaden var hovedårsagen til arbejdsophøret og overgangen til efterløn.

Eksempel 9.5: Hjemmehjælper, betydeligt skånebehov, ønsker ikke førtidspension, 65 procent erhvervsevnetab.

En 55-årig hjemmehjælper pådrog sig en lænderygskade i forbindelse med flytning af en beboer. Det varige mén blev fastsat til 12 procent for middelsvære daglige rygsmerter, udstrålende bensmerter og let bevægeindskrænkning. Tilskadekomne blev tilkendt revalidering som følge af skaden. Det var planen, at tilskadekomne først skulle tage nogle enkelte HF-fag og derefter gennemføre en sundhedsfaglig uddannelse, så hun kunne undervise. Tilskadekomne måtte efter en længere periode, hvor hun forsøgte at gennemføre uddannelsen, opgive, da ryggen ikke kunne klare det. Tilskadekomne havde nu nået efterlønsalderen og ønskede ikke at gå et længere forløb igennem, for at undersøge mulighederne for førtidspension. Tilskadekomne gik derefter på efterløn. Arbejdsskadens følger var årsagen til overgang til efterløn og tilskadekomne havde en varig funktionsbegrænsning. Vi vurderede erhvervsevnetabet til 65 procent.

9.6.2. Arbejdsskaden som medvirkende årsag til efterløn

Hvis arbejdsskaden er medvirkende årsag til overgangen til efterløn, kan der tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne svarende til den del, der kan tilskrives arbejdsskadens følger.

I tilfælde hvor tilskadekomne går på efterløn, dels på grund af arbejdsskaden og dels på grund af eksempelvis konjunkturer, skal vi foretage en selvstændig vurdering af evnen til at tjene penge før skaden sammenlignet med evnen til at tjene penge med skaden. Det vil også være tilfældet, hvor det er muligt at fastholde tilskadekomne helt eller delvist på arbejdsmarkedet, men hvor tilskadekomne vælger at gå på efterløn.

Eksempel 9.6: Betydeligt skånebehov, men ikke i mindre fysisk belastende erhverv, arbejdsskaden delvis årsag til efterløn, 35 procent i erhvervsevnetab.

En mand kom i januar 2003 ud for en skade, idet tilskadekomne stod på en stige, der skred. Tilskadekomne faldt herved ned på ryg og haleben. Det varige mén blev fastsat til 12 procent for middelsvære daglige rygsmerter med udstrålende bensmerter og let bevægeindskrænkning. Tilskadekomne var opsagt på skadetidspunktet, men endnu ikke stoppet og gik ledig efter skaden indtil 2004. I

perioden fra januar 2004 til februar 2005 arbejdede sikrede som bygningskonstruktør. I marts 2005 blev sikrede ledig på ny og i december 2005 overgik tilskadekomne til efterløn. Tilskadekomnes overgang til efterløn i december 2005 skyldtes delvist arbejdsskadens følger. Ankestyrelsen lagde vægt på, at tilskadekomne havde et skånebehov i forhold til fysisk belastende arbejde med tunge løft og i forhold til arbejde i foroverbøjede stillinger. Ankestyrelsen fandt, at tilskadekomne ikke havde mulighed for at genoptage sit tidligere erhverv som tømrer. Ankestyrelsen lagde desuden vægt på tilskadekomnes alder, evner og uddannelsesmæssige forhold, herunder at arbejdsgiver havde bekræftet, at tilskadekomnes midlertidige erhvervsskift til konstruktør havde været for krævende i forhold til tilskadekomnes uddannelse. Tilskadekomne havde ikke mulighed for at oppebære en løn svarende til den tilskadekomne havde før skaden. Ankestyrelsen fandt dog, at erhvervsevnen ikke var begrænset i mindre fysisk belastende erhverv og fastslog, at der ikke var tilstrækkelig dokumentation for et erhvervsevnetab på mere end 35 procent. Erhvervsevnetabet blev fastsat til 35 procent. (PA 6-07, sag nummer 1)

Hvis arbejdsskadens følger sammen med andre konkurrerende helbredsgener har været årsag til overgangen til efterløn, bør vi som udgangspunkt foretage en samlet vurdering af erhvervsevnetabet. Herefter kan vi vurdere, hvor stor en del, som kan tilskrives arbejdsskadens følger.

I særlige tilfælde vil vi nøjes med alene at fastsætte erhvervsevnetabet som følge af arbejdsskaden. Det kan eksempelvis være, at skaden har haft meget begrænsede følger og i sagens natur kun vil antages at kunne påvirke arbejdsevnen i mindre grad. Arbejdsskadens følger kan også være en lille brik af et større sygdomsbillede, hvor vægten af skadens følger er beskedne. Vi skal i de tilfælde vurdere, i hvor stor grad skaden har påvirket evnen til at tjene penge.

Eksempel 9.7: Betydeligt skånebehov, arbejdsskadens følger delvis årsag til efterløn, fradrag, 40 procent i erhvervsevnetab.

En 55-årig tilskadekomne var i december 1999 ude for en ulykke. Det varige mén blev fastsat til 15 procent for middelsvære, daglige rygsmerter efter lændehvirvelbrud med nogen udstråling, bensmerter og stivhed i ryggen af middelsvær karakter. Tilskadekomne var sygemeldt i cirka 1 år efter skaden, hvorefter tilskadekomne arbejdede én time om dagen. I løbet af 2001 kom tilskadekomne op på fuldtidsarbejde. I december 2002 blev tilskadekomne opsagt fra sit arbejde. Tilskadekomne havde i efterfølgende perioder været ledig og varetaget forskellige stillinger, men blev i 2003 igen sygemeldt på grund af smerter. Tilskadekomne var i arbejdsprøvning, hvor der blev taget hensyn til tilskadekomnes helbred. Arbejdsprøvningen viste, at tilskadekomne ikke kunne arbejde fuld tid. Tilskadekomnes arbejdsgiver havde oplyst, at tilskadekomne inden skaden ikke havde haft konkrete planer om at gå på efterløn. På grund af arbejdsskaden valgte tilskadekomne at gå på efterløn i en alder af 60 år. Ankestyrelsen lagde vægt på tilskadekomnes alder og hidtidige erhvervserfaring, sammenholdt med de lægelige oplysninger i sagen om skadens art og omfang. Tilskadekomne var som følge af rygskaden begrænset i at påtage sig rygbelastende arbejde og havde således et betydeligt skånebehov for rygbelastende funktioner. Ankestyrelsen lagde til grund, at tilskadekomnes øvrige helbredsmæssige gener i form af smerter i hofterne, sammenfald i brystryggen samt hovedpine, ikke kunne tilskrives arbejdsskaden. Ankestyrelsen fastsatte herefter erhvervsevnetabet som følge af arbejdsskaden til 40 procent (PA 6-07, sag nummer 2)

Hvis arbejdsskaden anses for at være ”dråben”, der får tilskadekomne til at søge efterløn, da tilskadekomne har andre skader og sygdomme, der påvirker erhvervsevnen, kan der efter en konkret vurdering tilkendes en erstatning.

Se også kapitel 17,2,5, på kanten af arbejdsmarkedet – inden skaden.

9.6.3. Efterløn – beskedne følger

Fremgår det klart af sagens oplysninger, at tilskadekomne har forladt arbejdsmarkedet efter eget ønske inden arbejdsskaden og ikke som følge af arbejdsskaden, bliver der ikke tale om erstatning for tab af erhvervsevne. Tilsvarende gælder, hvis arbejdsskadens følger er beskedne og ikke kan forhindre tilskadekomne i at varetage et arbejde med tilsvarende løn.

Eksempel 9.8: Halinspektør, begrænsede følger, ej afklaret helbredstilstand, ej erstatning.

En halinspektør var i januar 2004 udsat for en ulykke, hvor pågældende fik et kraftigt vrid i højre skulder. Det varige mén blev fastsat til 8 procent for forandringer i skulderleddets rotatorsener med daglige belastningsudløste smerter og let nedsat bevægelighed. Tilskadekomne havde siden 1990 arbejdet som halinspektør. Arbejdsopgaverne havde været varierede. Efter arbejdsskaden genoptog tilskadekomne arbejdet i februar 2004. Ifølge tilskadekomne selv med skånehensyn, men ifølge arbejdsgiveren uden skånehensyn. Tilskadekomne ophørte i arbejdet i april 2004. Ankestyrelsen lagde vægt på, at arbejdsskaden medførte skånehensyn over for skulderbelastende arbejde, der indebar løft af armen over skulderhøjde. Tilskadekomnes funktionsbegrænsninger som følge af arbejdsskaden kunne ikke begrunde et tab af erhvervsevne på 15 procent eller derover. Ankestyrelsen lagde vægt på, at tilskadekomne ophørte med sit arbejde og overgik til efterløn, inden hans helbredstilstand var afklaret efter arbejdsskaden. Tilskadekomne havde således ikke ret til erstatning for tab af erhvervsevne som følge af skaden. (PA U-6-07, sag nummer 3)

Eksempel 9.9: Farmakonom, begrænsede følger, ej afklaret helbredstilstand, ej erstatning.

En farmakonom var i februar 2006 ude for en ulykke. Tilskadekomne faldt på gulvet og pådrog sig et brud på venstre håndled. I april 2006 overgik tilskadekomne til efterløn. Ankestyrelsen lagde vægt på oplysningerne om skadens begrænsede følger i relation til tilskadekomnes arbejde som farmakonom og at tilskadekomne gik på efterløn knap 2 måneder efter skaden og før at følgerne af arbejdsskaden kunne anses for at være stationære. Ankestyrelsen fastsatte erhvervsevnetabet til mindre end 15 procent. (PA U-6-07, sag nummer 4)

9.6.4. Efterløn – planlagt før arbejdsskaden, men fremskudt på grund af arbejdsskaden

A. Fremskudt efterløn (havde ikke planer om at arbejde ved siden af efterlønnen).

I de tilfælde hvor tilskadekomne oplyser, at han før arbejdsskaden havde planlagt at gå på efterløn x antal år ude i fremtiden, men på grund af arbejdsskaden er blevet nødt til at gå på efterløn tidligere end planlagt, skal vi vurdere, i hvilket omfang arbejdsophøret/det delvise arbejdsophør og overgangen til efterløn skyldes arbejdsskaden. Det er således fortsat kriterierne i § 17, stykke 2, især skadens art og omfang herunder skånebehov samt indtjening før skaden, som vil være afgørende for vurderingen af erhvervsevnetabet.

Selvom der kun synes at være et tab af erhvervsevne indtil den dato, hvor tilskadekomne oprindeligt havde planlagt at gå på efterløn, løber en eventuel erstatning for tab af erhvervsevne normalt frem til folkepensionsalderen.

B. Fremskudt efterløn (havde planlagt at arbejde ved siden af efterlønnen).

I de tilfælde hvor skaden sker meget tæt på den planlagte overgang til efterløn og hvor tilskadekomne oplyser, at han ville have arbejdet efter overgangen til efterløn, skal tilskadekomne sandsynliggøre denne intension ved at fremlægge dokumentation herfor, for eksempel i form af en konkret aftale. Hvis tilskadekomne kan sandsynliggøre et tab, gælder § 12, hvorefter tilskadekomnes arbejdsmæssige situation er en følge af den anerkendte arbejdsskade, medmindre overvejende sandsynlighed taler imod.

Årslønnen fastsættes i disse særlige tilfælde til lønnen i det job, som tilskadekomne skulle have varetaget efter overgangen til efterløn. Erhvervsevnetabsprocenten sættes i forhold til fuld erhvervsevne, se kapitel 2 om deltid.

Eksempel 9.10: Selvstændig, aftale inden arbejdsskade, 75 procent i erhvervsevnetab, årsløn 150.000.

En 62-årig selvstændig, som solgte proviant og selv ordnede sine regnskaber, kom ud for en arbejdsskade meget tæt på det tidspunkt, hvor tilskadekomne, inden arbejdsskaden, havde planlagt at gå på efterløn. Tilskadekomne pådrog sig en betydelig rygs-kade. Han havde inden arbejdsskaden indgået en aftale med den nye ejer af den selvstændige virksomhed om, at han efter overgang til efterløn skulle fortsætte med at udføre et stykke arbejde for denne. Lønnen for dette arbejde var aftalt til årligt 150.000 kroner. Som følge af skaden kunne tilskadekomne ikke starte i jobbet. Vi vurderede, at tilskadekomne med skaden ikke ville kunne foretage de nødvendige løft ved håndtering af proviant. Imidlertid havde han fortsat en resterhvervsevne, idet vi vurderede, at han fortsat ville kunne lave regnskaber. Vi fastsatte således erhvervsevnetabet til 75 procent. Årslønnen blev fastsat til 150.000 kroner.

9.6.5. Erhvervssygdom som eventuel årsag til efterløn

Disse tilfælde drejer sig om, når en borger er gået på efterløn og hvor det senere konstateres, at pågældende har en sygdom, der skyldes pågældendes tidligere arbejde. Her skal det vurderes, om arbejdsskaden var den egentlige årsag til arbejdsophøret og om arbejdsskaden vedligeholder arbejdsophøret.

Eksempel 9.11: Lungesygdom, betydeligt skånebehov, gener da forsat i arbejde, 65 procent i erhvervsevnetab.

En efterlønsmodtager fik konstateret en lungesygdom med betydeligt nedsat lungefunktion, efter han var gået på efterløn. Sygdommen havde tilskadekomne pådraget sig, mens han var i arbejde. Tilskadekomne havde gener og mange sygemeldinger, mens han fortsat var i arbejde. Uden skaden ville tilskadekomne på afgørelsestidspunktet kunne tjene omkring 291.000 kroner årligt. Vi fastsatte det varige mén til 50 procent. Erhvervsevnen blev vurderet på baggrund af årsagssammenhængen mellem arbejdsskadens følger og overgangen til efterløn. Vi fastsatte erhvervsevnetabet til 65 procent, da lungesygdommen var eneste årsag til overgangen til efterløn og lungesygdommen medførte et betydeligt skånebehov i forhold til selv lettere fysisk arbejde.

Eksempel 9.12: Lungesygdom, betydeligt skånebehov, ej gener mens han var i arbejde, ej erstatning.

En efterlønsmodtager fik efter overgang til efterløn konstateret mesotheliom. Tilskadekomne havde arbejdet som smed og været udsat for asbest på sin tidligere arbejdsplads. Vi anerkendte sygdommen som arbejdsbetinget. Tilskadekomne havde ikke haft gener, mens han stadig var i arbejde. Tilskadekomnes overgang til efterlønnen skyldtes ikke arbejdsskadens følger, der var således ikke årsagssam-

menhæng mellem arbejdsskadens følger og overgangen til efterløn. Han havde heller ikke haft lønnet eller ulønnet beskæftigelse før sygdommens udbrud. Vi fastsatte erhvervsevnetabet til mindre end 15 procent.

9.6.6. Skade under beskæftigelse som efterlønsmodtager

Efterlønsmodtagere har ret til at udføre lønarbejde mod fradrag i efterlønnen. Kommer efterlønsmodtageren til skade under dette arbejde, er pågældende dækket af loven.

De tilskadekomne har forskellige forudsætninger, når de går på efterløn. Nogle vil være i besiddelse af særlige kompetencer, som de også, efter tilskadekomsten, vil kunne benytte. Andre vil have svært ved at oppebære samme indtjening, som før skaden. Der vil typisk være tale om, at efterlønsmodtageren før tilskadekomsten har arbejdet få timer om ugen og dermed har haft en lav indtjening. Erhvervsevnetabsprocenten kan ofte blive høj i disse tilfælde – naturligvis afhængig af de konkrete forhold i sagen. Vi vurderer erhvervsevnetabet ud fra skadens art og omfang med deraf følgende skånebehov. I vurderingen vil vi også lægge vægt på indtægten i det begrænsede arbejde. Årslønnen fastsættes efter hovedreglen, det vil sige lønnen fra arbejdet.

Eksempel 9.13: Vicevært, knæskade, stort skånebehov, erstatning på 50 procent, årsløn 38.000 kroner.

En efterlønsmodtager på 64 år beskadigede ved en arbejdsulykke det ene knæ. Vi fastsatte det varige mén til 25 procent. Før arbejdsskaden arbejdede tilskadekomne 200 timer om året som vicevært og havde en årsløn på 38.000 kroner. Tilskadekomne ville uden skaden kunne tjene cirka 40.000 kroner årligt på afgørelsestidspunktet. Efter arbejdsskaden var pågældendes erhvervsevne væsentligt reduceret. Tilskadekomne kunne ikke længere arbejde som vicevært, da pågældendes gangfunktion var forringet. Tilskadekomne havde et stort skånebehov og pågældende kunne kun varetage arbejde med vekslende arbejdsstillinger. Efter vores vurdering ville tilskadekomne højst kunne tjene omkring 20.000 kroner årligt efter skaden. Vi fastsatte derfor erhvervsevnetabet til 50 procent.

Kravene til tabsbegrænsningspligten kan være yderst beskedne, når tilskadekomne har nået efterlønsalderen.

Eksempel 9.14: Avisbud, 63 år på skadestidspunkt, væsentligt skånebehov – arbejdsevne påvirket forud for skaden, erstatning på 85 procent.

En 63-årig efterlønsmodtager var i 2001 udsat for en ulykke, idet hun på grund af glat føre faldt og vred om på foden, som derved brækkede. Tilskadekomne var overgået til efterløn, da hun fyldte 60 år. Sideløbende med efterlønnen arbejdede hun fra 20. november 2000 som avisbud, svarende til 200 timer om året. Hun havde ingen uddannelse og havde tidligere arbejdet i fysisk krævende jobs med rengøring og hjemmehjælp. Hun stoppede med at arbejde på grund af skaden. Det varige mén var fastsat til 18 procent, svarende til fodled stift i ret vinkel eller let spidsfod, dertil betydelige smertegener. Tilskadekomne gik ikke mere end 500 meter ad gangen. Der var periodevis natlige smerter. Der kunne desuden opstå kramper og tilskadekomne brugte støttestrømper og krykker for at aflaste. Ankestyrelsen lagde vægt på, at tilskadekomne, som følge af skaden, havde et væsentligt skånebehov for gående og stående arbejde. Hun kunne ikke bestride sit hidtidige arbejde som avisdistributør. Ankestyrelsen lagde desuden vægt på sikredes høje alder og at hun ikke havde nogen uddannelsesmæssig baggrund at falde tilbage på. Hun ville ikke kunne gøre brug af sin erhvervs erfaring fra tidligere jobs, da der havde været tale om fysisk krævende erhverv, som hun

ikke vurderedes at kunne varetage med arbejdsskaden. Ankestyrelsen lagde endvidere vægt på, at tilskadekomne trods de nævnte skånehensyn fortsat havde en vis funktionsevne i behold. Ankestyrelsen fastsatte erhvervsevnetabet til 85 procent og vurderede således, at der ved vurdering af tabsbegrænsningspligtens omfang skulle lægges vægt på sikredes alder, uddannelsesniveau samt hidtidige erhverv og at kravene til tabsbegrænsningspligten var yderst beskedne, når sikrede havde nået efterlønsalderen. (PA 133-09)

Se kapitel 16 om erstatning hvis man udnytter erhvervsevnen i ulønnet beskæftigelse. Hvis tilskadekomne var gået på efterløn og derefter får konstateret en erhvervssygdom som medfører, at han ikke kan genoptage det frivillige arbejde, kan han tilkendes erstatning efter retningslinjerne i kapitel 16.

9.7. Fradrag efter lovens § 12

Efter lovens § 12 er tilskadekomnes arbejdsmæssige situation en følge af den anerkendte arbejdsskade, medmindre overvejende sandsynlighed taler imod. Der er således en formodning om, at skaden er årsag til arbejdsophøret/det delvise arbejdsophør, specielt hvis ophøret sker i relation til arbejdsskadens indtræden. Hvis arbejdsophøret derimod sker længe efter arbejdsskadens indtræden, eller hvis der er konkurrerende helbredsgener, stilles der større krav til at dokumentere årsagssammenhængen mellem arbejdsskadens følger og arbejdsophøret.

9.8. Tilkendelsestidspunkt

Erstatningen vil som udgangspunkt blive tilkendt fra det tidspunkt, hvor tilskadekomne går på efterløn eller når et varigt tab af erhvervsevne er påvist. Hvis tilskadekomne modtager fuld løn frem til et givet tidspunkt, kan erstatningen tidligst løbe fra det tidspunkt, hvor lønnen ophører.

Hvis skaden er sket/erhvervssygdommen er anmeldt fra og med den 1. juli 2007, skal der ved endelige afgørelser om tab af erhvervsevne under 50 procent fastsættes et tilkendelsestidspunkt.

9.9. Endelig afgørelse

Er tilskadekomne overgået til efterløn, vil vi træffe en endelig afgørelse i sagen. Årsagen er, at der på afgørelsestidspunktet er tale om en endelig afklaring af tilskadekomnes erhvervsmæssige forhold.

9.10. Underretningspligt

Tilskadekomne har generelt pligt til at underrette os om ændringer i sin erhvervsmæssige situation. Der vil sjældent forekomme situationer, hvor der sker ændringer i tilskadekomnes erhvervsmæssige situation efter overgang til efterløn, som har betydning for den tilkendte erstatning.

9.11. Årsløn (beregningsgrundlag)

Når der er dokumentation for et erhvervsevnetab på 15 procent eller derover, skal der fastsættes en årsløn, som herefter udgør beregningsgrundlaget for erstatningen.

Loven har fastsat en maksimal årsløn, der i 2010 er fastsat til 451.000 kroner og som reguleres årligt.

Ved tilskadekomst, efter overgangen til efterløn, fastsættes årslønnen ud fra den arbejdsindkomst, som tilskadekomne havde i ansættelsen.

Der henvises til vejledningen om årsløn.

9.12. Fleksydelse

For at kunne overgå til fleksydelse skal tilskadekomne man være i fleksjob, være visiteret til fleksjob eller modtage ledighedsydelse. Tilskadekomne skal være fyldt 60 år, ligesom en række andre betingelser skal være opfyldt. Ydelsen ophører, når tilskadekomne når folkepensionsalderen. (Lov om fleksydelse)

Fleksydelse giver mulighed for, at man kan trække sig fra arbejdsmarkedet uden at stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Ordningen, der trådte i kraft den 1. juli 2001, kan sammenlignes med efterlønsordningen, der også er en frivillig tilbagetrækningsordning.

Fleksydelse svarer til 91 procent af højeste dagpengesats. Beløbet nedsættes, hvis man har erhvervsarbejde ved siden af. Man kan have erhvervsarbejde uden begrænsning.

9.12.1. Praxis for erhvervsevnetab ved fleksydelse

Da ordningen ligner efterlønsordningen, vil vi i vidt omfang behandle en sag på samme måde. En væsentlig forskel er dog, at det ved fleksydelse ikke kræves, at man står fuldt ud til rådighed, hvilket er udgangspunktet ved efterløn. Tværtimod er tilskadekomne visiteret til et fleksjob, der forudsætter, at han ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår på arbejdsmarkedet. Erhvervsevnen allerede nedsat inden arbejdsskaden.

Vi kan betragte situationen med fleksydelse, inden arbejdsskaden, som værende tilskadekomnes fulde erhvervsevne og ud fra dette udgangspunkt vurdere, hvilket tab af erhvervsevne, arbejdsskaden har medført. Det vil – især afhængig af skadens art og omfang - kunne betyde en høj erhvervsevnetabs procent. Situationen kan sammenlignes med de tilfælde, hvor tilskadekomne kommer til skade under beskæftigelse som førtidspensionist.

Kapital 10. Førtidspension

Førtidspension skal sikre, at også mennesker med varigt nedsat arbejdsevne har et forsørgelsesgrundlag.

Førtidspension kan tilkendes personer fra 18 år til folkepensionsalderen.

Betingelserne for at få tilkendt førtidspension er, at personens arbejdsevne er varigt nedsat og at nedsættelsen er af et sådant omfang, at man ikke er i stand til at forsørge sig selv, samt at alle muligheder for at forbedre arbejdsevnen er afprøvet.

Arbejdsevnekriteriet efter lov om social pension går ud på at vurdere og understøtte evnen til selvforsørgelse.

Erhvervsevnetabsvurderingen bruges for at fastlægge og kompensere for det tab, tilskadekomne har som følge af skaden i forhold til evnen til at tjene penge.

Vi er ved vurderingen af spørgsmålet om tab af erhvervsevne ikke bundet af kommunens vurdering.

Tilkendelse af førtidspension er en endelig afgørelse. Kun undtagelsesvist kan der sættes revision i sagen. Tilsvarende gælder for vores afgørelse om tab af erhvervsevne.

Den 1. januar 2003 trådte en ny førtidspensionsreform i kraft. Herefter findes der kun én pensionsgrad. For nærmere beskrivelse af reglerne før reformen henvises til den tidligere vejledning om Erstatning for tab af erhvervsevne af 10. maj 2005.

En førtidspensionist kan, såfremt muligheden foreligger, udnytte sin resterhvervsevne efter tilkendelsen til førtidspension. Ved tilskadekomst under beskæftigelse som førtidspensionist skal vi se på, hvordan skadens art og omfang påvirker resterhvervsevnen. Årslønnen er typisk lav i disse tilfælde, mens erhvervsevnetabsprocenten kan blive høj.

Lovbekendtgørelse nummer 982 af 2. oktober 2009 om social pension.

Lovbekendtgørelse nummer 1428 af 14. december 2009 om aktiv beskæftigelsesindsats.

Indholdsfortegnelse for kapitel 10: Førtidspension

10.1. Indledning

Den 1. januar 2003 trådte en ny førtidspensionsreform i kraft. Herefter findes der kun én pensionsgrad og kommunen tilkender pensionen ud fra et arbejdsevnekriterium, hvor kommunen fokuserer på personens evner og muligheder, for at kunne forsørge sig selv.

Ved arbejdsevne forstås evnen til at kunne opfylde de krav, der stilles på arbejdsmarkedet, for at kunne udføre forskellige, konkret specificerede arbejdsopgaver med henblik på at opnå indtægt til hel eller delvis selvforsørgelse.

Det er en betingelse for at få tilkendt førtidspension, at arbejdsevnen er varigt nedsat. Nedsættelsen skal være af et sådant omfang, at personen ikke er i stand til at blive selvforsørgende ved indtægtsgivende ordinært arbejde eller i fleksjob.

Arbejdsevnen anses ikke for varigt nedsat i forhold til ethvert erhverv, hvis arbejdsevnen ved aktivering, revalidering eller andet kan forbedres, så personen kan forsørge sig selv, enten på almindelige vilkår via overenskomstens sociale kapitler eller på fleksjobvilkår. Alle relevante aktiv rettede støtteordninger skal være afprøvet, før det kan dokumenteres, at arbejdsevnen varigt er nedsat.

Før 1. januar 2003 var der tre pensionsgrader (almindelig forhøjet, mellemste og højeste førtidspension). Når kommunen skulle vurdere, om en person var berettiget til førtidspension, skete det ud fra et erhvervsevnekriterium, hvor personens helbredsmæssige begrænsninger var i fokus. Kommunen vurderede om personens erhvervsevne var nedsat med mindst halvdelen, omkring 2/3 eller til det ubetydelige.

Personer der før 1. januar 2003 har søgt om førtidspension, men ikke har fået tilkendt pension før denne dato, vil blive vurderet efter de retningslinjer, der var gældende før 1. januar 2003. Personer, der har fået tilkendt førtidspension før 1. januar 2003, men som efterfølgende får taget deres pensionssag op med henblik på forhøjelse af pensionen, vil også blive vurderet efter de hidtidige regler.

Hensigten med førtidspensionsreformen og indførelsen af arbejdsevnekriteriet, var blandt andet at fastholde flere på arbejdsmarkedet ved støtteforanstaltninger for eksempel i form af fleksjob.

For yderligere beskrivelse af reglerne før 1. januar 2003 og vurderingen af tab af erhvervsevne i relation til disse, henvises til den tidligere vejledning om Erstatning for tab af erhvervsevne af 10. maj 2005.

Kommunens behandling af førtidspensionssagen

Kommunen udarbejder en ressourceprofil, der beskriver personens ressourcer, udviklingsmuligheder og barrierer i forhold til arbejdsmarkedet.

Kommunen skal give tilbud om forbedring af arbejdsevnen, hvis kommunen på baggrund af ressourceprofilen vurderer, at arbejdsevnen ikke er tilstrækkelig til at kunne varetage et arbejde på normale vilkår og at arbejdsevnen kan forbedres.

Hvis kommunen vurderer, at personens arbejdsevne er varigt begrænset og at arbejdsevnen ikke er tilstrækkelig til at kunne varetage et job på normale vilkår, skal kommunen visitere personen til fleksjob. Vurderer kommunen derimod, at personens arbejdsevne er varigt nedsat og at nedsættelsen er af et sådant omfang, at personen ikke er i stand til at blive selvforsørgende ved indtægtsgivende arbejde, indstilles personen til førtidspension.

10.2. Afgørelseskriterier

Efter lovens § 17, stykke 2, skal der ved bedømmelsen af tabet af erhvervsevne, tages hensyn til tilskadekomnes muligheder for at skaffe sig indtægt ved sådant arbejde som med rimelighed kan forlanges af den pågældende efter dennes evner, uddannelse, alder og muligheder for erhvervsmæssig omskoling og optræning.

Vi skal vurdere hvilken indtægt tilskadekomne ville kunne opnå på arbejdsmarkedet med sin arbejdsskade og uden sin førtidspension. Der er tale om et skøn, hvor vi vil lade oplysninger om skadens art og omfang, tilskadekomnes evner, uddannelse og alder samt hidtidige indtægt indgå med forskellig vægt i den konkrete sag. Især vil skadens art og omfang have stor betydning for vurderingen.

Det karakteristiske ved sager, hvor tilskadekomne er tilkendt førtidspension, er, at sagerne ofte er godt belyst - både helbredsmæssigt og erhvervsmæssigt, idet tilskadekomne har været igennem et længere forløb via kommunen. Vores opgave er at foretage en selvstændig vurdering af tilskadekomnes muligheder for at tjene penge med skaden i forhold til før skaden. I denne vurdering bruger vi blandt andet kommunens akter, men vi er ikke bundet af kommunens vurdering.

Eksempel 10.1: Ufaglært, beskeden skulderskade, ej andre årsager til førtidspension, ej enig i kommunens vurdering, 35 procent i erhvervsevnetab.

En 45-årig ufaglært mand pådrog sig en højresidig skulderskade. Det varige mén blev fastsat til 5 procent for daglige, belastningsudløste smerter og let nedsat bevægelighed. Tilskadekomne havde kun haft ufaglært arbejde inden for rengøring og det var oplyst, at tilskadekomne på afgørelsestidspunktet uden skaden kunne have tjent 330.000 kroner. Tilskadekomne blev tilkendt førtidspension alene som følge af arbejdsskaden. Vi var ikke enige i kommunens vurdering. Vi vurderede, at tilskadekomne ville kunne klare et let fysisk, ikke-skulderbelastende, ufaglært arbejde. Vi fastsatte således erhvervsevnetabet skønsmæssigt til 35 procent.

10.2.1. Skadens art og omfang

Når tilskadekomne er blevet tilkendt førtidspension, bør de helbredsmæssige og de erhvervsmæssige forhold være endelig afklaret. Vi skal vurdere, hvordan skaden påvirker tilskadekomnes indtjeningssevne i relation til erhverv, som personen ville kunne overgå til - og som man med rimelighed kan forlange af ham.

Skadens art og omfang vil typisk have betydelig vægt i vurderingen af, om skaden helt eller delvist er årsag til tilkendelsen af førtidspension.

Det vil fremgå af akterne fra førtidspensionssagen, herunder evaluering af en eventuel arbejdsprøvning, hvilke funktionsbegrænsninger og skånebehov tilskadekomne har.

- En stilladsarbejder falder ned fra et stillads og bliver lam fra nakken og ned. Tilskadekomne tilkendes 100 procent for erhvervsevnetab.
- En tilskadekomne pådrager sig psykiske gener i form af middelsvær posttraumatisk belastningsreaktion og en rygskade med daglige rygsmerter og med svær bevægeindskrænkning. Tilskadekomne tilkendes 85 procent for erhvervsevnetab.
- En social- og sundhedshjælper pådrager sig en rygskade ved flytning af en beboer. Tilskadekomne har gener efter skaden i form af middelsvære daglige rygsmerter, udstrålende bensmerter og middelsvær bevægeindskrænkning. Tilskadekomne tilkendes 65 procent for erhvervsevnetab.

Se også eksemplerne 10.2, 10.3 og 10.4 nedenfor.

10.2.2. Indtjeningsevne

- før skaden

For at kunne dokumentere et tab af erhvervsevne skal tilskadekomne have en indtjeningsevne før skaden, som han ikke længere kan oppebære efter skaden. Hvis tilskadekomne er kommet til skade under et ulønnet job, se kapitel 16.4.

Havde tilskadekomne en høj indtægt på skadetidspunktet, fordi personen havde særlige kompetencer, som ikke umiddelbart kan anvendes i andre sammenhænge (efter skaden), kan der være risiko for et stort indtægtstab. Imidlertid vil man oftest være i besiddelse af erfaring, som kan udnyttes i et vist omfang. For eksempel, kan højesteretsdommeren, som kommer på førtidspension på grund af en rygskade, bedre udnytte sin uddannelse og erfaring, end en sygeplejerske, som kommer på førtidspension med en lignende skade.

En høj indtjening før skaden har betydning for erhvervsevnetabsvurderingen, idet den kan betyde, at den skønsmæssige vurdering får et ”nøk” op af.

- En slagteriarbejder pådrager sig en skulderskade. På skadetidspunktet arbejder pågældende på akkord med udbeningsarbejde og havde en indtjening på 500.000 kroner. Som følge af arbejdsskaden kan tilskadekomne ikke fortsætte som slagteriarbejder og bliver tilkendt førtidspension. Ud fra en samlet vurdering fastsætter vi erhvervsevnetabsprocenten til 70 procent i stedet for 65 procent.
- En tandlæge har på skadetidspunktet en indtjening på 1 million kroner. Som følge af en arbejdsskade kan han ikke længere arbejde inden for sit speciale og fastholde samme indtjening. Ud fra en samlet vurdering, fastsætter vi erhvervsevnetabet til 75 procent i stedet for 65 procent.

Se også eksempel 10.5 neden for.

Havde tilskadekomne derimod en lav indtægt på skadetidspunktet, vil dette forhold i sig selv ikke have betydning for erhvervsevnetabsvurderingen.

- En rengøringsarbejder pådrager sig en rygskade. På skadetidspunktet tjente personen 200.000 kroner. Ud fra en samlet vurdering fastsætter vi erhvervsevnetabet til 65 procent.

- efter skaden (hvis skaden ikke var sket)

Når arbejdsskaden er anerkendt, skal der tages stilling til, om arbejdsskaden har medført sådanne begrænsninger i tilskadekomnes indtjeningsevne, at der er et erhvervsevnetab på 15 procent eller derover. Sammenligningsgrundlaget vil være den hypotetiske indtægt, som tilskadekomne ville have tjent, hvis skaden ikke var sket.

I sager hvor tilskadekomne er tilkendt førtidspension, lægger vi mindre vægt på den præcise løn, som pågældende kunne have haft, hvis skaden ikke var sket.

10.2.3. Alder

Tilskadekomnes alder har betydning for, hvad der med rimelighed kan forlanges af tilskadekomne i forhold til omskoling og omstilling til andet erhverv.

Når tilskadekomne tilkendes førtidspension, har kommunen vurderet, at der ikke er mere at gøre i forhold til at vende tilbage på arbejdsmarkedet. Vi er ikke bundet af kommunens vurdering, men foretager vores egen selvstændige vurdering. Som udgangspunkt vejer alderskriteriet ikke tungt i vurderingen af erhvervsevnetabet.

Man skal være varsom med at vurdere, at en ung tilskadekomne har gode muligheder for at omstille sig til nye arbejdsopgaver eller nye typer af jobs, alene på grund af sin unge alder. Dette skyldes, at tilkendelsen af førtidspension jo netop bør være et udtryk for, at tilskadekomnes muligheder for at komme tilbage på arbejdsmarkedet også via for eksempel fleksjob, er udtømte – uanset den unge alder. Vi er som sagt ikke bundet af kommunens vurdering og vi kan naturligvis komme frem til en anden vurdering. Udgangspunktet er, at alderen ikke har særlig betydning, med mindre tilskadekomne nærmer sig folkepensionsalderen.

I tilfælde hvor kommunen har sat revision i førtidspensionssagen på grund af tilskadekomnes unge alder, vil vi træffe en midlertidig afgørelse om tab af erhvervsevne med revision, hvis vi er enige i kommunens vurdering, jævnfør kapitel 10.7.

10.2.4. Uddannelse og ressourcer

Hvis arbejdsskaden har medført, at tilskadekomne ikke kan vende tilbage til sit tidligere arbejde og er blevet tilkendt førtidspension, har den uddannelsesmæssige baggrund og tilskadekomnes ressourcer betydning for vurderingen af, hvilken hypotetisk indtægt tilskadekomne ville kunne opnå på arbejdsmarkedet - med sin arbejdsskade og uden sin førtidspension.

Uddannelse og erhvervsmæssig erfaring har således betydning for, hvilke muligheder tilskadekomne har for at påtage sig andre arbejdsopgaver/andet erhverv uden omskoling. En person, der gennem sit tidligere arbejde har fået en række formelle såvel som uformelle kompetencer, har normalt bedre muligheder for at omstille sig, end en person, der har begrænsede kompetencer.

10.3 Oplysningsgrundlag

Hvis en person er indstillet til eller har fået tilkendt førtidspension, indhentes akterne fra pensionssagen, herunder ressourceprofilen, evaluering af eventuel arbejdsprøvning og helbredsmæssige oplysninger.

Endvidere skal vi have oplysninger om indtjening året før skaden, via tilskadekomne, tidligere arbejdsgiver og Skat. Oplysningerne skal bruges til fastsættelse af årslønnen. Derudover skal vi indhente oplysninger om, hvad tilskadekomne kunne have tjent, hvis skaden ikke var sket dels fra tilskadekomne/dennes fagforening dels fra arbejdsgiver.

10.4. Tabsbegrænsningspligt

Tilskadekomne har som udgangspunkt altid pligt til at begrænse skadens følger. Denne tabsbegrænsningspligt er konkret og afhængig af blandt andet alder og uddannelse samt hidtidige erhverv.

En betingelse for at få førtidspension er, at tilskadekomne ikke er i stand til at forsørge sig selv og at alle muligheder for at forbedre arbejdssevnen er afprøvet. Hvis tilskadekomne er tilkendt førtidspension og vi er enige i kommunens vurdering, vil tilskadekomne have medvirket i diverse afklaringsforløb/arbejdsprøvninger. Tilskadekomne vil således have forsøgt at begrænse sit tab.

Såfremt tilskadekomne ikke ønsker at medvirke i en relevant arbejdsprøvning, som kommunen tilbyder, men alligevel er tilkendt førtidspension, vil tilskadekomne næppe have opfyldt sin tabsbegrænsningspligt. I de tilfælde vil vi skulle vurdere erhvervsevnetabet på et mere usikkert grundlag og det kan, i nogle tilfælde, betyde en mere forsigtig vurdering af erhvervsevnetabet.

Vi er ikke bundet af kommunens vurdering, hvis denne ikke har afprøvet tilskadekomne i en relevant arbejdsprøvning, men vi vil ikke kunne lægge tilskadekomne dette til last.

Det forhold, at tilskadekomne ikke er blevet afprøvet relevant kan dog betyde, at det kan være vanskeligt for tilskadekomne at sandsynliggøre et tab, ligesom vi også her vil skulle vurdere erhvervsevnetabet på et mere usikkert grundlag. Se eventuelt PA U-15-04, sag nummer 1, som er gengivet nedenfor i eksempel 10.3.

Vedrørende overvægt har Højesteret den 6. oktober 2009 afsagt dom om, at overvægt ikke kan tillægges betydning, ved fastsættelsen af erhvervsevnetab efter en arbejdsulykke. Vi kan af dommen udlede, at for at tabsbegrænsningspligten ikke er opfyldt, skal der være en realistisk handlingsplan, som sandsynliggør en bedring og en begrænsning af følgerne. Vi skal med andre ord kunne pege på konkrete muligheder, som tilskadekomne kunne have gennemført og som kunne have forbedret tilskadekomnes helbred eller arbejdsmuligheder.

Eksempel 10.2: Højesterets dom af 6. oktober 2009 (Overvægt, ej handlingsplan, ej tilsidesat tabsbegrænsningspligt).

Sagen drejer sig om en svær overvægtig person, som under sit arbejde som social- og sundhedshjælper faldt på en trappe og herved fik en skade i venstre balde og hofte. Der var tilkendt førtidspension efter arbejdsulykken og Ankestyrelsen havde fastsat erhvervsevnetabet til 35 procent med henvisning til, at der på grund af personens overvægt var en formodning om, at den erhvervsmæssige funktion var mere nedsat end forventet og at en vægtreduktion antageligt ville kunne reducere smertetilstanden. Tilskadekomne anlagde herefter sag ved domstolene med påstand om forhøjelse af erhvervsevnetabet.

Højesteret udtalte, at tilskadekomnes betydelige overvægt ikke før arbejdsskaden havde medført en nedsættelse af hendes funktionsevne i arbejdet som social- og sundhedsassistent og at der heller ikke var påvist følgelidelser til overvægten i tiden forud for arbejdsskaden. Højesteret udtalte endvidere, at der efter bevisførelsen ikke var holdepunkter for, at tilskadekomnes overvægt uden arbejdsskaden under alle omstændigheder ville påvirke hendes erhvervsevne inden for en nærmere fremtid. Højesteret fandt derfor, at hele tilskadekomnes erhvervsevnetab måtte anses for at være en følge af arbejdsskaden.

Da der ikke forelå oplysninger om, at der havde været opstillet en handlingsplan om vægttab med henblik på at begrænse følgerne af arbejdsskaden og da det ikke var sandsynliggjort, at tilskadekomne havde haft mulighed for at tage sig i et sådan omfang, at det kunne have ført til en begrænsning af følgerne, fandt Højesteret ikke grundlag for at fastslå, at tilskadekomne havde tilsidesat sin pligt til at begrænse følgerne af skaden. Tilskadekomne havde derfor krav på at få erstattet sit samlede erhvervsevnetab som følge af skaden herunder de øgede gener, der måtte kunne tilskrives hendes overvægt. Da Ankestyrelsen ikke havde taget stilling til størrelsen af det samlede erhvervsevnetab og da der ikke var enighed herom mellem parterne, hjemviste Højesteret sagen til fornyet administrativ behandling med henblik på fastsættelse af tilskadekomnes samlede erhvervsevnetab. (PA 195-10).

10.5. Afgørelsen/fastsettelse af erstatningen

Kommunen foretager en samlet vurdering af tilskadekomnes helbredsmæssige- og sociale forhold. I modsætning hertil ydes der, efter arbejdsskadelovgivningen, kun erstatning for følgerne af arbejdsskaden. Et påvist tab af erhvervsevne anses dog for at være en følge af arbejdsskaden, medmindre overvejende sandsynlighed taler herimod.

Vi lægger stor vægt på oplysningerne i pensionsakterne, særligt ressourceprofilen og begrundelsen for den tilkendte førtidspension. Vi er dog ikke bundet af kommunens vurdering, men foretager vores egen selvstændige vurdering.

Vores vurdering foregår normalt i to trin:

Trin 1: En vurdering af tilskadekomnes samlede tab af erhvervsevne

Trin 2: En vurdering af, hvor stor en del af det samlede erhvervsevnetab, der har andre årsager end arbejdsskaden

Ved trin 1 foretager vi en vurdering af tilskadekomnes samlede erhvervsevnetab, herunder både den del, der skyldes arbejdsskaden og den del, der eventuelt skyldes andre forhold. Dette munder ud i en procent. Vi vil anvende 5 procents intervaller.

Ved trin 2 skal vi vurdere, om en del af det samlede erhvervsevnetab med overvejende sandsynlighed skyldes andet end arbejdsskaden (§ 12). Vi vil herefter fastsætte en brøk, der angiver, hvilken del af det samlede tab af erhvervsevne, der skyldes arbejdsskaden.

10.5.1. Erstatningsniveauet

Det samlede erhvervsevnetab for personer, der tilkendes pension, vil som udgangspunkt ligge i et spænd omkring 65 til 100 procent.

Hvis vi ikke er enige i kommunens vurdering om tilkendelse af førtidspension, vil vores vurdering af erhvervsevnetabet kunne komme under de 65 procent.

- En 55-årig hjemmehjælper pådrager sig en rygskaade. Tilskadekomne har gener i form af hyppige smerter og let nedsat bevægelighed. Tilskadekomne har kun arbejdet inden for hjemmeplejen. Det er oplyst, at tilskadekomne på afgørelsestidspunktet, uden skaden, kunne have tjent 300.000 kroner om året. Tilskadekomne bliver tilkendt førtidspension alene som følge af arbejdsskaden. Vi er ikke enige i kommunens vurdering. Vi vurderer, at tilskadekomne ville kunne klare et ikke-rygbelastende ufaglært arbejde i vist omfang. Vi fastsætter således erhvervsevnetabet skønsmæssigt til 50 procent.

Se også eksempel 10.1 oven for.

I sager, hvor der er tale om en svær skade med stort skånebehov, eller hvis indtjeningen før skaden var meget høj, kan erhvervsevnetabs procenten komme op på 75 procent.

En 57-årig social- og sundhedsassistent, der ved en arbejdsskade pådrager sig et nakketraume med sikre tegn på hjernerystelse. Tilskadekomne havde gener i form af svære daglige nakkesmerter med svær bevægeindskrænkning, udstrålende armsmerter og svære somatiske-, kognitive- og affektive ledsagesymptomer og betydelige indskrænkninger i den daglige livsførelse. Der var betydelige funktionsbegrænsninger. Vi fastsætter erhvervsevnetabet skønsmæssigt til 75 procent.

Se også eksempel 10.6 nedenfor.

I sager med en kombination af en meget svær skade og dermed betydeligt skånebehov og høj indtjening før skaden, kan erhvervsevnetabsprocenten komme op på 85 procent.

- En tilskadekomne, pådrager sig ved en arbejdsskade både psykiske gener i form af middelsvær posttraumatisk belastningsreaktion og en rygskaade med svære daglige rygsmerter og svær bevægeindskrænkning. Det varige mén vurderes til samlet 40 procent. Tilskadekomne ville på afgørelsestidspunktet uden skaden have tjent 500.000 kroner. Tilskadekomne tilkendes 85 procent for erhvervsevnetab.

Se også eksempel 11.5 neden for.

Det kan være relevant at tilkende 100 procent i tab af erhvervsevne:

Eksempelvis i sager, hvor tilskadekomne er kræftsyg efter udsættelse for asbest, er tilkendt førtidspension eller hvor tilskadekomne er lammet fra halsen og ned.

10.5.2. Arbejdsprøvning/kommunens vurdering

Ved vurderingen af, hvad tilskadekomne kan klare helbredsmæssigt og arbejdsmæssigt med sin arbejdsskade, er arbejdsprøvningen via kommunen af stor betydning.

Arbejdsprøvningen bør være relevant i forhold til den skade og de skånebehov, tilskadekomne har. Hvis tilskadekomne alene er blevet afprøvet i arbejdsopgaver, som er belastende i relation til den pågældende arbejdsskade, vil arbejdsprøvningen ikke give et reelt billede af, hvad tilskadekomne kan med skaden. En sådan arbejdsprøvning kan ikke tillægges særlig betydning.

Eksempel 10.3: Redder, rygskaade, arbejdsprøvning med rygbelastende funktioner, 65 procent i erhvervsevnetab

En 54-årig redder fik et vrid i ryggen. Det varige mén blev fastsat til 15 procent for middelsvære daglige rygsmerter, med udstrålende bensmerter og middelsvær bevægeindskrænkning i lænden. Tilskadekomne var forsøgt arbejdsprøvet på arbejdspladsen to gange. Derefter var pågældende forsøgt arbejdsprøvet på en revalideringsinstitution. Hans arbejdsindsats var under 50 procent, svarende til 1-1½ times effektiv arbejdstid per dag. Af ressourceprofilen fremgik det, at pågældendes manglende indsats var præget af de mange fysisk belastende arbejdsfunktioner, pågældende ikke kunne klare. På dette grundlag tilkendte kommunen pågældende førtidspension.

Ankestyrelsen vurderede, at tilskadekomne burde kunne påtage sig deltidsbeskæftigelse i et arbejde, der ikke indebar fysisk belastende funktioner, i form af tunge løft eller arbejde i foroverbøjet stilling og hvor der var mulighed for varierende stående- og gående funktioner. Ankestyrelsen lagde vægt på, at tilskadekomne havde gode sociale kompetencer og at arbejdsprøvning/forsøg på at finde fleksjob havde indeholdt rygbelastende funktioner. Antallet af timer, som tilskadekomne kunne arbejde i arbejdsprøvningen, kunne derfor ikke alene lægges til grund for vurderingen af pågældendes erhvervsevnetab. Ankestyrelsen fastsatte erhvervsevnetabet til 65 procent. (PA U-15-04, sag nummer 1)

Eksempel 10.4: Ufaglært, skulderskade, ej forsøgt relevant arbejdsprøvning, 65 procent i erhvervsevnetab.

En 54-årig ufaglært slagteriarbejder fik en højresidig skulderskade. Det varige mén blev fastsat til 15 procent for daglige belastningsrelaterede smerter og nedsat bevægelighed i skulderen. Tilskadekomne havde efter skaden haft et fleksjob på samme arbejdsplads, som pågældende dog måtte opgive på grund af smerter i skulderen, selvom der ikke var tale om armbelastende arbejde over skulderhøj-

de. Der havde ikke været forsøgt arbejdsprøvning i ikke-skulderbelastende arbejde. Tilskadekomne fik tilkendt førtidspension fra juni 2003. Kommunen vurderede, at det ikke var realistisk at satse på revalideringsmuligheder i form af boglig uddannelse på grund af alder, helbred og skolemæssig baggrund. Det var oplyst, at tilskadekomne, i 2003-niveau, kunne have tjent omkring 330.000 kroner, hvis arbejdsskaden ikke var sket. I vurderingen af erhvervsevnetabet, blev der lagt vægt på, at tilskadekomne måtte opgive sit fleksjob og fik tilkendt førtidspension på grund af skuldergenerne.

Arbejdsskaden havde medført væsentlige begrænsninger inden for fysisk belastende arbejde. Tilskadekomne havde konstante skuldersmerter og nedsat bevægelighed med deraf følgende funktionsbegrænsninger. Han kunne ikke varetage arbejde, der indebar belastninger af højre arm og omskoling/revalidering var ikke realistisk. Før arbejdsskaden havde tilskadekomne en relativt høj årsindtægt. På grund af arbejdsskadens følger ville pågældende ikke længere kunne oppebære en tilsvarende indtægt ved arbejde. Uanset skuldergenerne burde tilskadekomne dog kunne påtage sig ikke-armbelastende arbejde i et deltidsarbejde. Tilskadekomne havde en velfungerende venstre arm og pågældende havde primært gener i højre skulder, når denne blev belastet. Erhvervsevnetabet blev fastsat til 65 procent. (PA U-8-04, sag nummer 2)

Eksempel 10.5: Sygehjælper, rygskaade, opgivet arbejdsprøvning efter kort tid, ej relevant arbejdsprøvet, 60 procent i erhvervsevnetab.

En 52-årig uddannet sygehjælper fik en forløftningsskade. Det varige mén blev fastsat til 12 procent for konstante rygsmarter og let nedsat bevægelighed i lænden. Efter arbejdsskaden arbejdede tilskadekomne 4 år i hjemmeplejen. Hun blev herefter revalideret til zoneterapeut og arbejdede som selvstændig i 8 måneder. Derefter arbejdede pågældende cirka 2 år på vaskeri, hvorefter pågældende blev sygemeldt. Hun blev indskrevet til arbejdsprøvning, men efter cirka 2 måneder meddelte pågældende, at hun ikke kunne møde på grund af smerter. Hun fik herefter tilkendt førtidspension med den begrundelse, at pågældendes helbredstilstand udelukkede selvforsørgelse i fleksjob herunder fleksjob med nødvendige skånehensyn.

Ved vurderingen af erhvervsevnetabet blev der lagt vægt på, at arbejdsprøvningen ikke gav et reelt indtryk af tilskadekomnes muligheder for at bestride et ikke-rygbelastende arbejde. Tilskadekomne burde på trods af sine gener kunne klare et deltidsarbejde af ikke-rygbelastende art inden for sundhedssektoren. Erhvervsevnetabet blev herefter fastsat til 60 procent. (PA U-8-04, sag nummer 3)

10.5.3. Pensionen er tilkendt udelukkende på grund af følgerne af arbejdsskaden

Hvis der tilkendes eller indstilles til førtidspension alene på grund af følgerne efter arbejdsskaden og foreligger der ikke oplysninger om andre helbredsmæssige forhold, er der formodning om, at erhvervsevnetabet, som følge af arbejdsskaden, svarer til det samlede erhvervsevnetab.

Eksempel 10.6: Specialarbejder, betydeligt mén/skånebehov, relevant arbejdsprøvet, 80 procent i erhvervsevnetab.

En 52-årig ufaglært specialarbejder var udsat for en ulykke, hvor pågældende blev fastklemt og som følge deraf fik skader på store dele af kroppen. Det varige mén blev fastsat til 25 procent, primært som følge af betydelige lænderygsmarter. Efter forsøg på at genoptage arbejdet, blev tilskadekomne forsøgt arbejdsprøvet i montagearbejde, men pågældende kunne kun arbejde 2 timer dagligt. Tilskadekomne fik på den baggrund tilkendt førtidspension. Ankestyrelsen lagde vægt på,

at tilskadekomne på baggrund af smertetilstanden herunder især de betydelige lænderygssmerter, der forværredes ved belastning, kun var i stand til at arbejde 2 timer dagligt med betydelige gener. Dette var konstateret i arbejdsprøvning, der tog hensyn til de begrænsninger, som arbejdsskaden havde medført. Ankestyrelsen fastsatte herefter erhvervsevnetabet til 80 procent. (PA U-15-04, sag nummer 2)

Eksempel 10.7: Sælger, betydeligt mén/skånebehov, høj indtjening før skaden, 85 procent i erhvervsevnetab.

En 31-årig sælger kom til skade ved et trafikuheld. Det varige mén blev fastsat til 30 procent for følger efter nakkeforvridning med hjernerystelse og følger efter slag mod lænderyggen. Tilskadekomne havde konstant hovedpine, svimmelhed, øresusen og nakkesmerter med udstråling til begge arme. Derudover var pågældende generet af koncentrationsbesvær, dårlig korttidshukommelse, ordmobiliseringsbesvær og søvnproblemer. Fra lænderyggen var der konstante smerter og let nedsat bevægelighed. Før skaden tjente tilskadekomne 454.000 kroner årligt. Uden skaden ville tilskadekomne på afgørelsestidspunktet kunne tjene omkring 478.000 kroner årligt som sælger. Arbejdsprøvning havde vist, at tilskadekomne kun var i stand til at arbejde cirka 5 timer om ugen med lette arbejdsfunktioner uden tidspres og i et ikke stressende arbejdsmiljø. Kommunen vurderede, at tilskadekomnes arbejdssevne var nedsat i en sådan grad, at pågældende ikke ville være i stand til at blive helt eller delvist selvforsørgende ved indtægtsgivende arbejde. Tilskadekomne fik derfor tilkendt førtidspension.

Vi vurderede, at skaden havde medført et betydeligt skånebehov inden for ethvert erhverv. Tilskadekomne var ikke i stand til at tillære sig nye arbejdsopgaver og nyt stof. Tilskadekomne havde endvidere et stort behov for varierede arbejdsstillinger og mange hvilepauser og tilskadekomne kunne kun løfte meget lette emner. Trods tilskadekomnes unge alder vurderede vi, at pågældende kun havde meget begrænsede muligheder for at skaffe sig indtægt ved arbejde og at pågældende på ingen måde ville kunne tjene det samme som før arbejdsskaden. Vi fastsatte tilskadekomnes samlede erhvervsevnetab til 85 procent. Da arbejdsskadens følger, var eneste årsag til førtidspensionen, blev erhvervsevnetabet, som følge af arbejdsskaden, fastsat til 85 procent.

Eksempel 10.8: Matros, meget stort fysisk og psykisk skånebehov, resterhvervsevne, 80 procent i erhvervsevnetab

En matros, der led af psykiske problemer, blev under et ophold i udlandet stukket ned, hvorved han pådrog sig en læsion i venstre side af brystkassen og i venstre overarm.

Efter sygemelding kom tilskadekomne i arbejde igen, men i 1990 blev han udsat for to voldelige overfald, hvorved hans skulderskade blev forværret. Ankestyrelsen fastsatte det varige mén til 45 procent, hvoraf de psykiske gener udgjorde 25 procent. De sidste 20 procent blev givet dels for ikke helet ruptur af biceps med nedsat skulder-albuefunktion og dels for generne fra skulderen. Tilskadekomne blev tilkendt førtidspension som følge af arbejdsskaderne.

Vedrørende erhvervsevnen måtte det lægges til grund, at tilskadekomnes erhvervsevne var reduceret i en sådan grad, at tilskadekomne ikke var og ikke kunne antages at blive i stand til at påtage sig nogen form for lønnet beskæftigelse. På den anden side måtte det tages i betragtning, at tilskadekomne i en årrække med lønnet medhjælp havde drevet en mindre selvstændig virksomhed af et ikke

ubetydeligt omfang. Det kunne derfor ikke antages, at tilskadekomne var helt uden erhvervsevne og Højesteret fandt derfor ikke grundlag for at tilsidesætte Ankestyrelsens skøn over størrelsen af resterhvervsevnen, hvorved erhvervsevnetabet blev fastsat til 80 procent. (U. 2004.2102H)

Se eksemplerne under 10.5.1.

10.5.4. Tilskadekomne har andre gener udover arbejdsskaden – fradrag § 12

Der kan ske fradrag i erstatningen, hvis tilskadekomnes evne til at tjene penge ved arbejde ikke kun er forringet på grund af arbejdsskaden, men også på grund af andre sygdomme eller forhold, som eksisterede forud for arbejdsskaden, eller ville vise sig arbejdshindrende, uanset om arbejdsskaden var sket eller ej. Andre årsager til pensionstilkendelsen kan eksempelvis være medfødte sygdomme.

Vi vil ved fastsættelsen af erhvervsevnetabet foretage et konkret skøn over de følger, som arbejdsskaden har for arbejdsevnen og hvilken del der med overvejende sandsynlighed skyldes andet.

I ressourceprofilen indgår blandt andet sociale forhold. Hvis en førtidspension delvist er begrundet i sociale forhold, der ikke er en følge af arbejdsskaden, foretager vi en skønsmæssig fastsættelse af erhvervsevnetabet med udgangspunkt i arbejdsskadens følger. Vi tager også hensyn til tilskadekomnes evner, uddannelse og alder.

Eksempel 10.9: Postassistent, betydeligt mén for skaden samt tidligere skade, fortsat arbejde efter 1. skade, ej fradrag, 75 procent i erhvervsevnetab.

En 44-årig kvindelig postassistent var i april 2000 udsat for et væbnet røveri. I 1984 var pågældende udsat for et lignende røveri. Tilskadekomne havde udviklet en middelsvær posttraumatisk belastningsreaktion, der svarede til et varigt mén på 20 procent. Da generne imidlertid var udviklet som følge af begge røverier, blev ménet fordelt ligeligt, således at ménet efter arbejdsskaden i april 2000 fastsattes til 10 procent. Efter arbejdsskaden i 2000 blev der forsøgt arbejdsfstholdelse hos arbejdsgiveren og derefter fik pågældende tilbudt fleksjob, som dog ikke kunne realiseres på grund af en forværring af helbredet. Som følge af de psykiske problemer var der beskrevet funktionsevnebegrænsninger inden for ethvert erhverv. Tilskadekomne var relevant behandlet uden effekt. Kommunen tilkendte pågældende førtidspension. Ved vurderingen af erhvervsevnetabet blev der lagt vægt på, at pågældende som følge af de psykiske symptomer havde udbredte funktionsevnebegrænsninger inden for ethvert erhverv. Der var givet relevant behandling og den medikamentelle behandling havde været omfattende, men forgæves. Der havde forgæves været en tæt opfølgingsindsats gennem i 1½ år og der kunne ikke længere peges på udviklingsmuligheder i form af omskoling, udplacering i almindeligt job eller fleksjob. Tilskadekomne ville derfor ikke kunne skaffe sig en passende indtjening ved arbejde set i forhold til den indtjening, pågældende havde haft før skaden. Tilskadekomne havde været i stand til at opretholde sin indtægt efter den første hændelse i 1984, hvorfor der ikke blev foretaget fradrag. Det samlede erhvervsevnetab blev fastsat til 75 procent. (PA U-8-04, sag nummer 4)

Eksempel 10.10: Kantineassistent, privat skade efter 2 arbejdsskader, som medførte få begrænsninger, ej erstatning.

En kantineassistent kom under sit arbejde i august 1998 og i juni 1999 ud for arbejdsskader i form af lændehold. Hun fik visse gener, men kunne fortsætte med sit arbejde. I oktober 1999 kom tilskadekomne ud for en skade i et privat trafikuheld, hvor tilskadekomne blev påkørt bagfra. Ved

skaden skete der forværring af lændesmerter og den følgende dag tilkom nakkesmerter. I december 2001 blev tilskadekomne tilkendt førtidspension. De to arbejdsskader havde medført nogle få begrænsninger i de daglige aktiviteter og var subjektivt generende, men ikke funktionshæmmende i væsentlig grad. Højesteret lagde til grund, at tilskadekomne efter begge arbejdsskader havde genoptaget sit arbejde i samme omfang som før skaderne. Der var endvidere indikation for omskoling efter trafikulykken og at der herved kunne erhverves fuld erhvervsevne. Højesteret fandt, at overvejende sandsynlighed talte imod, at anse 15 procent eller mere af erhvervsevnetabet for at være en følge af de to arbejdsskader. Der var således ikke grundlag for at tilsidesætte Ankestyrelsens afgørelse om, at tilskadekomnes erhvervsevne som følge af arbejdsskaderne var nedsat mindre end 15 procent. (U. 2008.214H)

Se også PA 186-10.

10.5.4.1. Psykiske gener før/efter arbejdsskaden

Hvis tilskadekomne inden skadetidspunktet havde psykiske gener, som var medvirkende årsag til arbejdsophøret og tilkendelsen af førtidspension, kan vi foretage fradrag i erstatningen for tab af erhvervsevne for den del, der ikke vedrører arbejdsskaden. Tilsvarende gælder i sager hvor tilskadekomne efter arbejdsskaden og uafhængig af denne får psykiske sygdom, som medvirker til arbejdsophør og tilkendelse af førtidspension.

Sager, som ender med tilkendelse af førtidspension, har ofte været igennem i langt forløb over mange år. En arbejdsskade medfører ofte store ændringer i familieliv og sociale forhold, herunder tab af arbejdsidentitet og kontakt med kollegaer og i mange tilfælde en vis isolation. Dette kan medføre forbigående psykiske gener i form af en depression. I sådanne tilfælde vil vi ikke foretage fradrag for de forbigående psykiske gener, men foretage en skønsmæssig fastsættelse af erhvervsevnetabet med udgangspunkt i arbejdsskadens følger, ligesom vi vil tage hensyn til tilskadekomnes evner, uddannelse og alder.

Eksempel 10.11: Kontorassistent, beskeden arbejdsskade, tilkendt førtidspension, depression og andre helbredsmæssige gener, samlet 65 procent, fradrag, mindre end 15 procent

En dengang 47-årig mand fik i 1997 under sit arbejde som kontorassistent en uvant belastning under arbejde med åbning af kuverter. Dette gav smerter i venstre underarm omkring håndleddet. Vi anerkendte skaden som en arbejdsskade og vurderede, at det varige mén var 5 procent for daglige belastningsudløste smerter og normal bevægelighed. Tilskadekomne var sygemeldt et par måneder efter skaden, men genoptog arbejdet på fuld tid. Imidlertid fik tilskadekomne ikke forlænget sin kontrakt på grund af sygedagene og var med udgangen af december 1997 arbejdsløs. Tilskadekomne havde udover generne fra venstre underarm en tidligere privat ankelskade, som fortsat gav tilskadekomne gener, ligesom tilskadekomne siden 1984 havde lidt af tilbagevendende depressioner, som kunne opstå akut, hvorved tilskadekomne intet kunne foretage sig. Efter arbejdsskaden, blev de depressive gener forøget og senest i 1999 havde tilskadekomne på grund af depression været henvist til behandling. Tilskadekomne blev i 2001 tilkendt førtidspension. Ankestyrelsen lagde til grund, at arbejdsophøret havde andre årsager end arbejdsskadens følger. Ankestyrelsen bestred ikke, at tilskadekomnes samlede erhvervsevnetab var 65 procent, men bestred, at den omstændighed, at tilskadekomne var tilkendt førtidspension, skulle berettige tilskadekomne til erhvervsevnetabserstatning, da pensionstilkendelsen tillige var baseret på andre helbredsmæssige gener end dem, der var en følge af arbejdsskaden. Ankestyrelsen lagde til grund, at arbejdsskaden ikke havde indvirket på tilskadekomnes depressive lidelse og ikke havde medført en forværring af tilskadekomnes psykiske tilstand. Ankestyrelsen lagde endvidere til grund, at det var overvejende sandsynligt, at arbejdsska-

den i sig selv ikke havde medført, at tilskadekomne måtte opgive arbejdsmarkedet. Ankestyrelsen vurderede således, at tilskadekomnes erhvervsevne ikke var nedsat med 15 procent eller mere som følge af arbejdsskaden.

Landsretten fandt, at tilskadekomnes samlede erhvervsevnetab på 65 procent helt overvejende skyldtes tilskadekomnes depressive lidelse og psykiske gener og at disse lidelser overvejende sandsynligt ville have udviklet sig uafhængigt af arbejdsskaden. Landsretten fandt herefter, at tilskadekomnes erhvervsevne ikke var nedsat med 15 procent eller mere, som følge af arbejdsskaden. (Dom afsagt den 15. februar 2006 af Østre Landsret).

Eksempel 10.12: Buschauffør, PTSD, 3 år før skaden ganske lette psykiske gener, ej fradrag, 65 procent i erhvervsevnetab

En 45-årig buschauffør kom, under sit arbejde som buschauffør, ud for en arbejdsskade, idet den bus, han førte, blev ramt af en genstand, hvorved to ruder blev knust. Tilskadekomne havde tre år før arbejdsskaden været fængslet og i forbindelse med dette været i isolationsfængsel. Under fængselsopholdet fik han ordineret fast beroligende medicin og siden klagede tilskadekomne over klaustrofobi, uden at det gav anledning til yderligere. Som følge af arbejdsskaden, pådrog tilskadekomne sig en posttraumatisk belastningsreaktion af svær grad med en sekundær paranoid psykose og det varige mén blev fastsat til 25 procent. I vurderingen indgik, at tilskadekomne troede, at der var tale om en skudpisode og med det samme udviklede symptomer på posttraumatisk stresssyndrom. Tilskadekomne havde gener i form af hyppige angstanfald, koncentrationsbesvær, psykotisk gennembrud og havde været i behandling med antipsykotisk stof.

Tilskadekomne blev efterfølgende tilkendt førtidspension på baggrund af posttraumatisk belastningsreaktion, paranoid psykose og depressiv enkeltepisode og på grund af svær overvægt, som ikke var relateret til arbejdsskaden. Ankestyrelsen fastsatte erhvervsevnetabet til 65 procent. Ankestyrelsen fandt, at arbejdsophøret og overgangen til førtidspension, skyldtes arbejdsskadens følger.

Henset til, at der ikke i sagen var oplysninger, som indikerede, at tilskadekomne, forud for skaden, havde en psykisk sygdom eller psykiske symptomer af betydning, som havde påvirket erhvervsevnen, fandt Landsretten ikke grundlag for at tilsidesætte Ankestyrelsens vurdering. Der var således ikke grundlag for fradrag i erstatningen. At tilskadekomne inden skaden havde en personlig sårbarhed, ændrede ikke herved. (Dom afsagt den 14. november 2007 af Østre Landsret).

10.5.5. Arbejdsskaden udgør en beskedent del af det samlede erhvervsevnetab

Har arbejdsskaden kun i mindre grad haft betydning for tilkendelsen af førtidspension, kan vi undtagelsesvist undlade at fastsætte en samlet erhvervsevnetabsprocent. Vi kan alene skønmæssigt fastsætte erhvervsevnetabet efter arbejdsskaden, uden hensyn til de andre faktorer i kommunens vurdering af arbejdsevnen.

Eksempel 10.13: Matros, klemme på hånd, andre sociale og helbredsmæssige årsager til førtidspension, ej samlet vurdering, 15 procent i erhvervsevnetab.

En 56-årig mand fik sin hånd i klemme under arbejde som matros. Det varige mén blev vurderet til 5 procent for nedsat håndtrykskraft, nedsat følesans på håndryggen, nedsat følesans på bagsiden af 4. finger og strækkemangel af 4. finger. Efter arbejdsskaden var tilskadekomne sygemeldt en

periode, hvorefter pågældende påbegyndte revalidering til skipper. Han måtte stoppe revalideringen på grund af generne i hånden. Tilskadekomne havde tidligere forsøgt at revalidere sig til skipper, men måtte dengang ophøre, fordi pågældende psykisk ikke kunne håndtere ansvaret. Efter afbrydelsen af den seneste revalidering arbejdede tilskadekomne cirka 4 år som lastbil- og buschauffør og rengøringsassistent. På grund af alkoholproblemer måtte pågældende dog stoppe med at arbejde som buschauffør. Tilskadekomne skulle arbejdsprøves som ejendomsfunktionær, men forløbet blev afbrudt, da pågældende skulle afsone en dom. Kommunen tilkendte herefter pågældende førtidspension. Pensionen blev tilkendt på grund af håndskaden, alkoholproblemer, nedsat gang- og standfunktion, nedsat blodforsyning til benene og personlighedsforstyrrelse.

Ankestyrelsen vurderede, at arbejdsskaden var årsag til, at tilskadekomne måtte ophøre som matros og påbegynde revalidering til skipper. Arbejdsskaden kunne dog ikke begrunde, at de senere revalideringsforsøg mislykkedes. Arbejdsskaden ville kun i mindre omfang forhindre tilskadekomne i at skaffe sig indtægt ved andet arbejde, idet arbejdsskaden kun medførte skånebehov inden for håndbelastende arbejde. Ankestyrelsen vurderede på dette grundlag, at arbejdsskaden kun i begrænset omfang havde været årsag til tilskadekomnes overgang til førtidspension. Den væsentligste del af erhvervsevnetabet måtte, med overvejende sandsynlighed, tilskrives tilskadekomnes alkoholproblem, nedsat gang- og standfunktion, nedsat blodforsyning til benene og personlighedsforstyrrelse. Ankestyrelsen fastsatte erhvervsevnetabet, som følge af arbejdsskaden, til skønsmæssigt 15 procent. (PA U-15-04, sag nummer 3)

Hvis arbejdsskadens følger sammen med andre konkurrerende helbredsgener, har været årsag til overgangen til efterløn, bør vi som udgangspunkt foretage en samlet vurdering af erhvervsevnetabet og derefter vurdere, hvor stor en del, som kan tilskrives arbejdsskadens følger.

I særlige tilfælde, nøjedes Ankestyrelsen alene at fastsætte erhvervsevnetabet som følge af arbejdsskaden. Det skyldes, at arbejdsskadens følger kun var en lille brik i et større sygdomsbillede, hvor vægten af skadens følger var beskedne.

Eksempel 10.14: Hjemmehjælper, begrænset rygskade, senere tilkomne ryglidelser, ej samlet vurdering af erhvervsevnetab, 15 procent i erhvervsevnetab.

I februar 1992 kom en hjemmehjælper til skade under håndtering af en klient, som skulle hjælpes på toilettet. Ved ulykken fik tilskadekomne et skub i bøjet stilling og faldt over mod en seng med efterfølgende smerter i lænden. Ifølge lægeerklæringen blev diagnosen lumbago stillet. Skaden var rettet mod tilskadekomnes bækken. Vi fastsatte det varige mén til 5 procent. Tilskadekomne havde før ulykken haft tilbagevendende rygsmarter, som dels havde medført sygemeldinger, dels behandlinger ved fysioterapeut og kiropraktor og i flere tilfælde smertebehandling med morfina. Disse ryggener havde dog ikke haft betydning for hendes faste tilknytning til arbejdsmarkedet.

Efter arbejdsskaden var der tilkommet andre ryglidelser i form af slidgigt i lænden, som blev konstateret i 1993. Efter ulykken blev tilskadekomne sygemeldt og kom ikke siden i arbejde som hjemmehjælper. Tilskadekomne påbegyndte to år efter skaden en uddannelse til pædagog under revalidering. Hun gennemførte revalideringen til pædagog og fungerede i en periode som tilkaldevikar i en skolefritidsordning. I 2002 fik tilskadekomne en stivgørende operation på grund af den påviste slidgigt i lænden og kom derfor ikke i arbejde som pædagog igen. Tilskadekomne blev i 2004 tilkendt førtidspension. Ankestyrelsen lagde vægt på, at det i forbindelse med kommunens tilkendelse af førtidspension blev vurderet, at det var tilskadekomnes ryggener, som var den erhvervshindrende

faktor. Ankestyrelsen lagde endvidere vægt på, at der efter arbejdsskadens indtræden var tilkommet andre lidelser i form af slidgigt i lænden og som følge deraf en stivgørende operation. Ankestyrelsen fandt ikke, at disse efterfølgende lidelser havde været en følge af arbejdsskaden, idet skaden i 1992 var rettet mod tilskadekomnes bækken. Ankestyrelsen fastsatte derfor erhvervsevnetabet som følge af arbejdsskaden til 15 procent. Der blev på grund af skadens beskedne omfang ikke fastsat en samlet erhvervsevnetabs vurdering.

Byretten fandt det overvejende sandsynligt, at en del af tilskadekomnes erhvervsevnetab skyldtes andre forhold end arbejdsskaden og fandt derfor ikke fornødent grundlag for at til sidesætte Ankestyrelsens vurdering, hvorefter erhvervsevnetabet som følge af arbejdsskaden var 15 procent. (Dom afsagt den 16. december 2009 af Retten i Horsens).

10.5.6. Tilkendt førtidspension før arbejdsskaden

10.5.6.1 Arbejdsskaden skyldes forhold i et job, som tilskadekomne havde inden førtidspensionen (erhvervssygdom)

Hvis tilskadekomne pådrager sig en erhvervssygdom, for eksempel lungehindekræft, efter personen har fået tilkendt førtidspension, vil der normalt ikke kunne tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne, da erhvervssygdommen først er debuteret efter, at den erhvervsmæssige status er afklaret.

Hvis tilskadekomne anmelder en erhvervssygdom og derefter bliver tilkendt førtidspension, skal vi undersøge om erhvervssygdommen er årsag/medvirkende til arbejdsophøret og tilkendelsen af førtidspension. Ved vurderingen vil vi først fastsætte det samlede erhvervsevnetab og derefter vurdere, om en del af det samlede erhvervsevnetab har andre årsager end arbejdsskaden.

- En teknisk tegner får en lungesygdom. Tilskadekomne har ikke mulighed for at genoptage sit arbejde, da ophold på arbejdspladsen udløser symptomer. Sagen anmeldes til os. Tilskadekomne tilkendes førtidspension på grund af lungesygdommen. Vi anerkender derefter lungesygdommen som en arbejdsskade og tilkender tilskadekomne erstatning for tab af erhvervsevne, da arbejdsskadens følger er årsag til arbejdsophøret og tilkendelsen af førtidspension.

Se også 10.5.3 og 10.5.4.

10.5.6.2. Skaden sker i delbeskæftigelse efter førtidspensionen

En førtidspensionist kan helt legitimt udnytte sin eventuelle resterhvervsevne efter tilkendelsen af førtidspension.

Hvis en førtidspensionist kommer til skade i delbeskæftigelse, er der nogle særlige forhold, der gør sig gældende. Vi vil betragte tilskadekomnes erhvervsevne før arbejdsskaden som svarende til 100 procent, ligesom i tilfælde hvor tilskadekomne efter en arbejdsskade der påvirker erhvervsevnen, udnytter sin resterhvervsevne og i forbindelse med dette pådrager sig en ny arbejdsskade.

De væsentligste kriterier i sager, hvor tilskadekomne kommer til skade i et job efter førtidspension, er skadens art og omfang, evner, alder og uddannelse samt muligheder for omskoling. Særligt har skadens art og omfang, samt evner og uddannelse betydning.

Hvis tilskadekomne kommer til skade i delbeskæftigelse som førtidspensionist, skal vi indhente akterne fra kommunen, vedrørende tilkendelsen af førtidspensionen, for at få belyst årsagen til den nedsatte erhvervsevne, inden skaden. Endvidere vil en speciallægeerklæring kunne belyse, hvilke funktionsbegrænsninger tilskadekomne har, som følge af arbejdsskaden.

Hvis arbejdsskaden sker under deltidsarbejde som førtidspensionist, skal der, ved udmålingen af tab af erhvervsevne, tages hensyn til, hvad de konkrete følger af arbejdsskaden er. Hvis tilskadekomne mister hele sin resterhvervsevne i deltidsbeskæftigelsen, vil erhvervsevnetabet være 100 procent. Det vil sige, at hele resterhvervsevnen vil være bortfaldet.

Årslønnen fastsættes efter den faktiske indtægt i beskæftigelsen (se neden for om tilskadekomst under job med løntilskud), ligesom vurderingen af erhvervsevnetabet tager udgangspunkt i denne indtjening før skaden, sammenholdt med tilskadekomnes evne til at tjene penge med skaden.

Eksempel 10.15: Førtidspension, udnyttet resterhvervsevne, svær rygske, meget begrænset resterhvervsevne, 80 procent i erhvervsevnetab.

En 31-årig mand fik tilkendt førtidspension på grund af, at pågældende var mentalt retarderet. Han udnyttede sin resterhvervsevne til at arbejde som avisbud, hvorved pågældende tjente 52.000 kroner om året. En dag, da han var ude med aviser, blev han kørt ned af en bil og brækkede ryggen. Han havde som følge heraf svære, daglige rygsmerter med udstrålende bensmerter og svær bevægeindskrænkning i lænden. Som følge af arbejdsskaden kunne han ikke længere arbejde som avisbud, idet han på grund af arbejdsskaden havde brug for vekslende arbejdsstillinger og mange hvilepauser. Vi vurderede, at tilskadekomne kun i meget begrænset omfang havde en resterhvervsevne, han kunne udnytte til at skaffe sig indtægt. Erhvervsevnetabet blev derfor skønsmæssigt fastsat til 80 procent og erstatningen blev beregnet ud fra en årsløn på 52.000 kroner.

Såfremt tilskadekomne er helbredsmæssigt afklaret efter arbejdsskaden, vil vi som udgangspunkt træffe en endelig afgørelse om tab af erhvervsevne. Tilskadekomne vil efter en arbejdsskade efter overgangen til førtidspension ikke blive erhvervsmæssigt afklaret via kommunen, da pågældende allerede er tilkendt førtidspension.

10.5.6.3 Job med løntilskud ved førtidspension

I sager, hvor en førtidspensionist kommer til skade under et job med løntilskud, foretages vurderingen af erhvervsevnetabet som i afsnit 10.5.6.2, dog kan den reelle indtjening i disse sager ikke tages som udtryk for indtjeningsevnen, da lønnen indeholder et tilskud fra kommunen.

Ifølge lov om aktiv beskæftigelsesindsats kan kommunen give tilbud om ansættelse med løntilskud til personer med varige begrænsninger i arbejdsevnen. Det skal være personer, der modtager førtidspension efter lov om social pension og som ikke er i stand til at fastholde eller opnå beskæftigelse på nedsat tid på normale vilkår på arbejdsmarkedet. (§ 51, stykke 1, jævnfør § 2, nummer 6 i loven)

Løn og arbejdsvilkår fastsættes ved aftale mellem arbejdsgiveren og den ansatte, i samarbejde med den faglige organisation. Arbejdsgiveren betaler lønnen og kommunen giver arbejdsgiveren tilskud til lønnen. Arbejdsgiveren får et løntilskud per time.

Ved vurderingen af erhvervsevnetabet må tilskadekomne anses for at have haft 100 procent i erhvervsevne i jobbet med løntilskud før skaden. Vi kan ikke anse lønnen med løntilskuddet, som udtryk for indtjeningsevnen, men må foretage en skønsmæssig vurdering.

Vi fastsætter således årslønnen skønsmæssigt ud fra en vurdering af, hvad tilskadekomne ville kunne tjene uden tilskud før arbejdsskaden på det ordinære arbejdsmarked, hvis muligheden for ansættelse med løntilskud ikke forelå.

Erhvervsevnetabet vurderes ud fra de almindelige kriterier og vi foretager en skønsmæssig vurdering.

(Se i øvrigt kapitel 17: På kanten af arbejdsmarkedet.)

10.6. Tilkendelsestidspunkt

Erstatningen løber fra det tidspunkt, hvor der er påvist et erhvervsevnetab. I sager, hvor der er tilkendt førtidspension efter 1. januar 2003, vil erstatningen normalt løbe fra det tidspunkt, hvor kommunen træffer afgørelse om, at sagen overgår til behandling efter pensionsreglerne. Kommunen træffer således først afgørelse om, at sagen overgår til behandling efter førtidspensionsreglerne, når det er dokumenteret, at tilskadekomnes arbejdsevne ikke kan forbedres ved aktivering, behandling med videre. Erhvervsevnetabet er derfor normalt afklaret fra dette tidspunkt. Konkrete forhold kan dog tale for et tidligere tidspunkt, hvis de helbredsmæssige og erhvervsmæssige forhold er afklaret, jævnfør PA U 4-03. Erstatning for tab af erhvervsevne kan dog tidligst løbe fra anmeldelsen eller anmodning om genoptagelse.

Er der tale om en tjenestemand, løber erstatningen tidligst fra tilkendelsen af tjenestemandspensionen, idet tilskadekomne modtager fuld løn frem til dette tidspunkt.

Hvis arbejdsskaden kun er medvirkende årsag til, at tilskadekomne får førtidspension, vil erhvervsevnetabet som følge af arbejdsskaden i nogle tilfælde blive fastsat til mindre end 50 procent. I disse tilfælde udbetales erstatningen som et engangsbetrag. For skader sket efter 1. juli 2007 og erhvervssygdomme anmeldt efter den 1. juli 2007, fastsættes et tilkendelsestidspunkt, således at der tilkendes en løbende ydelse i perioden fra det tidspunkt, hvor der er påvist et tab af erhvervsevne og frem til afgørelsesdatoen.

10.7. Midlertidig eller endelig afgørelse

Tilkendelse af førtidspension tyder sædvanligvis på, at den erhvervsmæssige og sociale situation er afklaret. Vi vil derfor normalt træffe endelig afgørelse i sagen.

Kommunen kan, samtidig med afgørelsen om tilkendelse af førtidspension, beslutte, at en sag skal genoptages til vurdering på et senere fastsat tidspunkt. Behovet vil især forekomme, når der er tale om pension til unge og ved visse sygdomme, der erfaringsmæssigt har et uforudsigeligt forløb.

Hvis førtidspensionen er tilkendt med tilføjelse om, at afgørelsen skal tages op af kommunen til fornyet overvejelse, vil vi konkret vurdere, om der er grundlag for at træffe en midlertidig afgørelse om erhvervsevnetab. Vi er ikke bundet af kommunens vurdering og vores udgangspunkt vil være, at tilskadekomnes erhvervsevnetab er endeligt afklaret, når pågældende er tilkendt førtidspension. Der kan dog i visse tilfælde, som de ovennævnte, undtagelsesvist træffes en midlertidig afgørelse med revision. Det vil bero på en konkret vurdering.

10.8. Revision

Vi vil som udgangspunkt træffe endelig afgørelse om tab af erhvervsevne, når tilskadekomne er tilkendt førtidspension. Det vil derfor ikke være relevant at sætte revision i sagen. Kun i særlige tilfælde vil vi sætte revision i sagen, jævnfør oven for.

Tidspunktet for revision af sagen vil i givet fald falde sammen med den dato, hvor kommunen har besluttet at se på sagen igen.

10.9. Underretningspligt

Tilskadekomne har pligt til at underrette os om ændringer i sin erhvervsmæssige situation, som kan medføre nedsættelse eller bortfald af ydelsen, herunder hvis tilskadekomne overgår til lønnet arbejde. Hvis vi har vurderet, at tilskadekomne har en resterhvervsevne, kan tilskadekomne naturligvis udnytte denne.

Vi kan efter ASL § 40a træffe afgørelse om tilbagebetaling.

10.10. Genoptagelse

Vi genoptager spørgsmålet om erhvervsevnetab, hvis der er sket væsentlige ændringer af de helbredsmæssige eller sociale forhold, der med overvejende sandsynlighed vil føre til et højere erhvervsevnetab som følge af arbejdsskaden.

Efter den nye førtidspensionsreform er der kun én pensionssats. Efter 1. januar 2003 vil tilskadekomne ikke kunne få tilkendt en højere førtidspensionsgrad, selvom tilskadekomnes helbredsmæssige- og erhvervsmæssige forhold forværres. Der kan dog ske en forhøjelse af erhvervsevnetabet efter arbejdsskadesikringsloven. Den helbredsmæssige forværring kan ikke alene få betydning for ménvurderingen, men også for erhvervsevnetabsvurderingen.

Se

Vejledning om Genvurdering, genoptagelse og forældelse af arbejdsskadesager.

10.11. Årsløn (beregningsgrundlag)

Når der er dokumentation for et erhvervsevnetab på 15 procent eller derover, skal der fastsættes en årsløn, som herefter udgør beregningsgrundlaget for erstatningen. Den fastsatte årsløn anvendes også i sagen, hvis der efterfølgende træffes afgørelse i sagen.

Loven har fastsat en maksimal årsløn, der i 2010 er fastsat til 451.000 kroner og som reguleres årligt.

Se kapitel 2, punkt 15 samt Vejledning om fastsættelse af årsløn.

Der gælder særlige forhold vedrørende fastsættelsen af årsløn ved tilskadekomst efter tilkendelsen af førtidspension, se kapitel 10.5.6.

Kapitel 11. Tilskadekomst i tidsbegrænset beskæftigelse og sportsfolk

Dette kapitel omhandler de særlige forhold ved vurdering af tab af erhvervsevne, hvis tilskadekomne er sportsudøver eller ansat i tidsbegrænset ansættelse.

Tilskadekomne har pligt til at begrænse tabet ved at stå til rådighed for andre arbejdsopgaver.

For sportsfolk vil tabet ofte skulle opgøres i to perioder: perioden for mulig sportskarriere og perioden efter karrierens "pensionsalder".

Årslønnen (§ 24) vil være forskellig for de to perioder.

Indholdsfortegnelse for kapitel 11: Tilskadekomst i tidsbegrænset beskæftigelse og sportsfolk.

11.1. Indledning

Arbejdsskadereglerne omfatter både lønnet og ulønnet arbejde udført i Danmark (lovens § 2). Det skelnes ikke mellem arbejde på deltid, fuldtid eller om der er tale om tidsbegrænset beskæftigelse.

Erstatning for tab af erhvervsevne efter §§ 17 og 17a, dækker tilskadekomnes samlede tab på grund af arbejdsskaden. Når skaden sker i tidsbegrænset ansættelse, opstår følgende spørgsmål, når man skal vurdere tab af erhvervsevne:

- skal tabet vurderes ud fra indtjeningen i den tidsbegrænsede ansættelse
- skal tabet vurderes ud fra indtjeningen, personen ville have haft efter den tidsbegrænsede ansættelse

Hertil kommer spørgsmål, om tabet løber til pensionsalderen eller for en anden periode:

- kan tabet opgøres under et, eller skal det opdeles i to perioder, én for den periode den tidsbegrænsede ansættelse ville have været og én for senere periode. Som beskrevet neden for vil der som hovedregel kun ske opdeling i to perioder for sportsfolk.

Sportsfolk har særlige ansættelsesforhold og er som oftest ansat i tidsbegrænset periode (på kontrakter). Hertil kommer, at ingen kan regne med at fortsætte den professionelle karriere til den almindelige pensionsalder. En fodboldspiller kan for eksempel ikke regne med at være professionel efter de fyldte 35-38 år. For sportsfolk vurderes tabet som udgangspunkt for to perioder med to forskellige sammenligningsgrundlag (løn som sportsudøver, uden skaden og senere løn som almindelig lønmodtager, uden skaden). De særlige forhold vedrørende sportsfolk gennemgås neden for.

Bygningsarbejdere, ingeniører, arkitekter og en række andre faggrupper kan også være ansat på tidsbegrænset kontrakt. De samme spørgsmål kan rejses i denne type sager. Det vil dog sjældent være aktuelt at opdele tabet i to perioder i den type sager.

Dette kapitel kan læses i sammenhæng med kapitlet 12 om Tilskadekomst i bibeskæftigelse, hvis tilskadekomne har to jobs, et varigt og et tidsbegrænset.

11.2 Indtjening hvis skaden ikke var sket, kontraktansatte

Tabet skal opgøres ud fra en vurdering af, hvad tilskadekomne kunne have tjent uden skaden. Indtjeningen i den tidsbegrænsede ansættelse kan derfor indgå i vurderingen, når tabet opgøres.

Det vil dog være en konkret vurdering, om ansættelsen var af så kort varighed, at indtjeningen i det tidsbegrænsede job ikke skal indgå i vurderingen. Det kan eksempelvis skyldes, at det ikke er realistisk, at ansættelsen på kontrakt vil fortsætte. Man vil da i stedet tage udgangspunkt i den indtjening, personen kunne have forventet at opnå efter den tidsbegrænsede ansættelse, hvis skaden ikke var sket.

- En ingeniør har arbejdet i samme firma i 10 år. Han får en særlig opgave af et års varighed i Grønland til en væsentlig højere løn. Jobbet i Grønland kunne ikke forlænges, da opgaven kun varede et år og han kunne ikke have regnet med at få lignende opgaver i firmaet, ligesom han ikke tidligere havde haft lignende opgaver. Tabet vurderes derfor ud fra indtjeningen i det job, han ville have haft efter endt udsendelse til Grønland.
- En bygningsarbejder har valgt at arbejde på store, men tidsbegrænsede projekter gennem mange år. Han havde en høj løn, da ansættelse i disse projekter normalt er højt lønnet. Med mindre der er oplysninger, som sandsynliggør, at han ikke vil have fortsat med at arbejde med den type ansættelser, skal det varige tab (til pensionsalder) vurderes ud fra den høje indtjening.

11.2.1. Soldater

Danske soldater kan være udsendt til udlandet i kortere eller længere perioder. Lønnen vil normalt være højere ved disse udsendelser. Efter styrelsens praksis, indgår tillæggene i vurderingen også selv om der kun er aftalt et enkeltstående opdrag.

Danske soldater bliver oftest udsendt i 6 måneder. Herefter er de hjemme, som udgangspunkt i 1½ år, men kan dog blive udsendt tidligere. Årslønnen bliver herefter skønsmæssigt fastsat ud fra en beregningsnøgle, der hedder: 1/3 ude og 2/3 hjemme. Årslønnen vil, som udgangspunkt, blive anvendt som grundlag for vurderingen af, om evnen til at tjene penge er nedsat på grund af skaden.

11.2.2. Forskere

Forskere kan være ansat på særlige projekter med høj løn. Hvis tilskadekomnes arbejdsliv er tilrettelagt efter denne type skiftende jobs, skal indtægtstab vurderes ud fra mulig indtjening, uden skaden, i den type jobs.

11.3. Sportsfolk

11.3.1. Sportsfolk: Hvor længe kunne karrieren have varet uden skaden?

Der er tale om et erhverv, som man ikke kan forvente at fortsætte med til den almindelige pensionsalder på 65-67 år.

Udgangspunktet er, at tab af erhvervsevne kan erstattes for den periode, hvor tilskadekomne kunne forvente at have denne beskæftigelse.

Eksempel 11.1: Fodboldspiller, 25 år, opgiver karriere, erstatning til fyldte 35. år.

En 25-årig professionel fodboldspiller, der tidligere var kontorassistent, måtte opgive sin fodboldkarriere. Han opnåede herefter beskæftigelse som kontorassistent til en løn, der svarede til omkring 1/3 af lønnen som fodboldspiller. Vi fastsatte erhvervsevnetabet til 65 procent i 10 år, svarende til den periode, hvor pågældende kunne have påregnet at fortsætte sin fodboldkarriere.

Der kan tilkendes erstatning for en senere periode, hvis skaden også påvirker tilskadekomnes muligheder til at tjene penge ved almindelig lønnet arbejde.

11.3.2. Fodboldspillere

Når en professionel fodboldspiller får en arbejdsskade, gives erstatningen som udgangspunkt indtil pågældende fylder 35 år, medmindre skaden også påvirker anden beskæftigelse. Det gælder, selvom ansættelseskontrakten måtte ophøre tidligere. Praksis er begrundet med, at tiden som aktiv professionel fodboldspiller normalt ophører omkring dette tidspunkt.

For så vidt angår målmand, der normalt har en længere karriere end andre fodboldspillere, er udgangspunktet efter praksis 38 år.

11.3.3. Håndboldspillere

For håndboldspillere er praksis den samme, som for fodboldspillere, det vil sige som udgangspunkt til fyldte 35 år.

11.3.4. Ballet

De særlige krav til fysik med videre medfører, at balletdansere heller ikke kan regne med at arbejde som dette til de fyldte 65/67 år. For balletdansere er praksis, at tabet som balletdanser kan opgøres til fyldte 40 år.

11.3.5. Andre sportsområder

For andre områder er der ikke en fast praksis for karrierens afslutning. Det skyldes, at der er tale om meget få sager. Perioden vil derfor skulle afgrænses efter en konkret vurdering, hvor oplysning fra det aktuelle idrætsforbund om gennemsnitlig og seneste tilbagetrækningsalder vil have stor vægt. Dette sammenholdes med oplysninger fra arbejdsgiver og de øvrige konkrete forhold i sagen.

11.3.6 Erstatning for perioden efter sportskarrieren (efter fyldt 35-40 år)

Der kan tilkendes erstatning for perioden efter sportskarrieren ville have ophørt, hvis skaden påvirker tilskadekomnes muligheder til at tjene penge ved almindelig lønnet arbejde.

Erstatningen for denne senere periode kan være mindre eller større afhængig af de konkrete forhold. Sammenligningsgrundlaget vil være den løn, tilskadekomne kunne have opnået efter karrieren uden skaden med mulig løn med skaden.

Normalt vil erstatningen for den senere periode blive beregnet efter en anden årsløn (§ 24).

Eksempel 11.2: Fodboldspiller, 25 år, opgiver karriere, 65 procent for tab til fyldte 35 år, 25 procent for varige tab efter fyldte 35 år.

En 25-årig professionel fodboldspiller uden anden uddannelse måtte opgive sin fodboldkarriere. Han blev revalideret til kontorassistent. Han havde imidlertid behov for at arbejde på nedsat tid, 28 timer om ugen og havde mange skånehensyn på grund af nedsat koncentration og hukommelse og hurtig udtrætning. Erhvervsevnetabet blev fastsat for to perioder og to årslønninger (§ 24):

- 1) erstatning for perioden frem til fyldte 35 år. Den mulige indtjening i denne periode var 650.000 kroner og årslønnen (§ 24) blev fastsat til lovens maksimale årsløn. Vi fastsatte erhvervsevnetabet til 65 procent i 10 år.
- 2) erstatning efter fyldte 35 år frem til pensionsalderen. Den mulige indtjening i denne periode uden skaden var i ufaglært arbejde/kontorarbejde på fuld tid. Årslønnen (§ 24) blev fastsat til 250.000 kroner. Med skaden kunne han kun arbejde ca. 28 timer om ugen. Det varige tab af erhvervsevne blev fastsat til 25 procent.

11.4. Særligt om sagsoplysning og bevisvurdering, sportsfolk

Sagerne oplyses, som alle andre sager, ved indhentelse af oplysninger fra tilskadekomne, arbejdsgiver, SKAT med videre.

I disse sager vil arbejdsgivers oplysninger være væsentlige da der ofte skal indhentes oplysninger, om tilskadekomne kunne have påregnet at arbejde videre uden skaden, hvor længe og til hvilken løn.

Fagforeningers oplysninger om sædvanlige ansættelsesforhold vil også kunne tillægges vægt.

Et særligt problem opstår, hvis tilskadekomne er en yngre sportsudøver på omkring 18-20 år med en "lovende" karriere. Udgangspunktet er, at "bristede drømme" ikke kan erstattes. Det betyder, at man tager udgangspunkt i de konkrete aftaler med videre, som forelå, da skaden skete. En mulig højere indtjening på senere tidspunkt, fordi mulighed for karriere i udlandet eller på landsholdet er bortfaldet, kan ikke erstattes.

Eksempel 11.3: Fodboldspiller, 20 år, høj løn, kontrakt udløb kort tid efter skaden, arbejdsledig efter skaden.

En fodboldspiller på 20 år pådrog sig svær skade i knæet. Han var ansat på kontrakt, som udløb kort tid efter arbejdsulykken. På grund af skaden måtte han ophøre med at spille fodbold. Han tjente 300.000 kroner inden skaden ved arbejde i fodboldklubben. Han anførte, at han uden skaden ville have fået fornyet kontrakten, men da med en løn på 500.000 kroner. Han var også udtaget til landsholdet og havde spillet 10 kampe. Han anførte også, at han havde tabt 150.000 kroner årligt herved.

Arbejdsgiver bekræftede, at han ville have fået ny kontrakt, hvis skaden ikke var sket. Lønnen ville have været højere end 300.000 kroner, men de kunne ikke oplyse præcist beløb, da det ville have været afhængigt af forhandlingen og mange forhold, herunder klubbens økonomi.

Landsholdet kunne ikke bekræfte, at han med sikkerhed ville have været udtaget til flere kampe.

I vurderingen af tab af erhvervsevne indgik, at han stod til rådighed for ufaglært arbejde med skånehensyn over for knæbelastende opgaver. Uden skaden kunne han have tjent ca. 400.000 kroner. I den vurdering blev der lagt afgørende vægt på, at arbejdsgiver havde bekræftet, at lønnen ville have været højere inden skaden. Det var sandsynligt, at tilskadekomne i et vist omfang kunne have haft en indtjening ved landsholdskampe. Indtjeningsmuligheden herved var dog behæftet med stor usikkerhed. Det blev derfor tillagt mindre vægt i vurderingen af mulig indtjening uden skaden.

Tilskadekomne blev tilkendt en midlertidig erstatning for tab af erhvervsevne på 35 procent. Sagen blev taget op til revision efter 6 måneder.

11.5. Tabsbegrænsningspligt

Tilskadekomnes pligt til at begrænse tabet er ikke anderledes i disse situationer, end hvor tilskadekomne er ansat i varig, tidsbegrænset ansættelse. I kapitel 4 er det beskrevet, hvordan erstatningen beregnes, hvis tilskadekomnes vælger arbejde med lavere løn, end det personen kunne opnå ved anden beskæftigelse. Ved vurdering af tab af erhvervsevne tager man udgangspunkt i den indtjening, tilskadekomne burde kunne opnå henset til skadens følger, uddannelse med videre.

Der kan ikke tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne, hvis tilskadekomne kan kompensere tabet ved at udnytte erhvervsevnen på anden måde. Tilskadekomne har en pligt til at udnytte sine øvrige kompetencer og muligheder. Selv om muligheden for at tjene penge i den tidsbegrænsede ansættelse er fuldstændig ophørt på grund af tab af særlige færdigheder, kan der ikke tilkendes erstatning, hvis tilskadekomne med skaden kan tjene det samme ved andet arbejde.

Indtjeningen i den tidsbegrænsede ansættelse vil ofte være høj, fordi arbejdet kræver specialviden og er tidsbegrænset. I disse tilfælde vil tilskadekomne ofte ikke kunne begrænse tabet ved at finde andet job og der skal tilkendes erstatning.

- En professionel fodboldspiller arbejder fuld tid som fodboldspiller. Lønnen er 650.000 kroner om året. Tabet vil dog være tidsbegrænset, se neden for.

Det skal i vurderingen indgå, om skaden har nedsat tilskadekomnes samlede arbejdskapacitet.

- En rygskaide med daglige smerter kan betyde, at tilskadekomne har behov for mere hvile end tidligere. Selv om det lægges til grund, at tilskadekomne burde kunne genoptage tidligere arbejdsopgaver, kan der være et tab, fordi personen ikke kan arbejde i samme omfang.

11.6. Midlertidig eller endelig erstatning. Kapitalisering. Særligt om sportsfolk

Som beskrevet oven for kan tabet for sportsfolk vurderes i to perioder.

For den første periode frem til fyldt 35 år:

Hvis tilskadekomnes erhvervsmæssige situation er uafklaret, træffes der en midlertidig afgørelse. Det kan for eksempel være, fordi personen er under revalidering, uddannelse eller er arbejdsledig. Den erstatning kan ikke kapitaliseres.

- En 25-årig fodboldspiller med meget høj indtjening må opgive karrieren. Efter ulykken er det uafklaret, om han vil overgå til uddannelse eller arbejde. Erstatningen tilkendes som midlertidig erstatning.

Hvis der kan træffes en skønsmæssig vurdering over den erhvervsmæssige situation frem til fyldte 35 og personen ikke er under uddannelse med videre, træffes der normalt en endelig afgørelse. Erstatningen kan udbetales som kapitalbeløb, også selvom erstatningen kun tilkendes for en afgrænset periode. Kapitalbeløbet beregnes da ikke frem til pensionsalderen, men til den alder, tilskadekomne senest ville have ophørt med bibeskæftigelsen.

For perioden efter fyldte 35 år:

Normalt vil der kunne træffes en endelig afgørelse. Det afhænger dog af, hvornår tilskadekomne kom til skade (tæt på de fyldte 35 år eller blot 22 år) og om der er muligheder for omskoling, opkvalificering med videre. Vurderingen er ikke en anden end i de almindelige sager.

11.7. Revision

Se oven for om sportsfolk hvornår vi tager sagen op til revision - både ved midlertidige afgørelser og eventuelt når tilskadekomne fylder 35 år.

11.8. Årsløn

Årsløn fastsættes ud fra totalindkomstprincippet. Løn i alle lønnede beskæftigelser medtages.

Hvis der har været tale om tidsbegrænset fuldtidsbeskæftigelse, for eksempel sportsfolk, skal der normalt anvendes to årslønninger. Én for perioden, hvor han kunne have været beskæftiget som fodboldspiller og én for den senere periode og frem til pensionsalder.

Se vores vejledning om Fastsættelse af årsløn.

Kapitel 12. Særlige forhold når tilskadekomne (også) er ansat i en bibeskæftigelse

Dette kapitel beskriver alene de særlige elementer, som indgår i vurdering af tab af erhvervsevne, hvis tilskadekomne har flere jobs.

Hvis tilskadekomsten sker i en bibeskæftigelse vurderes tilskadekomnes samlede mulighed for at tjene penge før og efter arbejdsskaden.

Tilskadekomne har pligt til at udnytte muligheden til at tjene penge også i andre bijob eller i hovedbeskæftigelsen.

Hvis tilskadekomne overgår til revalidering, fleksjob, efterløn, førtidspension med videre, foretages vurderingen, som beskrevet i denne vejlednings øvrige kapitler.

Indholdsfortegnelse for kapitel 12: Særlige forhold når tilskadekomne (også) er ansat i en bibeskæftigelse

- 12.1. Indledning
- 12.2. Tabsbegrænsningspligt
- 12.3. Skaden rammer indtjeningen i hovedbeskæftigelsen
- 12.4. Skaden rammer alene indtjeningen i bibeskæftigelsen
- 12.5. Årsløn

12.1. Indledning

Arbejdsskadereglerne omfatter både lønnet og ulønnet arbejde udført i Danmark (lovens § 2). Det skelnes heller ikke mellem arbejde på deltid, fuldtid eller om der er tale om tidsbegrænset beskæftigelse.

Erstatning for tab af erhvervsevne, efter §§ 17 og 17a, dækker tilskadekomnes samlede tab på grund af arbejdsskaden. Det betyder, at hvis skaden sker i tilskadekomnes bibeskæftigelse, vurderer vi, i hvilket omfang den samlede erhvervsevne er påvirket. Sker skaden i hovedbeskæftigelsen, skal der tages hensyn til indtjening i bibeskæftigelse, ved vurderingen efter §§ 17 og 17a. Det samme gælder naturligvis, hvis skaden sker i lønnet eller ulønnet deltidsbeskæftigelse.

Arbejdsskaden kan efter omstændighederne hindre tilskadekomne i midlertidigt eller varigt at fortsætte sin bibeskæftigelse. I særligt alvorlige situationer kan skaden hindre tilskadekomne i midlertidigt eller varigt at varetage sin hovedbeskæftigelse.

- En tømrer som også arbejder 5 timer om ugen som aftenskolelærer. Han får en skade på hånden ved arbejdet som lærer. Han kan fortsætte med undervisningsopgaverne, men må opgive at arbejde som tømrer.
- En pædagog som også arbejder som halvprofessionel fodboldspiller i en dansk klub. Han får en knæskade og må opgive fodbold, men kan arbejde fuld tid som pædagog.

Skadens faktiske betydning for tilskadekomnes indtjeningsevne eller erhvervsmuligheder lægges til grund ved afgørelsen om erhvervsevnetabet.

12.2. Tabsbegrænsningspligt

Tilskadekomnes pligt til at begrænse tabet er ikke anderledes, når personen har 2 eller 3 ansættelser, end hvor tilskadekomne ”blot” arbejder fuldtid i et job. I kapitel 4 er det beskrevet, hvordan erstatningen beregnes, hvis tilskadekomnes vælger arbejde med lavere løn, end det han kunne opnå ved anden beskæftigelse. Ved vurdering af tab af erhvervsevne, tager man udgangspunkt i den indtjening, tilskadekomne ville eller kunne opnå med skadens følger, tidligere uddannelse med videre.

- En pædagog pådrager sig en fodskade. Han opgiver arbejde som pædagog i naturbørnehave og tager ufaglært arbejde på en fabrik med betydelig lønnedgang. Han burde kunne arbejde fuld tid som pædagog, hvor benet ikke belastes som i naturbørnehaven. Han tilkendes ikke erstatning.

Det samme princip gælder ved bibeskæftigelse. I disse sager er der normalt tale om personer, som arbejder på fuld tid i hovedbeskæftigelse og nogle timer i bibeskæftigelsen. Det er med andre ord personer som arbejder mere end 37 timer om ugen.

Hvis der skal tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne skal den samlede evne til at tjene penge være nedsat. Hvis tilskadekomne med rimelighed kan kompensere tabet i bibeskæftigelsen ved andet arbejde eller ved at udnytte erhvervsevnen i hovedbeskæftigelsen i større omfang kan der ikke tilkendes erstatning. Tilskadekomne har en pligt til at udnytte sine øvrige kompetencer og muligheder.

Eksempel 12.1: Sælger på fuld tid, håndboldspiller deltid cirka 15 timer om ugen, mindre end 15 procent erhvervsevnetab.

En 28-årig sælger i et forsikringsselskab kommer til skade med sit knæ. Han arbejder på fuld tid som sælger, og skaden påvirker ikke mulighed for at arbejde som sælger. Han har samtidig arbejdet som håndboldspiller. Han spillede kampe og trænede i alt cirka 15 timer om ugen. Han var ansat som lønmodtager og kunne have tjent 125.000 kroner årligt ved bijobbet, hvis han ikke var kommet til skade. På grund af arbejdsskaden kunne han ikke genoptage arbejdet som håndboldspiller. Han tjente cirka 350.000 kroner årligt som sælger.

I vurdering af tab af erhvervsevne blev det lagt til grund, at han ikke kunne genoptage arbejdet som håndboldspiller og at han umiddelbart havde et løntab på grund af skaden på 125.000 kroner. Imidlertid vurderede vi, at knæskaden ikke var til hinder for, at han kunne arbejde i samme omfang, som inden skaden, hvor han havde lønnet arbejde ca. 52 timer om ugen. Han havde uddannelse som sælger, erfaring og arbejde som dette. Knæskaden var ikke til hinder for, at han kunne finde andet bijob inden for dette område og arbejde i samme omfang, som han tidligere havde arbejdet for håndboldklubben. Lønnen i job som håndboldspiller var ikke bedre lønnet end arbejdet i hovedbeskæftigelsen. Tab af erhvervsevne blev derfor vurderet til under 15 procent.

Det skal dog i vurderingen indgå, om skaden har nedsat tilskadekomnes samlede arbejdskapacitet.

- En rygskafe med daglige smerter kan betyde, at tilskadekomne har behov for mere hvile end tidligere. Han kan derfor ikke magte at have både bijob og fuldtidsarbejde. Han kan ikke finde bijob inden for andet område eller udnytte erhvervsevnen i hovedbeskæftigelsen i større omfang. Tabet vurderes ud fra den tabte indtjening i bijobbet.

Indtjeningen i bijobbet kan også have været relativt højere end indtjeningen i hovedbeskæftigelsen. I disse tilfælde vil tilskadekomne ofte ikke med rimelighed kunne begrænse tabet ved at finde andet bijob og der skal tilkendes erstatning.

- En uaglært mand arbejder 37 timer om ugen i en sportsbutik. Han arbejder også deltid som fodboldspiller. Lønnen i butikken er 220.000 kroner årligt og 250.000 kroner som fodboldspiller ved i alt 20 timers arbejde om ugen. Selv om han arbejder flere timer i butikken, har han et løntab som skal erstattes. I vurderingen af tabet skal det vurderes, om skaden har betydning for hans samlede arbejdskapacitet (som inden skaden lå på cirka 55 timer ugentligt).

12.3. Skaden rammer indtjening i hovedbeskæftigelsen

Erstatningen fastsættes efter de almindelige regler. En eventuel varig erstatning løber til pensionsalderen.

12.4. Skaden rammer alene indtjening i bibeskæftigelsen

Når erstatningen fastsættes, tager vi hensyn til, om bibeskæftigelsen er af varig eller tidsbegrænset art.

Er der tale om en varig bibeskæftigelse, fastsættes erstatningen på sædvanlig vis. Erstatningen kan gives både som løbende ydelse og som kapitalbeløb.

Bibeskæftigelsen skal have en vis varig karakter, inden den kan erstattes. Hvis det er oplyst, at der kun var tale om en midlertidig, kortvarig ansættelse og tilskadekomne ikke kan sandsynliggøre, at han ville have udnyttet erhvervsevnen i andre bijobs, kan tabet ikke erstattes.

En lærer tager bijob som censor. På grund af skaden magter han ikke at arbejde i samme omfang, som inden skaden og må opgive bijobbet. Det er sandsynligt, at han kunne have fået opgaver som censor uden skaden. Tabet af indtægt fra bijobbet indgår i vurderingen.

Eksempel 12.2: Fodboldspiller på deltid, anden fuldtidsbeskæftigelse som ikke rammes.

30 årig halvprofessionel fodboldspiller måtte opgive sin fodboldkarriere, hvor pågældende tjente omkring 100.000 kroner årligt. Han bevarede sin hovedbeskæftigelse, hvor pågældende tjente 300.000 kroner årligt. Erhvervsevnetabet blev fastsat til 25 procent, fordi vi lagde den samlede indtjening på 400.000 kroner til grund og beregnede indtægtsnedgangen på 100.000 kroner i forhold til den samlede indtjening. På grund af skaden, kunne han ikke arbejde i større omfang i hovedbeskæftigelsen.

sen og vi vurderede, at tabsbegrænsningspligten var opfyldt. Erstatningen blev tidsbegrænset til 5 år, svarende til den periode, hvor pågældende kunne have påregnet at fortsætte sin fodboldkarriere. Hvis skaden havde berørt pågældendes evner til at klare hovedbeskæftigelsen, kunne der have været tale om at fastsætte et højere erhvervsevnetab og erstatning i en længere periode. Se også eksempel 3.18.

12.5 Årsløn

Årsløn fastsættes ud fra totalindkomstprincippet. Løn i alle lønnede beskæftigelser medtages.

Hvis der har været tale om tidsbegrænset fuldtidsbeskæftigelse for eksempel sportsfolk skal der normalt anvendes to årslønninger. En for perioden, hvor han kunne have været beskæftiget som fodboldspiller og en for den senere periode og frem til pensionsalder.

Se vores vejledning om Fastsættelse af årsløn.

Kapitel 13. Sæsonarbejde

Sæsonarbejdere kan være ansatte i tivolier, ansatte i byggeriet og andre erhverv, der hjemsendes i perioder af året, på grund af vejrliget og derfor modtager dagpenge i kortere eller længere tid. En tredje gruppe udgøres af folk, der har mange forskellige ansættelser i løbet af et år, med korte ledighedsperioder imellem.

Der er tale om en stor uensartet gruppe. Hvis tilknytningen til arbejdsmarkedet har været meget beskeden, kan vurderingen ske, som beskrevet i kapitel 17 "På kanten af arbejdsmarkedet." Se også kapitel 2.1 hvis tilskadekomne arbejdede på deltid inden skaden eller situationen kan sammenlignes med deltidsarbejde. For andre grupper som for eksempel ansatte i byggeri, vil vurderingen ske efter de almindelige regler, da disse grupper står til rådighed for arbejdsmarkedet på fuld tid inden skaden.

Kapitel 14. Studerende / under uddannelse når skaden indtræder

Dette kapitel omhandler personer, som var studerende/under uddannelse inden skaden og som kommer til skade, før uddannelsen er afsluttet.

Hvis tilskadekomne fortsætter uddannelsen på almindelige vilkår, kan der normalt ikke tilkendes erstatning.

Forlænges uddannelsesforløbet på grund af skaden, kan der tilkendes midlertidig erstatning.

Ophører tilskadekomne med uddannelsen og overgår til arbejde eller andet, kan der tilkendes erstatning.

Erstatningen kan vurderes ud fra den indtjening, tilskadekomne ville have haft, hvis uddannelsen var færdiggjort.

Erstatningen kan i nogle tilfælde først tilkendes, fra uddannelsen ville have været afsluttet.

Indholdsfortegnelse for kapitel 14: Studerende / under uddannelse når skaden indtræder

14.1. Indledning

Dette kapitel beskriver de særlige forhold, man skal være opmærksom på ved vurdering af tab af erhvervsevne, når en person som er under uddannelse, kommer til skade. Det dækker over en stor gruppe af personer i meget forskellige situationer.

- En 16-årig pige som går i gymnasiet og i fritiden arbejder nogle timer i den lokale superbrugs
- En 20-årig mand som er halvvejs i uddannelsen til frisør og som arbejder i en salon i fritiden
- En 23-årig jurastuderende som supplerer sin SU ved at arbejde på en café
- En 35-årig mand som på grund af personlige forhold er tilkendt revalidering til lærer og kommer til skade før revalidering er gennemført

Gennemfører tilskadekomne sin uddannelse og opnår beskæftigelse inden for sit faglige område, vil der normalt ikke være grundlag for erstatning for tab af erhvervsevne. Opgiver tilskadekomne uddannelse, må vi foretage en konkret bedømmelse af, om det er skaden, der har været årsag til uddannelsesophøret. Vi må derefter vurdere skadelidtes erhvervsmæssige muligheder i forhold til arbejdsmarkedet mere generelt.

Tab af erhvervsevne kan tage udgangspunkt i den mulige løn, som færdig udlært, selv om uddannelsen ikke er afsluttet.

Eksempel 14.1: Frisørelev, får erhvervsevnetab fra det tidspunkt, hvor den oprindelige uddannelse ville være afsluttet.

Tilskadekomne var i 1996 påbegyndt en 4-årig uddannelse til frisør. Hun var elev på 4. og sidste år, da hun på grund af en astmalidelse måtte afbryde uddannelsen den 24. april 2000. Hun ville have været færdigudlært den 30. november 2000. Hun var fra 1. august 2000 til 14. marts 2001 ansat som kontorassistent. Den 15. marts 2001 påbegyndte hun en kontorelevuddannelse. Ankestyrelsen fandt, at der ved vurderingen af erstatning skulle tages udgangspunkt i indtægten som nyuddannet frisør. Ankestyrelsen lagde blandt andet vægt på, at sikrede var meget tæt på at være færdigudlært frisør, da hun måtte ophøre på grund af arbejdsskaden.

Ankestyrelsen vurderede, at der først forelå et indtægtstab fra det tidspunkt, hvor hun ville have været færdigudlært frisør og dermed ville have fået en højere løn. Hun havde ret til erstatning for tab af erhvervsevne på 20 procent som løbende ydelse. Erstatningen skulle løbe fra den 1. december 2000. Se PA U 15-02.

14.2. Afgørelseskriterier

14.2.1. Indtægt hvis skaden ikke var sket

Ved vurderingen af erhvervsevnetabet skal der tages udgangspunkt i den indtægt, tilskadekomne måtte forventes at have opnået, hvis arbejdsskaden ikke var sket. Normalt vil fremtidige lønstigninger og tabte karrieremuligheder ikke indgå i vurderingen. Hvis man er under uddannelse, er situationen helt anderledes, end hvis man er i arbejde. Man gennemgår uddannelsen med det formål at kunne bestride en særlig funktion og jobs. Under uddannelsen har man normalt en lav eller ingen indtjening. For at tilskadekomne får dækket det faktiske tab, kan mulig indtjening i erhverv efter endt uddannelse indgå i vurderingen.

Det afgørende er, om der er en sikker formodning om, at tilskadekomne ville have fuldført uddannelsen eller ikke. Det fremgår af PA U-25-02 at det forhold, at man blot er optaget eller startet på en uddannelse, ikke medfører at tabet vurderes ud fra den højere indtjeningsmulighed.

I denne vurdering vil særlig følgende momenter være afgørende:

- om uddannelsen er påbegyndt og forløber planmæssigt,

- hvor længe tilskadekomne har været under uddannelse og hvor lang tid der er tilbage af uddannelsen (mindre betydning),
- har personen bestået tests og eksaminer – hvis disse har været aktuelle,
- har personen gennemført et eventuelt praktikforløb, hvor forløbet sandsynliggør at personen vil afslutte uddannelsen
- er det tale om en meget teoretisk, kunstnerisk eller på anden måde krævende uddannelse, som for eksempel uddannelse til læge eller arkitekt
- er det tale om en uddannelse, hvor der er stort og dokumenteret frafald også sent i uddannelsens forløb
- en person, som har fuldført 2 af 4 år på pædagogseminariet på normal tid. Her vurderes tabet ud fra mulig indtjening som færdig udlært.

Hvis tilskadekomne er meget ung og lønnen som udlært ikke kan anvendes, eller tilskadekomne ikke er i færd med en uddannelse, som giver særlige forudsætninger på arbejdsmarkedet (eksempelvis HF), anvendes normalårslønnen som årsløn (§ 24) og sammenligningsgrundlag.

- En 20-årig mand er færdig med 1 år på jurastudiet. Han mangler 4 år. Det er behæftet med meget stor usikkerhed, om han ville have fuldført. Det vurderes dog, at han uden skaden ville have taget en videregående uddannelse. Som årsløn efter § 24 anvendes normalårslønnen (299.000 kroner i 2009) og tabet vurderes med udgangspunkt i denne løn.

Hvis det lægges til grund, at han ville have fuldført uddannelsen, vurderes tabet ud fra mulig indtjening som udlært.

Som udgangspunkt anvendes startløn inden for faget.

Hvis vurderingen sker flere år efter, at tilskadekomne ville have afsluttet uddannelsen, kan der tages højde for mulig indtjening, som udlært med erfaring, hvis der er sikker dokumentation for denne løn.

- En mand som er under uddannelse til tømrer. Han afbryder sin uddannelse på grund af arbejdsskaden, da der er 6 måneder tilbage. Derefter uddannes han til pædagog. På afgørelsestidspunktet kunne tilskadekomne have arbejdet to år som tømrer uden skaden. Der er lønforskel på 35.000 kroner på startløn og lønnen som en mere erfarne tømrer. Den højere løn lægges til grund, hvis der er sikker dokumentation for denne løn.

14.3. Tabsbegrænsningspligt

Tilskadekomne har pligt til at begrænse tabet.

Hvis tilskadekomne har gennemført en uddannelse trods en arbejdsskade kan det være, at tilskadekomne alligevel ikke kan arbejde på fuld tid inden for det nye erhverv (se også nedenfor under 14.3.1). Hvis tilskadekomne kan arbejde indenfor faget, men ikke med drømmeopgaverne, vurderes det mulige tab ud fra de funktioner, han med rimelighed kan varetage.

14.4. Afgørelsen

14.4.1. Fuldfører den allerede påbegyndte uddannelse på normal tid

Hvis tilskadekomne gennemfører uddannelsen på normal tid, kan der alene tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne, hvis skaden medfører begrænsninger og et tab i det nye erhverv.

Der vil normalt være en formodning om, at tilskadekomne kan arbejde med skaden, hvis denne har kunnet gennemføre uddannelsen.

I vurderingen skal man dog være opmærksom på, at det kan være mere belastende at arbejde inden for det nye fag, end at gennemføre uddannelsen.

- Det meste af uddannelsen til pædagog eller sygeplejerske sker på skolebænken. Når man skal arbejde med faget, kan der være fysisk belastende plejeopgaver, hudbelastende opgaver, stressende forhold, støj med videre, som kan betyde, at man kan have problemer med at arbejde på fuld tid.

14.4.2. Fuldfører den allerede påbegyndte uddannelse, men på længere tid

Der kan i disse tilfælde opstå spørgsmål om tilskadekomne har krav på erstatning for den periode uddannelsen er forlænget (udover det varige tab, som er omtalt i kapitel 14.3.1.)

- En frisør, som på grund af alvorlig skade i knæet med flere operationer, fik forlænget uddannelsen med to år. Der kan tilkendes (midlertidig) erstatning for tab af erhvervsevne for perioden, fra uddannelsen ville have været afsluttet, til den afsluttes.

14.4.3. Fuldfører den allerede påbegyndte uddannelse, men kan ikke have bijob ved siden af studiet

Mange studerende har bi-job ved siden af studiet. Hvis man på grund af skaden ikke kan fortsætte med bi-jobbet og derefter kun lever af SU, opstår spørgsmålet, om den tabte indtægt kan erstattes.

- En jurastuderende arbejder 15 timer om ugen på et plejehjem. Hun pådrager sig eksem og en rygskade og kan ikke længere varetage plejeopgaver.

Som udgangspunkt vil dette tab ikke kunne erstattes. Selv om tilskadekomne ikke kan genoptage det tidligere studiejob, står personen normalt til rådighed for andre jobs, hvor personen kan tjene det samme.

14.4.4. Opgiver uddannelsen og starter på ny uddannelse

Hvis tilskadekomne opgiver uddannelsen, kan der kun tilkendes erstatning, hvis

- uddannelsen er opgivet på grund af arbejdsskaden
- der i øvrigt ud fra tilskadekomnes alder, uddannelse, muligheder for omskoling med videre er et midlertidigt eller varigt tab af erhvervsevne
- tabsbegrænsningspligten er opfyldt

Erstatningen kan tidligst tilkendes fra den dato, tilskadekomne ville have afsluttet den oprindelige uddannelse.

- En sygeplejerske må afbryde uddannelsen på grund af håndeksem. Hun tager en kortere uddannelse inden for kontor og afslutter denne 1 år efter hun ville have afsluttet uddannelsen til sygeplejerske. Der kan kun tilkendes midlertidig erstatning for tab af erhvervsevne i det første år, hvor hun ellers kunne have arbejdet som sygeplejerske.

14.4.5. Opgiver uddannelsen og overgår til arbejde

Hvis tilskadekomne opgiver uddannelsen og overgår til arbejde, vurderes situationen som oven for under kapitel 14.4.4.

Det samme gælder hvis tilskadekomne ansættes i fleksjob.

14.5. Tilkendelsestidspunkt

Se oven for under kapitel 14.3 om de særlige tilkendelsestidspunkter i disse sager.

14.6. Revision

Hvis der gives afslag på erstatning fordi tilskadekomne fortsætter uddannelsen, vil vi i nogle sager tage sagen op til revision, når tilskadekomne har afsluttet uddannelsen. Det vil være tilfælde, hvor der er tale om en større skade, som sandsynligt vil påvirke tilskadekomnes muligheder til at arbejde - også inden for det nye erhverv.

14.7. Årsløn

Årsløn fastsættes, i nogle tilfælde, ud fra den mulige løn, som færdiguddannet.

Kapitel 15. Udenlandske søfolk på dansk skib. Udenlandsk arbejdskraft ved tilskadekomst i Danmark. Tilskadekomst i udlandet/Grønland.

Hvis tilskadekomne kun har midlertidigt ophold i Danmark eller bor i udlandet, skal man være særlig opmærksom på, om der er forhold, som kan have betydning i vurdering af tab af erhvervsevne.

Det gælder for eksempel udenlandske søfolk på danske skibe og udenlandsk arbejdskraft i byggesektoren i Danmark (EU-arbejdskraft).

Det samme gælder personer, som arbejder i udlandet eller Grønland og efterfølgende flytter til Danmark.

Sagsoplysningen i sagerne kan være anderledes og vanskeligere. Sagerne afgøres derfor nogle gange på et mere usikkert grundlag.

Indholdsfortegnelse til kapitel 15: Udenlandske søfolk og arbejdskraft

15.1. Indledning

Dette kapitel omhandler de særlige forhold, man skal være opmærksom på, når tilskadekomne har en større eller mindre tilknytning til Danmark. Det kan være den tyske håndværker, som midlertidigt arbejder i Danmark eller en polsk ingeniør, som har flyttet permanent til Danmark. Nogle af de samme problemer kan opstå ved personer, som arbejder i udlandet og efter en skade, flytter til Danmark

Neden for behandles søfolk i kapitel 15.2, da der er helt særlige forhold for denne gruppe. Kapitlet omhandler kun søfolk og betragtningerne kan ikke overføres til andre sager. De særlige forhold vedrørende de andre situationer, er derfor beskrevet neden for i kapitel 15.3.

Ved vurderingen af tab af erhvervsevne er sammenligningsgrundlaget den løn, tilskadekomne ville have tjent, hvis skaden ikke var sket, sammenholdt med mulig arbejdsindtægt efter skaden. Som hovedregel vil sammenligningen være mulig indtjening i Danmark med og uden skaden. Se neden for om søfolk, hvor vurderingen er en anden.

Det kan ofte være umuligt at få oplyst præcist hvad den udenlandske tilskadekomne ville have tjent uden skaden. For søfolk vil det dog normalt være muligt at få oplyst lønnen fra den danske arbejdsgiver. Se også momenterne i kapitel 3.6. Hvis vi ikke kan få realistiske oplysninger om, hvad tilskadekomne ville kunne tjene på afgørelsestidspunktet, opregulerer vi den årlige arbejdsindtægt før skaden til afgørelsestidspunktet og sammenligner med den mulige indkomst med skaden.

15.2. Udenlandske søfolk på dansk skib

15.2.1. Kort om problematik, baggrund (søfolk)

Udenlandske sømænd på danske skib, for eksempel skib indregistreret i Dansk internationalt skibsregister, er som hovedregel omfattet af den danske arbejdsskadesikring.

Tilskadekomne kan være en filippinsk medarbejder, som aldrig har haft ophold i Danmark. Den eneste tilknytning til Danmark er arbejdet på det danske skib. Det kan give nogle særlige udfordringer, når vi skal beregne den udenlandske sømands tab af erhvervsevne.

I 2010 var der ca. 4.000 udenlandske søfolk i DIS-registret spredt på ca. 20 forskellige nationaliteter. Af disse 4.000 søfarende var ca. halvdelen EU-borgere.

Den søfarende er underlagt dansk lovgivning og dansk øvrighed og skal leve op til danske sundheds- og uddannelsesmæssige krav for udmønstring. De er også omfattet af arbejdsmiljø-reglerne.

Løn og arbejdsforhold kan dog ikke overenskomstmæssigt indgås af danske faglige organisationer. Der er nogle gange sammenfald mellem de udenlandske og danske søfolks ansættelsesforhold. Efter overenskomst mellem Danmarks Rederiforening og for eksempel 3F vil søfolkene være ligestillet, hvis de har hyre på samme skib og i samme stilling.

15.2.2. Vurderingen (søfolk)

Udgangspunktet for vurdering i disse sager er det samme som i alle andre sager:

Sammenligningsgrundlaget er den løn, tilskadekomne ville have tjent, hvis skaden ikke var sket, sammenholdt med mulig arbejdsindtægt efter skaden.

En udenlandsk sømand kan ikke vælge at flytte til Danmark efter skaden. Der er tale om en person, som aldrig har boet eller arbejdet i Danmark og eneste tilknytning til Danmark er, at skibet er dansk indregistreret. Tilskadekomne har ingen sociale rettigheder i Danmark og har aldrig stået til rådighed for det danske arbejdsmarked. (PA 2-03 gælder derfor ikke i disse sager.)

I disse sager skal lønnedgangsvurderingen tage udgangspunkt i mulig løn i hjemlandet med skaden sammenlignet med mulig løn uden skaden som sømand. Dette kan medføre – på grund af lavt løn- og prisniveau i hjemlandet - at tilskadekomne får en relativt højere erstatning, end hvis tilskadekomne tog ophold i Danmark. Imidlertid skal erstatningen, efter lov om arbejdsskadesikring, dække tilskadekomnes faktiske tab. Sømanden har en betydelig højere indtjening end andre med lignende opgaver i hjemlandet og uden skaden ville han haft mulighed for at fastholde den høje indtjening. Tabet i disse sager vil derfor ofte være stort i forhold til mulighederne for indtjening i hjemlandet.

Vurderingen af det fremtidige tab af erhvervsevne vil normalt være behæftet med meget stor usikkerhed i disse sager. Tilskadekomne kan være ung og trods skaden have gode muligheder for at tilegne sig yderligere kompetencer og uddannelse. I vurderingen kan indgå, at erstatningen vil give tilskadekomne et økonomisk råderum, som også kan udnyttes til tilegnelse af kompetencer. Tab af erhvervsevne kan ikke alene tage udgangspunkt i en lønnedgangsvurdering, men der skal foretages en bredere vurdering, hvor hensyn, nævnt ovenfor, indgår sammen med andre afgørelseskriterier (se kapitel 2.2 om afgørelseskriterier).

Udgangspunkt lønnedgang (procent):

mulig indtjening med skaden (ved arbejde i hjemlandet) X 100 procent

mulig indtjening uden skaden (ved arbejde på dansk skib)

For eksempel:

100.000 kroner = $100.000 / 300.000 = 0,3 \times 100 \text{ procent} = 30 \text{ procent lønnedgang}$

300.000 kroner

Eksempel 15.1: 33 år, filippinsk sømand, stor rygskaade, løntab mindst 75 procent, mulighed for tilegnelse af kompetencer, tab efter skøn 65 procent.

En 33-årig filippinsk sømand på dansk skib pådrog sig en rygskaade med daglige middelsvære smerter og nedsat bevægelighed i ryggen. Han arbejdede som ufaglært sømand. Han tjente 100.000 kroner før skade ved arbejde på det danske skib og dette blev lagt til grund som årsløn (§24).

På grund af skaden kunne han ikke længere arbejde på skibet. Han rejste hjem, hvor han fik løsarbejde som ufaglært arbejder. Han var arbejdsløs i perioder og havde svært ved at fastholde og finde arbejde, da de fleste job, han stod til rådighed, for belastede ryggen og der var få muligheder for hvile og skånehensyn.

Vi lagde til grund, at han med skaden kunne arbejde i et vist omfang ved ufaglært arbejde i hjemlandet. Han kunne ikke arbejde i skibsfarten med rygskaaden blandt andet på grund af belastning af ryggen ved skibets bevægelser. Han kunne ikke opnå den løn, han havde haft ved arbejde som sømand i hjemlandet. Det var sandsynliggjort, at en ufaglært arbejder ville have en indtjening i hjemlandet, som ufaglært, på cirka 15.000 kroner ved arbejde på fuld tid. Lønforskellen mellem arbejde på skibet og fuldtids ufaglært var 75 procent.

Vurderingen af det fremtidige tab af erhvervsevne var behæftet med meget stor usikkerhed. Tilskadekomne var ung og havde trods skaden gode muligheder for at tilegne sig yderligere kompetencer og uddannelse. I vurderingen indgik, at erstatningen ville give ham et økonomisk råderum, som også kunne udnyttes til tilegnelse af kompetencer. Tabet blev derfor vurderet til 65 procent.

15.3. Særligt om udenlandsk arbejdskraft på kortere ophold (ikke søfolk)

I de fleste sager har tilskadekomne fast bopæl i Danmark og arbejder her i landet. Sammenligningen i disse tilfælde er derfor den mulige løn med og uden skaden ved arbejde i Danmark.

Udgangspunkt (procent):

mulig indtjening med skaden (ved arbejde i Danmark)

mulig indtjening uden skaden (ved arbejde i Danmark)

I nogle tilfælde er det på forhånd aftalt, at den udenlandske tilskadekomne kun skal arbejde i Danmark i en periode.

- Mange forskere ansættes i perioder på 2-3 år. Nogle forskere ansættes på grund af helt særlige kompetencer, andre i udvekslingsordninger med 3. verdenslande i ordninger af social karakter.

Hvis tilskadekomnes løn er særlig høj ved den danske ansættelse, sammenlignet med tidligere ansættelser, skal man derfor overveje, hvilken løn, som skal indgå i sammenligningsgrundlaget – den høje danske, eller den lavere løn, han havde inden skaden?

Udgangspunktet er, at der skal opstilles et scenarie over den mulige indtjeningsevne uden skaden. Det er i denne vurdering som udgangspunkt underordnet om tilskadekomne flytter til udlandet, eller fortsat bor i Danmark efter skaden. Der skal foretages en vurdering af, om det er overvejende sandsynligt, at tilskadekomne kunne have beholdt den højere danske løn uden skaden.

Det er tilskadekomne, som har bevisbyrden for at der er et tab. Oplysninger fra tilskadekomnes arbejdsgiver, om at ansættelsen ville være blevet forlænget, vil normalt blive tillagt betydelig vægt i disse vurderinger.

15.3.1. Udlænding med bopæl i Danmark og som arbejder her i landet, men flytter til udlandet efter skaden.

Hvis tilskadekomne har fast bopæl i Danmark og efter en arbejdsskade vælger at flytte til udlandet, er udgangspunktet stadig, at tilskadekomne vurderes ud fra den løn, personen burde kunne opnå med skaden ved arbejde i Danmark. I disse tilfælde, skal man foretage en skønsmæssig vurdering af, hvad tilskadekomne burde kunne tjene, hvis personen arbejdede i Danmark også efter skaden. Se kapitel 3.13.5.

Sammenligningsgrundlaget er således den løn, tilskadekomne kunne haft uden skaden, med den løn, personen burde kunne opnå med skaden, ved arbejde i Danmark. Se PA U-2-03.

Eksempel 15.2: Rumænsk bygningsarbejder, til skade i Danmark, flytter hjem efter skaden, 25 procent erhvervsevnetab.

En 35-årig rumænsk tømrer arbejdede som tømrer i Rumænien, frem til han var 30 år. Derefter arbejdede han et par år i Tyskland, inden han arbejdede 2 ½ år i Danmark hos en dansk arbejdsgiver. Han faldt ned fra et stillads og pådrog sig skade i ryg og skulder. Han havde svære daglige rygsmerter med nedsat bevægelighed i ryggen og kraftige skuldersmerter, hvor skulderen ikke kunne løftes med belastning til over vandret. Uden skaden ville tilskadekomne på afgørelsestidspunktet, i Danmark, kunne tjene omkring 350.000 kroner årligt i Danmark.

Efter skaden, flyttede han hjem til Rumænien, hvor han fik genoptræning på et lokalt sygehus. Efter genoptræning fik han, to år efter skaden, arbejde i et byggermarked i Rumænien 12 timer om ugen. Han tjente svarende til ca. 40.000 danske kroner årligt i det nye job.

I vurdering af tab af erhvervsevne, blev der særligt lagt vægt på, at tilskadekomne havde pådraget sig en skade som medførte, at han ikke kunne arbejde som tømrer. Der var også skånehensyn inden for alle fysisk belastende erhverv, behov for pauser og arbejde på nedsat tid på grund af smerter. Vurderingen af tilskadekomnes muligheder for at arbejde i ikke-fysisk belastende erhverv var dog behæftet med meget stor grad af usikkerhed. Det skyldtes, at tilskadekomne ikke havde gennemgået arbejdsprøvning eller forsøgt omskoling. Den aktuelle løn i Rumænien indgik ikke i vurderingen, men der blev foretaget en sammenligning mellem, hvad han kunne have tjent som tømrer i Danmark uden skaden, sammenlignet med, hvad han burde kunne tjene i Danmark med skaden.

Efter et skøn blev tabet fastsat til 25 procent som en endelig afgørelse.

15.3.2. Tilskadekomne med beskeden eller tilfældig tilknytning til Danmark.

Hvis tilskadekomnes tilknytning til Danmark er helt tilfældig eller yderst begrænset er udgangspunktet at man sammenligner den indtjening tilskadekomne kunne haft uden skaden ved arbejde i hjemlandet og den løn han kan have med skaden ved arbejde i hjemlandet. Det kan for eksempel være en tysk håndværker, som får arbejde i Danmark af en 1 uges varighed, en chauffør bosiddende i Sverige og som får tidsbegrænset ansættelse for et transportfirma med hovedsæde i Danmark eller en turist som kommer tilskade i Danmark ved redning af menneskeliv.

Det er tilskadekomne som skal sandsynliggøre, at der er et tab, som skal erstattes. Arbejdsskadestyrelsen skal oplyse sagen bedst mulig, men styrelsens mulighed for at indhente oplysninger fra udlandet kan være begrænset. Se nedenfor i 15.6 om oplysningsgrundlaget for afgørelsen.

Ved vurderingen af om tilskadekomne har et tab af erhvervsevne kan vurderingen tage udgangspunkt i tilskadekomnes mulighed til at tjene penge i hjemlandet før og efter arbejdsskaden. Da vi normalt ikke har kendskab til de udenlandske arbejdsmarkedsforhold eller kan få sikre oplysninger herom, kan det være en svær vurdering. Hvis tilskadekomne har sandsynliggjort at der er et tab vil vi derfor i de fleste tilfælde foretage en skønsmæssig vurdering hvor der, ved bedømmelsen af tabet af erhvervsevne, tages hensyn til tilskadekomnes mulighed for at skaffe sig indtægt ved sådant arbejde, som med rimelighed kan forlanges af den pågældende, efter dennes evner, uddannelse, alder og mulighed for erhvervsmæssig omskoling og optræning. Se kapitel 2.2 om afgørelseskriterier.

Årslønnen efter § 24 fastsættes normalt ud fra tidligere indtjening i udlandet, ikke den tilfældige og kortvarige indtjening i Danmark.

15.4. Arbejder i udlandet eller Grønland, står til rådighed for arbejde i Danmark efter skaden

Arbejdsskadesikringen kan omfatte personer, som arbejder for en dansk arbejdsgiver og er udsendt til at arbejde i udlandet. Det er typisk medarbejdere for danske virksomheder/staten, som er udsendt i perioder af høst 1-2 års varighed. Det gælder også personer, som kommer til skade ved arbejde i Grønland og efterfølgende flytter til Danmark.

I vurderingen af tab af erhvervsevne, skal man følge hovedreglen, hvor sammenligningsgrundlaget vil være:

Udgangspunkt (procent):

mulig indtjening med skaden x 100 procent

mulig indtjening uden skaden

Lønnen inden skaden kan have været væsentlig lavere (eller højere), på grund af særligt lønniveau i det land han kom til skade. I de fleste tilfælde, som er omfattet af loven, har der kun været tale om midlertidige udsendelser af højest 1-2 års varighed. Når man skal vurdere, hvad personen kunne have tjent i dag uden skaden, vil vi derfor som hovedregel ikke tage udgangspunkt i indtjeningen ved det midlertidigt opholdet i udlandet, men i stedet vurdere, hvad personen kunne have tjent uden skaden ved arbejde i Danmark.

Hvis man, i sjældne tilfælde, vurderer at der ikke var tale om midlertidig udsendelse, men at arbejdet i udlandet havde fået mere permanent karakter er det helt væsentligt at man ved vurderingen af procenten foretager en korrekt sammenligning. Hvis man tager udgangspunkt i lønnen inden skaden fra er lavindkomstland skal denne ikke sammenlignes med mulig løn efter skaden i Danmark hvor lønnen er væsentligt højere. Dette ville føre til, at tilskadekomne i de fleste tilfælde bliver afskåret fra erstatning selv om muligheden for at tjene penge er væsentligt påvirket.

- Det kunne for eksempel være en guide for dansk rejsebureau. Han tjener 5.000 kroner om måneden plus at han får stillet lejlighed til rådighed til værdi af 2.500 kroner pr. måned. Efter ulykken kan han kun arbejde 24 timer pr. uge. Han flytter hjem til Danmark og tjener 15.000 kroner pr. måned. Hvis man sammenligner løn før og efter skade har han ingen lønnedgang. Sammenligner man mulig løn i Danmark med og uden skaden vil der være et løntab på cirka 20 procent svarende til nedgang i tid. Sammenligner man mulig løn som guide i udlandet, eller lignende arbejde i udlandet, med og uden

skaden vil tabet i de fleste tilfælde overstige 20 procent fordi arbejdsevnen i det konkrete job kan være nærmest ophørt.

Hvis tilskadekomne flytter hjem til Danmark vil derfor sammenligningsgrundlaget som hovedregel være forholdet mellem mulig indtjening i Danmark hvis han ikke var kommet til skade, sammenholdt med mulig løn i Danmark i dag med skaden.

Årslønnen efter § 24 vil i de fleste tilfælde i disse sager fastsættes efter et skøn ud fra indtjeningsevnen på skadetidspunktet. Årslønnen danner grundlag for erstatningsberegningen. Erstatningen efter loven skal sikre tilskadekomne compensation for det tab han har på grund af skaden. Hvis der var tale om midlertidig udsendelse til udlandet anvendes derfor ikke den lave/høje indtjening i udlandet, men et skøn over hvad tilskadekomne kunne have tjent i Danmark ved tilsvarende arbejde. Hvis der var tale om faste, tilbagevendende, længere perioder med arbejde i udlandet kan lønnen i udlandet indgå i skønnet. Hvis lønnen i udlandet var lavere end i Danmark fastsættes årslønnen dog som udgangspunktet ud fra et skøn over hvad tilskadekomne kunne have tjent i Danmark ved tilsvarende arbejde. Der vil ellers ske en betydelig underkompensation. Arbejdsskaden er årsag til at arbejdet i udlandet ophører og arbejdsskaden er også årsag til at tilskadekomne flytter tilbage til Danmark. Der er i disse tilfælde ikke tale om personer med helt tilfældig eller meget begrænset tilknytning til Danmark (se da kapitel 15.3.2.), men personer med begrænset tilknytning til udlandet.

- En 52 år gammel mand kom til skade på Kreta ved arbejde som guide for dansk rejsebureau. Han havde arbejdet for rejsebureauet i 5 år og var fast ansat. Tidligere havde han arbejdet indenfor en lang række forskellige jobs som uaglært håndværker i Danmark. Som rejseguide tjente han 5.000 kroner om måneden plus at han fik stillet lejlighed til rådighed til værdi af 2.500 kroner om måneden. Efter ulykken blev han tilkendt førtidspension i Danmark. Vurderingen af tab af erhvervsevne (procenten) tog udgangspunkt i, at erhvervsevnen ikke var nedsat inden arbejdsskaden. Uden skaden kunne han have arbejde på fuld tid som rejseguide eller i lignende erhverv samt som uaglært håndværker. Efter skaden kunne han ikke arbejde indenfor disse områder og omskoling til andre erhverv var udsigtsløst. På grund af en svær rygskaade kunne han ikke arbejde mere end få timer om dagen og han havde behov for hyppige pauser. Erhvervsevnen var nedsat i ethvert erhverv. Der blev ved procenten ikke lagt vægt på den lave indtjening ved arbejde i udlandet. Tabet blev vurderet til 65 procent. Årslønnen (§ 24) blev fastsat efter et skøn over hvad tilskadekomne kunne have tjent i Danmark ved tilsvarende uaglært arbejde. Indtjeningen som håndværker indgik ikke i det skøn.
- En 25 år gammel kvinde kom til skade på Kreta ved arbejde som guide for dansk rejsebureau. Hun havde arbejdet for rejsebureauet i 5 år og var fast ansat. Som rejseguide tjente hun 5.000 kroner om måneden plus at hun fik stillet lejlighed til rådighed til værdi af 2.500 kroner om måneden. Efter ulykken flyttede hun til Danmark. Kommunen tilkendte hende revalidering til pædagog på grund af følger efter ulykken. Ved vurdering af tab af erhvervsevne (procenten) tog vi udgangspunkt i, at erhvervsevnen ikke var nedsat inden arbejdsskaden. Uden skaden kunne hun have arbejde på fuld tid som rejseguide eller i lignende eller uaglært erhverv. På grund af skaden kunne hun ikke arbejde indenfor disse områder og hun kunne heller ikke være selvforsørgende ved arbejde i andet erhverv. Omskoling til andre erhverv var derfor nødvendig. På grund af en rygskaade havde hun behov for hyppige pauser og hvile, hun skulle have varierende arbejdsstillinger uden løft eller andre rygbelastende opgaver. I arbejdsprøvning inden revalidering havde hun, på grund af smerter, svært ved at arbejde mere end 25 timer om ugen. Der blev ved procenten ikke lagt vægt på den lave indtjening ved arbejde i udlandet. Tabet i revalideringsperioden blev vurderet til 25 procent. Årslønnen (§ 24) blev fastsat efter et skøn over hvad tilskadekomne kunne have tjent i Danmark ved tilsvarende uaglært arbejde.

- En rejsemontør har arbejdet 9 måneder i Tyskland under udstationering og kommer til skade i Tyskland. Han fik et særligt tillæg ved arbejdet i Tyskland. Efter skaden rejser han hjem til Danmark. Tillægget indgår ikke i vurderingen, da der kun var tale om midlertidig udstationering og tillæg.
- En dansker kommer til skade ved arbejde i Grønland. Han har en særlig høj indtjening på grund af tillæg. Han havde ingen planer om at rejse hjem til Danmark, men efter skaden kan han ikke få arbejde i Grønland og rejser hjem. Den høje løn lægges til grund i vurderingen af tab af erhvervsevne.
- En dansker kommer til skade ved arbejde i Grønland. Han har en mindre indtjening, end ved tilsvarende arbejde i Danmark. Han havde ingen planer om at rejse hjem til Danmark, men efter skaden kan han ikke få arbejde i Grønland og rejser hjem. Årslønnen, efter § 24, fastsættes efter indtjeningen i Grønland, men procenten vurderes ud fra mulig indtjening i Danmark, med og uden skaden.
- Efter patientforsikringen har afgjort en sag, hvor en udvist asylansøger pådrog sig en svær personskade ved en fejloperation. Mén og tab af erhvervsevne var begge 100 procent på grund af svær lammelse. Han stod til udvisning inden skaden, men på grund af skaden, fik han humanitært ophold i Danmark. Hvis han ikke var kommet til skade, ville han have været hjemsendt og havde stået til rådighed for arbejde, som havnearbejder, til en årsløn på ca. 3.000 kroner. På grund af skaden, var han bevilget ophold i Danmark og erstatningen skulle derfor kompensere tabet ud fra den forudsætning. Tabet på 100 procent blev derfor beregnet efter lønniveauet i Danmark med en årsløn på 300.000 kroner.

15.5. Konjunkturer

Hvis konjunkturerne på arbejdsmarkedet er årsag til indtægtsnedgangen, bliver den ikke erstattet. Se kapitel 2.2.3.

Dette gælder også selv om tilskadekomne er udlænding og måske bliver hårdere ramt af konjunkturer i hjemlandet. Det kan for eksempel være tilfælde, hvor tilskadekomne bor i et land med stor arbejdsløshed og han efter skaden kun står til rådighed for ufaglært arbejde. Hvis det alene er den høje arbejdsløshed i landet, som er årsag til, at han ikke kan arbejde, kan det tab ikke erstattes.

Vurderingen vil derfor tage udgangspunkt i, hvilket arbejde han burde kunne varetage og hvad indtjeningen med dette ville være ved arbejde i Danmark.

15.6. Oplysningsgrundlag

Hvis tilskadekomne opholder sig i Danmark, er der normalt ingen særlige udfordringer i disse sager med hensyn til indhentelse af oplysninger til sagens brug.

Hvis tilskadekomne opholder sig i udlandet, kan det være betydeligt vanskeligere at få oplyst sagen i forhold til løn inden skaden og muligheder med skaden.

I disse sager vil vi begynde med at få oplysninger fra tilskadekomne. Disse suppleres med lægelige oplysninger og lægelige attester. De lægelige attester (speciallægeerklæringer) vil sjældent være så fyldestgørende, som danske erklæringer normalt er. Det er derfor vigtigt, at kontakte arbejdsgiver for at få oplyst arbejdsfunktioner før og efter skaden, samt indhente ansættelseskontrakt. Hvis tilskadekomne har kontakt med de sociale myndigheder i hjemlandet, i forbindelse med sygedagpenge, omskoling eller lignende, vil vi prøve at indhente disse akter. Det kan også være aktuelt at søge hjælp hos den lokale danske ambassade, med henblik på at indhente lægelige eller sociale journaler og statistiske oplysninger om lønforhold. Danske fagforbund vil også kunne give statistiske oplysninger

15.7. Tabsbegrænsningspligt

Tilskadekomne har pligt til at begrænse tabet. Se kapitel 2.4.

Hvis tilskadekomne bor i udlandet og måske uden for Europa, kan det være svært at få afklaret, hvilke muligheder for omskoling, med eller uden støtte, tilskadekomne burde kunne gennemføre.

Vurderingen vil ofte være behæftet med en vis usikkerhed og tage udgangspunkt i skadens art, omfang og tidligere uddannelse og erfaring, hvorefter vi vurderer, hvilke arbejdsfunktioner tilskadekomne burde kunne varetage.

15.8. Midlertidig eller endelig afgørelse

Som udgangspunkt træffes der endelig eller midlertidig afgørelse, i disse sager på samme måde som i alle andre sager.

Det kan dog være behæftet med større usikkerhed at vurdere udenlandske tilskadekomnes (bosat i udlandet) fremtidige erhvervsmæssige tilknytning, end tilfældet kan være i Danmark. Det skyldes, at vi har mindre kendskab til de lokale forhold, muligheder for tilskud til omskoling, uddannelse eller arbejde på støttede vilkår. Dette kan nogle gange føre til, at vi træffer en endelig afgørelse med mindre erstatning, andre gange afgørelse uden erstatning, men med revision, hvor vi vurderer sagen igen efter 1 års tid.

15.9. Årsløn

Årslønnen vil ofte skulle fastsættes efter et skøn på grund af de særlige ansættelsesforhold.

Se vejledningen om Fastsættelse af årsløn.

Kapitel 16. Ulønnet beskæftigelse

Efter gældende praksis kan personer, som yder et stykke arbejde, uden at få løn for det, få erstatning for tab af erhvervsevne. Det kan for eksempel være førtidspensionister, der går til hånde i en genbrugsbutik eller serverer kaffe i en varmestue, uden at modtage løn for arbejdet. Se også kapitel 18.5.4, om folkepensionister, som kommer til skade i lønnet eller ulønnet arbejde.

For disse personer, er der ikke nogen indtægt at tage udgangspunkt i, når vi skal fastsætte procent og årsløn.

De kriterier, som er nævnt i denne vejlednings øvrige kapitler, er også gældende i denne situation. Afgørende vil dog være skadens art og omfang og hvordan den påvirker tilskadekomnes muligheder til at genoptage det ulønnede arbejde. Hvis evnen til at udføre arbejdet er helt faldet bort, vurderes tabet til 100 procent.

Hvis tilskadekomne har andet arbejde med lønindkomst, er det denne indtjening, som lægges til grund ved vurdering af tab af erhvervsevne og årsløn. Se kapitel 13.

For personer, der ikke har noget egentligt erhverv, fastsætter vi årslønnen (§ 24) til et fast beløb, der reguleres hvert år. Beløbet udgør 34.000 kroner for arbejdsskader, der er sket i 2010. Se vejledning om Fastsættelse af årsløn.

Kapitel 17. På kanten af arbejdsmarkedet – inden skaden

Tilskadekomne kan på grund af sygdom, sociale forhold eller alder have en ringe tilknytning til arbejdsmarkedet på skadetidspunktet, men i det omfang skaden har begrænset personens indtjenings-
evne – selv om tabet er beskedent – kan der tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne.

Erstatningen fastsættes i forhold til det faktiske tab som arbejdstager. De sociale ydelser indgår kun undtagelsesvis ved fastsættelse af erstatningen.

Hvis skaden sker i forbindelse med aktivering, virksomhedspraktik, opkvalificering eller under erhvervsuddannelse, er der også hjemmel til erstatning for tab af erhvervsevne.

Hjemmelen til erstatning for tab af erhvervsevne er Arbejdsskadesikringsloven eller den særlige bestemmelse i Lov om aktiv beskæftigelsesindsats.

Lov om aktiv beskæftigelsesindsats (LAB)

Bekendtgørelse nummer 927 af 26. november 2003

Vejledning om erstatningsordninger for uddannelsessøgende m.fl.

Lov om erhvervsuddannelser

Indholdsfortegnelse kapitel 18: På kanten af arbejdsmarkedet

17.1.	Indledning
17.2.	Afgørelsen – fastsættelse af erstatning for tab af erhvervsevne
17.2.1.	Beregningsgrundlaget
17.2.2.	Fastsættelse af erhvervsevnetabsprocent
17.2.3.	Tabsbegrænsningspligt
17.2.4.	Endelig eller midlertidig afgørelse
17.2.5.	”slået-ud-erstatning”

17.1 Indledning

I dette kapitel beskrives nogle af de tilfælde, hvor tilskadekomnes tilknytning til arbejdsmarkedet på skadetidspunktet er meget spinkel.

Årsagen til denne spinkle tilknytning kan for eksempel være:

- en tidligere arbejdsskade
- andre helbredsmæssige forhold
- sociale forhold
- alder
- tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet
- et uddannelsesforløb

Eller en kombination af flere forhold.

Også ansættelsesforholdet kan være meget forskelligt. Der kan være tale om:

- ordinær beskæftigelse
- bibeskæftigelse
- beskæftigelse med løntilskud
- håndsækning
- aktivering
- virksomhedspraktik
- opkvalificering
- erhvervsuddannelse

På grund af den spinkle tilknytning til arbejdsmarkedet, er der ofte kun dokumentation for en beskeden arbejdsfortjeneste på skadetidspunktet. Denne indtjening vil ofte være et supplement til tilskadekomnes faktiske forsørgelsesgrundlag, som oftest sociale ydelser.

Tilskadekomne har ofte vanskeligt ved at dokumentere, at han ville havde fået en betydelig højere indtjening, hvis skaden ikke var sket. Og spørgsmålet melder sig umiddelbart: Kan tilskadekomne ikke fortsat tjene dette beskedne beløb? Svaret afhænger som altid af en række faktorer.

Et afgørende punkt er at opgøre tabet. Tabet opgøres i forhold til tilskadekomnes reelle indtjeningsevne og udgør forskellen mellem hvad tilskadekomne kan tjene med arbejdsskaden og hvad han kunne have tjent, hvis skaden ikke var sket eksklusiv eventuelt tilskud.

- En folkepensionist, som årligt havde tjent 60.000 kroner. Vi vurderer, at han efter skaden kan tjene 35.000 kroner. Han har derfor et tab på 25.000 kroner svarende til cirka 40 procent.

Hvis tilskadekomne er i et forløb, der sigter mod tilbagevenden til arbejdsmarkedet og dermed ikke i et traditionelt ansættelsesforhold, vil han også være omfattet af en forsikringsordning. Hvis der ikke er hjemmel i arbejdsskadeforsikringsloven, vil der oftest være hjemmel i Lov om aktiv beskæftigelsesindsats eller Lov om erhvervsuddannelser. Dette gælder dog ikke, hvis tilskadekomne af egen drift søger omskoling for eksempel på SU.

Spørgsmålet om hvem der er omfattet og hvem der er erstatningsansvarlig, er beskrevet indgående i Bekendtgørelse nummer 927 af 26. november 2003 og Vejledning om erstatningsordninger for uddannelsessøgende m.fl. samt i Lov om erhvervsuddannelser.

Se også i den forbindelse PA 37-09 og PA 38-09.

17.2. Afgørelsen - Fastsættelse af erstatning for tab af erhvervsevne

I de foregående kapitler er det beskrevet hvorledes erstatning for tab af erhvervsevne skal beregnes i de enkelte tilfælde afhængigt af, om tilskadekomne for eksempel vender tilbage til arbejdsmarkedet på ordinære vilkår, modtager fleksydelse eller overgår til efterløn. De samme principper for fastsættelse af erstatning for tab af erhvervsevne gør sig gældende for personer, som var ”på kanten af arbejdsmarkedet” på skadetidspunktet.

Fire forhold gør sig gældende i denne situation og beskrives i det følgende.

17.2.1. Beregningsgrundlaget

I PA U-3-07 beskrives hvorledes årslønnen (§ 24) og erhvervsevnetabet skal fastsættes for en person i fleksjob. I afgørelsen anføres, at der ved fastsættelse af årsløn skal anlægges en konkret vurdering af, hvad tilskadekomne ville eller burde kunne tjene på normale vilkår uden tilskud forud for arbejdsskaden. Ligeledes anføres at erhvervsevnetabets størrelse skal vurderes i forhold til tilskadekomnes nedsatte erhvervsevne i fleksjobbet.

Indtjeningsevnen er lav og dette afspejler sig i årslønnen.

Årslønnen (§ 24) vil, når den fastsættes på denne måde, normalt være udgangspunktet for det beløb, som tilskadekomne ville have kunnet tjene, hvis skaden ikke var sket. Den sondring, vi normalt foretager mellem årsløn (§ 24) og mulig indtægt, hvis skaden ikke var sket, vil i mange tilfælde ikke være aktuel i disse sager, idet den opregulerede årsløn anvendes som beregningsgrundlag for fastsættelse af erstatning for tab af erhvervsevne.

- En teltpasser kom til skade i 2007. Vi fastsætter skønsmæssigt årslønnen til 90.000 kroner. Ved fastsættelse af erhvervsevnetabet skal vi tage udgangspunkt i, hvad han kunne have tjent, hvis skaden

ikke var sket. Vi vælger at tage udgangspunkt i den opregulerede årsløn (i 2010 svarende til 100.000 kroner).

Hvis tilskadekomne kan sandsynliggøre, at han på skadetidspunktet er på vej mod en fastere tilknytning til arbejdsmarkedet, skal der foretages en konkret vurdering af hans indtjeningsevne

For eksempel en tidligere kontanthjælpsmodtager, som kommer til skade i forbindelse med en revalidering efter Lov om aktiv beskæftigelsesindsats.

Mange sociale ydelser er trangsbestemte, hvor der blandt andet kan tages hensyn til ægtefællens indtægt, hjemmeboende børn, tilknytning til Danmark med videre. Disse kriterier kan ikke anses for lovlige i relation til fastsættelse af årsløn, som alene skal afspejle tilskadekomnes "værdi" på arbejdsmarkedet.

Hvis tilskadekomne gennem en årrække har haft en svag tilknytning til arbejdsmarkedet og har modtaget sociale ydelse i form af kontanthjælp, løntilskud, starthjælp, arbejdsløshedsdagpenge, fastsættes årslønnen (§ 24) og indtjeningsevnen med skaden derfor skønsmæssigt.

Eksempel 17.1: Ufaglært, ATP-oplysninger, kontanthjælp, konkurrerende helbredsgener, årsløn. 50 procent erhvervsevnetab.

En 53-årig mand modtog på skadetidspunktet kontanthjælp. I weekenden hjalp han en kammerat med påsætning af plader til en garage. Under dette arbejdet faldt han over en planke og pådrog sig et håndledsbrud. Vi vurderede, at han var omfattet af loven (håndsrækning) og fastsatte ménet til 12 procent for følger efter håndledsbrud, helet med svære smerter og svært nedsat bevægelighed.

Ifølge ATP-oplysningerne havde han i gennemsnit arbejdet 2½ måned om året de sidste 10 år. Perioden havde han modtaget kontanthjælp og arbejdsløshedsdagpenge. Han havde ikke nogen uddannelse og havde primært arbejdet med manuelt arbejde. Han havde desuden en række helbredsgener, herunder hukommelsesproblemer efter et langvarigt alkoholmisbrug. Tilskadekomne overgik efter skaden til førtidspension.

Vi fastsatte årslønnen skønsmæssigt til 45.000 kroner. Vi vurderede, at arbejdsskaden havde medført betydelige begrænsninger i forhold til hans tidligere beskæftigelse og at han herefter kun ville kunne påtage sig ikke- håndbelastende arbejde, men at han fortsat ville kunne tjene omkring 2.000 kroner om måneden. Vi vurderede således, at arbejdsskaden i et vist omfang havde været medvirkende til overgangen til førtidspension og fastsatte på denne baggrund hans erhvervsevnetab til 50 procent.

Hvis tilskadekomne derimod kommer til skade i ordinær beskæftigelse, eventuelt bijob, er det den faktiske indtjening ved lønarbejde, der vil være udgangspunkt for fastsættelse af årslønnen.

Eksempel 17.2: Efterlønsmodtager, resterhvervsevne, tidligere murer, håndlanger, lændesmerter, 50 procent erhvervsevnetab.

En 63-årig efterlønsmodtager, der gennem 42 år havde arbejdet som murer, kom til skade under arbejde som håndlanger hos sin tidligere arbejdsgiver, da han faldt ned fra et stillads. Han havde tidligere været rygrask og fik efter skaden tilkendt 8 procent i varigt mén for daglige smerter i ryggen.

Lægekonsulenten vurderede, at han havde et skånebehov over for alle former for løft og tungt arbejde med vrid. Året før skaden havde han haft en indtjening på 72.000 kroner som håndlanger ud over hans efterlønsbidrag. Arbejdsgiver og tilskadekomne oplyste, at han fortsat kunne foretage

mindre opgaver, for eksempel opsætning af fliser, hvor han regnede med at kunne tjene ca. 35.000 kroner. Vi fastsatte hans årsløn til 72.000 kroner og vurderede hans erhvervsevnetab til 50 procent

Se eventuelt også Vejledning om Fastsættelse af årsløn.

17.2.2. Fastsættelse af erhvervsevnetabsprocent

Når erhvervsevnetabserstatningen skal beregnes, er det afgørende at forstå sammenhængen mellem beregningsgrundlaget og erhvervsevnetabsprocenten. Der er så at sige tale om ”forbundne kar”, hvor en lavere årsløn kan medføre en højere erhvervsevnetabsprocent. Det centrale er, som udtalt af HR i U. 2008.1686H erhvervsevnetabet, det vil sige det beløb som tilskadekomne får udbetalt i erstatning.

Ved at tage udgangspunkt i den faktiske indtjening, sker der normalt ikke en ændring af vores vurdering af skadens følge, men erstatningen beregnes på en anden måde.

Eksempel 17.3: Lærer, fleksjob, konkurrerende lidelse, årsløn, U. 2008.1686H, 70 procent erhvervsevnetab.

En 32-årig kvindelig pædagog arbejdede, på skadetidspunktet, som værkstedspædagog i et fleksjob med 1/3 løntilskud på grund af spastisk lammelse af benene. Vi anerkendte følgerne efter skaden i form af tendens til smerter og stivhed af nakken med udstråling til skulder og hoved. Efter arbejdsskaden overgik tilskadekomne til førtidspension.

Ankestyrelsen fastsatte skønsmæssigt årslønnen til 118.000 kroner og ændrede således den af os fastsatte årsløn på 212.000, som udgjorde den faktiske indtjening, inklusiv løntilskud på skadetidspunktet. Erhvervsevnetabet blev samtidig forhøjet fra 25 procent til 70 procent.

Højesteret stadfæstede Ankestyrelsens afgørelse og udtalte blandt andet, at sagens egentlige genstand var erhvervsevnetabets størrelse.

Der vil næsten altid være tale om skøn, både med hensyn til fastsættelse af årsløn og indtjeningen, hvis skaden ikke var sket, samt med hensyn til, hvad tilskadekomne kan tjene med skaden. Når sagen skal oplyses, er det derfor vigtigt at få belyst en række forhold for eksempel, hvilke funktionsbegrænsninger, skaden har medført, hvilke opgaver tilskadekomne varetog herunder timelønnen og timetallet og hvilke opgaver tilskadekomne eventuelt kan varetage på baggrund af alder, ressourcer mv. Det kan i den forbindelse være nødvendigt at indhente særlige oplysninger fra lægekonsulent, tidligere arbejdsgiver og tilskadekomne.

Hvis tilskadekomne er i et uddannelses- eller omskolingsforløb efter LAB-loven, hvor der ikke er et traditionelt ansættelsesforhold, vil der, som omtalt oven for, være mulighed for at få dækket et eventuelt tab. Erhvervsevnetabserstatningen fastsættes efter de gældende regler i Arbejdsskadesikringsloven.

Tilskadekomnes ofte svage tilknytning til arbejdsmarkedet, forud for skaden, kan i disse tilfælde få afgørende betydning for fastsættelse af erhvervsevnetabet.

Eksempel 17.4: Aktivering efter LAB-loven, sygemeldt på grund af tidligere arbejdsskade, skønsmæssig vurdering.

En 48-årig chauffør havde i 2007 (1. arbejdsskadesag) pådraget sig et alvorligt hovedtraume efter en påkørsel. Vi havde fastsat det varige mén til 15 procent for svære følger efter en hjernerystelse og 10

procent for lændesmerter. Vi havde desuden tilkendt et midlertidigt erhvervsevnetab på 35 procent og fastsat årslønnen til 305.000 kroner.

I forbindelse med aktivering kom han igen til skade. Han blev væltet omkuld af en stor hund på Revas parkeringsplads og brækkede sin højre hånd. Han havde følger efter bruddet i form af middelsvære smerter og nedsat bevægelighed, svarende til 8 procent i mén.

Vi fastsatte skønsmæssigt årsløn i sag nummer 2. til 150.000 kroner, men afventede resultatet efter en ny arbejdsprøvning. Efter denne arbejdsprøvning ville vi først kunne tage stilling til erhvervsevnetabet i både sag nummer 1 og 2.

Eksempel 17.5: Revalidering efter LAB-loven, dyrepasser, lænderyg, særlige erstatningsordning, kommunen som arbejdsgiver.

En 38-årig kontanthjælpsmodtager havde gennem en længere årrække haft et betydeligt hash-misbrug, men havde, efter at han havde stiftet familie, fået en løsere tilknytning til arbejdsmarkedet. For at sikre selvforsørgelse bevilgede kommunen revalidering til dyrepasser og på skadetidspunktet var han i virksomhedspraktik som dyrepasserelev i en fuglepark. I forbindelse med en særlig indsatsdag i dyreparken, hvor der blandt andet skulle rengøres bure og løftes tungere genstande, fik han smerter i lænderyggen.

Kommunen anmeldte som arbejdsgiver sagen til forsikringsselskabet.

Vi anerkendte tilfældet som en arbejdsulykke og tilkendte 5 procent i varigt mén for følger efter skaden i form af lette daglige smerter uden bevægeindskrænkning.

Vi vurderede samtidig, at der ikke var dokumentation for et erhvervsevnetab på 15 procent eller derover og lagde i den forbindelse vægt på, at tilskadekomne efter vores vurdering, ville kunne gennemføre revalidering på trods af skaden, idet arbejdet normalt ikke var rygbelastende. Endvidere lagde vi vægt på, at tilskadekomne før revalidering havde haft en beskeden arbejdsindtægt på under 125.000 kroner om året. Arbejdsskaden hindrede således ikke i at oppebære den samme indtjening som før skaden.

Hvis tilskadekomne ikke kan gennemføre sin uddannelse, vurderes tabet i forhold til den indtjening, som tilskadekomne ville have haft som nyuddannet, hvis han ikke skade.

Hvor tilskadekomne før uddannelsesforløbet har været ”på kanten af arbejdsmarkedet”, må det i særlig grad vurderes, om det er sandsynligt, at han ville have gennemført den planlagte uddannelse.

17.2.3. Tabsbegrænsningspligt

Der kan være mange årsager til, at tilskadekomne i skadesituationen er på kantet af arbejdsmarkedet. I de fleste tilfælde vil det være udtryk for, at tilskadekomne kun har få ressourcer og derfor ikke med rimelighed kan påtage sig anden beskæftigelse. Den niche, som tilskadekomne havde fundet, eksisterer ikke mere eller er måske blevet begrænset yderligere.

Eksempel: PA 133-09 (Se eksempel under Fleksjob)

Hvis vi vurderer, at tilskadekomne fortsat har muligheder for at oppebære den samme indtjening, er der ikke dokumentation for et erhvervsevnetab. Vi kan således, hvor dette er rimeligt, stille krav om, at

tilskadekomne eventuelt via uddannelse eller omskoling begrænser sit tab – selv om han ikke tidligere har udnyttet disse evner.

Eksempel 17.6: Tidligere narkoman, højskoleophold, deltidsbeskæftigelse, lændehold, mindre end 15 procent i erhvervsevnetab.

En 28-årig mand arbejdede på skadetidspunktet i sin onkels planteskole blandt andet med opgravning af klumpplanter og pådrog sig i den forbindelse et forløftningstraume. Han havde kun arbejdet få timer om ugen og havde de seneste tre måneder haft en samlet indtægt på 12.000 kroner, svarende til en årlig indtjening på 48.000 kroner.

Han havde tidligere været narkoman og i den forbindelse modtaget en dom på 2½ års fængsel. Umiddelbart før arbejdet i planteskolen, havde han været på et kortere højskoleophold, med henblik på at gå i gang med en uddannelse.

Vi vurderede at hans mén som følge af arbejdsskaden, var 5 procent. Vi vurderede samtidig, at arbejdsskaden ikke var hindrende for, at han fortsat kunne oppebære den samme indtjening eller påbegynde et uddannelsesforløb.

17.2.4. Endelig eller midlertidig afgørelse

Med den svage tilknytning til arbejdsmarkedet vil arbejdsskaden sjældent medføre erhvervsrettede tiltag og i de fleste tilfælde vil der derfor være grundlag for at træffes en endelig afgørelse.

17.2.5. "Slået-ud-erstatning"

Begrebet anvendes i de tilfælde, hvor en lang række andre forhold har gjort tilskadekomne meget sårbar i relation til arbejdsmarkedet. Måske har personen gennem en årrække stædigt forsøgt at fastholde tilknytningen til arbejdspladsen, men "en lille tue får læsset til at vælte".

Efter praksis kan vi i disse tilfælde tilkende en mindre erstatning for tab af erhvervsevne, i form af en såkaldt "slået-ud-erstatning", når arbejdsskaden, kun i begrænset omfang er årsag til tilskadekomnes arbejdsophør. Begrebet anvendes alene i de tilfælde, hvor tilskadekomne på skadetidspunktet fortsat er i ordinær beskæftigelse, på trods af andre helbredsmæssige- eller sociale forhold. Hvis tilskadekomne derimod allerede er overgået til fleksjob, efterløn eller lignende, beregnes erstatningen efter disse retningslinjer.

Eksempel 17.7: Matros, klemskade af højre hånd, forudbestående og konkurrerende forhold.

En 56-årig matros fik i forbindelse med sit arbejde en skade på højre hånd, som medførte nedsat håndtrykkraft, nedsat følesans på håndryggen og bagsiden af 4. finger, samt strækkedefekt af 4. finger. Ankestyrelsen fastsatte det varige mén til 5 procent. Ankestyrelsen fastsatte samtidig erhvervsevnetabet til 15 procent og tiltrådte således vores afgørelse.

Begrundelsen for afgørelsen var, at arbejdsskaden var årsag til, at sikrede måtte ophøre som matros og påbegyndte revalidering til skipper. Men arbejdsskaden kunne ikke begrunde, at de senere revalideringsforsøg mislykkedes.

Ankestyrelsen fandt, at sikredes erhvervsevne, som følge af arbejdsskaden, kun ville være påvirket i forhold til særligt håndsbelastende arbejde og således kun i mindre omfang ville forhindre sikrede i

at skaffe sig indtægt ved andet arbejde. Arbejdsskaden havde således kun i begrænset omfang været årsag til sikredes overgang til førtidspension.

Ankestyrelsen fandt endvidere, at den væsentligste del af erhvervsevnetabet med overvejende sandsynlighed måtte tilskrives sikredes alkoholproblem, nedsat gang- og standsfunktion, nedsat blodforsyning til benene samt personlighedsforstyrrelse. PA U-15-04.

Kapitel 18. Folkepension og delpension

Folkepension udbetales til personer, der har nået folkepensionsalderen og når betingelserne i øvrigt er opfyldt.

Når afgørelse om tab af erhvervsevne træffes, skal vi undersøge, om overgangen til folkepension skyldtes arbejdsskaden og om arbejdsskaden har nedsat tilskadekomnes erhvervsevne. Tilskadekomne skal således dokumentere, at han ville have fortsat med at arbejde efter pensionsalderen.

Hvis tilskadekomne har nået folkepensionsalderen, eller er to år fra folkepension på afgørelsestidspunktet, kan der kun tilkendes en engangserstatning, der svarer til to gange den årlige løbende erstatning. (§ 17, stykke 7, 2. pkt.)

Folkepensionsalderen er 65 år for personer, der er født før den 1. januar 1959, dog er folkepensionsalderen: 65½ år for personer, der er født i perioden fra den 1. januar 1959 til den 30. juni 1959, 66 år for personer, der er født i perioden fra den 1. juli 1959 til den 31. december 1959, 66½ år for personer, der er født i perioden fra den 1. januar 1960 til den 30. juni 1960 og 67 år for personer, der er født efter den 30. juni 1960. I 2015 og herefter hvert 5. år beregnes, om folkepensionsalderen for personer født efter den 31. december 1962 skal reguleres.

Lovbekendtgørelse nummer 982 af 2. oktober 2009 om social pension

Lovbekendtgørelse nummer 1096 af 16. november 2005 om delpension.

Indholdsfortegnelse kapitel 18: Folkepension og delpension

- 18.1. Indledning
- 18.2. Afgørelseskriterier
- 18.3. Oplysningsgrundlag
- 18.4. Tabsbegrænsningspligt
- 18.5. Afgørelsen
 - 18.5.1. Folkepension efter skaden efter eget valg/beskedne gener
 - 18.5.2. Folkepension som følge af skaden
 - 18.5.3. Erhvervssygdom som eventuel årsag til folkepension
 - 18.5.4. Skade under bibeskæftigelse som folkepensionist
 - 18.5.5. Delpension
- 18.6. Endelig afgørelse og beregning

18.1. Indledning

Som udgangspunkt er kravene til at få folkepension, at man er dansk statsborger og har boet i Danmark i mindst tre år. De tre år skal ligge i perioden, fra man er fyldt 15 år og til folkepensionsalderen. For at få fuld folkepension skal man dog have boet i Danmark i mindst 40 år. De 40 år skal også ligge i perioden,

fra man er fyldt 15 år og til folkepensionsalderen. Har man boet i Danmark i kortere tid, vil man få nedsat pensionsbeløbet. I visse tilfælde kan der ses bort fra kravet om bopæl i Danmark.

Alle personer, der nærmer sig folkepensionsalderen, får en meddelelse om deres ret hertil, hvorefter det er op til personen selv at søge herom. Personer, der i forvejen modtager førtidspension eller invaliditetsydelse, overgår uden ansøgning til folkepension.

Når vi træffer afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne, kan der være tale om forskellige situationer:

- Tilskadekomne er gået på folkepension efter arbejdsskaden. Det er sket efter eget ønske og har ikke forbindelse med arbejdsskaden og/eller følgerne efter skaden er ubetydelige.
- Tilskadekomne er gået på folkepension efter arbejdsskaden. Arbejdsskaden har større eller mindre betydning for, at tilskadekomne har søgt folkepension.
- Erhvervssygdom som eventuel årsag til folkepension.
- Tilskadekomne er gået på folkepension, før arbejdsskaden indtræder. Skaden sker under den beskæftigelse, som folkepensionisten udfører for at supplere folkepensionen med en ofte beskeden arbejdsindtægt.

Der skal i hver enkelt situation træffes en afgørelse, der afspejler arbejdsskadens reelle følger og sammenhængen med beslutningen om at gå på folkepension.

Det må erindres, at folkepension ikke tilkendes af en myndighed efter en vurdering af den sociale- og helbredsmæssige situation. Det er ikke en betingelse for at få folkepension, at tilskadekomne står til rådighed for arbejdsmarkedet eller at tilskadekomne skal have nedsat erhvervsevne. Der må derfor stilles store krav til beviset for årsagssammenhæng mellem arbejdsskaden og arbejdsophøret før arbejdsskaden kan give en erstatning for erhvervsevnetab.

Overgangen til folkepension indikerer ikke, at der er et erhvervsevnetab, men udelukker på den anden side heller ikke, at arbejdsophøret og overgangen til folkepension kan anses for at være udtryk for en nedsættelse af tilskadekomnes evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde.

Hvis tilskadekomne har nået folkepensionsalderen eller er to år fra folkepension på afgørelsestidspunktet, kan der kun tilkendes en engangserstatning, der svarer til to gange den årlige løbende erstatning.

18.2. Afgørelseskriterier

Ved vurderingen tages der udgangspunkt i tilskadekomnes alder, tidligere erhverv og indtægt, samt skadens art og omfang, herunder en vurdering af det skånebehov, arbejdsskaden har medført. Er skånebehovet snævert og begrænset til visse erhverv, taler det imod at tilkende en erstatning for tab af erhvervsevne. For eksempel en folkeskolelærer, som pådrager sig en skulderskade. Han ville fortsat kunne varetage et arbejde som folkeskolelærer i andre fag end idræt.

Når vi træffer afgørelse om tab af erhvervsevne, efter tilskadekomne er gået på folkepension, skal vi vurdere om:

- overgangen til folkepension skyldes arbejdsskaden og
- om arbejdsskaden har nedsat tilskadekomnes evne til at tjene penge.

Tilskadekomne skal sandsynliggøre, at han ville have arbejdet efter pensionsalderen, hvis arbejdsskaden ikke var sket.

Inden for visse fag er der tradition for, at man fortsætter med at arbejde efter folkepensionsalderen. For eksempel som selvstændig håndværker, landmand med flere. Uanset denne tradition skal tilskadekomne fortsat løfte bevisbyrden for, at han ville have fortsat med at arbejde efter folkepensionsalderen.

18.3. Oplysningsgrundlag

Til brug for sagerne vil vi typisk indhente oplysninger fra tilskadekomne selv og eventuelt fra den seneste arbejdsgiver med henblik på at belyse årsagerne til, at tilskadekomne er gået på folkepension og arbejdsskadens indflydelse på beslutningen.

Såfremt tilskadekomne oplyser, at han efter folkepensionsalderen ville have arbejdet videre, skal vi bede tilskadekomne om at dokumentere dette.

18.4. Tabsbegrænsningspligt

Tilskadekomne har som udgangspunkt altid pligt til at begrænse skadens følger - for eksempel ved at tage et andet job, lade sig omskole eller lignende. Denne tabsbegrænsningspligt er altid konkret og afhængig af blandt andet alder og uddannelse samt hidtidige erhverv. Tilskadekomne skal som udgangspunkt forsøge at begrænse sit tab inden for ethvert erhverv og påtage sig et arbejde, som man med rimelighed kan forlange af den pågældende.

Imidlertid stilles der i sager, hvor tilskadekomne er gået på folkepension, meget beskedne krav til tabsbegrænsningspligten på grund af tilskadekomnes alder på tidspunktet for vurderingen af tab af erhvervsevne. Dette sammenholdes med tilskadekomnes uddannelsesmæssige baggrund og ressourcer i øvrigt.

Se også kapitel 9.4 og 9.6.6 om tabsbegrænsningspligt ved efterløn/tilskadekomst under beskæftigelse som efterlønsmodtager.

18.5. Afgørelse

18.5.1. Folkepension efter skaden efter eget valg/beskedne følger

Fremgår det klart af sagens oplysninger, at tilskadekomne har forladt arbejdsmarkedet efter eget ønske og ikke som følge af arbejdsskaden, er der ikke tale om et tab af erhvervsevne. Tilsvarende gælder, hvis arbejdsskadens følger er beskedne og ikke kan forhindre tilskadekomne i at varetage et arbejde med tilsvarende løn. Da må det ligeledes antages, at tilskadekomnes overgang til folkepension ikke kan henføres til arbejdsskaden.

Eksempel 18.1: Kontorassistent, brud på ben, ej varige følger, ej erstatning

En 65-årig kontorassistent brækkede benet ved et fald. Der var ingen varige følger af arbejdsskaden, hvorfor vi gav afslag på godtgørelse for varigt mén. Efter arbejdsskaden gik tilskadekomne på folkepension. Da arbejdsskaden ikke kunne anses for at have haft indflydelse på arbejdsophøret og overgangen til folkepension, gav vi afslag på erstatning for tab af erhvervsevne.

18.5.2. Folkepension som følge af skaden

Hvis tilskadekomne er gået på folkepension efter arbejdsskaden, kan arbejdsskaden have haft større eller mindre betydning for, at tilskadekomne søgte om folkepension. Skaden kan eventuelt være "dråben", der medfører, at tilskadekomne vælger at søge folkepension.

Vi vurderer, i hvilket omfang arbejdsophøret og overgangen til folkepension skyldes arbejdsskaden og i hvilket omfang arbejdsskaden vedligeholder arbejdsophøret, det vil sige, om erhvervsevnen er nedsat på grund af arbejdsskaden. I modsætning til efterløn er der ved folkepension ikke et krav om, at tilskadekomne som udgangspunkt skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Tilskadekomne kan således få folkepension både med en fuld erhvervsevne og helt uden en erhvervsevne.

Eksempel 18.2: Ufaglært fabriksarbejder, stort skånebehov, 65 procent i erhvervsevnetab

En 65-årig, ufaglært fabriksarbejder beskadigede ryggen og venstre ben betydeligt og fik 40 procent i godtgørelse for varigt mén for smerter og betydelig bevægeindskrænkning. Han havde regnet med at arbejde, indtil han blev 69 år, hvilket arbejdsgiver havde bekræftet. Kort efter ulykken gik tilskadekomne på folkepension. Efter vores vurdering havde tilskadekomne et betydeligt skånebehov i forhold til sit tidligere arbejde og andet fysisk belastende arbejde. Han kunne næppe have vendt tilbage til arbejdet på normale vilkår uden store skånehensyn. Vi tilkendte 65 procent i erstatning for tab af erhvervsevne. Arbejdsskaden var således hovedårsagen til arbejdsophøret og overgangen til folkepension. Årslønnen blev fastsat til 315.000 kroner med udgangspunkt i tilskadekomnes indtægt som fabriksarbejder. Tilskadekomne fik et engangsbeløb på to gange den årlige erstatning. (Se kapitel 18.6)

18.5.3. Erhvervssygdom som eventuel årsag til folkepension

En borger er efter anmeldelse af en erhvervssygdom gået på folkepension. Det konstateres, at pågældende har en sygdom, der skyldes pågældendes tidligere arbejde. I denne situation skal det vurderes, om arbejdsskaden var den egentlige årsag til arbejdsophøret og om arbejdsskaden har nedsat tilskadekomnes erhvervsevne. For at dokumentere et tab af erhvervsevne må det kræves sandsynliggjort, at tilskadekomne ville have arbejdet efter pensionsalderen, hvis pågældende ikke havde fået en erhvervssygdom.

For at der kan tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne i disse situationer, skal

- overgangen til folkepension skal skyldes erhvervssygdommen,
- tilskadekomne skal dokumentere, at han ville have arbejdet efter pensionsalderen, hvis han ikke havde fået en erhvervssygdom og
- sygdommen anmeldes inden datoen for hvornår arbejdet ville være ophørt uden erhvervssygdommen.

Der kan ikke tilkendes erstatning for tab af erhvervsevne inden anmeldelsen, jævnfør § 8, stykke 2. I de tilfælde, hvor erhvervssygdommen anmeldes efter overgang til folkepension, kan der kun tilkendes erstatning, såfremt anmeldelsen sker i den periode, hvor det er sandsynliggjort, at tilskadekomne ville have arbejdet uden skaden. Se eksempel 18.4.

Eksempel 18.3: Lungekræft, 100 procent i mén, først erhvervshæmmende efter folkepension, ej erstatning.

En 70-årig, der var gået på folkepension som 67-årig, fik konstateret lungekræft. Enhver fysisk aktivitet udløste symptomer, der også var til stede i hvile. Det måtte ventes, at tilskadekomne snarligt ville afgå ved døden som følge af den alvorlige lungesygdom. Han havde pådraget sig sygdommen ved udsættelse for asbest i sit tidligere arbejde. Symptomerne på sygdommen var først blevet erhvervshæmmende efter overgang til folkepension. Vi fastsatte godtgørelsen for varigt mén til 100 procent. Vi fastsatte erstatningen for tab af erhvervsevne til under 15 procent, da tilskadekomne ikke havde symptomer på sygdommen, da pågældende som 67-årig gik på folkepension.

Eksempel 18.4: Lungekræft, 100 procent, moderate gener før overgang til folkepension, 50 procent i erhvervsevnetab.

En 69-årig mand fik konstateret lungekræft og sygdommen blev anmeldt som en erhvervssygdom. Han gik derefter på folkepension. Tilskadekomne havde ved overgangen til folkepension moderate gener fra lungesygdommen, der langsomt blev værre. Han havde oprindeligt tænkt sig at arbejde, indtil han blev 70 år, hvilket arbejdsgiver kunne bekræfte. Vi tilkendte 50 procent i erstatning for tab af erhvervsevne, da den arbejdsbetingede lungesygdom, ved overgangen til folkepension, havde nedsat pågældendes erhvervsevne i moderat omfang. Årslønnen blev fastsat skønsmæssigt til 291.000 kroner i forhold til pågældendes indtægt i det tidligere erhverv. Tilskadekomne fik et engangsbeløb på to gange den årlige erstatning.

Eksempel 18.5: Lungekræft, 70 år på anmeldetidspunktet, folkepension skyldtes arbejdsskade, ej erstatning.

En 70-årig mand fik konstateret og anmeldt en arbejdsbetinget sygdom i form af lungekræft. Han var gået på folkepension som 67-årig og overgangen til folkepension skyldtes sygdommen. Imidlertid var sygdommen først anmeldt, da han var fyldt 70 år og tilskadekomne var ikke berettiget til erstatning for tab af erhvervsevne, da han ikke kunne sandsynliggøre, at han ville have arbejdet efter overgangen til folkepension eller have haft indtægt ved bijob.

18.5.4. Skade under bibeskæftigelse som folkepensionist

Dette kapitel omhandler tilfælde, hvor tilskadekomne på skadetidspunktet er på folkepension. Det vil sige, at skaden er sket under den beskæftigelse, som folkepensionisten udfører, for at supplere folkepensionen med en beskeden arbejdsindtægt. Hvis tilskadekomne supplerer sin folkepension med erhvervsarbejde, kan der blive tale om at fastsætte en erstatning for tab af erhvervsevne. Erstatningen fastsættes, så den svarer til følgerne af arbejdsskaden, set i forhold til mulighederne for fortsat at have et erhvervsarbejde ved siden af folkepensionen. Årslønnen fastsættes ud fra den faktiske løn i erhvervsarbejdet. Typisk vil denne være beskeden.

Eksempel 18.6: Gartner, mistet højre 1. finger, arbejdsophør efter skaden, 50 procent i erhvervsevnetab.

En folkepensionist mistede højre tommelfinger i sin beskæftigelse som gartner, hvor pågældende tjente 29.000 kroner årligt. Vi fastsatte det varige mén til 25 procent. Han ophørte efter skaden helt med erhvervsarbejde. Erhvervsevnetabet blev fastsat til 50 procent i forhold til pågældendes beskæftigelse som gartner, fordi følgerne af arbejdsskaden efter vores opfattelse, betydeligt forringede pågældendes muligheder for at fortsætte i dette og andre erhverv.

18.5.5. Delpension

Tilskadekomne er gået på delpension, når afgørelsen om erhvervsevnetab træffes. Ved delpension forstås, at tilskadekomne er gået ned i arbejdstid og pågældende modtager pension for de timer pågældende er gået ned i tid (lov om delpension).

18.5.5.1. Vurderingen

Der er to mulige situationer:

- Arbejdsskaden sker mens tilskadekomne arbejder på fuld tid. Tilskadekomne vælger, på grund af arbejdsskaden, at gå på delpension.
- Arbejdsskaden sker i tilskadekomnes beskæftigelse efter at tilskadekomne er gået på delpension.

18.5.5.2. Erstatningen

Erstatningen for tab af erhvervsevne fastsættes i forhold til årsagssammenhængen mellem arbejdsskaden og overgangen til delpension, henholdsvis i forhold til tilskadekomnes mulighed for at få deltidserhvervsarbejde.

Der skal i situation 1 tages hensyn til, at tilskadekomne mister muligheden for at fortsætte i arbejde på fuld tid. Hvis der er et reelt løntab på 15 procent eller derover, som skyldes arbejdsskaden, erstattes det. Erstatningen fastsættes i forhold til indtægten ved fuldtidsbeskæftigelse.

I situation 2 skal der tages hensyn til, hvad de konkrete følger af arbejdsskaden er, for eksempel om tilskadekomne helt forlader arbejdsmarkedet.

Erstatningen fastsættes i overensstemmelse med arbejdsskadens konkrete følger og fastsættes i forhold til indtægten ved deltidsarbejdet.

18.6. Endelig afgørelse og beregningen

Den erhvervsmæssige situation anses for endelig afklaret, såfremt tilskadekomne er gået på folkepension. Vi vil i disse situationer træffe en endelig afgørelse om tab af erhvervsevne.

Udbetaling af løbende erstatning ophører med udgangen af den måned, hvor tilskadekomne når folkepensionsalderen.

Er tilskadekomne på tidspunktet for afgørelsen to år eller mindre fra at nå folkepensionsalderen, udbetales erstatningen efter reglerne i § 27, som et kapitalbeløb med den faktor, der er fastsat for en person, der er to år fra at nå folkepensionsalderen, ganget med den årlige løbende erstatning. Det

samme gælder tilskadekomne, der har nået folkepensionsalderen.

Hvis tilskadekomne, på skadetidspunktet, har nået folkepensionsalderen eller derover, kan der kun tilken- des en engangserstatning, der svarer til to gange en årlig løbende erstatning. (§ 17, stykke 7, 2. pkt.).

(Se også kapitel 2.7).

Kapitel 19. Kommunens muligheder for beskæftigelsesrettede tiltag

Formålet med det følgende kapitel er at give en introduktion og et overblik til det kommunale system og den enstrengede beskæftigelsesindsats.

De kommunale jobcentre har det overordnede ansvar for at hjælpe borgere, som er i risiko for at miste tilknytningen til arbejdsmarkedet.

Vi inddrager de kommunale akter og oplysninger i sagsbehandlingen, men er ikke bundet af den kommunale vurdering.

Relevant kommunal lovgivning:

- Lov om sygedagpenge
- Lov om aktiv beskæftigelsespolitik

- Lov om aktiv social politik
- Arbejdsevnebekendtgørelsen
- Lov om social service
- Lov om social pension

Indholdsfortegnelse for kapitel 19: Kommunens muligheder for beskæftigelsesrettede tiltag

19.1. Indledning

Efter en arbejdsskade vender de fleste hurtigt tilbage til deres hidtidige arbejde uden hjælp og uden et erhvervsevnetab. For andre kan arbejdsskaden medføre et længere fravær fra arbejdsmarkedet og i denne periode, vil borgeren (som vi i sammenhæng med en arbejdsskade kalder tilskadekomne) ofte overgå til et andet forsørgelsesgrundlag enten midlertidigt eller varigt.

Kommunen har, i denne situation, en generel forpligtelse til at yde råd og vejledning til både borgeren og virksomheder og iværksætte foranstaltninger, der kan hjælpe borgeren til selvforsørgelse.

19.2. Det enstrengede beskæftigelsessystem

Fra 1. august 2009 skal de kommunale jobcentre varetage alle dele af beskæftigelsesindsatsen, både for de ikke-forsikrede og de forsikrede ledige. Den service, som kommunen og Arbejdsformidlingen tidligere tilbød hver for sig, er nu samlet et sted. Borgeren, virksomheden og andre interessenter får dermed én indgang til den offentlige aktive beskæftigelsesindsats.

Formålet med ordningen er at udnytte de offentlige ressourcer og kompetencer og gøre en samlet indsats for at hjælpe syge og ledige i arbejde og skaffe arbejdskraft til virksomhederne.

Kompetencen for sagsbehandlingen af den beskæftigelsesrettede indsats er placeret i jobcentrene. Det betyder, at det er sagsbehandleren i jobcentrene, der tager stilling til, hvilke foranstaltninger, der skal iværksættes og hvilke tilbud borgeren kan få.

Udbetalingen og vurderingen af hvorvidt borgen lever op til betingelserne for at få udbetalt en bestemt ydelse, varetages af ydelseskontoret, som er adskilt fra jobcentret.

I den kommunale lovgivning er der en række muligheder for at fremme fastholdelse på arbejdsmarkedet. Hvis borgeren ikke umiddelbart kan genoptage sit arbejde, vil kommunen vejlede og eventuelt iværksætte foranstaltninger, der kan sikre fastholdelse til arbejdsmarkedet. Disse foranstaltninger kan være mere eller mindre omfattende.

Kommunen kan i den forbindelse samarbejde med forskellige eksterne aktører, der kan bidrage til at løse de beskæftigelsesrettede opgaver. Eksempelvis kan den eksterne aktør stå for kontakten med ledige, som har en lang videregående uddannelse, tilrettelægge praktikophold med videre. Kommunen kan ikke overdrage myndighedsopgaver til anden aktør, for eksempel retten til at træffe afgørelser om lukning af sygedagpenge. Se PA 105-10, PA 107-10 og PA 108-10

At beskæftigelsesindsatsen er samlet hos kommunen betyder, at oplysningerne om en borgers deltagelse i et kommunalt forløb kan indhentes ét sted, nemlig ved jobcentrene. Selvom vi ikke er bundet af kommunens vurdering, bruger vi i høj grad de kommunale akter og oplysninger, når vi fastsætter tab af erhvervsevne.

19.3. Arbejdsevne metoden – og begrebet arbejdsevne

Arbejdsevne er en kommunal sagsbehandlingsmetode, der systematisk beskriver og vurderer borgerens arbejdsevne. Ved arbejdsevne forstås evnen til at opfylde de krav, der stilles på arbejdsmarkedet – til at udføre konkrete specifikke arbejdsopgaver for at opnå en arbejdsindtægt, så borgeren helt eller delvist, kan være selvforsørgende.

Metoden skal hjælpe borgeren til afklaring af hans muligheder og begrænsninger og den skal anvendes i alle sager om revalidering, fleksjob og førtidspension. Metoden anvendes også i sager om sygedagpenge og kontanthjælp, hvor borgerens arbejdsevne og muligheder på arbejdsmarkedet er truet.

Arbejdsevnebegrebet er ikke identisk med erhvervsevnebegrebet i vores lov. Efter en kommunal vurdering kan tilskadekomne måske fortsat varetage et mindre belastende job uden særlige støtteforanstaltninger og personens arbejdsevne vurderes derfor intakt.

Efter arbejdsskadesikringsloven kan en tilskadekomnes erhvervsevne imidlertid være nedsat, hvis personen ikke kan oppebære den samme indtjening som før skaden. Vedkommende kan derfor være berettiget til erstatning for tab af erhvervsevne, selvom arbejdsevnen efter kommunens vurdering ikke er nedsat.

I mange tilfælde er der ikke et umiddelbart match mellem borgerens ressourcer og de kvalifikationer og kompetencer, som et konkret job kræver. I de tilfælde skal enten borgerens ressourcer udvikles eller jobbet tilpasses – eller der skal findes et andet job. At matche borgerens ressourcer med et konkret arbejde kan være en proces af kortere eller længere varighed.

I foråret 2010 blev der indført en ny matchmodel, som er fælles for alle borgere, der får midlertidige forsørgelsesydelse. Der er ikke længere 5 matchgrupper, men alene 3.

Kommunen inddeler de ledige i

Matchgruppe 1: Jobklar. Borgere der, efter jobcentrets vurdering, er parat til at tage et ordinært arbejde, så de kan være ude af systemet inden for de næste tre måneder.

Matchgruppe 2: Indsatsklar. Borgere, der ikke er parat til at tage et ordinært arbejde, så de kan være ude af systemet inden for de næste tre måneder, men som kan deltage i en beskæftigelsesrettet indsats med aktive tilbud, er indsatsklare.

Matchgruppe 3: Midlertidigt passiv. Borgere der har så alvorlige problemer, at de, for tiden, hverken kan arbejde eller deltage i en beskæftigelsesrettet indsats med aktive tilbud.

En borger vil ofte i løbet af et sygeforløb skifte mellem ovenstående kategorier. Eksempelvis kan kommunen i begyndelsen vurdere, at der er tale om et kortvarigt sygeforløb (matchgruppe 1), men ved modtagelse af lægelige oplysninger, viser det sig, at der er en risiko for at borgeren ikke kan vende tilbage til arbejdsmarkedet uden kommunal hjælp (matchgruppe 2). Der er fastsatte nøje regler for opfølgning, som kommunen er forpligtet til at følge.

19.4. Ressourceprofil

For at kunne beskrive tilskadekomnes arbejdsevne udarbejdes en ressourceprofil. Formålet er at synliggøre borgerens ressourcer og barrierer, samt identificere personens udviklingsmuligheder for at kunne opnå hel eller delvis beskæftigelse. Ressourceprofilen skal også synliggøre, hvilke konkrete tiltag der er relevante for at øge borgerens muligheder på arbejdsmarkedet. Ressourceprofilen omfatter derfor alle elementer af borgerens liv.

En ressourceprofil indeholder fem hovedkapitler:

- Faglige og praktiske erfaringer (skolegang og uddannelse – joberfaring og fritidsinteresser)
- Personlige færdigheder (evne til at samarbejde og omgås andre mennesker – evne til at lære nye ting)
- Økonomi og netværk (økonomi, socialt netværk og boligsituation)
- Helbred (fysiske og psykiske styrke – om sundhed)
- Arbejdsmarkedsperspektiv (forventninger til fremtidig jobsituation)

19.5. Sygedagpenge

I forbindelse med en sygemelding vurderer kommunen, om betingelsen for at være berettiget til sygedagpenge eller arbejdsgiverrefusion er opfyldt. Sygedagpenge udbetales til borgeren, hvis han ikke modtager løn under sygdom. Hvis borgeren modtager fuld løn under sygdom, vil arbejdsgiver få udbetalt refusion. Refusionen svarer til de dagpenge, som den ansatte ville være berettiget til at få udbetalt fra kommunen, såfremt arbejdsgiveren ikke udbetalte løn under fraværet. Ofte modtager borgere fuld løn i begyndelsen af en sygeperiode, for senere i perioden at overgår til alene at modtage sygedagpenge fra kommunen.

Udbetaling af sygedagpenge eller refusion til arbejdsgiver ophører den dag borgeren raskmelder sig eller kommunen vurderer, at borgeren er arbejdsdygtig. Udbetalingen stopper også, hvis der ikke er forlængelsesmulighed, se 3.5.2.

19.5.1. Kommunal opfølgning i sygedagpengesager

Kommunen er i alle sager om sygedagpenge forpligtet til løbende opfølgning og til at tilrettelægge et individuelt forløb for den sygemeldte. Formålet er at afklare borgerens mulighed for at varetage et arbejde og iværksætte de nødvendige foranstaltninger for at bringe borgeren tilbage på arbejdsmarkedet. Kommunen tager i den forbindelse stilling til hvilken match-gruppe borgeren tilhører.

Kommunen udarbejder i de fleste tilfælde en ressourceprofil og vurderer på denne baggrund behovet for behandling, optræning eller revalidering for at fremme borgerens fastholdelse på arbejdsmarkedet med henblik på hurtigst mulig raskmelding.

Kommunen skal, i det omfang det er nødvendigt, inddrage forskellige samarbejdspartnere, herunder arbejdsgivere, læger og os. Kommunen skal også indhente oplysninger for at belyse borgerens arbejdsevne, eksempelvis speciallægeerklæringer eller journaloplysninger fra hospital.

Ved vurderingen af erhvervsevnetabet vil den match-kategori, som borgeren er visiteret til, kunne indgå som et moment i vurderingen af, hvorvidt der er grundlag for at tilkende erstatning.

De lægelige oplysninger, som kommunen indhenter, vil ofte kunne bruges i vores vurdering af varigt mén og erhvervsevnetab.

Tilsvarende kan kommunen via SE SAG anvende de af os indhentede oplysninger.

19.5.2. Forlængelse af sygedagpenge

Som udgangspunkt er sygedagpenge en korttidsydelse, som borgen maksimalt kan modtage i 52 uger. Herefter har kommunen pligt til at tage stilling til, om der er mulighed for at forlænge sygedagpenge eller refusionsperioden.

Kommunen kan forlænge sygedagpengeperioden hvis:

- 1) det på det foreliggende grundlag anses for overvejende sandsynligt, at der kan iværksættes en revalidering, herunder virksomhedspraktik, der kan føre til, at den sygemeldte kan vende tilbage til det ordinære arbejdsmarked,
- 2) det anses for nødvendigt at gennemføre virksomhedspraktik eller andre afklarende foranstaltninger, med henblik på at klarlægge den sygemeldtes arbejdsevne, således at sygedagpengeperioden forlænges i op til 26 uger,
- 3) den sygemeldte er under, eller venter på, lægebehandling og den pågældende, efter en lægelig vurdering, skønnes at kunne genoptage erhvervsmæssig beskæftigelse inden for to gange 52 uger - regnet fra varighedsbegrænsningens indtræden,
- 4) den sygemeldte ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår og dermed ikke kan vende tilbage til det ordinære arbejdsmarked, men det endnu ikke er endeligt afklaret, om den sygemeldte vil være berettiget til et fleksjob eller til førtidspension, således at sygedagpengeperioden forlænges i op til 26 uger,
- 5) den sygemeldte har en livstruende sygdom, hvor de lægelige behandlingsmuligheder anses for udtømte,
- 6) der er rejst sag om ret til erstatning efter lov om arbejdsskadesikring eller lov om sikring mod følger af arbejdsskade (– og der endnu ikke er truffet afgørelse om erstatning for tab af erhvervsevne) eller
- 7) der er påbegyndt en sag om førtidspension.

Retten til sygedagpenge kan bortfalde, hvis borgeren undlader at deltage i den kommunale opfølgning, afviser at modtage relevant lægelig behandling eller afviser at deltage i foranstaltninger, der har til formål at forbedre arbejdsevnen.

En borger, som modtager fuld løn under sygefravær, har ikke ret til erstatning for tab af erhvervsevne, da der ikke er en lønnedgang.

Får borgeren alene udbetalt sygedagpenge, vurderer vi, om der er grundlag for at tilkende et aktuelt midlertidigt tab af erhvervsevne.

For øvrige oplysninger om vurderingen af erhvervsevnetabet for borgere, der er sygemeldte, se kapitel 4.

19.6. Arbejdsløshedsdagpenge og efterløn

Hvis borgeren er forsikret i en A-kasse og bliver ledig i forbindelse med en arbejdsskade, kan han søge om at få udbetalt arbejdsløshedsdagpenge. Administrationen og udbetalingen af arbejdsløshedsdagpenge varetages af A-kasser. A-kasserne står for indberetning til jobcentret og støtter de ledige i at komme i arbejde.

Ret til arbejdsløshedsdagpenge forudsætter, at borgeren er tilmeldt som arbejdssøgende ved kommunens jobcenter og at borgeren lever op til beskæftigelseskravet, som blandt andet betyder, at han skal have et vist antal ugers arbejde inden for de sidste år. Det er også en betingelse, at borgeren ikke er selvforskyldt ledig og at han reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet.

At stå til rådighed betyder, at borgeren aktivt skal søge arbejde og kunne overtage arbejde med dags varsel, samt deltage i den kommunale opfølgning og opfølgningen fra A-kassen. Også for dagpengeberettigede ledige skal der udarbejdes en jobplan og borgeren skal deltage i de aktiviteter og tilbud, som fremgår af denne.

En sygdom kan ud fra en lægefaglig vurdering medføre, at borgeren står begrænset til rådighed for arbejdsmarkedet. Eksempelvis vil en borger med en rygskada ikke kunne påtage sig arbejde, hvor tunge

løft indgår, men vil kunne stå til rådighed for det ordinære arbejdsmarked i de jobs, hvor der ikke er rygbelastende funktioner.

Hvis borgeren er forsikret i en A-kasse og samtidig har betalt til efterlønsordningen, har han mulighed for at gå på efterløn, når han fylder 60 år og betingelserne i øvrigt er opfyldt. En betingelse for at kunne overgå til efterløn er, at rådighedskravet er opfyldt. Administrationen af ordningen varetages af A-kasserne.

Oplysningerne om hvorvidt borgeren står fuldt eller begrænset til rådighed for arbejdsmarkedet, kan indgå som et moment i vurderingen af, hvorvidt han er berettiget til erstatning for tab af erhvervsevne.

For øvrige oplysninger om vurderingen af erhvervsevnetabet for borgeren, der er modtager arbejdsløshedsdagpenge eller er overgået til efterløn, se kapitel 5 og 9.

19.7. Kontanthjælp

Kontanthjælp er et forsørgelsesgrundlag, som borgeren kan tilkendes, hvis han har været udsat for ændringer i sine sociale-, helbredsmæssige eller økonomiske forhold og derfor ikke længere kan forsørge sig selv og sin familie. Behovet for forsørgelse må ikke kunne dækkes ved andre ydelser, formue eller ægtefælles indtjening.

For at være berettiget til kontanthjælp skal borgeren som udgangspunkt stå til rådighed for arbejdsmarkedet og tage imod relevante jobtilbud. Borgeren skal aktivt udnytte sine arbejdsmuligheder og aktivt deltage i aktivering, uddannelse eller lignende. Der kan dog være tilfælde med svær sygdom eller sociale problemer, som gør, at borgeren bliver fritaget for ovenstående.

Under aktivering får borgeren en ydelse som mindst svarer til kontanthjælpssatsen.

Inden for kort tid skal kommunen sammen med borgeren udarbejde en vurdering af, hvilken indsats der skal til for at bringe borgeren tæt på hel eller delvis selvforsørgelse. Også i denne sammenhæng anvender kommunen match-modellen og udarbejder eventuel en ressourceprofil.

Ved hver samtale, som kommunen afholder med borgeren, skal kommunen vurdere, om borgeren er visiteret til den rigtige matchgruppe. Det er derfor ikke ualmindeligt, at en borger i et kontanthjælpsforløb skifter mellem de forskellige kategorier. Også på dette område er der fastsat regler for, hvor tit kommunen skal være i kontakt med borgeren.

Ved vurderingen af erhvervsevnetabet vil den match-kategori, som borgeren er visiteret til, kunne indgå som et moment i vurderingen af, hvorvidt der er grundlag for at tilkende erstatning.

Oplysninger fra kontanthjælpssagen om aktiveringstiltag og forløbet af dette, samt helbredsmæssige og sociale forhold har afgørende betydning for vores vurdering af borgerens eventuelle erhvervsevnetab.

For øvrige oplysninger om vurderingen af erhvervsevnetabet for borgeren, der modtager kontanthjælp, se kapitlet om kontanthjælp.

19.8. Rådgivning om fastholdelse på arbejdsplads

Kommunen skal indgå i et samarbejde med borgerens arbejdsgiver. Dette kan foregå som en del af opfølgningsindsatsen i sygedagpengesager, men det kan også foregå som led i, at en borger eller en virksomhed henvender sig til kommunen, fordi der er problemer med hensyn til varetagelse af en jobfunktion.

Arbejdsgiveren skal efter 4 uger afholde en samtale med den sygemeldte og kan i den forbindelse indhente en mulighedserklæring hos Arbejdsmarkedsstyrelsen, der beskriver den sygemeldtes muligheder. Hvis

borgeren ikke umiddelbart er i stand til at fortsætte sin sædvanlige arbejdsfunktion, kan kommunen på forskellig vis støtte op om en tilbagevenden for eksempel gennem tekniske hjælpemidler eller borgeren kan tilbydes støtteforanstaltninger i form af en coach, en personlig hjælper.

Hvis borgeren omplaceres, er der som udgangspunkt tale om en ændring af arbejdsfunktionerne, hvor borgeren stadig er ansat på ordinære vilkår. Omplaceringen kan dog have betydning for den løn, som borgeren oppebærer, eksempelvis hvis borgeren ikke længere kan varetage akkordarbejde eller bliver frataget særlige arbejdsfunktioner, som har givet særlige tillæg.

19.9. § 56-aftaler

En § 56-aftale er en aftale efter sygedagpengeloven mellem arbejdsgivere, kommunen og borgere med kronisk eller langvarig sygdom, som giver et forhøjet sygefravær eller behov for behandling og indlæggelse på hospital. Aftalen skal godkendes af kommunen og er gyldig for en fastlagt periode. Det forudsættes, at sygdommen vil medføre et minimum af fraværsdage i løbet af perioden.

For borgeren betyder aftalen, at det er accepteret af arbejdsgiveren, at personen har dette fravær. Aftalen påvirker kun i beskeden omfang borgerens indtægt, men i kombination med ændrede arbejdsfunktioner, ændrede ansættelsesvilkår, nedsat arbejdstid eller lignende, kan det have betydning for hans indtægt.

For arbejdsgiveren reduceres den økonomiske byrde ved meget fravær, da han modtager refusion fra kommunen fra 1. sygedag. Arbejdsgiver vil dog kun få refusion for fravær i forbindelse med den sygdom, aftalen omfatter.

For øvrige oplysninger om vurderingen af erhvervsevnetabet for borgere, der er omfattet af § 56, se kapitel 3.6.6.

19.10. Hjælpemidler

Kommunen har mulighed for at bevillige borgere med nedsat arbejdsevne hjælpemidler, værktøj og arbejdsredskaber, som er nødvendige for at de kan fastholde beskæftigelse. Der kan eksempelvis være tale om mindre arbejdsmaskiner til personligt brug, for eksempel arbejdsstole eller arbejdsbord.

19.11. Personlig assistance

Kommunen har mulighed for at tilbyde borgere med nedsat arbejdsevne en personlig assistent. Som udgangspunkt vil borgeren med et handicap eller en funktionsbegrænsning, der forhindrer personen i at udføre praktiske arbejdsopgaver, kunne blive bevilliget en assistent. Den personlige assistent bistår med praktisk hjælp ved konkrete arbejdsfunktioner. Det kan eksempelvis være hjælp ved tunge løft, hjælp til brug af computer, hjælp til transport eller lignende.

Betingelsen for at få en personlig assistance er, at der tale om en varig og betydelig funktionsnedsættelse.

En personlig assistent kan være en person, som allerede er ansat ved virksomheden og som frikøbes til opgaven. Der kan også være tale om en ekstern person. Assistenten aflønnes af virksomheden, som efterfølgende får udbetalt refusion for lønudgiften fra kommunen.

Borgeren kan få en personlig assistent både i et arbejde på ordinære vilkår eller i et arbejde på særlige vilkår. Kommunen er ansvarlig for at følge op på ordningen en gang om året.

For yderligere oplysninger om vurderingen af erhvervsevnetabet for borgere, der modtager personlig assistance, se kapitel 3.6.7

19.12. Arbejdsprøvning og virksomhedspraktik

Arbejdsprøvning og virksomhedspraktik iværksættes, når der er behov for at få afklaret, om borgeren kan udføre konkrete jobfunktioner eller få afklaret udviklingsmuligheder i arbejdsevnen. Der skal som udgangspunkt være tale om en bred afprøvning, hvilket betyder, at borgeren også skal afprøves inden for andre arbejdsområder, end de områder borgeren tidligere har erfaring inden for.

En arbejdsprøvning kan variere i antal af timer og vil blive tilpasset undervejs. Der vil være mulighed for at få hjælp til arbejdsredskaber og indretning af arbejdspladsen på en hensigtsmæssig måde. Såfremt borgeren ikke har ret til løn under sygdom, beholder borgeren det hidtidige forsørgelsesgrundlag - for eksempel sygedagpenge eller kontanthjælp.

Borgeren har både ret og pligt til at deltage i afklaringen og manglende deltagelse herunder fremmøde vil kunne få konsekvenser for vurderingen af borgerens arbejdsevne eller borgerens mulighed for at modtage en bestemt ydelse.

En arbejdsprøvning kan foregå på en af kommunens egne institutioner eksempelvis revalideringscentre eller lignende. En arbejdsprøvning kan også være en virksomhedspraktik hos borgerens tidligere eller nuværende arbejdsgiver eller ved en ny arbejdsgiver, hvor kommunen finder arbejdsopgaverne relevante. Arbejdsprøvning kan også være en kombination af et forløb på en revalideringsinstitution og en virksomhedspraktik.

En arbejdsprøvning vil som udgangspunkt kun være relevant, hvis kommunen vurderer, at borgeren ikke vil kunne vende tilbage til hidtidigt erhverv eller hvis der er risiko for, at borgeren mister tilknytningen til arbejdsmarkedet. Under arbejdsprøvningen skal der tages relevante skånehensyn. Det vil sige, at en borger med en rygskade skal undgå rygbelastende arbejdsfunktioner som for eksempel tunge løft. I løbet af arbejdsprøvningen kan arbejdsfunktioner ændres eller tilpasses den enkeltes skånebehov.

Resultatet af arbejdsprøvningen, herunder oplysninger om funktionsniveauet og eventuel manglende motivation i forbindelse med en arbejdsprøvning, vil indgå i vores vurdering af, om tilskadekomne er berettiget til erstatning for tab af erhvervsevne.

19.13. Forrevalidering

Forrevalidering ligger forud for selve revalideringen og bruges til at fastlægge det konkrete erhvervsmæssige mål med selve revalideringen. Der er ingen tidsmæssig begrænsning på forrevalideringen og perioden tæller ikke med i revalideringsperioden. Borgeren bevarer den hidtidige ydelse, eksempelvis kontanthjælp, arbejdsløshedsdagpenge eller sygedagpenge. Formålet med forrevalideringen er at afdække mulighederne og lægge en realistisk plan for borgerens fremtidige muligheder på arbejdsmarkedet. Forrevalideringen indeholder ofte de erhvervsrettede aktiviteter, der går forud for en egentlig revalidering.

19.14. Revalidering

Kommunen kan tilbyde borgeren revalidering, hvis han på grund af begrænsninger i arbejdsevnen ikke har mulighed for at forsørge sig selv og sin familie. Begrænsning kan være af både psykisk, fysisk eller social karakter. Revalidering består af en kombination af opkvalificerende aktivitet, med et konkret erhvervssigte. I revalideringsperioden modtager borgeren økonomisk hjælp i form af revalideringsydelse.

Borgere, der er tilkendt fleksjob og modtager ledighedsydelse, særlig ydelse eller kontanthjælp, kan tilbydes revalidering.

Kommunen tilrettelægger revalideringsforløbet i samarbejde med borgeren, således at jobplanen tager udgangspunkt i borgerens ønsker, behov og individuelle forudsætninger. Planen skal være realistisk og føre til hel eller delvis selvforsørgelse. Hvis revalideringen har ordinært arbejde i sigte, skal det være

sandsynligt, at borgeren, efter endt revalidering, kan varetage et fuldtidsarbejde. Jobplanen skal beskrive borgerens endelige mål for beskæftigelse efter endt revalidering, samt hvilke tilbud der skal gennemføres forud. Jobplanen skal også indeholde en tidsplan og angivelse af, hvilket tidspunkt de forskellige tilbud skal påbegyndes. Udgangspunktet er, at en borger ikke kan modtage revalideringsydelse i mere end 5 år.

Revalidering er kompetencegivende og kan eksempelvis bestå af omskoling, uddannelse, ansættelse med løntilskud, virksomhedspraktik, optræning hos private eller offentlige arbejdsgivere eller hjælp til etablering af selvstændig virksomhed. Et revalideringsforløb kan dække over et kortere forløb, som hurtigt bringer borgeren tilbage på arbejdsmarkedet eller et almindeligt uddannelsesforløb, der strækker sig over en årrække.

Under revalideringen vil borgeren have mulighed for at få dækket udgifter til bøger og undervisningsmateriale samt transport til og fra revalideringsstedet.

Kommunen følger løbende op på planen.

Hvis tilskadekomne er tilkendt revalidering, vurderer vi, om arbejdsskaden er årsag eller medvirkende årsag til revalideringen. Hvis dette er tilfældet, vurderer vi, om der kan tilkendes en aktuelt midlertidig erstatning for tab af erhvervsevne i revalideringsperioden.

For øvrige oplysninger om vurderingen af erhvervsevnetabet til borgere, der modtager revalidering, se kapitel 7.

19.15. Fleksjob

Fleksjob er en ordning for borgere med en væsentlig og varigt nedsat arbejdsevne i ethvert erhverv. Borgeren kan først blive tilkendt fleksjob, når alle muligheder for at forbedre arbejdsevnen er udtømte. Alle (rimelige) behandlingsmuligheder og alle omskolings- og revalideringsmuligheder skal således være udtømte.

Det er i den forbindelse en betingelse, at borgeren afprøves inden for flere områder i forskellige arbejdsfunktioner, såfremt det ikke er åbenbart formålsløst for at vurdere, om der findes andre arbejdsfunktioner, som kan tilgodese hans skånebehov.

Når borgeren er visiteret til et fleksjob og personen har fundet et fleksjob, kan der indgås en aftale mellem borger, kommune og arbejdsgiver om arbejdsforhold herunder arbejdstid og skånebehov. Borgeren får ved ansættelse udbetalt fuld løn af arbejdsgiver. Arbejdsgiver får herefter refunderet 1/2 eller 2/3 af lønnen fra kommunen.

Som udgangspunkt bliver lønnen i fleksjob fastsat til den laveste overenskomstmæssige løn inden for et givet fagområde. Arbejdsgiver kan udbetale en højere løn, men får kun refusion i forhold til den laveste overenskomstmæssige løn.

19.16. Ledighedsydelse, når tilskadekomne er tilkendt fleksjob

Hvis borgeren er tilkendt fleksjob, men er arbejdsledig og står til rådighed for et fleksjob, vil borgeren i de fleste tilfælde kunne modtage ledighedsydelse.

For at få udbetalt ledighedsydelse skal borgeren skal stå til rådighed for et fleksjob med relevante skånehensyn og han må ikke være selvforskyldt ledig. Borgeren skal også, hvis det forbedrer mulighederne for at få et fleksjob, tage imod tilbud om aktivering eller andre foranstaltninger.

I samarbejde med kommunen skal borgeren bestræbe sig på at finde et egnet fleksjob. Hvis kommunen er i tvivl om, hvorvidt en borger står til rådighed for fleksjob, skal kommunen foretage en rådighedsvurdering. Det kan ske, ved at evnen til at varetage et fleksjob afprøves eksempelvis via en arbejdsprøvning.

Når en borger i en periode har modtaget ledighedsydelse, skal kommunen se på sagen igen for at vurdere, om borgeren står til rådighed for fleksjob. Under genvurderingen beholder borgeren retten til ledighedsydelse.

Den 1. januar 2006 kom der nye, særlige regler med hensyn til fastsættelse af erstatning for tab af erhvervsevne, når tilskadekomne overgår til fleksjob eller ledighedsydelse.

For øvrige oplysninger om vurderingen af erhvervsevnetabet til borgere, der er i fleksjob eller på ledighedsydelse, se kapitel 9.

19.17. Særlig ydelse og kontanthjælp

Hvis en borger er tilkendt fleksjob, men ikke er berettiget til at modtage ledighedsydelse, vil borgeren blive henvist til at søge om kontanthjælp eller særlig ydelse.

Særlig ydelse udbetales til borgere, som efter tilkendelsen af fleksjob ikke er berettiget til fuld kontanthjælp. Borgeren vil da få suppleret kontanthjælpen med særlig ydelse svarende til, hvad de ellers ville have fået udbetalt i kontanthjælp.

19.18. Fleksydelse

Når en borger er tilkendt fleksjob, har vedkommende ikke længere mulighed for at gå på efterløn. I stedet får borgeren mulighed for at overgå til fleksydelse. Betingelserne for at overgå til fleksydelse er, at borgeren er visiteret til fleksjob og har indbetalt fleksydelsesbidrag eller efterlønsbidrag i en bestemt periode. Ordningen administreres af kommunen.

19.19. Førtidspension

Kapitlet beskriver regler og betingelser for pension efter 1. januar 2003. Der tilkendes ikke pension efter de gamle regler, men er en borger tilkendt pension efter de gamle regler, vil en eventuel genoptagelse af pensionens størrelse være omfattet af de gamle regler.

Det er en betingelse for tilkendelse af førtidspension, at arbejdsevnen er nedsat i et sådan omfang, at selvforsørgelse ikke er mulig. Der kan således ikke tilkendes førtidspension, hvis det eksempelvis er muligt for en borger at varetage et fleksjob.

For at en borger kan være berettiget til førtidspension, er forudsætningen som udgangspunkt, at alle relevante muligheder for at forbedre arbejdsevnen skal være afprøvet i praksis og at der foreligger dokumentation for, at arbejdsevnen er varigt nedsat betydeligt og ikke kan forbedres. Sagen skal derfor være undersøgt i relation til at kunne bringe borgeren tilbage på arbejdsmarkedet på ordinære vilkår eller i fleksjob.

I enkelte tilfælde er en praktisk afprøvning af arbejdsevnen formålsløs. Dette vil være tilfældet, hvis afprøvningen medfører en risiko for forværring af borgerens helbredsmæssige tilstand eller hvis der er tale om en alvorlig sygdom, hvor de medicinske behandlingsmuligheder er udsigtsløse, eksempelvis ved meget alvorlige sindslidelser, hjerneskader eller sygdomme hvor der er udsigt til, at borgeren dør inden for kort tid.

Kommunen indstiller til førtidspension og skal redegøre for, hvorfor arbejdsevnen ikke kan forbedres. Der skal foreligge en socialfaglig forklaring på, hvorfor arbejdsevnen anses for varigt nedsat og hvorfor arbejdsevnen ikke kan anvendes til selvforsørgelse. Kommunen arbejder med udgangspunkt i arbejdsevnet metoden og udarbejdelsen af en ressourceprofil.

Kommunen træffer afgørelse om, at sagen overgår til behandling efter reglerne om førtidspension. Den dato, hvor afgørelsen træffes, betragtes som tidspunktet, hvor førtidspensionssagen er påbegyndt. Når kommunen selv beslutter, at sagen skal behandles efter reglerne om førtidspension, vil sagen som udgangspunkt, være klar til afgørelse med den nødvendige dokumentation for den nedsatte arbejdsevne.

En borger har også selv mulighed for at bede kommunen om at lade sagen overgå til behandling efter reglerne om førtidspension.

For øvrige oplysninger om vurderingen af erhvervsevnetabet til borgere, der modtager førtidspension, se kapitel 10.

19.20. Job med løntilskud for pensionister

En førtidspensionist har mulighed for at varetage et arbejde på skånevilkår. Borgeren kan på denne måde udnytte sin resterhvervsevne. Borgeren og arbejdsgiver aftaler løn og øvrige arbejdsvilkår, men jobcentret skal godkende ansættelsen og vil derefter udbetale et løntilskud. Ansættelsen sker på særlige vilkår og ud fra de sociale kapitler i den gældende overenskomst. De særlige vilkår kan være nedsat arbejdstid, individuel løn, flere pauser end normalt og særlige funktioner.

Når borgeren er i et job med løntilskud, kan dette få betydning for beregning af erstatning for tab af erhvervsevne, idet den udbetalte løn ikke afspejler tilskadekomnes faktiske indtjeningsevne.

Se eventuelt kapitel 17.

Arbejdsskadestyrelsen, den 24. november 2014

STEEN ØSTERGAARD JENSEN

